

Джоан Харис

Шоколад

1

11 февруари, вторник
Последният ден на карнавала¹

Довя ни вятърът на карнавала. Необичайно топъл за февруари, нажежал от лепкавите аромати на приготвяни в момента палачинки и наденички, на печени върху нагорещени сачове направо край пътя и след това оваляни в пудра захар вафли; навсякъде конфети, завират се в яките и ръкавите и отплуват в канавките като някаква безумна противоотрова на зимата. Тълпата, изпълнила тясната главна улица, е обзета от трескаво въодушевление, протягат се шии, любопитни да зърнат облицованата с креп *char*² с всичките ѝ вещи се панделки и хартиени гирлянди. Анук, в едната ръка с жълт балон, в другата с детско тромпетче, надзърта ококорено между пазарска чанта и тъжно кафяво куче. Не за пръв път попадаме на карнавал двете с нея. Процесия от двеста и петдесет украсени *chars* в Париж за миналия *Mardi Gras*³, други сто и осемдесет в Ню Йорк, две дузини маршируващи оркестри във Виена, клоуни на кокили, *Grosses Tetes*⁴ с увисналите им глави от папие-маше, мажоретки с барабанчета, развъртели във въздуха лъскавите си палки. Но на шест светът излъчва особен блясък. Дървена талига, криво-ляво облепена със златист станиол и креп и обрисувана със сцени от приказките. Драконова глава върху щит, Рапунцел с вълнена перука, русалка с целофанена опашка, къшурка от приказките, цялата в позлатена мукава и лак, на прага ѝ вещица, размахваща екстравагантния си зелен маникюр пред групичка притихнали малчугани... На шест забелязваш детайли, които само година по-късно ще са невидими за очите ти. Зад папие-машето, лака и мукавата тя все още вижда истинската вещица, истинската магия. Вдига главичка към мен, очичките ѝ, погълнали зеленосиния цвят на Земята, видяна от голяма височина, искрят.

– Оставаме ли? Оставаме ли тук?

---

1. В оригинала Shrove Tuesday, денят преди Заговезни. За католическа Европа това е краят на традиционния карнавал, след който започват строгите Великденски пости. – Бел.прев.

2. Колесница, но също и платформа, върху която стоят костюмираните участници в карнавалното шествие (фр.). – Бел.прев.

3. Френският еквивалент на Shrove Tuesday. – Бел.прев.

4. Буквално големи глави. – Бел.прев.

Налага се да ѝ припомня да говори на френски.

– Ама оставаме ли? Кажи!

Вкопчила се е в ръкава ми. Косата ѝ е същинска топка захарен паяк, оплетен от вятъра.

Замислям се. Място като всяко друго. Ланскене су Тан, най-много двеста жители, точица на главния път Тулуза – Бордо. Мигваш и я няма. Главна улица, две редици бозаво-кафяви, сгушени една в друга къщи, предимно от дърво, няколко странични улички, които се разклоняват като зъбци на вилица. Църква – предизвикателно бяла, кацнала на сред малък площад с дюкянчета. Върху шепата земя наоколо разпръснати чифлици. Градини, лозя, лехи, обособени и подредени по законите на строгата сегрегация в земеделието на село: тук ябълки, там киви, пъпеши, цикорията, полегнала под меките си черни черупки, лозите, попарени и бездиханни под лъчите на недружелюбното февруарско слънце, но в очакване на триумфалното си възкресение през март... По-нататък тече река Тан – малък приток на Гарона, който с мъка си проправя път през мочурливите ливади. А хората? Изглеждат не по-различни от всички други, които сме срещали. Може би леко бледи на непривичната светлина, някак бозави. Шаловете и каскетите с цвета на скритите под тях коси – кафяви, черни или сиви. Лицата спаружени като миналогодишни ябълки, очите потъват в сбръчканата кожа като стъклените топчета в прекипяло тесто. Няколкото хлапета, които се развяват в червено, зелено и жълто, изглеждат като от друга раса.

Докато *char* приближава тронаво, дърпана от раздрънкан трактор, една жена с посърнало четвъртито лице се загръща по-плътено в карираното си палто и подвиква нещо на трудно разбираемия местен диалект. На карнавалната платформа се е възкачил прегънат на две Дядо Коледа – съвсем не на място сред сюрята приказни твари, сирени и гоблини, – който хвърля на тълпата лакомства, без да полага почти никакви усилия да прикрие враждебността си. Възрастен човечец с филцова шапка вместо обичайния за района каскет прибира с извинителна физиономия свряното в краката ми тъжно кафяво куче. Виждам как тъничките му пръсти потъват в козината на животинчето, което започва да скимти; в изражението на господаря се преплитат любов, загриженост и чувство за вина. Никой не ни поглежда. Все едно сме невидими. Дрехите ни им казват, че сме чужденци, преминаващи. Хората са учтиви, твърде учтиви. Никой не ни поглежда. Жената, напъхала коса в яката на оранжевото си палто и заметнала рамене с дълъг копринен шарф; детето, нахлузило високи до коленете жълти гумени ботуши и небесносиня мушам.

Цветът им ги белязва. Дрехите им са другоземни, лицата им – прекалено бледи ли са, или твърде мургави?, – косите им показват, че са различни, чужди, неопределено странни. Жителите на Ланскене владеят изкуството да наблюдават, без да гледат. Усещам погледите им като лъх, галещ тила ми, учудваща липса на враждебност, но въпреки това студенина. За тях ние сме екзотична гледка, част от карнавала, повеи от външния свят. Знам, че ни наблюдават, когато се извърщам да купя *galette*⁵ от един уличен продавач. Хартията е гореща и мазна, тъмният пшеничен блат е хрупкав по края, но в средата е мек и вкусен. Откъсвам парченце и го поднасям на Анук, изтривам разтопено масло от брадичката ѝ. Продавачът е трътлест плешив чичко с дебели стъкла на очилата, лицето му хлъзне от парата, бълваща от горещия сач. Смигва ѝ. С другото око попива всичко, до най-малката подробност, защото знае, че по-късно ще бъде разпитван.

– На почивка ли, мадам? – селският етикет му разрешава да зададе този въпрос; под привидното безразличие на търговец долавям вълчи глад. Тук информацията е разменна монета. При непосредствената близост на Ажен и Монтобан⁶ туристите в Ланскене са рядкост.

– Ще поостанем.

– От Париж ли сте?

Сигурно е заради дрехите. В този безцветен район хората са бозави. Цветът е лукс; износва се и не става за нищо. Ярките цветя край пътя се считат за плевели, нашественици, нещо напълно безполезно.

– Не, не сме от Париж.

Платформата е стигнала почти до края на улицата. Под звуците на марш с неясен произход я следва малък оркестър – две пикола, два тромпета, тромбон и тъпан. Отзад подтичват десетина деца и събират неприбраните лакомства от земята. Някои са маскирани; виждам Червената шапчица и някаква проскубана персона, вероятно вълка, да се давичкат разпалено за сноп знаменца.

Най-отзад върви черна фигура. Отначало си мисля, че е част от шествието, Доктор Чума, да речем, но щом понаближава, разпознавам старомодното расо на селския свещеник. Някъде около трийсетте, макар че от разстояние скованата му стойка го прави да изглежда по-възрастен. Извърща глава към мен и виждам, че и той не е местен, носи високите скули и светлите очи на Севера, дългите му пръсти на пианист са

---

5. Вид традиционна питка (фр.). – Бел.прев.

6. Градчета в Югозападна Франция, Пиренеите, по поречието на Гарона. – Бел.прев.

отпуснати върху сребърния кръст на шията му. Вероятно точно това му дава право да ме гледа открито – фактът, че е чужденец. В студените му очи обаче не намирам гостоприемство. Само изпитателния, хищнически поглед на звяр, надушил заплаха за територията си. Усмиввам му се. Сепва се и извърща рязко глава, после прави знак на двете хлапета да се приближат. Сочи им боклуците от двете страни на улицата, момчетата с неохота се заемат да събират непотребните вече флагчета и обвивки от бонбони и ги изхвърлят в близката кофа. Докато се обръщам на другата страна, за втори път улавям погледа на свещеника – в очите на друг мъж вероятно би ми се сторил преценяващ.

В Ланскене су Тан няма полицейско управление, което ще рече, че няма и престъпност. Опитвам се да бъда като Анук – да надзърна под маската и да видя истинския образ на нещата. Засега обаче всичко ми се размива.

– Оставаме ли? А, маман! – Настоятелно ме стиска за ръкава: – Харесва ми. Тук е чудесно. Ще останем ли?

Вдигам я на ръце и я целувам по челото. Ухае на дим, палачинки и топли чаршафи в зимно утро. Защо не? Място като всяко друго.

– Да, разбира се – казвам, прилепила устни до ушето ѝ: – Разбира се, че оставаме.

Не е съвсем лъжа. Този път дори може да се окаже истина.

Карнавалът свърши. Веднъж годишно селото лумва в мимолетно оживление, но дори тогава топлината изстива, тълпата се разпръсква. Продавачите прибират сачовете и сенниците, децата събличат костюмите и се разделят с любимите си герои. Във въздуха остава да витае лек смут, притеснение пред това обилие на глъч и багра. Карнавалът се изпарява като летен дъжд, попива в напуканата земя и напечените камъни, без да остави почти никаква следа. Два часа по-късно Ланскене су Тан отново не съществува, сякаш е омагьосано село, което се появява само веднъж годишно. Ако не беше карнавалът, изобщо нямаше да го забележим.

Имаме газ, но все още сме без ток. Първата вечер направих на Анук палачинки, светейки си със свещ. Хапнахме край огъня, върху старо списание вместо чинии, понеже багажът ще пристигне най-рано на следващия ден. Къщата някога е била фурна и над тесния вход все още личи издълбан житен клас, подът е потънал в брашнен прах, за да влезем, се наложи да си проправяме път през купища боклуци. Наемът ми се струва смешно евтин на фона на цените в града, с които сме

свикнали; дори при това положение забелязах острия подозрителен поглед на брокерката, докато броях парите. В договора фигурирам като Виан Роше⁷, подписът ми е йероглиф, който би могъл да означава всичко. Огледахме новата си територия на светлината на свещта; старите пещи, все още в изненадващо добро състояние под наслоената мазнина и сажди, стените с борова ламперия, почернелите пръстени плочи. Анук откри стария сенник в една стая отзад и двете го измъкнахме. Изпод овехтелият брезент се разбягаха паяци. Жилищните площи са точно над магазина; спалня-дневна и санитарен възел, нелепо миниатюрно балконче, керамично сандъче за цветя с изсъхнало мушкато... Щом го видя, Анук сбърчи чело.

– Толкова е мрачно, маман – звучеше стресната, сякаш не знаеше какво да предприеме пред лицето на тази запуснатост. – И мирише толкова тъжно.

Права е. Мирише така, сякаш светлината е била държана за заложник с години, докато се вкисне и граняса, усеща се и дъх на миши изпражнения, наоколо витаят призраците на неща, които никой не помни и за които никой не тъгува. Звучите отекват като в пещера, вялата топлина на присъствието ни само допълнително подчертава контурите на всяка сянка. Малко боя, слънчева светлина и сапунена вода ще ни отърват от нечистотията, но тъгата е друга работа, отчаяният вопъл на дом, в който никой не се е смял с години. Личицето на Анук ми се видя бледо, очите й като че ли са станали огромни на светлината на свещта, ръката й се вкопчва още по-здраво в моята.

– Тук ли ще трябва да спим? – пита ме. – На Чехълчо не му харесва. Страх го е.

Усмиввам се и целувам сериозната й златиста бузка.

– Чехълчо ще ни помогне.

Запалваме по една свещ във всяка стая – златна, червена, бяла и портокалова. Обикновено сама си забърквам ароматите, но в кризисни ситуации и купешките свещи вършат прилична работа – лавандула, кедр и цитрус. Взехме по една свещ, Анук наду детското си тромпетче, а аз започнах да думкам с метална лъжица по стар тиган и в продължение на десет минути обикаляхме от стая в стая, крещяхме и пеехме с пълни гърла: Вън! Вън! Вън!, докато стените затрепериха и вбесените духове

---

7. Почти всички фамилии в книгата са значещи и донякъде отговарят на характерите на героите. Освен Роше (Скалата) по-нататък се срещат Дру (Сухите), Клермон (Устремените към чистия връх), Нарсис (Нарциса), Дюплеси (Човекът с две лица), Воазен (Съседката), Муска (Мискета), Прюдом (Честните хора) и т.н. – Бел.прев.

отлетяха, оставяйки след себе си едва доловима миризма на опърлено, плюс стабилно количество опадала мазилка. Взреш ли се зад напуканата и опушена боя, зад тъгата на изоставените вещи, ще забележиш бледи контури, като послеобраза на факла, която си държал в ръка: тук златистата стена, там фотьойл, поовехтял, но тържествуващо оранжев, старият сенник внезапно грейва, полускритите му цветове са изсулват изпод пластове мръсотия. Вън! Вън! Вън! Анук и Чехълчо тропаха с крака и крещяха, избелелият интериор постепенно придоби по-ясни очертания – червен висок стол край виниловия плот, наниз чанове срещу входа. Разбира се, аз съм наясно, че това е само игра. Ефектни номера за успокояване на уплашено дете. Има още много работа, тежка и изнурителна работа, преди това място да стане истинско. За момента обаче ни е достатъчно да знаем, че къщата ни приема с отворени обятия, така, както и ние нея. Морска сол и хляб пред прага за умилостивяване на местните духове. Санталово дърво върху възглавницата за сладки сънища.

По-късно Анук ми каза, че Чехълчо вече не го е страх, което значи, че всичко е наред. Легнахме си с дрехите, сгушени една в друга върху набрашнения дюшек в спалнята, оставихме всички свещи да горят. Когато се събудихме, утрото бе дошло.

2
12 февруари, сряда
Заговезни

Всъщност събудиха ни камбаните. Не си бях дала сметка колко сме близо до църквата, докато не ги чух: плътен басов звън, който на силно време се разпада на жизнерадостен карильон – бомм-тра-ли-ла-ли-боммм. Поглеждам си часовника. Шест. През счулените кепенци на прозорците се процежда сивкаво-златиста светлина, която гали леглото. Ставам и хвърлям поглед към площада, влажните павега искрят. Четвъртитата бяла църковна кула раздира утринната светлина и политва над шепата посърнали сгради: фурна, цветарница, магазин за погребални принадлежности – надписи, каменни ангели, емайлени вечни рози... Бялата кула, издигаща се над прилежно залостените прозорци, е същински маяк, в шест и двамайсет римските цифри на часовника искрят в червено за объркване на дявола, Девата, положена във висините, наблюдава площада с леко болнав вид. Най-отгоре на късия заострен връх на кулата се завърта ветропоказател – запад – запад-северозапад – човек с дълга роба и коса. Застанала на балкона с мъртвото мушкато, посрещнах първите богомолци. Разпознах жената с карираното палто от карнавала; помахах ѝ с ръка, тя отмина забързано, без да отвърне на жеста ми, сгушена в палто си. Зад нея мъжът с филцовата шапка и тъжното кафяво куче, което го следва по петите, ми се усмихна колебливо. Поздравих го бодро, но явно селският етикет не позволява подобни прояви на фриволност в отношенията, понеже той не ми отговори, а на свой ред потъна забързано в църквата заедно с кучето си.

Оттам нататък никой не посмя дори да погледне към прозореца ми, въпреки че преброих близо шейсет глави – шалове, каскети, прихлупени срещу невидим вятър шапки. Усетих преднамереното им, любопитно безразличие. Обмислят важни дела, говорят свлечените рамене и сведените глави. Краката се влачат вяло по паветата като тръгнали към училище деца. Знаем, ей този тук днес е отказал цигарите; другият седмичната си визита в селското кафене; а пък жената по-нататък ще се лиши от любимите си гозби. Разбира се, това не ми влиза в работата. Но в този момент почувствах, че ако има място, което наистина да се нуждае от мъничко магия... Старите навици не умират. А щом веднъж си събдвал

желанията на хората, импулсът да го направиш отново никога не те напуска. Отгоре на всичко вятърът, карнавалният вятър продължава да духа, носи поотслабналата миризма на пържено и захарен памук, на барут, горещото ухание на сменящи се сезони, дланите те засърбяват, сърцето ускорява ритъма си. Значи засега оставаме. Засега. Докато вятърът не започне да духа в друга посока.

Боята купихме от универсалния магазин, освен това четки, мечета, сапун и кофе. Започнахме отгоре надолу, свалихме пердетата и натрупахме изпотрошената покъщнина на все по-уголемяващ се куп в малката градинка отзад, изтъркахме пода със сапун и заляхме с водопад от избелващи вълнички тясното стълбище, и двете станахме вир-вода по няколко пъти. Четката на Анук изведнъж се преобрази в подводница, моята в танкер, който заизпраща свистящи сапунени торпеда надолу по стълбите и към дневната. Насред цялата тая тупурдия камбанката на входа извънтя. Вдигнах глава, в едната ръка със сапун, в другата с четка. Пред очите ми се възправи високата фигура на отчето.

Вече се питах кога ще се появи.

Постоя така, втрещен в нас, усмихнат. Бащинска усмивка – собственическа, благосклонна; господарят на имението приветства гостите, появили се в не най-подходящия момент. Забелязах, че е особено заинтригуван от подгизналия ми гашеризон, вързаната с червена кърпа коса и босите ми стъпала, шляпащи в мокрите сандали.

– Добро утро. – Тънка вадичка мръсна сапунена пяна се бе насочила към излъсканите му до блясък черни чепици. Погледът му се стрелва натат, после се връща върху мен.

– Франсис Рейно – представя се и дискретно отстъпва встрани. – Кюре на енорията.

При тези думи ме напушва смях – не мога да се въздържа.

– А, значи това било – отвръщам злостно – Аз пък си помислих, че сте от участниците в карнавала.

Любезен смях: ха-ха.

Подавам ръка в жълта гумена ръкавица.

– Виан Роше. А онзи бомбардировач ей там е дъщеря ми Анук.

Гръм от сапунени експлозии и боричкането на Анук и Чехълчо на стълбите. Очевидно е, че отчето очаква да чуе нещо и за мосю Роше. Колко по-лесно е всичко да ти дойде черно на бяло, по каналния ред, без да се налага да се води този неловък, абсурден разговор.

– Предполагам сте доста заета тази сутрин.

Изведнъж ми стана жал за него, за отчаяните му опити, за напъна да осъществи контакт. Поредната пресилена усмивка.

– Така е, ще ни се да сложим това място в ред възможно най-бързо. Работата е доста! Но и без друго нямаше да дойдем на църква, мосю кюре. Нали разбирате, по принцип не ходим. – Исках да прозвучи учтиво, просто да го информирам как стоят нещата, да го успокоя. Думите ми обаче явно го стреснаха, почти го обидиха.

– Разбирам.

Беше казано прекалено директно. Сигурно би предпочел да полавираме малко, да пообиколим в кръг като дебнещи се котки.

– Но е много мило от ваша страна, че дойдохте да ни посрещнете – продължих ведро. – Може би ще ни помогнете да се сприятелим с местните хора.

Забелязвам, че всъщност наистина прилича на котка: студени светли очи, които никога не се задържат в погледа ти; нервна бдителност, готовност, резервираност.

– Ще направя каквото мога. – Сега, когато е разбрал, че не възнамеряваме да станем част от стадото му, проявява безразличие. Въпреки това съвестта му го подтиква да предложи повече, отколкото е готов да даде. – Имате ли нужда от нещо конкретно?

– Ами не бихме отказали малко помощ – позволих си да вметна. – Нямам предвид вас, разбира се – побързах да допълня, като видях, че се кани да ми отговори. – Но може би познавате човек, който се нуждае от някой лев допълнително? Зидаро-мазач, който да ни помогне да оправим къщата отвътре? – Тук територията със сигурност беше безопасна.

– В момента не се сещам за такъв – Пази се, не бях срещала толкова предпазлив човек. – Но ще поразпитам. – Може пък да го направи. Познава задълженията си към новопристигналите. Но съм убедена, че няма да ми намери помощник. Не е от тия, дето правят услуги безплатно. Очите му отскачат предпазливо към купчинката хляб и сол на прага.

– За късмет – усмихвам се, но лицето му остава каменно. Заобикаля скромния поднос, сякаш е нещо обидно.

– Маман? – Главичката на Анук се появява в рамката на вратата, косата ѝ стърчи на рошави кичури. – Чехълчо иска да си играе навън. Може ли?

Кимам.

– Не излизайте от градината. – Обърсвам зацапания връх на нослето ѝ. – Приличаш на същински гаврош. – Виждам я да хвърля поглед на отца и възпирам подигравателния ѝ поглед тъкмо навреме. – Анук,

запознай се с мосю Рейно. Няма ли да кажеш здрасти?

– Здрасти! – провикна се тя на път към вратата. – И чао! – Размазано кълбо от жълто яке и червен гащеризон и край, няма я, изчезна, пързалаяйки се устремно по хлъзгавите плочи. Както се случваше не за пръв път, бях почти убедена, че виждам Чехълчо да офейква заедно с нея – тъмновато петно на фона на мръсния трегер.

– Още е само на шест – казах извинително.

Рейно отвърна със скована кисела усмивка, сякаш първата среща с дъщеря ми потвърждаваше всичките му подозрения спрямо мен.

3
Четвъртък, 13 февруари

Слава богу, свърши се. Посещенията ме уморяват до смърт. Разбира се, нямам предвид теб, *mon pere*; ежеседмичната ми визита при теб е лукс, може да се каже единственото ми удоволствие. Надявам се цветята да ти харесат. На вид не са кой знае какво, но пък ухаят вълшебно. Ще ги сложа тук, край стола ти, за да можеш да ги виждаш. Гледката към ливадите е прекрасна, по-близката река е Тан, в далечината проблясва Гарона. Можеш почти да си представиш, че сме сами. О, не, не се оплаквам. Не съвсем. Но ти знаеш колко е тежко всичко това за плещите на един човек. Жалките им грижи, недоволствата, глупостта, хилядите тривиални проблеми... Във вторник беше карнавалът. Изглеждат като същински диваци с всичките кръсъци и танци. Най-малкият син на Луис Перен, Клод, ме намокри с воден пистолет и какво мислиш каза баща му? Че бил мъничък и имал нужда да си поиграе. Всичко, което искам, е да ги напътствам, *mon pere*, да ги освободя от греха им. Но те ми се опъват на всяка крачка, като деца, които отказват да ядат пълноценна храна и продължават да набиват неща, от които после им прилошава. Знам, че ме разбираш. Цели петдесет години носеше този товар на плещите си с търпение и сила. Спечели си любовта им. Нима времената са се променили чак толкова? Тук хората ми имат страха, уважават ме... но да ме обичат – не. Вечно намусени, сърдити. Вчера си тръгнаха от службата с пепел на челата⁸, на лицата им изписани едновременно вина и облекчение. Вървят сами с потиснатите си желания и скрити пороци. Нима не разбират? Бог вижда всичко. Аз виждам всичко. Пол-Мари Муска бие жена си. Плаща с по десет пъти „Аве Мария“ седмично в изповедалнята, после се прибира къщи и всичко се повтаря по стария начин. Жена му краде. Миналата седмица отиде на пазара и открадна от една сергия шеппа долнопробни бижута. Гийом Дюплеси ме пита дали животните имат душа и като му кажа, че нямат, плаче. Шарлот Едуар си е внушила, че мъжът ѝ си има любовница – аз знам, че е не една, а три, но тайната на

---

8. В традицията на днешната Римокатолическа църква първият ден на постите е т.нар. „пепелива“ сряда (Ash Wednesday). На този ден богомолците получават кръстен знак на челата си, направен с пепел, получена от изгарянето на върбови клонки, използвани на миналогодишната Връбница. За Източното православие великденските пости започват в понеделник, така че подобен ритуал не съществува. – Бел.прев.

изповедта ми затваря устата. Какви деца са само! Въпросите им ме омърсават и разстройват. Но не мога да си позволя да проявя слабост. Овцете не са онези хрисими, симпатични същества от пасторалните идилии. Всеки селянин ще ти го каже. Те са лукави, понякога жестоки, патологично тъпи. Към снизходителния пастир стадото може да прояви буйство, непокорство. Снизхождение не бих могъл да си позволя. Ето защо веднъж седмично идвам тук. Твоята уста, *mon pere*, е затворена поздраво от вратата на изповедалнята. Ушите ти са винаги готови да ме изслушат, сърцето ти е изпълнено с благодат. За един час мога да сваля товара от плещите си. Пред теб имам право да греша.

Имаме си нов енорияш. Някоя си Виан Роше, вдовица, както изглежда, с малко дете. Помниш ли някогашната пекарна на Блеро? Откакто старицата си отиде от този свят преди четири години, мястото започна да пустее. Е, та тази жена взе магазина под наем и се надява да го отвори наново до края на седмицата. Не ми се вярва да изкара дълго. Нали вече си имаме фурната на Поату в другия край на площада, пък и тази Роше едва ли ще се приспособи към живота на село. Мила жена, но просто няма нищо общо с нас. Давам ѝ два месеца, докато си замине за града, където ѝ е мястото. Смешното е, че така и не успях да разбера откъде е. От Париж, предполагам, макар че може изобщо да не е французкойка. Говори кристално чисто, дори прекалено, има стегнатите гласни на Севера, но очите ѝ подсказват италианска или португалска кръв, а кожата ѝ... Но всъщност не я виждам често. Не си е подала носа от пекарната цял ден вчера, че и днес. Закрила е прозореца с оранжева мушама и само от време на време тя или дивата ѝ дъщеря се подават да изхвърлят някоя кофа с мръсна вода в канала или да разменят по някоя приказка на висок глас с един или друг работник. Лесно си намира помощници. Въпреки че ѝ предложих съдействието си, се съмнявах някой от нашите да изгаря от желание да работи за нея. Противно на очакванията ми обаче още рано сутринта видях Клермон с пълен пикап дървен материал, после се появи и Пурсо със стълбата си. Поату изпрати мебели, видях го да мъкне фотьойл през площада и да се оглежда плахо като човек, който не иска да бъде забелязан. Дори вечно сърдитият Нарсис с голямата уста, който категорично ми отказа да обърне църковния двор миналия ноември, се беше понесъл заедно с всичките си инструменти да ѝ оправя градината. Тази сутрин някъде към осем и половина пред къщата спря куриер. Дюплеси, който си разхождаше кучето по обичайното време, тъкмо минаваше от там, когато онзи му подвижна да му помогне да разтовари. Видях, че Дюплеси остана изненадан от молбата – за секунда

бях почти сигурен, че ще откаже – ръката му застина във въздуха, преди да е стигнала до шапката му. И тогава Роше каза нещо, не чух точно какво, само смехът ѝ отекна по паважа. Тази жена много се смее и освен това непрекъснато жестикулира със странни и смешни движения. Сигурно поредната градска черта у нея. Ние тук сме свикнали да се отнасяме по-сдържано с хората около нас, но предполагам тя не го прави от лошо чувство. Беше си вързала главата с лилав шал, като циганка, но косата ѝ се бе измъкнала навън ѝ се виждаше, че е цялата омазана в боя. Това явно не я притесняваше. По-късно Дюплеси не можеше да си спомни какво му е казала. Единственото, която успя да му се откъсне от устата, какъвто е притеснителен, беше, че доставката не представлявала нищо особено – няколко кашона, малки, но доста тежки, и няколко непокрити коша с кухненска посуда. Не попитал какво има в кашоните, макар да се съмняваше, че подобно малко количество от каквото и да било ще стигне задълго в една пекарна.

Да не си помислиш, *mon pere*, че съм прекарал цял ден в следене на пекарната. Просто тя се намира буквално пред моята къща – онази, която преди да се случи всичко това, принадлежеше на теб, *mon pere*. Близко ден и половина отсреща само се чукаше, боядисваше, варосваше, търкаше, докато накрая, без да го искам, не можах да се въздържа и отидох да видя резултата. И не съм бил единственият. Дочух мадам Клермон важно да обяснява на групичката свои приятелки пред къщата на Поату какво бил свършил мъжът ѝ. Тъкмо обсъждаха някакви червени кепенци, когато ме забелязаха и глъчката премина в тайнствено шушукане. Сякаш ме е еня. Ако не друго, новото присъствие поне даде хляб на ключките. Установих, че оранжевата мушама на прозореца привлича вниманието в най-странни моменти. Прилича на огромен бонбон, който чака да бъде разопакован, като изпаднало от карнавала късче. Има нещо притеснително в яркостта му, в начина, по който изкуствената материя улавя в себе си слънчевите лъчи. Ще се радвам ремонтът да свърши по-скоро и мястото пак да заработи като пекарна.

Сестрата се опитва да привлече вниманието ми. Мисли си, че те уморявам. Как изобщо ги изтърпяваш с пронизителните им гласове и сестрински номера? Струва ми се, че е време за почивка. Лукавството ѝ е възмутително, непоносимо. Но въпреки това знам, че няма лоши намерения, очите ти ми го показват. Прости им, те не знаят какво вършат. Не го правя от любезност. Идвам тук за собственото си облекчение, не за твоето. И при все това ми се ще да вярвам, че посещенията ми ти доставят удоволствие, държат те близко до острите ръбове на един свят,

станал отпуснат и безличен. Телевизия по един час вечер, обръщане по пет пъти на ден, храна през тръбичка. Разговори в твое присъствие, сякаш си някаква вещ – Чува ли ни? Мислите ли, че разбира? – никой не ти иска мнението, не се съобразява с него... Да си откъснат от всичко и въпреки това да усещаш, да мислиш. Това е истинският ад, лишен от безвкусицата на средновековните схващания. Загубата на контакт. И въпреки всичко се обръщам към теб, за да ме научиш как да общувам. Да ме научиш на надежда.

4

Петък, 14 февруари
Свети Валентин

Човекът с кучето се казва Гийом. Вчера ми помогна с багажа, а днес е първият ми клиент. Дойде заедно с любимеца си, Чарли, и ме поздрави със свенлива учтивост, граничеща с изисканост.

– Прекрасно е – каза той, след като огледа обстановката, – сигурно цяла нощ сте се бяхтели да постигнете този резултат.

Засмях се.

– Промяната е невероятна – продължи Гийом. – Как да ви кажа, не знам защо, но си мислех, че пак ще е фурна.

– Какво, да съсия бизнеса на мою Поату? Сигурна съм, че щеше да ми благодари, като се има предвид как го върти лумбагото и при тази жена инвалид, дето спи лошо.

Гийом се наведе да затегне каишката на Чарли, но забелязах как очите му проблясват.

– Явно сте се запознали – рече.

– Да. Дадох му своята рецепта за *tisan*⁹ преди лягане.

– Ако има ефект, ще ви е верен до гроб.

– Има – отвърнах. После посегнах под щанда и извадих малка розова кутийка, завързана със сребърна празнична панделка. – Заповядайте. Това е за вас – моят пръв клиент.

Гийом като че ли се постресна.

– Наистина, мадам, не...

– Виан. Държа да го вземеш. – Пъхнах кутията в ръцете му. – Ще ти харесат. От любимите ти са.

Той отвърна с усмивка.

– Откъде знаеш? – запита, докато внимателно поставяше кутията в джоба си.

– Ами просто знам – отвърнах загадъчно. – Познавам любимите лакомства на всеки. Довери ми се, тези са точно за теб.

Табелата бе завършена чак около обед. Жорж Клермон дойде лично да я закачи и през цялото време се извиняваше за закъснението. Яркочервените кепенци изпъкваха страхотно на фона на прясно варосаната

---

9. Чай от билки (фр.). – Бел.прев.

фасада. Нарсис, като не преставаше да мърмори под сурдинка за проточилите се студове, донесе свежи коренчета мушката от градината си, за да го засади в сандъчетата. И двамата си тръгнаха с подобни „валентинки“, заекващи от вълнение и радост. От там нататък, като не се брои групичката ученици, не се забелязваше голям наплив. Винаги става така, когато в малко село като Ланскене отваря нов магазин. В подобни ситуации има строги правила за поведение, хората са резервирани, преструват се на безразлични, въпреки че вътрешно изгарят от любопитство. Една възрастна дама се осмели да прекрачи прага, облечена в традиционните черни дрехи на селска вдовица. Мургав червендалест мъж купи три еднакви кутии, без изобщо да попита какво има вътре. След което с часове не се появи жива душа. Не бях изненадана – хората се нуждаят време, за да свикнат с промяната. Засякох няколко коси погледа към витрината, но никой не изглеждаше склонен да прекрачи прага. Въпреки преднамерената незаинтересованост обаче усетих някакво раздвижване, пришепнати разговори, повдигнати пердетата, набиране на смелост. И когато накрая дойдоха, бяха цяла тълпа: седем-осем жени, сред които и Каролин Клермон, жената на дърводелеца. Деветата, дошла някак извън групата, остана отвън, лицето ѝ почти опираше във витрината. Беше жената с карираното палто.

Дамите огледаха всичко, кикотеха се като ученички, замаяни от колективната си разюзданост.

– И сама ли приготвяте всичко? – попита Сесил, собственичката на аптеката на главната улица.

– Би трябвало да ги откажа за постите – включи се Каролин, пухкава блондинка с кожена яка.

– Няма да кажа на никого – обещах ѝ. После, като забелязах, че жената с карираното палто продължава да стои залепена за витрината, попитах: – Приятелката ви няма ли да влезе?

– О, тя не е с нас – отвърна Жолин Дру, жена с остри черти, учителка в местното училище. Хвърли бърз поглед към жената с четвъртитото лице пред магазина. – Това е Жозефин Муска. – Докато произнасяше името, в гласа ѝ се долавяше нюанс на съжаление, примесено с пренебрежение. – Не ми се вярва да влезе.

Сякаш чула разговора ни, Жозефин поруменя и заби глава в палто то си. Едната ѝ ръка се вдигна към корема като че в опит да се самозащити. Видях как вечно отпуснатите ѝ устни леко помръдват в ритъма на молитва или клетва.

Обслужих дамите – бяла кутия, златна панделка, две хартиени

фунийки, една роза, бледолилава панделка за празника – под водопад от смехове и възклицания. Отвън Жозефин Муска си мърмореше нещо и се поклащаше, забила огромните си лениви юмруци в корема. После, точно докато се занимавах с последната клиентка, вдигна глава някак предизвикателно и влезе. Последната поръчка бе доста големичка и сложна. Мадам искаше точно определен подбор. Поръча всичко в кръгла кутия с панделки, цветя, златни сърчица и празна поздравителна картичка. Последното привлече погледите на другите дами и те избухнаха в пристъп на игриво въодушевление, хи-хи-хи! Така за малко да пропусна момента. Огромните ръце се оказаха изненадващо чевръсти: загрубели бързи длани, почервенели от домакинската работа. Едната остана потопена в бездната на стомаха, другата потрепна за миг покрай тялото като светкавичната ръка на гангстер. В следващия миг малкото сребристо пакетче с роза, струващо десет франка, беше изчезнало от плота и потънало в джоба на палтото ѝ.

Добро изпълнение. Направих се, че не съм забелязала и изчаках дамите да излязат от магазина с покупките си. Жозефин, останала сама пред щанда, се престори, че разглежда витрината, нервните ѝ пръсти внимателно опипаха няколко кутийки. Затворих очи. Мислите, които струяха от нея, бяха объркани, тревожни. В главата ми нахлу бърз поток от образи: дим, шепа долнопробни лъскави бижута, окървавено кокалче. Всичко това обляно в трескав поток от безпокойство.

– Какво ще обичате, мадам Муска? – Гласът ми е любезен и благ. – Или може би просто желаете да поразгледате?

Тя измърмори нещо, което не успях да чуя, и се обърна да си върви.

– Мисля, че имам нещо, което ще ви хареса. – Посегнах под щанда и извадих сребрист пакет, подобен на онзи, който я видях да пъха в джоба си, но по-голям. Беше овързан с бяла панделка, украсена с мънички жълти цветчета. Тя ме погледна, огромната ѝ тъжна уста зейна панически. Приплъзнах пакета към нея.

– От заведението, Жозефин – промълвих. – Всичко е наред. Тези са ти любимите.

Жозефин Муска се обърна и изхвърча от магазина.

5

Събота, 15 февруари

Знам, че днес не е ден за посещения, *mon pere*, но имах нужда да поговорим. Пекарната отвори вчера. Но не е пекарна. Още със ставането вчера сутринта в шест видах, че оранжевата мушама я няма, сенникът и кепенците са в изяден вид, щорите на витрината са вдигнати. Онова, което доскоро представляваше най-обикновена, дори бозава стара къща, не по-различна от всички останали, се бе превърнало в златисто-червено бонбонче на ослепително бял фон. В сандъчетата по прозорците нацъфтяло в червено мушкато. Перилата обвити в гирлянди от креп и хартия. А над вратата ръчно изписана черна дъбова табела:

La Celeste Praline
Chocolaterie Artisanale¹⁰

Разбира се, всичко това е нелепо. Подобен магазин може да се радва на успех в Марсилия или Бордо – дори в Ажен, където сувенирната търговия бележи ръст от година на година. Но в Ланскене су Тан? При това в началото на постите, традиционното време за самолишение? Всичко това изглежда извратено, при това вероятно има за цел да бъде такава. Тази сутрин огледах витрината. На полица от бял мрамор са подредени безброй кутии, пакети, фунийки в златисти и сребристи опаковки, розетки, камбанки, цветчета, сърчица и дълги къдрици разноцветни панделки. В стъклени камбанки и чинии са положени шоколади и бонбони, Венерини зърна, трюфели, *mendiants*¹¹, карамелизирани плодове, купчинки лешници, шоколадови мидички, захаросани розови лепенца, виолетови целувки... Скрити от слънцето зад наполовина спуснати транспаранти, искрят приглушено, сякаш потънало съкровище, пещерата на Аладин, пълна със сладки формички. В средата е издигнала изумителна централна композиция. Шоколадова къщичка със стени от потопени в шоколад меденки, всичките ѝ детайли подчертани със златиста и сребриста глазура, на покрива керемиди от флорентинчета, украсени с карамелизирани плодове, странни увивни растения от крем и шоколад, пълзящи нагоре по стените, марципанови птички, пеещи от шоколадови

10. Небесната пралина, шоколадов бутик (фр.) – Бел.прев.

11. Букв. просячета (фр.), вид сладки. – Бел.прев.

клони... И накрая самата вещица, цялата от натурален шоколад, от върха на острата шапка до ръба на дългата пелерина, понечила да яхне метлата си под формата на *guimauve*¹², същата като дългите усукани пралини, преливащи от таблетите на продавачите на лакомства из карнавалите. Прозорецът ми е точно срещу нейния, сякаш око, намигащо скришом с лукавство. Заради този магазин и предлаганите вътре изкушения Каролин Клермон наруши обета си за пост. Призна ми го на вчерашната изповед с онзи свой задъхан момичешки маниер, който изобщо не подхожда на обещанията ѝ за разкаяние.

„О, *mon pere*, чувствам се толкова ужасно! Но какво да направя, когато тази обаятелна жена бе тъй мила и любезна? Искам да кажа, изобщо нямаше време да се замисля, докато не стана твърде късно. Макар че ако има някой, който наистина би трябвало да откаже шоколада... Тоест като знам как бедрата ми буквално набъбнаха през последните година-две, направо ми идва да умра...“

„Два пъти «Аве Мария».“ Боже, тази жена. През решетката усещам гладните ѝ, пълни с обожание очи. Прави се на наскърбена от острата ми реакция.

„Разбира се, *mon pere*.“

„И не забравяй защо постим преди Великден. Не от суета. Не за да впечатлим приятелите си. Не и за да се поберем в скъпата модна линия на следващата лятна колекция.“ Държа се преднамерено грубо. Тя го иска.

„Да, аз наистина съм суетна, нали?“ Приглушен стон, сълза, изтри-та деликатно с крайчеца на зелена кърпичка. „Аз съм само една глупава суетна жена.“

„Помни нашия Господ Бог. Неговата саможертва. Неговото смирение.“ Усещам парфюма ѝ, ухае на цветя, твърде силен в приглушения мрак. Питам се дали това е изкушение. Ако е така, значи съм от камък.

„Четири пъти «Аве Мария».“

Някакво отчаяние. Разяжда душата, унищожава я частица по частица, както една катедрала може да бъде сравнена със земята с течение на времето, разядена от прах и пясъчинки. Усещам какстта, радостта, вярата ми. Би трябвало да ги поведе през изпитанията, през пустошта. А в замяна – това. Вяла процесия от лъжци, прелюбодейци, лакомници и жалки себеизмамници. Борбата между доброто и злото е принизена до една дебела жена, застанала пред магазин за шоколад, която с жалка

---

12. Ружа (фр.). – Бел.прев.

нерешителност се пита: „Да го направя ли, или да не го направя?“ Сатаната е страхливец, не смее да покаже лицето си. Безплътен е, разпада се на милион парченца, които разяждат кръвта, душата като червеи. Ние с теб сме родени твърде късно, *mon pere*. Суровият, чист свят на Стария завет ме зове. Тогава всеки си знаеше мястото. Сатаната се разхождаше сред нас в плът. Вземахме трудни решения, жертвахме децата си в Божието име. Обичахме Бога, но още повече се страхувахме от Него.

Не си мисли, че обвинявам Виан Роше. Всъщност почти не мисля за нея. Тя е просто едно от влиянията, срещу които трябва да се боря ежедневно. Но мисълта за този магазин с неговата карнавална одежда, намигване срещу лишението, срещу вярата... Докато извъръщам глава, застанал на прага на църквата, за да посрещна енорияшите си, долавям движение отсреща. *Опитай ме. Пробвай ме. Вкуси ме*. В затишието между куплетите на един химн прозвучава клаксонът на куриерската кола, спряла отпред. По време на проповедта – на самата проповед, *mon pere!* – млъквам наред фразата, убеден, че чувам шумолене на станиол.

Тази сутрин проповядвах с повече жар от обичайното, макар хората да не бяха много. Утре ще ги накарам да си платят. Утре, в неделя, когато магазините са затворени.

6

Събота, 15 февруари

Днес учебните занятия свършиха по-рано. До дванайсет улицата се изпълни с каубои и индианци в ярки якета и сини дънки, метнали през рамо ученическите си чанти – по-големите, вдигнали яки, смучеха забранени цигари и хвърляха по някое и друго небрежно око към магазина. Направи ми впечатление едно момче, което вървеше само. Беше спретнато и чисто, със сиво сако и барета, ученическата му чанта легнала симетрично върху слабичките му рамене. За миг погледът му се спря върху витрината на La Celeste Praline, но слънцето блестеше в стъклото и не можах да видя израза на лицето му. В следващия миг до него се спряха четири деца на възрастта на Анук и той отмина. На прозореца залепнаха две нослета, веднага след това хлапетата се скупчиха в кръг и изпразниха джобовете си, за да проверят наличните ресурси. Момент на колебание, докато решат кого да изпратят вътре. Престорих се на заета и не вдигнах глава иззад щанда.

– Мадам? – Гледаше ме мъничко смугло лице с подозрителни очички. Разпознах вълка от карнавалното шествие.

– Да видим, така като те гледам, най-много си падаш по карамелизираните бонбони с фъстък – запазих напълно сериозен вид, знаейки, че изборът на лакомства е сериозна работа. – Цената им е добра, лесно се разделят между приятели, не се топят в джобовете и за пет франка можеш да купиш – разперих ръце – поне толкова. Какво ще кажеш?

В отговор не получих усмивка, само кимване, като между делови партньори. Монетата беше топла и леко влажна. Пое внимателно пакета.

– Харесва ми шоколадовата къщичка на витрината – рече сериозно. Другите три деца, които стояха скупчени на прага, сякаш за да си дават взаимно кураж, кимнаха свенливо. – Суперска е.

Жаргонната думичка бе произнесена някак предизвикателно, като дим от непозволена цигара. Усмихнах се.

– Наистина е суперска – съгласих се. – Ако искаш, като разваля витрината, може да доведеш приятелите си и да ми помогнете да я изадем.

Ококорени очи.

– Супер!

– Супер яко!

– Кога?

Свих рамене.

– Анук ще ви каже – обърнах се към всички. – Дъщеря ми.

– Знаем. Видяхме я. Не ходи на училище. – Последното прозвуча с лека завист.

– Ще тръгне от понеделник. Жалко, че още си няма приятели тук, понеже й казах, че ще може да си кани гости. Нали разбирате, да помагат с витрините.

Посурнаха се крака, лепкави ръце изскочиха от джобовете, бутане и суетене кой да е пръв.

– Можем...

– Бих могъл...

– Аз съм Жано...

– Клодин.

– Люси.

Изпратих ги с по една захарна мишка на дете и видях как се понасят през площада като семена на глухарче, подгонени от вятъра. Докато тичаха, резенче светлина изтрополи последователно по гърбовете им – червено-оранжево-зелено-синьо, – след миг вече ги нямаше. Скрит в сумрачното преддверие на „Сен Жером“, свещеникът, Франсис Рейно, ги наблюдаваше с любопитен и както ми се стори, неодобрителен поглед. За момент останах учудена. Защо с неодобрение? След задължителната визита първия ден не се отби повече, макар че другите често го споменаваха. Гийом говори за него с уважение, Нарсис с раздражение, Каролин с онази дяволитост, която ми прави впечатление, че трепти в гласа ѝ винаги когато стане въпрос за мъж под петдесетте. В думите им няма много топлина. Не е местен, както разбирам. Парижки семинарист, всичко, което знае, го е научил от книгите – не познава мястото, не е наясно с потребностите и желанията на хората в Ланскене. Това го чух от Нарсис, който води битка със свещеника, откакто веднъж отказал да ходи на служба по време на жътва. „Човек, който не понася глупаците, добавя Гийом, в очите му зад малките кръгли очила проблясва веселост, което ще рече, че не понася повечето от нас, с нашите глупави дребни навици и устойчиви ритуали.“ Докато говори, потупва любовно Чарли по главата и кучето пролайва тържествено.

– Според него е нелепо да си толкова привързан към едно куче – тъжно продължава Гийом. – Твърде е учтив, за да го каже, но си мисли, че е неуместно. Човек на моите години...

Преди да се пенсионира, Гийом е бил учител в местното училище. Сега там са останали само двама преподаватели, които да се справят с все по-намаления брой ученици, но за повечето от по-възрастните селяни той си е *le maitre d'ecole*¹³. Гледам го как чеше Чарли зад ушите и съм сигурна, че усещам същата тъга, която струеше от него и на карнавала; плахост в погледа, граничеща с виновност.

– Всеки човек, на каквато и възраст да е, има право сам да избира приятелите си – прекъсвам го аз доста разпалено.

Може би самият Мосю кюре има какво да научи от Чарли. Пак същото благо и тъжно подобие на усмивка.

– Мосю кюре прави каквото може – кротко ми отвърща той. – Не би следвало да очакваме повече.

Не му отговорих. В моята професия бързо се научава истината, че процесът на раздаване няма граници. Гийом напуска La Praline с малка торбичка флорентинчета в джоба; още преди да е завил зад ъгъла на Avenue des Francs Bourgeois, го виждам как спира и подава едно парченце на кучето. Потупване, излайване, размахване на късата, подобна на чуканче опашка. Както вече казах, някои хора никога не се замислят, когато раздават.

Селото вече ми се струва не толкова странно. Жителите му също. Започвам да разпознавам лица, имена; първите тайни истории започват да се сучат, готови да заплетат онази, която постепенно ще въвлече и нас. Мястото е по-сложно, отколкото първоначално предполага географията му, Rue Principale¹⁴ се разклонява като пръстите на ръка – Rue des Poetes, Avenue des Francs Bourgeois, Ruelle des Freres de la Revolution¹⁵ – явно сред основателите на града е имало върли привърженици на републиката. Моят площад, наречен „Сен Жером“, е най-високата част на тези разперени пръсти, църквата се извисява бяла и горда, заобиколена от липи, наблизо е площадката от едра червена пръст, където в топли вечери по-възрастните жители играят петанк¹⁶. Зад нея хълмът тръгва рязко надолу към лабиринта от тесни улички, известен под името Les

---

13. Учителят, даскалът (фр.). – Бел. прев.

14. Главната улица (фр.). – Бел. прев.

15. Улица на поетите, Авеню на френските буржоа. Алея на братята на революцията (фр.). – Бел. прев.

16. Популярна игра с метални топки, която масово се играе в градските градини във Франция. Започва да се разпространява около 1910 година, но всъщност произхожда от старата френска игра jeu Provençal. – Бел. прев.

Marauds¹⁷. Това е миниатюрният бедняшки квартал на Ланскене: сгущени една в друга дървени къщурки, куцукащи надолу към Тан по бабунести павета.

Малко по-надолу започва блатистият район. Някои от постройките са издигнати върху самата река, кацнали на платформи от прогнили талпи; по дължина на каменното корито има още десетки; дългите пръсти на влагата, пробили ленивите води, се протягат към мъничките им високи прозорчета. В град като Ажен Les Marauds би бил туристическа атракция с чудатия си вид и внушението за упадък и разложение. Но туристи тук не идват. Жителите на Les Marauds са клошари, преживяващи с онова, което успеят да измъкнат от реката. Много от къщите тук са запустели; върху хлътналите стени расте бърз. Затворих La Praline за два часа на обяд и двете с Анук отидохме да се разходим към реката. В зелената тиня край водата шляпаха група кльощави хлапета; дори през февруари по тези места се усещаше възкиселата воня на канализация и гнилоч. Бе студено, но слънчево. Анук беше навлякла червените си вълнени палто и шапка, тичаше между камъните и подвикваше на Чехълчо, който я следваше по петите. Толкова свикнах с Чехълчо – и с останалите членове на странната менажерия, която следва бодрото ѝ присъствие, – че в подобни моменти го виждам почти ясно; Чехълчо с умните си очи и сиви бакембарди, светът изведнъж се озарява, сякаш някаква странна метаморфоза ме превръща в Анук, започвам да гледам с нейните очи, да я следвам в пътешествията ѝ. В подобни моменти чувствам, че съм готова да умра от любов по нея, моята мъничка пъте-шестьеничка; сърцето ми притупва, изпълнено с ужас, единственото спасение е и аз да се впусна в бяг, червеното ми палто се развява на раменете ми като криле, косата ми е опашка на комета в перестото синьо небе.

Черна котка ми мина път. Спрях и се завъртях по посока, обратна на часовниковата стрелка, пеейки заклинанието:

Ou va-t-i, mistigri?
Passe sansfairede mal ici.¹⁸

Анук дойде при мен и котката започна да мърка, изтърколи се по гръб в прахта, готова за ласки. Тъкмо се бях навела, когато забелязах дребна стара женица да ме наблюдава с любопитство от ъгъла на една къща. Черна пола, черно сако, сребриста коса, сплетена на плитка и

17. Нехранимайковците (фр.). – Бел.прев.

18. Чер котак, где е тоз мрак? /Върви си ти без бели (фр). – Бел.прев.

прилежно прибрана в сложен кок. Очите ѝ са остри и черни като на птица. Кимвам ѝ.

– Ти си от *la chocolaterie*¹⁹ – подхваща. Наглед я преценявам към осемдесетте, но независимо от възрастта гласът ѝ е младежки, трепти отчетливо с грубоватите мелодични нотки на *Midi*²⁰.

– Да, така е – представям се.

– Арманд Воазен – казва. – Живея ей там. – Посочва с глава една от къщите на реката, с по-приличен вид от другите, прясно варосана, в сандъчетата по прозорците аленее мушкато. След това добави с усмивка, която набразди восьмното ѝ лице на милион бръчици: – Видях магазина ти. Чуден е, не мога да не ти го призная, ама за такива като нас няма смисъл. Прекалено е гиздав. – В гласа ѝ нямаше неодобрение, само полукомичен фатализъм. – Чувам, че нашто падре вече те е намеркал – добави злостно. – Предполагам мисли, че е неудачно да има магазин за шоколад наскред площада. – Хвърли ми още един от онези подигравателни, насмешливи погледи. – Знае ли, че си вещица?

Вещица, вещица. Не намери правилната дума, но знам какво има предвид.

– Защо мислиш така?

– Ми то е очевидно. Предполагам защото взаимно се разпознават. – И се засмя, сякаш засвири оркестър от побеснели цигулки. – Падрето не вярва в магии. А честно да ти кажа, не съм убедена, че вярва и в Господ. – В гласа ѝ се долавяше едновременно снизхождение и пренебрежение. – Бая още има да учи тоз човек, нищо че е със степен по теология. И глупавата ми дъщеря също. Човек не получава научни степени в живота, нали така? – Съгласих се и я попитах дали познавам дъщеря ѝ. – Предполагам. Каро Клермон. Най-празноглавата бучка глупост в цял Ланскене. Думи, думи, думи и нито капка мозък. – Забеляза усмивката ми и кимна ведро: – Не се тревожи, скъпа, на моята възраст вече нищо не мож ме обиди. Пък и к'во да ти кажа, метнала се е на баща си. Това ми е голямата утеха. – Закачлив поглед: – Тук нямаме много развлечения. Особено като човек стане на възраст. – Млъкна и пак впи очи в мен: – Ама така като те гледам, май нещата ще се променят.

Ръката ѝ докосна моята като хладен дъх. Опитах се да уловя мислите ѝ, да разбере дали не ме взема на подбив, но всичко, което успях да усетя, бе жизнерадостност и топлота.

---

19. Магазина за шоколад (фр.). – Бел.прев.

20. Южна Франция (фр.). – Бел.прев.

– Обикновен магазин за шоколад – усмихнах се.
– Май наистина ме мислиш за вчерашна – изкикоти се Арманд.
– Но, мадам Воазен...
– Арманд. – Черните ѝ очи заблестяха радостно. – Така се чувствам млада.

– Добре. Но наистина не разбирам защо...
– Знам какъв вятър те довя. Почувствах го. Mardi Gras, карнавалът. Les Marauds бъкаше от празнуващи: цигани, испанци, калайджии, pieds-poires²¹ и неканени гости. Познах ви веднага – теб и малкото ти момиченце. Какви имена сте си избрали този път?

– Виан Роше – отвърнах с усмивка. – А това е Анук.
– Анук – повтори си Арманд. – А малкият сив приятел? Очите ми вече не са същите. Какво е той? Котка? Катерица?

Анук разтърси къдравата си главица.
– Заек – отвърна хем игриво, хем леко възмутено. – Казва се Чехълчо.

– О, заек. Ама разбира се. – Арманд ми смигна тайничко. – Е, та както казах, знам какъв вятър ви довя. Аз самата съм го усещала веднъж-дваж. Може и да съм стара, но още не се с родил оня, дето ще ме преметне. По никой начин.

Кимнах.

– Сигурна съм в това. Защо не наминеш към магазина някой ден. Имам дарбата да разпознавам вкусовете на хората. Обещавам ти голяма кутия от любимите ти лакомства.

Арманд се засмя.

– Забранено ми е да ям шоколад. Каро и оня идиот докторът. Заедно с всичко друго, което би могло да ми достави удоволствие – добави иронично. – Първо цигарите, после алкохола, а сега и това... Един Господ знае дали ако откажа и дишането, няма да живея вечно. – Избухна в гъгнив смях, но този път ми прозвуча някак уморено, видях я да повдига ръка към гърдите си и да натиска със сила, също като Жозефин Муска. – Не че ги обвинявам. Те така ги разбират нещата. Да се пазиш – от всичко. От живота. От смъртта. – Усмивката блесна на лицето ѝ и това ми се видя адски детинско, противоречащо на възрастта ѝ. – Е, все пак може да намина. Ако не за друго, поне за да поизопна нервите на падрето.

Още известно време след като тя потъна зад ъгъла на прясно

---

21. Букв. „чернокраки“ (фр.) – Така наричат децата от смесени бракове между французи и алжирци. – Бел. прев.

варосаната си къща, останах замислена над последната ѝ забележка. Малко по-надолу Анук се бе заела да хвърля камъни в калните локви край речния бряг.

Свещеникът. Като че ли името на този човек бе в устата на всички. За миг мислите ми отлетяха към Франсис Рейно.

В място като Ланскене понякога се случва един човек – учител, кръчмар или свещеник – да се превърне в съвестта на общността. И този самостоятелен индивид е най-важната бурмичка в машината, която може да преобърне хода на човешки живот, нещо като главната ос в часовников механизъм, благодарение на която зъбчатите колела се задвижват и предават движението едно на друго, чукчетата чукат, а стрелките показват колко е часът. Ако тази ос се изплъзне или повреди, часовникът спира. Ланскене е нещо като този часовник, стрелките са застинали на една минута преди полунощ, колелетата и зъбците се въртят напразно зад любезното безчувствено лице. Нагласи часовника на църквата грешно, за да измамиш дявола, така казваше майка ми. Но в този случай подозирам, че дяволът няма да се хване. Нито за минутка.

7

Неделя, 16 февруари

Майка ми беше вещица. Поне така наричаше сама себе си и толкова често се увличаше в тази игра, така дълбоко си вярваше, че накрая трудно можеше да се каже докъде свършва истината и къде започва лъжата. Арманд Воазен ми напомня за нея, има същите искрящи немирни очи, дълга коса, която навярно е била абаносово черна в младостта ѝ, от нея непрекъснато струи смесица на сериозност и цинизъм. Майка ми ме направи човек. От нея овладях изкуството да превръщам лошия късмет в щастлив случай. Тя ме научи да раздалечавам пръстите си, за да отклоня пътя на нещастieto. Да шия торбички за ароматни билки, да приготвям отвари, да вярвам, че паяк преди полунощ е на хубаво, след полунощ – на лошо. Но най-вече ме зареди със своята любов към новите места, запали в мен присъщата на циганите страст към пътуването, благодарение на която обиколихме цяла Европа, че стигнахме и отвъд. Една година в Будапеща, една в Прага, шест месеца и Рим, четири в Атина, след това през Алпите към Монако, по крайбрежието – Кан, Марсилия, Барселона... До осемнайсетата си година вече бях загубила бройката на градовете, където бяхме живели, на езиците, които бяхме говорили. Нещата, които се захващашме да работим, бяха също толкова разнообразни: сервитьорство, превод, авто-тенекеджийство. Когато нямахме пари да си платим сметката, се измъквахме през прозорците на мизерните евтими хотели. Возехме се на влакове без билет, правехме си фалшиви разрешителни за работа, прекосявахме граници незаконно. Депортирали са ни безброй пъти. На два пъти майка ми бе арестувана, но освободена, без да се стига до съд. Имената ни се сменяха според географската ширина: Яна, Жана, Йоана, Джована, Ан, Анушка. Бяхме като крадците, непрекъснато бягахме, оставяхме вятъра да избира посоката и превръщашме неконвертируемата валута на живота във франкове, лири, крони, долари, според случая. Не, това не ме е карало да страдам. В онези години животът ми бе приказно приключение. Всяка от двете ни си имаше другата. Никога не съм изпитвала нужда от баща. Имах безброй приятели. И въпреки това майка понякога явно се измъчваше от липсата на устойчивост, от вечните пречки, които трябва да преодоляваш. Така или иначе с течение на времето постепенно засилвахме темпото, задържахме се на едно място по месец, най-много два, след което се изнасяхме

като бегълци, подгонили залеза. Бяха ми нужни няколко години, за да разбера, че всъщност сме бягали от смъртта.

Тя бе на четирийсет. Рак. Каза ми, че разбрала преди време, но напоследък... Не, никаква болница. Тая дума е забранена, ясно ли ми е? Оставали й още месеци, може би години живот и искала да види Америка: Ню Йорк, Флорида с „Евърглейдс“²². Стигнахме дотам, че сменяхме местоположението си всеки ден. Нощем, когато решаваше, че съм заспала, изваждаше картите. В Лисабон се хванахме на работа в кухнята на презокеански кораб. Работехме до късно, до два-три сутринта, и ставахме призори. Всяка нощ тя хвърляше омазнените от дългогодишно ползване карти на койката до нея. Шептеше тихичко имената им и с всеки следващ ден потъваше все по-надълбоко в сложния лабиринт, който така или иначе един ден щеше да я погълне.

Десетка, смърт. Тройка, смърт. Двойка, смърт. Колесницата. Смърт.

Колесницата се оказа нийоркско такси в лятна вечер, докато си паразувахме разни неща за ядене из претъпканите улици на Китайския квартал. При всички положения по-добре от рак.

* * *

Когато девет месеца по-късно се роди дъщеря ми, кръстих я и на двете ни. Стори ми се подходящо. Баща й изобщо не разбра за нейното съществуване, пък и в повехналия венец на мимолетните ми връзки не съм стопроцентово сигурна чия е заслугата. Все едно. Можех да обеля ябълка в полунощ и да хвърля кората през рамо, за да разбера инициала му, но никога не ме е интересувало достатъчно, че да го направя. Многото багаж само забавя пътуването.

И въпреки това... Откакто напуснах Ню Йорк, нима ветровете не се укротиха, не се разрешиха? Нима всеки път, когато си тръгваме от някъде, не ни обзема някакво мъчително чувство, някакво съжаление? Мисля, че да. Двайсет и пет години и пролетта най-сетне започна да се уморява, също както майка ми бе започнала да изпитва умора през последните години на живота си. Улових се, че гледам слънцето и се питам какво ли е да го наблюдаваш как се издига над един и същ хоризонт в продължение на пет или на десет, дори на два-сет години. При тази мисъл ме обзема някаква странна замаяност, чувство на страх и копнеж. А Анук, моето малко пътешествениче? Сега, когато аз съм майката,

---

22. Национален парк в южната част на щата Флорида. Основан е през 1947 година в усилията да се запази изключителният растителен и животински свят на местността. – Бел. прев.

гледам по друг начин на смелата ни авантюра, с която живеем вече толкова време. Виждам себе си, каквато бях: момиченцето с невчесана кестенява коса, облечено в извехтели дрехи втора употреба, което учи математика по най-трудния начин, което учи география по най-трудния начин: Колко хляб може да си купи човек за два франка? Колко километра можем да пропътуваме с билет от петдесет марки? Не искам това да се случи и с нея. Вероятно именно поради тази причина през последните пет години се задържахме във Франция. За първи път в живота си имам банкова сметка. И собствена търговия.

Майка ми би се отнесла с презрение към всичко това. Но в същото време вероятно би ми завидяла. Забрави себе си, ако можеш, би ми казала. Забрави коя си. За толкова дълго, колкото можеш да издържиш. Но един ден, момичето ми, един ден то ще те сграбчи. Знаем го.

Днес отворих както обикновено. Ще работя само сутринта (после смятам да си позволя един следобед с Анук), но тъй като има литургия, на площада ще се съберат доста хора. Февруари отново наложи безцветното си присъствие и пак вали: леден, хаплив дъждец, от който паважът става хлъзгав, а небето посивява като парче стар метал. Анук седи зад щанда и чете книжка с детски стихотворения, като в същото време държи вратата под око, докато аз приготвям партида просячета в кухнята. Те са ми любимите. Наричат се така, понеже преди години са ги продавали само просяци и цигани. Представяват кръгли сладки със заливка от кафяв, млечен или бял шоколад, поръсени с настъргана лимонова кора, счукани бадеми и топчести стафиди. Анук обича белите, но аз повече си падам по кафявите, потопени в най-фина, седемдесетпроцентова глазура... Тръпчиви на езика с тайнствен тропически вкус. Майка ми би се отнесла с пренебрежение и към това. Но за мен то също е някаква магия.

От петък насам край плота в La Praline се мъдрят няколко високи стола. Обстановката сега ми напомня на нюйоркските закусвални, където се хранехме: червени кожени седалки, тръбна конструкция, жизнерадостен кич. Стените са яркочълти. В единия ъгъл се е разплул старият портокалов фотьойл на Поату. Вляво е оставено меню, написано лично от Анук и оцветено в червено и оранжево пак от нея:

chocolat chaud 10 F
chocolat espresso 15 F
chococcino 12 F

mocha 12 F

Предишната нощ приготвих торта, горещият шоколад е сипан в кастрон, готов да бъде притоплен, нетърпелив да посрещне първия ми клиент. Проверявам дали второто подобно меню се забелязва от прозореца и зачаквам.

Литургията започва и свършва. Наблюдавам минувачите, мрачни под ледения дъжд. Вратата ми, леко отворена, пропуска горещо ухание на фурна и сладост. Улавям не един поглед, изпълнен с копнеж, подмамен от този аромат, но и мигновено обръщане назад, свиване на рамене, сгърчване на устните, което би могло да изразява решителност или просто гняв, и хората отминават, наведени срещу вятъра със свити, нещастни рамене, сякаш някакъв ангел с горящ меч стои на прага ми и не ги пуска да влязат.

Време, казвам си. Тези неща изискват време. Но при все това в мен се процежда едно нетърпение, почти яд. Какво им става на тези хора? Защо не идват? Бие десет, после единайсет. Виждам ги как влизат в отсрещната фурна и излизат бързо, напъхали под мишница самуни хляб. Дъждът спира, но небето е все така сиво. Единайсет и половина. Малцината останали да се мотаят по площада се отправят към домовете си, за да се приготвят за неделния обед. Иззад ъгъла на църквата изскача момче с куче, като внимателно избягва капещите стрехи. Минава покрай витрината, като почти не поглежда към нея.

Мътните ги взели. И то точно когато започвах да си мисля, че нещата си идват на мястото. Защо не влизат? Нима не могат да видят, да подушат? Какво още трябва да направя?

Анук, която винаги усеща настроенията ми, идва и ме прегръща.

– Маман, не плачи.

Не плача. Аз никога не плача. Косицата ѝ ме гъделичка по лицето, внезапно си помислям, че един ден може да я загубя, и ми се завива свят.

– Ти не си виновна. Опитяхме. Направихме всичко както кръбва.

Така си е. Стигнахме чак до червените панделки около вратата, кесийките с кедър и лавандула, прогонващи лошите духове. Целувам я по челцето. Лицето ми е влажно. Нещо, сигурно тръпчивият аромат на шоколадовите пари, смъди в очите ми.

– Всичко е наред, *cherie*²³. Няма да се оставяме поведението на тези хора да ни влияе. Какво ще кажеш да си сипем по едно питие за

---

23. Скъпа (фр). – Бел.прев.

развеселяване.

Кацваме на високите столове като същински нийоркски баровци, всяка с по чаша шоколад пред себе си. Анук го пие с бита сметана и шоколадови стърготини; моят е горещ, черен, по-силен от еспресо. Затваряме очи, потопени в уханната пара и си представяме как идват: по двама, по трима, по цяла дузина наведнъж, погледите им грейват, сядат с нас, строгите им безразлични лица придобиват дружелюбно и доволно изражение. Бързо отварям очи и виждам Анук да стои до вратата. За миг мярвам Чехълчо, кацнал на рамото ѝ, мустаците му помръдват. Светлината зад нея ми се вижда някак по-топла. Различна. Мамеща.

Скачам на крака.

– Моля те, не го прави.

Поглежда ме с един от онези свои смугли погледи.

– Само се опитвах да помогна...

– Моля те. – Тя ме поглежда за миг, лицето ѝ излъчва решителност.

Магията се стеле между нас като златен дим. Ще стане толкова лесно, ми казват очите ѝ, толкова гладко, сякаш невидими пръсти ще погалаят, недоловими гласове ще подмамат хората да прекратят прага...

– Не можем. Не бива. – Опитвам се да ѝ обясня. Това ни отделя от другите. Прави ни различни. Ако искаме да останем, трябва да се стремим да приличаме на тях колкото се може повече. Чехълчо ме гледа умолително, неясен мустакат образ на фона на златните сенки. Съзнателно затварям очи за него, а когато отново поглеждам, вече го няма. – Всичко е наред – казвам на Анук уверено, – ще се оправим. За никъде не бързаме.

Най-накрая, в дванайсет и половина, идва посетител.

Анук го забелязва първа. Маман! Но аз вече съм скочила. Рейно е, едната му ръка вдигната над главата срещу капещия сенник, другата колебливо посяга към дръжката на вратата. Бледото му лице е спокойно, но в погледа му има нещо... лукаво пламъче на доволство. Някак си разбирам, че не е дошъл на покупки. Влиза, камбанката на вратата пропява. Не се приближава до щанда. Предпочита да е близо до входа, вятърът развява полите на расото му като крила на черна птица.

– Мосю – улавям подозрението в погледа му, докато оглежда червената панделка на вратата. – Какво ще обичате? Сигурна съм, че мога да отгатна кои са ви любимите.

Моментално потъвам в жизнерадостния тон на търговец, но думите ми не звучат убедително. Нямам никаква представа какво би могъл да обича този човек. За мен той е пълна загадка, изрязано във въздуха

черно петно с контурите на човешка фигура. Не виждам смисъл да търся контакт и усмивката ми се стоварва отгоре му като вълна върху крайбрежна скала. Рейно присвива очи и ме удостоява с презрителен поглед.

– Съмнявам се. – Гласът му е тих и учтив, но зад професионалния тон на свещеник усещам нотки на неодобрение към моята личност. Спомням си думите на Арманд Воазен: „Чувам, че нашто падре вече те е намеркал.“ Защо? Инстинктивно недоверие към атеистите? Или нещо повече? Тайничко разпервам пръсти към него под шанда.

– Не очаквах, че ще отворите днес.

Сега, когато вече си мисли, че ни познава, звучи по-уверен в себе си. Мъничката му скована усмивка е като на стрида, млечнобяла в краищата и остра като бръснач.

– Имате предвид в неделя? – опитвам се гласът ми да звучи възможно най-невинно. – Помислих си, че може да се възползвам от потока след вашата служба.

Уж невинната подигравка не му направи никакво впечатление.

– В първата неделя от поста? – звучеше така, като че ли се забавлява, но зад ведрия тон усетих надменност и презрение. – Не бих изказал подобно предположение. Хората в Ланскене са най-обикновени, мадам Роше – продължи. – Набожни са. – Акцентира върху думата леко, учтиво.

– Мадмоазел, ако обичате. – Малка победа, но достатъчна, за да сломя увереността му. Очичките му се стрелнаха към Анук, която си седеше на високия стол край бара и стискаше в ръка чашата шоколад. Беше омазана до ушите в пяна и аз отново усетих ръжена на скрита тревога – паниката, необяснимия ужас, че може да я загубя. Но заради кого? Отхвърлих мисълта с нарастваща ярост. Заради кого! Нека само опита.

– Разбира се – отвърна благо той. – Мадмоазел Роше. Моите извинения.

Усмехнах се медено на неодобрението в гласа му. Нещо в мен продължаваше да го ухажда по перверзен начин. Гласът ми, с една идея посилен от необходимото, придоби безпардонна самоувереност, предназначена да прикрие страха ми.

– Прекрасно е из тези провинциални райони да срещнеш човек, който те разбира. – Заслепих го с най-агресивната си, най-лъчиста усмивка. – Искам да кажа, в града, където съм свикнала да живея, никой не обръща внимание на такива неща. Но тук... – Успях да си придам едновременно разкаян и небрежен вид. – Нали разбирате, мястото е

просто мечта, хората се оказаха толкова любезни... толкова старомодни... Но все пак не е Париж, нали?

Рейно изрази съгласието си, като пусна възможно най-незабележимата усмивка.

– Това, дето се говори за хората на село, си е съвсем така – продължих аз. – Тук всеки си пъха носа в чуждите работите! Обяснявам си го с липсата на достатъчно забавления. Три магазина и църква. Искам да кажа... Всичко това, разбира се, ви е известно – завърших с усмивка.

Рейно кимна мрачно.

– Може би все пак ще ми обясните, мадмоазел...

– О, наричайте ме Виан – прекъснах го.

– ... защо дойдохте в Ланскене? – тонът му бе пропит е неодобрение, устните му повече от всякога приличаха на затворена стрида. – Както сама споменахте, тук е малко по-различно от Париж. – Очите му показваха категорично, че разликата е в полза на Ланскене. – Бутик като този – една елегантна ръка се плъзна по вътрешността на помещението и съдържащото се в него с вяло безразличие, – такъв строго специализиран магазин, би бил по-успешен... по-уместен, в града. Убеден съм, че в Тулуза или дори в Ажен...

Изведнъж разбрах защо от сутринта в магазина ми не бе влязъл нито един клиент. Тази дума – уместен – звучеше смразяващо и осъдително като тежка пророческа клетва.

Отново разперих пръсти срещу него, под щанда. Рейно се плесна по тила, сякаш го бе ухапало насекомо.

– Не смятам, че единствено градовете имат право на забавления – срязах го аз. – Всеки има нужда от мъничко лукс, от грижа за собствените си желания и потребности. Поне от време на време.

Рейно не отвърна. Предполагам не беше съгласен с мен. Казах му го.

– Вероятно в сутрешната ви проповед е било изложено точно противоположното становище? – Втурнах се смело напред. След малко, понеже продължаваше да мълчи, добавих: – И все пак съм убедена, че в този град има достатъчно място и за двама ни. Свободен пазар, нали така?

По израза му видях, че разбира отправеното предизвикателство. За миг задържах очи в погледа му, освободих юздите на омразата си. Рейно отскочи назад, сякаш усмивката ми го бе зашлевила през лицето.

– Разбира се. – Меко.

О, как добре ги познавам тези като него. Двете с майка сме ги

срещали достатъчно по време на обиколките си из Европа. Същите учтиви усмивки, презрение, безразличие. Пред претъпканата катедрала в Реймс пухкава женска ръка изпуска дребна монета. Докато малката Виан скача да я вземе и голите ѝ колене остъргват пращия под, група монахини ѝ отправят укорителни погледи. Мъж в черно расо разговаря гневно и разпалено с майка ми. Тя изскача преbledняла от сянката на църквата, стискайки ръката ми до болка... По-късно разбрах, че е искала да се изповяда при него. Какво я е накарало да го стори? Вероятно самотата; необходимостта да поговориш с някой, да се довериш на човек, който не ти е любовник. На някой, чието лице ти показва разбиране. Но нима не е видяла? Лицето му, вече не толкова разбиращо, разкрито в яростно безсилие. Това е грях, смъртен грях... Трябвало да остави детето си на грижите на добри хора. Ако обича поне малко... как се казва? Ан? Ако я обича, трябва, трябва да направи тази жертва. Знаел един приятел, където щели да се погрижат за малката. Стисна я за ръката, без малко да ѝ потроши пръстите. Обича ли детето си? Искан ли Ан да бъде спасена? Искан ли? А?

Онази нощ майка ми плака, люлеейки ме в прегръдката си. На сутринта напуснахме Реймс по-крадешком от всякога, тя ме притискаше към себе си като откраднатото съкровище, очите ѝ бяха горещи и плахи.

Разбрах, че почти е успял да я убеди да ме остави. След това често ме питаше дали съм щастлива с нея, дали ми липсва това, че нямам приятели, дом... Но всеки път, когато ѝ казвах да, щастлива съм, не, не ми липсва, всеки път, когато я целувах и я уверявах, че не съжалявам за нищо, за нищо, в нея си оставаше по мъничко от онази отрова. Дълги години бягахме от свещеника, от Черния призрак. Всеки път, когато лицето му излизаше върху картите, решавахме, че е дошло време отново да поемем на път. Да търсим скривалище от тъмнината, която той бе отворил в душата ѝ.

И ето че той отново бе тук, точно когато си мислех, че двете с Анок най-сетне сме намерили своето място под слънцето. Застанал на прага като ангела пред Божиите двери.

Е, този път, кълна се, няма да избягам. Каквото и да направи. Колкото и да настройва местните жители срещу мен. Лицето му е безизразно и уверено като карта, вещаеща зло. Вече ме е обявил за свой враг, както и аз съм го обявила за свой – при това тъй ясно, сякаш и двамата сме си го казали с думи.

– Толкова се радвам, че се разбираме – гласът ми е бодър, но леден.

– Аз също.

Нещо в очите му, някаква светлина, каквато преди не съществуваше, ме държи нащрек. Учудващо е, но той явно се забавлява от всичко това, от обявяването на война между врагове. Никъде в бронираната му увереност не се и прокрадва мисълта, че може да загуби.

Обръща се да си върви, абсолютно изрядно, с до педантизъм точен наклон на главата. Просто така. Учтиво презрение. Острото и пронизващо оръжие на праведния.

– Мосю кюре! – Той се обръща за втори път и аз бързо напъхвам в ръцете му малко пакетче. – Това е за вас. От заведението. – Усмивката ми не търпи отказ и той поема пакета смутено. – За мен е удоволствие.

Леко смръщва чело, сякаш самата мисъл, че изпитвам удоволствие, му причинява болка.

– Но аз всъщност не обичам...

– Глупости. – Тонът ми е рязък, не допуска възражение. – Сигурна съм, че тези ще ви харесат. Толкова ми напомнят за вас.

Под спокойната външност ми се струва объркан. В следващия миг вече го няма, малкото пакетче се белва в ръката му на фона на сивкавия дъжд. Забелязвам, че не се забързва, за да стигне на сушина, а върви с все същата премерена стъпка, не безразличен, но с вид на човек, комуто дори това малко неудобство доставя удоволствие.

Наслаждавам се на мисълта, че ще изяде шоколада. По-вероятно е да го изхвърли, но ми е приятно поне да си представям как отваря кутията и разглежда съдържанието й... Със сигурност ще си позволи един поглед от любопитство.

Толкова ми напомнят за вас.

Дузина от най-добрите ми huitres de Saint-Malo, онези мънички плоски бонбончета във формата на плътно затворени мидички.

Вторник, 18 февруари

Вчера петнайсет. Днес трийсет и четирима. Сред тях и Гийом. Взе си флорентинчета и чаша шоколад. Чарли се беше свил покорно под един стол, докато Гийом сегиз-тогиз мятеше по някое парченце карамелизирана захар в ненаситната му, отворена в очакване уста.

Нужно било време, обяснява ми Гийом, за да бъде приет човек в Ланскене. Миналата неделя, продължава той, отец Рейно произнесъл толкова яростна проповед на тема въздържание, че откриването на La Celeste Praline същата сутрин изглеждало като директна обида към Светата църква. Каролин Клермон, която започвала поредната си диета, била особено язвителна, оповестявайки на висок глас пред приятелките си по време на службата, че било доста шокиращо, досущ като разказите за упадък на Римската империя, милички, и ако тази жена си мисли, че може просто ей така да се развихри в града като Савската царица... направо е отвратително как се пъчи с това свое незаконно дете, сякаш е... о, шоколадите й? Нищо особено, милички, пък и толкова скъпо. Общото заключение, до което стигнали дамите, било, че „това“, каквото и да е то, нямало да продължи дълго. Че за седмица-две съм щяла да се изнеса от Ланскене. При все това днес броят на клиентите ми се удвои спрямо вчера, сред тях доста от дружките на мадам Клермон, с блеснали очи, макар и леко засрамени, убеждавайки се една друга, че било само от любовитство, нищо повече, че всичко, което искат, било да видят със собствените си очи.

Знам любимите на всяка. В тая работа си има чалъм, професионален нюх, също като при гледачките на ръце. Майка ми би приела с усмивка това разхищение на дарбата ми, но нямам никакво желание да се ровя по-надълбоко в живота на тези хора. Не искам да им научавам тайните, съкровенията им мисли. Нито пък ме вълнуват страховете или благодарностите им. Кротък алхимик, би ме нарекла тя, който се занимава с домашна магия, при положение, че би могъл да върши чудеса. Но тези хора ми харесват. Харесват ми дребните им егоистични грижи. Тъй лесно разчитам посланието на погледите, на устните им: онзи с едва доловимата горчивина в погледа ще си падне по вкусните ми портокалови осморки; другият, с благата усмивка, ще предпочете мекичките в средата прасковени сърчица; момичето с немирната коса ще се зарадва на

просячетата; а онази отривиста, жизнерадостна жена ще избере шоколадовите бразилки. За Гийом са флорентинчетата, изядени чистичко над чинийка в спретнатата му ергенска къща. Предпочитаните от Нарсис трюфели с два вида шоколад разкриват нежното му сърце, скрито под грубата външност. Каролин Клермон ще сънува прегорял карамел и на сутринта ще се събуди гладна и раздразнителна. А децата... Шоколадови спиралки, разноцветни топки, меденки със златисти краища, марципанени плодове в хартиени кошнички, карамелизирани бонбони с фъстък, хрупкави бисквитки, безформени курабийки асорт в кутии от по половин килограм... Аз продавам мечти, мънички удобства, безобидни сладостни изкушения, готови да сринат цяла плеяда светци сред лешници и нуги.

Нима това е толкова лошо?

Отец Рейно очевидно смята така.

– Ето, Чарли, заповядай, момчето ми. – Когато се обръща към кучето си, Гийом винаги говори с топъл, но малко тъжен глас. Купил си животинчето, когато умрял баща му, така ми каза. Било преди осемнайсет години. Но кучетата живеят по-малко от хората и двамата остарели заедно.

– Ето тук. – Показва ми един израстък под брадичката на Чирли с размерите на кокоше яйце, разкривен като брястов бодил. – Уголемява се. – Пауза, кучето се протяга блажено, едното му краче потръпва, докато господарят му го гали по корема. – Докторът каза, че нищо не може да се направи.

Започвам да разбирам изпълнения с вина и любов поглед на Гийом.

– Ти не би приспала един възрастен човек. Не и ако у него са се запазили ценни качества – думите излизат с мъка от устата му. – Чарли не страда. Поне не много.

Кимам, знам, че иска сам себе си да убеди.

– Лекарствата си вършат своето.

Засега. Думата отеква във въздуха неизречена.

– Когато му дойде времето, ще разбере. – Очите му са изпълнени с ужас. – Ще знам какво трябва да се направи. Няма да се страхувам. – Доливам чашата му мълчаливо и поръсвам пяната с какао, но Гийом е твърде замислен за кучето си, за да забележи. Чарли се изтърколва по гръб, главата му клюмва.

– Мосю кюре казва, че животните нямат душа – продължава тихо. – Че съм трябвало да избавя Чарли от мъките му.

– Всичко има душа – отвръщам. – Така ме е учила майка ми.

Всичко.

Той кима, самотен в своя кръг от страх и вина.

– Какво ще правя без него? – пита, лицето му е обърнато към кучето и разбирам, че съвсем е забравил за моето присъствие. – Какво ще правя без теб?

Зад шанда свивам юмрук в безмълвна ярост. Познавам този поглед – страх, вина, копнеж, – колко добре го познавам. Това е погледът в очите на майка ми в нощта на Черния призрак. Тези думи – Какво ще правя без теб? – ми повтаряше и тя през цялата онази скапана нощ. Когато вечер, преди да си легна, се поглеждам в огледалото, когато се събуждам с нарастващ страх – убеденост, сигурност, – че моето момиче ми се изплъзва, че губя дъщеря си, че ще я изгубя, ако не открия Мястото... виждам същия израз върху собственото си лице.

Протягам се и прегръщам Гийом. В първия момент той се сепва, непривикнал към близостта на жена. После се отпуска. Усещам как от тялото му на тласъци струи безпокойство.

– Виан – прошепва. – Виан.

– Нормално е да се чувстваш така – казвам твърдо. – Няма нищо нередно.

Под нас Чарли излайва възмутено.

Днес оборотът ни е близо триста франка. За първи път е достатъчно, за да излезем на чисто. Казвам го на Анук, когато се връща от училище, но тя е някак разсеяна, ведрото ѝ лице необичайно притихнало. Очите ѝ са натезжали и мрачни като облаци, предвещаващи приближаваща буря.

– Жано – гласът ѝ е студен. – Майка му не дава да си играе с мен.

Помня Жано като Вълка от карнавала, дългнесто седемгодишно хлапе с проскубана коса и подозрителен поглед. Снощи двамата с Анук си играха на площада, тичаха и надаваха тайнствени бойни викове чак до мръкване. Майка му е Жолин Дру, една от двете начални учителки, от обкръжението на Каролин Клермон.

– О? – Безстрастно. – И какво ти каза тя?

– Че му влияя лошо. – Стрелва ме с мрачен поглед: – Понеже не ходим на църква. И понеже ти си отворила магазина в неделя.

Ти си отворила магазина в неделя.

Поглеждам я. Иска ми се да я прегърна, но изопнатото ѝ като струна тяло, застинало във враждебна поза, ме хвърля в ужас. Старая се гласът ми да звучи спокойно.

– И какво мисли за това Жано? – опитвам почвата.

– Той не може да направи нищо. Тя непрекъснато е там. Наблюдава ни. – Гласчето ѝ става все по-пискливо и си мисля, че всеки момент ще заплаче. – Защо винаги става така? Защо вечно съм... – Изведнъж млъква, явно с усилие, гърдичките ѝ се повдигат на пресекулки.

– Имаш и други приятели.

Така е, снощи бяха четири или пет деца, целият площад ехтеше от виковете и смеха им.

– Те са приятели на Жано.

Разбирам какво се опитва да ми каже. Луи Клермон. Лиз Поату. Неговите приятели. Без Жано групата се разпада. Изведнъж ме заболява за дъщеря ми, която, за да насили пространствата около себе си, е принудена да си измисля невидими другари. Егоистично е да се мисли, че една майка би могла да запълни изцяло всички тези пространства. Егоистично и тесногръдо.

– Ще отидем на църква, ако в това е проблемът. – Тонът ми е кро-тък. – Но сама знаеш, че нещата няма да се променят.

– И защо няма? Те също не вярват. Хич не ги е грижа за Господ. Ама ходят. – Обвинява ме.

Тогавя се усмихвам, не без известна горчивина. Шестгодишна е, а продължава да ме изненадва с дълбочината на прозренията си.

– Може и така да е. Но нима и ти искаш да бъдеш като тях?

Свиване на рамене, цинично и с безразличие. Пристъпва от крак на крак, сякаш се страхува, че ще ѝ се наложи да изслуша поредната лекция. Търся точните думи, с които да ѝ обясня. Не мога да избягам от спомена за ужасеното лице на майка ми, докато ме люлее в прегръдките си и повтаря с някакво ожесточение: Какво ще правя без теб? Какво ще правя?

О, за всичко това съм ѝ говорила още отдавна: за лицемерието на Църквата, лова на вещици, гоненията на всички странници и иноверци. Тя разбира. Но това познание не се помества добре в ежедневието, то не лекува наличната самота, загубата на приятел.

– Не е честно – гласът ѝ все още е войнствен, враждебността в него е овладяна, но не изцяло.

Сред примерите се нареждат и плякосването на Светите земи, изгарянето на Жана Д'Арк, испанската Инквизиция. Знам, че не бива да ѝ го казвам. Лицето ѝ е напрегнато, изопнато. Най-малката проява на слабост и тя ще скочи срещу мен.

– Ще си намериш други приятели.

Лошо попадение, отговор, който не може да я утеши. Презрителен поглед.

– Аз искам точно този. – Гласът ѝ звучи зряло, странно уморен, обръща се. Клепачите ѝ са натежали от сълзи, но не понечва да пристъпи към мен, за да я успокоя. Изведнъж я виждам съвсем ясно, потресавашо ясно, детето, де-войката, жената, чужденката, в която ще се превърне един ден. Едва се съдържам да не изкрещя от ужас и болка, сякаш изведнъж сме си сменили местата, тя е възрастният, аз съм детето.

Моля те! Какво ще правя без теб?

Оставям я на мира, не казвам нито дума повече, макар да умирам от желание да я гушна. Едновременно с това съм напълно наясно със стената, която очертава личния периметър на всяка от нас. Децата се раждат дивачета, това го знам. Най-доброто, на което, бих могла да се надявам, е мъничко нежност, привидна кротост. Под повърхността дивото си остава абсолютно, необузвано и чуждо.

Практически цялата вечер не пророни нито дума повече. Когато я сложих да си легне, отказа да слуша приказка и остана будна часове след като бях изгасила нощната си лампа. Чувах я от тъмнината на стаята си как кръстосва напред-назад, от време на време си говори нещо или се обръща към Чехълчо, но гласът ѝ е пресеклив и избухлив, твърде тих, за да мога да чуя думите. Доста по-късно, когато вече бях сигурна, че е заспала, се промъкнах да ѝ изгася лампата и я видях свита на кълбо в тъгъла на леглото си, широко разперила едната си ръка, главата ѝ извърната под странен, абсурдно трогателен ъгъл. Сърцето ми се свива. В едната си ръка стиска малка пластилинова фигурка. Измъквам я от юмручето ѝ и оправям завивките, с намерението да я върна в коша с играчки на Анук. Все още е топла от ръката ѝ, излъчва непогрешима миризма на начално училище, на несподелени тайни, на плакатни бои и стенвестник, на полузабравени приятели.

Петнайсетсантиметрова клечеста фигурка, старателно изработена, очите и устата издълбани с карфица, червен конец вместо колан и нещо (клички или слама) забито в главата вместо проскубана кестенява коса. Върху тялото на момчето от пластилин е издълбан инициал, точно над сърцето. Ясно се вижда главно Ж. Под него, точно колкото да се застъпят, личи едно А.

Поставих фигурката внимателно на възглавницата до главата ѝ и излязох, изгасяйки лампата. Някъде преди съмване тя се пхна в кревата до мен, както правеше често, когато бе по-малка, и обвита в нежните

воали на съня я чух да шепти: „Всичко е наред, маман. Никога няма да те напусна.“

Миришеше на сол и бебешки сапун, прегръдката ѝ бе яростна и топла в поглъщания мрак. Залюлях я, залюлях себе си, потънала в неѝ, гушнах я с тъй необятно облекчение, че почти изпитах болка.

– Обичам те, маман. Винаги и всякога ще те обичам. Не плачи.

Не плачех. Аз никога не плача.

Спах зле, завихрена в калейдоскоп от сънища. Събудих се в зори, ръката на Анук бе отпусната върху лицето ми, обзе ме ужасяващ, неистов порив да избягам, да взема Анук и да продължа да бягам. Как можем да живеем тук, как е възможно да сме били тъй глупави, че да си помислим, че той няма да ни намери? Черния призрак има много лица, всичките безмилостни, сурови и странно завистливи. Бягай, Виан. Бягай, Анук. Забрави безметежния си сладък сън и бягай.

Не и този път. Вече бяхме избягали прекалено далеч – двете с Анук, двете с майка, – твърде далеч от себе си.

В този сън възнамерявах да се вкопча със зъби и нокти.

Сряда, 19 февруари

Днес е почивният ни ден. Училището е затворено и докато Анук си играе край Les Marauds, аз ще получа доставките и ще поработя над планираното за идната седмица.

Това е изкуство, което ми доставя удоволствие. В готвенето има някаква магия: в избора на съставките, в процеса на смесването им, настъргването, разтапянето, разбъркването и ароматизирането, рецептите, взети от древни книги, традиционната посуда – хаванчето и чукалото, с които майка ми си приготвяше тамяна, бе преориентирано към по-непретенциозна употреба; подправките и ароматите ѝ предоставят деликатните си свойства за ползване от по-базисна, по-сетивна магия. Една от причините да я харесвам е нейната мимолетност: толкова усърдна, изпълнена с любов подготовка, толкова умения и опит, вложени в създаването на удоволствие, предназначено да живее един-единствен миг, като при това малцина успяват да го оценят по достойнство. Майка ми винаги е гледала на този мой интерес със снизхождение и пренебрежение. За нея храната не можеше да бъде източник на удоволствие, само изнурителна необходимост, нещо, за което вечно трябва да мислиш, данък върху цената на нашата свобода. Краях менюта от ресторантите и разглеждах с копнеж витрините на *pâtisseries*²⁴. Трябва да съм била десетинагодишна, може би малко повече, когато за пръв път вкусих истински шоколад. Помня очарованието му и до днес. Рецептите се запечатваха в главата ми като карти. Всякакви рецепти: скъсани от захвърлени в претъркани гари стари списания, измъкнати от срещнати на пътя хора, мои изобретения, съчетаващи по странен начин различни източници. Картиче и предсказанията на майка чертаеха маршрутите ни из Европа. Готварските карти ни закотвяха, поставяха отличителни знаци върху неприветливите земи. Париж мирише на топъл хляб и *croissants*²⁵; Марсилия – на *bouillabaisse*²⁶ и запечен чесън. Берлин е *Eisbrei* със *Sauerkraut* и *Kartoffelsalat*²⁷, Рим е сладоледът, който изядох, без да си платя, в

---

24. Сладкарници, магазини за сладкарски изделия (фр.) – Бел.прев.

25. Кроасани (фр.) – Бел.прев.

26. Традиционна марсилска рибена чорба. – Бел.прев.

27. Букв. сладоледена каша с кисело зеле и картофена салата (нем.). Вероятно обаче става въпрос за *Eisbein*, т.е. свински бут. – Бел.прев.

миниатюрно ресторантче край реката. Майка нямаше време да оставя знаци. Пазеше всички карти вътре в себе си, всички места й бяха еднакви. Дори тогава бяхме различни. О, учеше ме на каквото можеше. Как да прониквам до същността на нещата, на хората, да улавям мислите им, копнежите им. Шофьорът, който ни взе на стоп и се отклони с десет километра от маршрута си, за да ни закара до Лион; бакалите, които отказваха да ни вземат парите; полицайте, които се правеха на слепи. Не винаги, разбира се. Понякога не се получаваше и не можехме да разберем защо. Някои хора са непроницаеми, недостижими. Франсис Рейно е от тях. И дори когато всичко бе наред, непредвидената поява ме смущаваше. Тогава всичко ставаше прекалено лесно. Приготвянето на шоколад е друга работа. О, изискват се известни умения. Лека ръка, експедитивност, търпение, каквото майка ми никога не би могла да постигне. Но формулата си остава една и съща. Това внушава сигурност. Безобидно е. И не се налага да надниквам в сърцата им, за да си осигуря необходимото; това са желания, които лесно се изпълняват, нужно е само да бъдеш помолен.

С моя майстор Ги се познаваме отдавна. Започнахме да работим заедно малко след раждането на Анук, а по-късно ми помогна да захвана първия си самостоятелен бизнес – малка *patisserie-chocolaterie* в покрайнините на Ница. Самият той предпочете Марсилия, където направи своя фабрика. Внеся суровия, необработен материал директно от Южна Америка и го превръща в най-различни видове шоколад.

Аз използвам само най-доброто. Блоковете шоколадов кувертюр са малко по-големи от тухли, на всяка доставка си поръчвам по една кутия от възможните три вида: натурален, млечен и бял. За да достигне до онова бистро състояние, обезпечавашо твърда, хрупкава повърхност и приятен блясък, суровата маса се темперира. Някои сладкари купуват съставките си вече преминали през тази обработка, но аз обичам да го правя сама. Има някакво безкрайно очарование в това да поемеш в ръце големите матови блокове, да си ги настържеш сам на ръка (никога не използвам електрически уреди) в огромни керамични купи, после разтапянето, разбъркването, проверяването на всяка старателна стъпка със захарния термометър, докато бъде добавено точно необходимото количество топлина, за да се извърши промяната.

Има някаква алхимия в превръщането на суровия шоколад в това злато, предназначено за мъдри глупци, в тази профанна магия, която дори майка ми можеше да хареса. Докато работя, прочиствам главата си, дишайки дълбоко. Прозорците са отворени, нахлуващите въздушни

струи биха били студени, ако не бяха запалените печки, медните съдове, парата от топящия се шоколад. Ароматният букет от шоколад, ванилия, загрети медни съдове и канела е опияняващ, дава тласък на въображението и разгръща фантазията: първичният дъх на земя и пръст, идващ от двете Америки; горещото смолисто ухание на тропически лес. Сега пътешествам по този начин, също като ацтеките в свещените им ритуали. Мексико, Венецуела, Колумбия. Дворът на Монтесума. Кортес и Колумб. Храната на боговете, бълбукаща и разпенена в обредни бокали. Тръпчивият еликсир на живота.

Вероятно именно това надушва Рейно в малкото ми магазинче: връщане назад във времето, когато светът е бил по-просторно, по-диво място. Преди Христа, преди Адонис да се роди във Витлеем или Осирис да бъде принесен в жертва по Великден, хората са почитали какаовото зърно. Приписвали са му магически качества. Отварата му е била изпивана на стълбите на ритуалните храмове. Предизвиквало е могъщи и ужасни екстатични състояния. От това ли се страхува отчето? Развърщане чрез удоволствие, неуловимото преосъществяване на плътта във вместилище на покварата? Не са за него оргиите на ацтекските жреци. При все това сред димните воали, стелещи се над топящия се шоколад, изниква образ – видение, би казала майка ми, – безплътен пръст на прозрението, който сочи... сочи...

Натам. За един кратък миг почти го бях уловила. Над гладката повърхност изплува мимолетен вълнист силует. После още един, неясен и блед, хем иска да се скрие, хем се показва. За момент почти видях отговора, тайната, която крие Рейно – дори от самия себе си – с тъй ужасяваща прецизност; импулсът, който ще тласне всички ни напред.

Гадаенето на шоколад е трудна работа. Образите са неясни, смущават ги витаещите във въздуха аромати, които размътват мозъка. Освен това аз не съм майка ми, която до последния си миг запази тъй могъща пророческа дарба, че двете с нея трябваше да се носим отпреде й презглава в умопобъркващ и невъобразим хаос. Но преди образът да се разтопи в димния воал, сигурна съм, виждам нещо – стая, креват, старец, легнал на него, очите му хладни ями, вкопани в бялото лице... И огън. Огън.

Това ли трябваше да видя?

Това ли е тайната на Черния призрак?

Ако ще живеем тук, трябва да узная тайната му. А аз наистина имам нужда да остана. Каквото и да ми струва това.

10
Сряда, 19 февруари

Седмица, *mon pere*. Само толкова мина. Една седмица. Но сякаш е повече. Защо ѝ е да ме тормози, това не мога да си обясня. Ясно каква е. Отидох да я посетя онзи ден, за да обсъдим факта, че магазинът ѝ работи в неделя. Мястото е променено, във въздуха се носят смущаващи миризми на сладкиши и подправки. Наложих си да не поглеждам към отрупаните с лакомства рафтове: кутии, панделки, купи в пастелни цветове, захаросани бадеми, натрупани на златисто-сребърни купчини, захарни виолетки и шоколадови розички. Помещението много ми прилича на будоар, има едно интимно излъчване, ухае на роза и ванилия. Като стаята на майка, на приглушената светлина всичко лъщи в креп, метал и шлифовано стъкло, редиците шишенца и стъкленички на тоалетката ѝ са армия от джинове, които очакват да бъдат освободени. В подобно изобилие на сладости се крие нещо дълбоко нездравословно. Обещание, наполовина изпълнено, за забраненото. Старая се да не гледам, да не дишам.

Посреща ме достатъчно любезно. Вече я виждам по-ясно: дълга черна коса, прибрана в кок на тила, толкова тъмни очи, че чак изглеждат без зеници. Съвършени вежди, които ѝ придават строг вид, опроверган от комична извивка на устните. Ръце ръбести и работливи. Нокти ниско изрязани. Не ползва грим и въпреки това лицето ѝ излъчва нещо леко непристойно. Може би идва от прямотата на погледа ѝ, от начина, по който очите ѝ непрекъснато оценяват събеседника, от неизменната ирония в крайчеца на устните ѝ. И е висока, прекалено висока за жена – колкото мен е. Гледа ме право в очите, с отметнати назад рамене и упорита брадичка. Носи дълга, развята, огненочервена пола и тесен черен пуловер. Тези цветове вещаят някаква опасност, сякаш е змия или жилещо насекомо, отправящо предупреждение към враговете си.

Всъщност тя наистина ми е враг. Почувствах го веднага. Долавям враждебността и подозрителността ѝ, въпреки че гласът ѝ остава мек и благ. Усещам, че ме е примамила на онова място, за да ме изкуши, че знае някаква тайна, която дори и аз... Но това са глупости. Какво би могла да знае? Какво може да направи! Онова, което е наранено в мен, е чувството ми за ред, по същия начин би останал засегнат добросъвестен

градинар пред полянка с прецъфтели глухарчета. Семето на разединението е навсякъде, *mon pere*. И се разпръсква. Разпръсква се.

Знам. Губя реална представа за нещата. Но така или иначе ние с вас трябва да бъдем нащрек. Спомни си Les Marauds, всичките ония цигани, дето ги прогонихме от бреговете на Тан. Спомни си колко време ни отне, колко безплодни месеци на жалби и писане на писма, докато съумеем да вземем нещата в свои ръце. Спомни си проповедите ми! Пред тях се затваряше врата след врата. Някои от собствениците на магазини се отзоваха тутакси. Не бяха забравили циганите от последния път и всичките болести, кражби, разврат. Застанаха на наша страна. Как само се наложи да притиснем Нарсис, който, разбира се, беше готов да им предложи работа за през лятото в градините си. Но най-накрая ги изкоренихме до един: сърдити мъжаги и ококорените им повлекани, сквернословните им босоноги отрочета и дръгливите им псета. Тръгнаха си, имаше доброволци, които почистиха мръсотията след тях. Едно-едничко семеце на глухарче, *mon pere*, ще е достатъчно, за да ги върне обратно. Знаеш го не по-зле от мен. И ако тя се окаже това семе...

Вчера говорих с Жолин Дру. Анук Роше се е записала в началното училище. Дръзко хлапе, има черната коса на майка си и широка високомерна усмивка. Очевидно Жолин бе заварила сина си и с други деца да играят някакви игри с това момиче в училищния двор. Доколкото разбирам, влияе им лошо – предсказания или други подобни глупости, кокали и мъниста в торба, разпилени в прахта. Нали ти казах, че тези като тях са ми ясни. Жолин забранила на Жан да си играе повече с нея, ала у това момче има някаква жилка на упоритост и инат, разсърдил се на майка си. На тази възраст единственият лек е здравата дисциплина. Предложих лично да поговоря с момчето, но Жолин не се съгласи. Ето какви са, *mon pere*. Слаби. Слаби. Питам се колцина вече са нарушили обета си за пост. И колцина изобщо са имали намерение да го спазват. Що се отнася до мен, това ме пречиства. Видът на месарница ме ужасява; миризмите са толкова наситени и остри, че чак ми се завива свят. Но внезапно изпълненият сутрешния въздух аромат на прясно изпечен хляб е повече, отколкото мога да понеса; миризмата на разтопена мас, която се носи откъм *rotisserie*²⁸ на *Place des Beaux-Arts*²⁹ е като стрела, изстреляна от ада. Лично аз не съм се докосвал нито до месо, нито до риба или яйца вече повече от седмица, препитavam се с хляб, супи, салати и по чаша

---

28. Пекарна за месо (фр.) – Бел.прев.

29. Площада на изящните изкуства (фр.) – Бел.прев.

вино в неделя. Чувствам се пречистен, *mon pere*, пречистен. Но ми се иска да можех да направя още повече. Това не е страдание. Понякога ми се струва, че само ако съумея да им дам добър пример, ако можех аз да съм възкачен на кръста, кървящ, страдающ... Онази вещица Воазен ми се подиграва всеки път, когато минава покрай мен на връщане от бакалията. Единствена тя от цялото семейство благопристойни богомолци смръщва поглед пред църквата, хили ми се пътьом, вързала сламената си капела с червен шал под брадата, тояжката ѝ отеква по паважа. Изтърпявам я единствено от уважение към възрастта ѝ, *mon pere*, и заради семейството ѝ. Категорично отхвърлила всякакво лечение, всякаква утеха, тя мисли, че ще живее вечно. Но един ден ще се пречупи. Винаги става така. И тогава ще ѝ дам опрощение с цялото си смирение; страдам, независимо от всичките ѝ грехове, от горделивостта и упорството ѝ. Но накрая ще ми падне, *mon pere*. Знам, че накрая всички ще ми паднат в ръчичките.

11

Четвъртък, 20 февруари

Чаках я. Карирано палто, безмилостно опъната назад коса, ръце чевръсти и нервни като на гангстер. Жозефин Муска, дамата от карнавала. Изчака редовните ми клиенти Гийом, Жорж и Нарсис да си тръгнат и тогава влезе, забила ръце в джобовете си.

– Горещ шоколад, моля. – Настанява се неловко на бара, гласът ѝ отеква в празните чаши, които още не съм успяла да разтребя.

– Разбира се. – Не я питам как го предпочита, направо ѝ го сервирам с шоколадови стърготини и ванилия, украсен с две сметанки за кафе отстриани. За момент се втренчва в чашата с присвити очи, после я докосва плахо.

– Онзи ден – започва престорено нехайно – забравих да платя едно нещо. – Има дълги пръсти, странно деликатни, независимо от топчестите върхове. В спокойно състояние лицето ѝ сякаш губи част от уплашеното си изражение и изглежда почти симпатично. Косата ѝ е мекокостенява, очите златисти. – Съжалявам. – Хвърля монета от десет франка на плота с някакво предизвикателство в жеста.

– Няма проблеми. – Стремя се гласът ми също да звучи нехайно, незаинтересовано. – Непрекъснато се случва.

Жозефин ми хвърля подозрителен поглед, после, понеже не долавя злонамереност в гласа ми, се поотпуска.

– Приятно е. – Сръбва от шоколада си. – Наистина е вкусно.

– Сама го приготвям. От шоколадова смес, но преди да се прибави мазнината, от която се съгъства. Преди много векове ацтеките са пиели шоколад точно по същия начин.

Още един бърз, подозрителен поглед.

– Благодаря за подаръка – отронва най-накрая. – Шоколадови бадеми. Любимите ми. – След това изстрелва на един дъх с отчаяна, тремава припряност: – Никога не вземам нарочно. Хората говорят. Знам. Но аз не съм крадла. Всичко е заради тях – в тона ѝ вече има презрение, уста ѝ угасва в ярост и самооумраза. – Оная кучка Клермон и целия ѝ антураж. Лъжкени.

Отново ме поглежда, почти предизвикателно.

– Чувам, че не ходиш на църква – додава със същия остър, изцъклен гласец. – Ще те прогонят от тук, както правят с всеки, който не им е

по вкуса. Ще видиш. Всичко това – неясен, пресекил жест към лавиците, кутиите, витрината с *pieces montrees*,³⁰ – никое от тези неща няма да ти помогне. Чух ги да говорят. Чух какво казват.

– Аз също. – Наливам и на себе си чаша шоколад от сребърния чайник. Къс, натурален, като еспreso, слагам и лъжичка, за да го разбъркам. Гласът ми звучи меко: – Но не е нужно да ги слушам. – Пауза, глътка. – Ти също не си длъжна.

Жозефин се засмя.

Помежду ни увисна тишината. Пет секунди. Десет.

– Казват, че си вещица. – Пак тази дума. Вдига предизвикателно глава: – Вярно ли е?

Вдигам рамене, отпивам.

– Кой го казва?

– Жолин Дру. Каролин Клермон. Църковните сподвижнички на отец Рейно. Чух ги да говорят пред „Сен Жером“. Дъщеря ти разказваше на другите деца. Нещо за духове. – В гласа ѝ трептеше любопитство и една отчетлива, неохотна враждебност, която не можах да си обясня. – За духове! – възкликна тя.

Проследих мъглявия контур на димната спирала, виеща се над жълтеникавото гърло на чашата ми.

– Мислех, че тези хора не те интересуват.

– Любопитна съм.

Пак онази предизвикателност, сякаш се страхува да не би някой да я хареса.

– Освен това онзи ден говори с Арманд. Никой не говори с Арманд. Освен мен.

Арманд Воазен. Възрастната дама от *Les Marauds*.

– Харесвам я – отвърнах протичко. – Защо да не говоря с нея?

Жозефин стисна юмруци върху плота. Изглеждаше развълнувана, гласът ѝ проскърца като пропукано от студ стъкло.

– Защото е луда, затова! – Размаха пръсти покрай слепоочието си с неопределен жест. – Луда, луда, луда! – Сниши глас: – Чуй какво ще ти кажа. Ланскене се разделя от една граница – плъзна върху плота възлест пръст, – прекрачиш ли я, откажеш ли да ходиш на изповед, не проявяваш ли уважение към съпруга си, не му ли готвиш първо, второ и трето и не седиш ли край огнището, унесена в благопристойни мисли, докато го чакаш да се прибере, нямаш ли деца... не носиш ли китки на

---

30. Изложени стоки (фр.). – Бел.прев.

погребенията на приятелите си... не чистиш ли гостната с прахосмукачка... не... садиш ли... цветя! – Лицето ѝ беше пламнало от усилието. Яростта ѝ бушуваше с неудържима мощ. – ... тогава значи си луд! – И се изплю. – Луд си, откачен, хората... говорят... за... теб зад гърба ти... и... и... и...

Избухна в сълзи, агонията постепенно освободи лицето ѝ. Видях как погледът ѝ отлита през прозореца зад мен, но отражението във витрината препречваше гледката. Сякаш над нея се бе спуснал някакъв похлупак. Безучастна, иронична, отчаяна.

– Съжалявам. Поувлякох се. – Допи питието си. – Не биваше да говоря с теб. Ти също. И без друго нещата вече са достатъчно зле.

– Арманд ли ти го каза? – попитах внимателно.

– Трябва да си вървя. – Свитите ѝ юмруци се забиха в гръдната кост все така скришом, явно ѝ беше нещо като тик. – Трябва да вървя. – На лицето ѝ отново се изписа уплаха, устата ѝ увисна и се разтегли в неестествена усмивка, изглеждаше почти като ненормална. И въпреки това изпълнената с ярост, измъчена жена, която само преди миг бе говорила с мен, далеч не бе луда. Какво – кого – бе видяла, та бе започнала да реагира по този начин? Щом напусна La Praline, навела глава във въображаемата буря, застанах до прозореца и я изпратих с поглед. Никой не я приближаваше. Като че ли никой не смееше да погледне след нея. И тогава забелязах Рейно, застанал под свода на църковната порта. До него стоеше плешив мъж, когото не познавах. И двамата бяха втренчили очи във витрината на La Praline.

Рейно? Възможно ли е той да е източникът на страха ѝ? Усетих жилка на раздразнение при мисълта, че може би той е човекът, настроил Жозефин срещу мен. Но когато преди малко спомена името му, ми се стори изпълнена с пренебрежение към него, не със страх. Онзи до него беше по-нисък, но здравеняк. Карирана риза с навити ръкави, разкриващи червендалести ръце, мънички интелектуални очилца, странно противоречаси на плътните, масивни черти. Около него витаеше някакво неясно враждебно излъчване. Трябваше ми известно време, за да осъзная, че всъщност съм го виждала. Да хвърля на тълпата лакомства, маскиран с бяла брада и червена роба. На карнавала. Дядо Коледа, който играеше ролята си така, сякаш се надява да извади някому окото. В същия миг пред витрината ми се спряха група хлапета и не успях да видя повече. Все пак ми мина през главата, че вече знам защо Жозефин изхвърча от магазина тъй припряно.

– Люси, виждаш ли онзи мъж на площада? С червената риза? Кой

е?

Момиченцето ме изглежда изпод вежди. Най-много си пада по бели шоколадови мишлета; пет за десет франка. Пускам няколко допълнително в хартиения пакет.

– Познаваш го, нали?

Кима.

– Мосю Муска. От кафенето.

Знам мястото – бозава дупка в края на Avenue des Francs Bourgeois. Шест-седем железни маси на паважа, избелял оранжев сенник. Над входа се мъдри древна табелка: Cafe de la Republique. Стиснала пакета със сладкиши, малката понечва да си върви, сеща се нещо, обръща се.

– Никога няма да познаеш неговите – казва. – Той изобщо няма любими.

– Не ми се вярва – усмихвам се. – Всеки си има предпочитания. Дори Мосю Муска.

Люси се замисля за миг.

– Може би най-много обича онези, които взема от другото – изстрелва направо. В следващия миг я няма, плъзнала се е като вълна покрай витрината. – Кажете на Анук, че след училище ще играем в Les Marauds!

– Ще ѝ кажа.

Les Marauds. Какво ли ги привлича там. Реката с нейните кафяви, вонящи брегове. Тесните улички, потънали в боклук. Оазис за децата. Скривалища, плоски камъни, прехвърчащи над блатистата вода. Споделени тайни, дървени мечове, щитове ревенени листа. Битки сред къпините джунгли, тунели, изследователи, скитащи кучета, мълви, откраднати съкровища... Предишния ден Анук си дойде от училище с променена походка. Беше нарисувала картина, която искаше да ми покаже.

– Това съм аз. – Червен гащеризон, най-отгоре надраскана черна коса. – Чехълчо. – Заекът е кацнал на рамото ѝ като папагал, ушите му са шръкнали. – И Жано. – Момчето е в зелено, едната му ръка е протегнатата. И двете деца са засмени. Явно майките – дори майките, които работят в училището – не се допускат в Les Marauds. Пластилиновата фигурка още си стои край леглото ѝ, рисунката закача на стената над нея.

– Чехълчо ми каза какво да правя. – Прегръща го небрежно. На тази светлина го виждам почти ясно, прилича на мустакато дете. От време на време си повтарям, че не бива да насърчавам тези нейни фантазии. Но не мога да понеса мисълта, че ще ѝ натрапя подобна самота. Може би ако останем тук, Чехълчо сам ще отстъпи пред други, по-реални

контакти.

– Радвам се, че успя да си запазиш приятелството. – Целувам я по къдравата главица. – Питай Жано дали не иска някой от следващите дни да намине към нас, за да ни помогне да опразним витрината. Може да поканиш и другите си приятели.

– Шоколадовата къщичка? – Очите ѝ блестят като слънчица във вода. – Йес! – Понася се през помещението с внезапна енергичност, почти се блъска в един висок стол, заобикаля невидима преграда с гигантски подскок, след което се втурва нагоре по стълбите, вземайки по три стъпала наведнъж. – Изпреварих те, Чехълчо! – Тръсък на врата. – Бам-бам! Внезапно ме пронизва сладостна любов към нея, сварва ме неподготвена, както винаги. Малкото ми пътешествениче. Вечно е в движение, никога не миряса.

Доливам си шоколад, в следващия миг чувам пантите на вратата да проскърцват и се обръщам. Изненадвам го неподготвен – изпитателен поглед, вдигната брадичка, ръбести рамене, релефни вени върху голите, лъщящи ръце. В следващия миг се усмихва. Стиснати устни, никаква топлина.

– Мосю Муска, струва ми се? – Питам се какво ли иска. Изглежда толкова не на място. Свед ниско глава, оглежда с бърз поглед шанда. Очите му изпадат от лицето ми, тръгват надолу към гърдите; веднъж, втори път.

– Какво искаше? – Има приятен глас, но говори със силен акцент. Поклаща глава, сякаш невярващо. – Какво, по дяволите, може да търси тя на подобно място? – Посочва поднос със захаросани бадеми по петдесет франка пакета. – Нещо такова, а? – Обръща се към мен с разперени ръце. – Сватби и кръщенета. Каква работа може да има тя със сватби и кръщенета? – Отново се усмихва. Този път подкупващо, опитва се да ме спечели, но не успява. – Какво си купи?

– Предполагам питате за Жозефин.

– Жена ми. – Придава на думите странна интонация, някаква монотонна завършеност. – Такива са жените. Човек се скапва от бачкане, за да спечели някой лев и да свърже двата края, а какво получава в замяна, а? Прахосват всичко за... – Още един жест към редиците шоколадови съкровища, нанизите от марципанени плодове, сребриста хартия, копринени цветя. – Какво беше? Подарък? – В гласа му има подозрителност. – Подарък за кого? За себе си? – Изсвива се набързо, сякаш самата мисъл буди смях.

Не разбирам какво му влиза в работата. Но в поведението му

усещам агресивност, около очите му и в жестикулиращите му ръце виждам нервност, затова предпочитам да подхожда предпазливо. Не заради мен – през дългите години, прекарани с майка ми, съм се научила да се грижа за себе си, – заради нея. Преди да мога да го предотвратя, от него се отделя някакъв образ, който хвърква към мен; кърваво кокалче, обвито в дим. Свивам юмруци под щанда. Не искам да виждам нищо от този човек.

– Сигурно е станало някакво недоразумение. Поканих Жозефин на чаша шоколад. Като приятелка.

– О! – За момент си помислям, че съм го сварила неподготвен. После отново се чува лаещият му смях. Сега вече звучи почти като истински, сякаш се забавлява. Има и нюанс на презрение. – Искате Жозефин да стане ваша приятелка? – Същият изпитателен поглед. Чувствам, че ни сравнява, горещите му очи отскачат към гърдите ми зад плота. Когато отново проговаря, гласът му е омекнал, придобил е напевните нотки на нещо, което явно мисли, че звучи съблазнително. – Вие сте нова в града, нали?

Кимам.

– Може да се видим някой път, нали разбирате, да се поопознаем.

– Може. – Звуча възможно най-небрежно. – Може да поканите и жена си. – Добавям монотонно.

Времето пулсира. Той ме поглежда пак, този път в погледа му трепти преценка и скрито подозрение.

– Не ви е казала нещо, нали?

– Какво по-точно? – Безстрастно.

Енергично разтърсване на главата.

– Нищо. Нищо. Тя си говори, това е. При нея всичко е говорене. Не че прави нещо, ама, а? Иди ми – дойди ми. – Пак онзи пристъп на лишен от веселост смях. – Скоро сама ще го разберете – добавя с кисело задоволство.

Измърморвам нещо неангажиращо. След което импулсивно взимам малък пакет шоколадови бадеми изпод щанда и му ги подавам.

– Дали мога да ви помоля да предадете това на Жозефин – питам ведро. – Искях лично да ѝ ги връча, но забравих.

Той ме поглежда, без да помръдне.

– Да ѝ ги предам! – повтаря.

– От мен. За сметка на заведението. – Стрелвам го с най-подкупващата си усмивка: – Подарък.

Устните му се разтягат в усмивка. Поема шоколадите, подредени в

красива сребриста кесийка. – Ще се погрижа да ги получи – отвръща и напъхва пакетчето в джоба на дочените си панталони.

– Тези са й любимите.

– Няма да стигнете далеч, ако продължавате да раздавате стоката си – снизходително ме поглежда той. – До месец ще сте разорена. – Същият суров, алчен поглед, сякаш аз самата съм шоколад, който няма търпение да разопакова.

– Ще видим – проронвам учтиво и го изпращам с поглед, докато излиза от магазина и се насочва към дома си, отпуснал рамене, един истински Джеймс Дийн. Дори не изчака да се скрие от погледа ми; за да извади подаръка на Жозефин и да отвори пакета. Може би е предполагал, че ще го наблюдавам. Едно, две, три, ръката му се приближаваше до устата с вяла ритмичност и още преди да е прекосил площада, съдържанието на сребрилата кесийка вече бе унищожено и опаковката смачкана в ръбатия му юмрук. Представих си го как ге нахвърля върху шоколада като лакомо псе, което бърза да излапа яденето в своята паница, за да се насочи по-късно към нечия друга. На минаване покрай фурната хвърли опаковката в кошчето отпред, но не уцели, смачканата топка отскочи от ръба и падна на паважа. Продължи надолу покрай църквата и по Avenue des Francs Bourgeois, като нито веднъж не погледна назад, при удара на тежките му ботуши в паважа изпод краката му изскачаха искри.

12

Петък, 21 февруари

Снощи пак сви студ. Ветропоказателят на „Сен Жером“ цяла нощ се въртя смутено и нерешително, ръждясалите му поставки скърцаха влудяващо, сякаш отправяха предупреждение към всеки неканен гост. Утрото дойде, потопено в тъй гъста мъгла, че дори църковната кула, стърчаща на двайсетина крачки от вратата на магазина, изглеждаше далечна и призрачна; камбана, оповестяваща началото на литургията, отекваше глухо във ватирания захарен памук на въздуха, докато неколцината богомолци с вдигнати срещу сутрешната влага яки приближаваха към църквата, където се надяваха да получат опрощение на греховете си.

Анук си изпи млякото и аз я опаковах в червеното ѝ палто, като въпреки негодуванията ѝ нахлузих на главата ѝ пухкава шапка.

– Няма ли да закусиш?

Тръсна отривисто глава и грабна една ябълка от купата на плота.

– А целувката ми? – Това се бе превърнало в наш сутрешен ритуал.

Плъзгайки дяволито ръчички около шията ми, тя ме облизва влажно, отскача встрани със смях, дава ми въздушна целувка от вратата и изскача на площада. Аз си избърсвам лицето, като се преструвам на ужасно отвратена. Тя се кикоти доволно, изплезва остро езиче към мен, изчуруликва Обичам те! и потъва като алено флагче в мъглата, чантата се влачи зад гърба ѝ. Знам, че само след трийсет секунди пухкавата шапка ще бъде запратена в чантата при учебниците, тетрадките и другите нежелани вещи, свързващи я със света на възрастните. За миг отново зървам Чехълчо, който подскача след нея. Припряно прогонвам с ръка натрапилия ми се образ. Внезапно чувство на самота от загубата – как ще изкарам цял ден без нея? С мъка потискам порива да я извикам обратно.

Тази сутрин клиентите ми са шест. Единият е Гийом, на връщане от месарницата с парче boudin³¹, увито в хартия.

– Чарли обича boudin – казва съучастнически, – напоследък не се храни много добре, но съм убеден, че това ще му хареса.

– Не забравяй, че ти също трябва да ядеш – припомням му деликатно.

31. Кървавица (фр-) – Бел. прев.

– Разбира се. – Усмивха ми се с онази своя блага извинителна усмивка. – Аз ям като ламя, сериозно. – Внезапно ме поглежда стреснато. – Но все пак сега е пости. Нали не мислите, че животните трябва да постят?

Поклащам глава в отговор на притеснението му. Има малко личице с фини черти. Той е от онези хора, които разделят всяка бисквитка на две и запазват половината за по-късно.

– Струва ми се, че и двамата трябва да се грижите по-добре за себе си.

Гийом почесва Чарли зад ухото. Кучето има апатичен вид, изобщо не проявява интерес към съдържанието на поставения до него пакет с месо.

– Ще се оправим. – Усмивката блясва едновременно с лъжата му. – Наистина. – Допива чашата си *chocolat espresso*. – Беше превъзходно – казва както винаги. – Моите поздравления, мадам Роше.

Отдавна съм се отказала да настоявам да ме нарича Виан. Чувството му за благоприличие не го позволява. Оставя парите на бара, наглася старата си филцова шапка и отваря вратата. Чарли се надига и се затътря след господаря си, леко наведен на една страна. Почти моментално след като вратата се затваря зад тях, виждам как Гийом се спира и вдига Чарли на ръце.

По обед влиза друг посетител. Разпознавам я веднага въпреки безформеното мъжко палто, което е навлякла. Умното, набраздено като зимна ябълка лице, скрито под черна сламена шапка, дългите черни поли и тежките ботуши.

– Мадам Воазен! Каза, че ще минеш някой път, и ето те тук! Нека ти предложи нещо за пиене. – От единия до другия край на магазина се плъзват будни погледи на разбирач. Усещам как поглъща всичко. Очите ѝ се спират на изработеното от Анук меню.

chocolat chaud 10 F
chocolat espresso 15 F
chococcino 12 F
mocha 12 F

Кимва одобрително.

– Толкова години минаха, откакто не съм виждала подобно нещо – отронва. – Почти бях забравила, че съществуват такива местенца. – Главата ѝ кипи от енергия, в движенията ѝ се усеща мощ, нехарактерна за

годините й. Устните й имат същата насмешлива извивка като на майка ми. – Някога обожавах шоколада.

Докато й наливам висока чаша мока и добавям няколко капки kahlua³² в пяната, тя оглежда високите столове с известно подозрение.

– Нали не си мислиш, че ще се изкатеря чак дотам?

Засмивам се.

– Ако знаех, че ще дойдеш, щях да купя специална стълба. Почакай. – Влизам в кухнята и донасям оранжевия фотьойл на Поату. – Пробвай тук.

Арманд сяда тежко и поема чашата с две ръце. Изглежда нетърпелива като дете, очите й блестят, лицето й излъчва възхищение.

– Ммм. – Това е повече от висока оценка. Почти благоговение. – Мммммм. – Опитва със затворени очи. Удоволствието й почти ме плаши.

– Ето това е нещо истинско, нали? – Замълча за миг, присвила замислено пронизателните си очи. – Има сметана, и... канела, струва ми се, и... какво друго? Tia Maria?³³.

– Топло.

– Забраненият плод винаги е по-вкусен – оповестява Арманд и доволно избърсва полепналата по устните си пяна. – Но това – лакома глътка – е по-добро от всичко, което мога да си спомня, дори от детството. Сигурно съдържа десет хиляди калории. Повече.

– Защо да трябва да е забранено? – Не мога да съдържа любопитството си. Мъничка и топчеста като яребица, тя изобщо не ми прилича на вечно загрижената за фигурата си дъщеря.

– О, докторите – махва с ръка Арманд. – Нали ги знаеш. Какво ли не приказват. – Спира, за да отпие нова глътка през сламката. – О, толкова е хубаво. Хубаво. Каро от години се опитва да ме натика в приют. Хич не й се нрави да й се мотая наблизко. Не обича да й се напомня откъде произхожда. – Залп от смях. – Болна съм била. Не можела да се грижи за мен. Праща ми оня нещастник доктора да ми казва кво можело и кво не можело да ям. Да си рече човек, че искат да живея вечно.

Усмиввам се.

– Сигурна съм, че Каролин много те обича.

Арманд ме стрелва с подигравателен поглед.

– О, нима си сигурна! – Залива ме с вълна от неприличен кикот. –

---

32. Вид мексикански ликьор с дъх на кафе. – Бел.прев.

33. Друг вид ликьор, в състава на който преобладава ром, произвежда се в Ямайка. – Бел.прев.

Не на мене тия, малката. Знаеш прекрасно, че дъщеря ми не обича никого друго освен себе си. Не съм глупачка. – Пауза, после присвива умните си, предизвикателни очи срещу мен. – Мен ме интересува момчето.

– Момчето ли?

– Люк, така се казва. Внукът ми. Ще стане на четиринайсет през април. Може да си го мяркала по площада.

Спомням си го смътно – безцветен, твърде изряден в изгладените си платнени панталони и сако от туид, хладни сиви очи под провиснал перчем. Кимам.

– Писах го за свой наследник – продължава Арманд. – Половин милион франка. За временно попечителство до осемнайсетия му рожден ден. – Свива рамене: – Не се срещаме – добавя кратко. – Каро не дава.

– Виждала съм ги заедно.

Сега вече си спомням: момчето е подхванало майка си подръка, докато отиват към църквата. Единствен той от всички деца в Ланскене не си е купувал лакомства от La Praline, макар да ми се струва, че съм го засичала да поглежда към витрината веднъж-дваж.

– За последно дойде да ме види, когато беше на десет. – Гласът на Арманд стана необичайно монотонен. – За него това сигурно са сто години. – Допи си шоколада и шумно върна чашата на плота. – Спомням си, че беше на рождения му ден. Подарих му книга със стихотворения на Рембо. Беше много... мил. – В гласа ѝ се усещаше горчивина. – След това, разбира се, съм го виждала няколко пъти на улицата. Не мога да се оплача.

– Защо не му се обадиш? – попитах от любопитство. – Да го изведеш на разходка, да поговорите, да го опознаеш?

Арманд поклати глава.

– С Каро не си говорим. – Изведнъж стана раздражителна. Илюзията за младост се бе стопила заедно с усмивката ѝ и изведнъж ми се стори стъписващо възрастна. – Тя се срамува от мен. Един Господ знае какви ги дрънка пред момчето. – Поклати глава. – Не. Твърде късно е. Разбирам го по израза на лицето му, по този любезен поглед, по милите, лишени от смисъл изречения, с които са пълни коледните му картички. Какви обноски само. – Засмя се горчиво. – Какво учтиво, добре възпитано момче.

Обърна се към мен и ми се усмихна ведро, кокетно.

– Само да знаех с какво се занимава, какво чете, кои са му любимите отбори, приятелите му, как се справя в училище. Ако знаех това...

– Ако?

– Можех да се преструвам... – За миг си помислих, че ще се разплаче. После замълча, усилие, мобилизиране на силите. – Знаеш ли, бих опитала още някой от шоколадовите ти специалитети. Ще ми предложиш ли нещо друго? – Проява на ненужна храброст, но ми достави повече удоволствие от всякога. Фактът, че въпреки цялото си окаяно състояние може да се прави на боец, намекът за напереност в движенията ѝ, когато подпира лакти върху бара и отпива.

– Содом и Гомор през сламка. Ммммм. Мисля, че току-що умрях и се понесох към рая. Поне дотам, докъдето ще ме пуснат.

– Мога да понауча това-онова за Люк, ако искаш. И да ти кажа.

Арманд обмисли предложението ми в мълчание. Усещах как ме наблюдава под спуснатите клепачи. Изпитателно. Най-сетне проговори.

– Всички момчета обичат сладкиши, нали? – Гласът ѝ беше небрежен. Съгласих се с твърдението ѝ. – Предполагам, че приятелите му идват тук?

Казах ѝ, че не съм съвсем сигурна кои са му приятелите, но че повечето деца се отбиват редовно.

– Може пак да дойда. Харесва ми шоколадът ти, въпреки че столовете ти са ужасни. Може дори да ти стана редовен клиент.

– За мен ще е удоволствие.

Още една пауза. Разбирам, че Арманд Воазен прави нещата по свой си начин, когато тя реши, не приема да бъде пришпорвана или съветвана. Оставям я да си помисли.

– Ето, заповядай. – Решението е взето. Бързо залепва на бара банкнота от сто франка.

– Но...

– Ако го видиш, предложи му кутия от каквото си хареса. Не му казвай, че е подарък от мен.

Вземам парите.

– И не позволявай на майка му да те съсипе. Повече от сигурна съм, че вече се е заела с въпроса и разпространява клюките и брътвежите си. Единственото ми дете, а да стане една от Сестрите на спасението на Рейно. – Очичките ѝ се превръщат в мънички, изпълнени със злоба цепки, облите ѝ бузи се набръчкват дълбоко. – Вече са тръгнали слухове за теб. Знаеш какви. Това, че общуваш с мен, ще влоши допълнително нещата.

Засмивам се.

– Все ще се справя някак си.

Поглежда ме с внезапно напрежение, закачливата нотка е изчезнала

от гласа ѝ.

– В теб има нещо – проронва. – Нещо познато. Едва ли сме се виждали преди онзи път в Les Marauds, нали?

Лисабон, Париж, Флоренция, Рим. Толкова много хора. Толкова много пресичащи се линии на живота, препокриващи се една друга, насочвани от пощурелите нишки на нашите маршрути. Но не мисля, че сме се срещали.

– И миризмата. Нещо като горене, миризмата на лятна мълния десет секунди след като е ударила земята. Ухание на летни бури и царевични полета в дъжда. – Лицето ѝ е унесено, очите ѝ търсят моите. – Така е, нали? Това, което казвам, е вярно? Какво си ти?

Пак тази дума.

Засмива се с пълно гърло и протяга ръка към моята. Кожата ѝ е студена, листо, не плът. Обръща дланта ми нагоре.

– Знаех си! – Пръстът ѝ проследява линията на живота, на сърцето. – Знаех си от мига, в който те видях! – После казва на себе си, свела глава, с толкова тих глас, че го усещам като полъх над ръката ми. – Знаех си. Знаех си. Но никога не съм си мислела, че ще те срещна тук, в този град. – Остър, подозрителен поглед нагоре.

– Рейно знае ли?

– Не съм сигурна. – Така си беше; нямах представа за какво говори. Но аз също го усещах; аромата на променящи се ветрове, онова усещане за откровение. Далечен мирис на огън и озон. Скърцане на отдавна неизползвани инструменти, адската машина на синхронността. Или може би Жозефин е права, че Арманд не е с всичкия си. Та нали можа да види Чехълчо.

– Не допускай Рейно да разбере – каза след малко с блясък в безумните си, енергични очи. – Знаеш кой е той, нали?

Поглеждам я ококорено. Сигурно съм си въобразила думите ѝ. Или може би сънищата ни са се пресекли за кратко, в някоя от онези нощи, когато сме бягали.

– Той е Черния призрак.

Рейно. Като лоша карта. Отново и отново. Смях в крилете.

Доста след като сложих Анук да спи, хвърлих картите на майка ми за пръв път след смъртта ѝ. Държа ги в една кутия от санталово дърво, целите напоени, попили спомените за нея. За миг почти понечих да ги върна обратно, без да съм ги наредила, смутена от внезапно нахлулите спомени, към които ме върна техният аромат. Ню Йорк, колички за хот-

дог, от които се вдига пара. Cafe de la Paix с безупречните му сервитьори. Монахиня, ядеща сладолед пред катедралата Notre-Dame. Хотелски стаи за по една нощ, сърдити портиери, подозрителни gendarmes³⁴, любопитни туристи. И над всичко сянката на Онова, на неуловимото нещо, от което избягахме.

Аз не съм майка ми. Не съм беглец. При все това необходимостта да видя, да узная е тъй неудържима, че установявам, че съм ги извадила от кутията и съм ги подредила, почти както го правеше тя, край леглото. Бърз поглед назад, за да се уверя, че Анук спи. Не искам да усети безпокойството ми. След това започвам да разбърквам, да сека, разбърквам, сека, докато излязат четири карти.

Десетка, смърт. Тройка, смърт. Двойка, смърт. Колесницата. Смърт. Свещеникът. Кулата. Колесницата. Смърт.

Картите са на майка ми. Това няма нищо общо с мен, казвам си, макар че никак не е трудно да позная Отшелника. Но Кулата? Колесницата? Смъртта?

Картата на Смъртта, заговорва гласът на майка ми в мен, не винаги вещае физическа смърт на някого. Тя може да означава край на определен начин на живот. Промяна. Обръщане на ветровете. Дали е възможно да е имала предвид това?

Не вярвам в предсказанията. Не и както вярваше тя, като начин да опишеш случайните графики на траекториите ни. Не като извинение за бездействието, като опора, когато нещата от лоши станат още по-лоши, осмисляне на вътрешния хаос. Чувам гласа ѝ, звучи ми както някога на кораба, силата ѝ се е превърнала в безапелационна упоритост, духът ѝ в гаснещо отчаяние.

Ами Дисниленд? Какво ще кажеш? Кейовете на Флорида? „Евърглейдс“? Има толкова много за разглеждане в Новия свят, толкова много, за колкото още не сме и започнали да мечтаем. Това ли е, как мислиш? Това ли казват картите?

Оттогава насетне Смъртта започна да се появява във всяка карта, Смъртта и Черния призрак, който бе придобил същото значение. Избягахме му, но той ни последва, затворен в кутия от санталово дърво.

Като противоотрова започнах да чета Юнг и Херман Хесе, запознах се с колективното несъзнателно. Пророчеството е начин да кажем на себе си нещо, което вече знаем. От което се страхуваме. Не съществуват демони, а съвкупност от архетипи, общи за всяка цивилизация. Страх от

34. Стражари (фр.). – Бел.прев.

загубата – Смърт. Страх от промяната на местоположението – Кулата.
Страх от прехода – Колесницата.

И въпреки това майка умря.

Върнах внимателно картите в уханната кутия. Довиждане, майко.
Тук нашето пътешествие приключва. Спираме тук, за да застанем лице в
лице с онова, което ни носят ветровете. Никога повече няма да гледам
на карти.

13

Неделя, 23 февруари

Благослови ме, отче, защото съгреших. Знам, че ме чуваш, *mon pere*, и на никого друго не бих се изповядал. Определено няма да е на епископа, оградил се на сигурно място в далечната си епархия в Бордо. А църквата изглежда тъй пуста. Чувствам се глупаво долу пред олтара, вдигнал поглед към Господа наш, в неговата вина и агония – златното покритие е изгубило блясъка си от дима на свещите и тъмният филм Му придава тайнствен и загадъчен вид, – и молитвата, която някога бе за мен такова благословение, източник на радост, сега е тежест, вик в полите на безрадостна планина, застрашаваща да ме помете с лавина.

Дали това е съмнение, *mon pere*? Тази тишина вътре в мен, неспособността да се моля, да се пречистя, да усетя ширение... нима аз съм виновен? Оглеждам църквата, моя живот, и се опитвам да открия в себе си любов към нея. Лювов като твоята към статуите, към свети Жером с нащърбения нос, усмихнатата Дева, Жана Д'Арк със знамето ѝ, свети Франциск³⁵ с нарисуваните гълъби. Лично аз не обичам птиците. Разбирам, че може би е грях спрямо името ми, но това е извън мен. Крясък, мръсотията им, дори на входа на църквата, варосаните стени, набраздени със зеленикавите следи от изпражненията им – врявата, която вдигат по време на проповед. Отрових плъховете, плъзнали из това свято място и гризящи светите одежди. Дали не е редно да отрова и гълъбите, които опорочават службата ми? Опитах, *mon pere*, но никакъв резултат. Може би свети Франциск ги пази.

Де да можех да съм по-достоеен човек. Липсата на достойнство у мен ме плаши, моята интелигентност, далеч надвишаваща тази на енориашите ми, само подчертава слабостта, крехкостта на съда, който Господ е избрал за свой слуга. Нима това е моята съдба? Мечтаех за по-велики неща, за жертви, за мъченичества. Вместо това прахосвам време в недостойни за мен, в недостойни за теб страхове и безпокойства.

Моят грях е моята маловажност, *mon pere*. Това е причината Господ да е безмълвен в дома Си. Знам го, но нямам представа как да излекувам това зло. Наложих си още по-строг пост, като реших да го продължа дори в дните, когато е позволен одих. Днес например излях неделното си

---

35. Покровител на животните. – Бел.прев.

питие в хортензиите и определено почувствах как това повдигна духа ми. Засега водата и кафето ще са единствената добавка към храната ми. Кафето ще пия черно и без захар, за да подчертая горчивия му вкус. Обядът ми днес се състоеше от салата от моркови с маслини – корените и дребните плодове на пустошта. Вярно, чувствам се леко замаян, но усещането не е неприятно. При мисълта, че дори от лишенията си изпитвам удоволствие, усещам как в тялото ми се забива жилото на вина. Заричам се умишлено да стъпя на пътеката на изкушенията. Ще стоя пет минути пред витрината на пекарната и ще гледам пилетата на грил. Ако Арно се опита да ме изкуши, още по-добре. Във всеки случай би трябвало да е затворил за постите.

Колкото до Виан Роше... през последните няколко дена почти не съм се сещал за нея. Минавам покрай магазина ѝ, отвърнал лице встрани. Търговията ѝ потръгна, независимо от сезона и от възмущението на здравомислещите жители на Ланскене. Обяснявам си го с факта, че подобен род сладкарница е нещо ново тук. Но всяко чудо за три дни. Нашите енориаши едва свързват двата края и без да прахосват парите си в магазин, който определено би подходжал повече на голям град.

La Celeste Praline. Дори името звучи непристойно. Ще взема автобуса до Ажен, ще отида в агенцията за недвижими имоти и ще се оплача. Първо на първо, изобщо не биваше да ѝ позволяват да сключи тази сделка. Централното местоположение на магазина предполага неговия просперитет, насърчава изкушението. Епископът би трябвало да бъде уведомен. Може би той щеше да успее да окаже влияние, с каквото аз не разполагам. Още днес ще му пиша. Понякога я срещам на улицата. Носи жълт шлифер на зелени маргаритки, детска дреха, но по отношение на дължината изглежда неприлична за една жена. Не покрива косата си дори когато вали, блести и лъскавее като кожа на тюлен. Щом се пъхне под сенника, я изстискава, увивайки я като дълго въже. Там често вече я чакат хора, застанали на сушина, за да се предпазят от неизбежния дъжд и втренчили очи във витрината на магазина. Снабдила се е с електрическа печка, поставена достатъчно близо до щанда, предназначена да създава уют, без да топли толкова, че да унищожи стоката ѝ. Като се прибавят високите столове и стъклените cloches³⁶, пълни с пасти и пайове, сребърните буркани с шоколад върху плочите за притопляне, мястото заприличва повече на кафене, отколкото на магазин. Има дни, когато вътре се събират по десетина и повече души. Едни стоят прави, други са

---

36. Камбани (фр.). – Бел.прев.

се подпрели на облицования плот и разговарят. В неделя и сряда следобед миризмата на печени сладки изпълва влажния въздух. Тя застава подпряна на външната врата, оцапана в брашно до лактите, и подхвърля дръзки забележки на минувачите. Удивен съм колко много хора познава вече – на мен ми бяха необходими шест месеца, за да науча имената на енориашите си. И като че ли винаги е готова да зададе въпрос, да изкаже мнение върху някаква страна от живота им, от проблемите им. Артритът на Поату. Синът на Ламбер, дето отиде войник. Нарсис и безценните му орхидеи. Дори знае името на кучето на Дюплеси. О, каква лисица е тя. Невъзможно е да не я забележи човек. А след това си длъжен да отговориш, защото иначе ще изглеждаш като грубиян. Дори аз, дори аз трябва да ѝ се усмихвам и да я поздравявам, макар вътрешно да кипя. Дъщеря ѝ ще стане точно като нея, обикаля Les Marauds с цяла банда по-големи от нея момчета и момичета. Повечето са на по осем-девет години, а са се привързали към нея като към по-малка сестра, тя им е като талисман. Винаги са заедно, тичат, крещят, разперват ръце като бомбардировачи и стрелят един срещу друг, пеят, свиркат, сред тях е и Жан Дру, въпреки загрижеността на майка си. Тя се опита да му забрани веднъж-два пъти, но с всеки изминал ден той става все по-опърничав и войнствен, бяга през прозореца на стаята си, когато тя го заключва вътре. Но аз си имам по-сериозни грижи, *mon pere*, от непристойното поведение на някакви си необуздани хлапетии. Днес, докато минавах през Les Marauds преди литургията, видях вързана на единия бряг на Тан къща лодка, от онези, които ние с теб толкова добре познаваме. Пълна развалина, боядисана в зелено, ала цялата олющена, с тъничък комин, бълващ отровен черен дим, с набръчкан покрив, същия като на мукавените бараки в марсилските *bidonvilles*³⁷. Двамата с теб знаем какво означава това. Какво следва. Първите пролетни глухарчета подават глави изпод влажната земя край пътя. Всяка година се опитват, нахлуват по реката откъм градовете и пристанищата или още по-лошо, от още по-далеч, от Алжир и Мароко. Търсят работа. Място, където да се установят, да се размножават... Тази сутрин произнесох проповед срещу тях, но знам, че въпреки това някои от енориашите ми, сред които и Нарсис, ще ги приемат с отворени обятия, само и само за да са срещу мен. Тези скитници! За тях няма нищо ценно и свято. Цигани, живеещи по реката, разпространители на болести, крадци, лъжци, убийци, когато могат. Допуснем ли ги сред нас, ще разрушат всичко, което сме градили, *mon pere*. Край с

---

37. Квартали от бараки (фр.). – Бел.прев.

нашата просветителска дейност. Хлапетата им ще играят с нашите, докато всичко, което сме направили за своето бъдеще, бъде съсипано. Ще отнемат разума на децата ни. Ще ги научат на омраза и неуважение към Църквата. На мързел и заобикаляне на отговорностите. На престъпления и пристрастеност към наркотиците. Нима вече забравиха какво се случи онова лято? Нима са толкова глупави, та да повярват, че това няма да стане пак?

Днес следобед слязох до реката. Към първата лодка се бяха присъединили още две, една червена и една черна. Дъждът беше спрял и между двете нови лодки бе опънат простор, на който висяха детски дрехи. На палубата на черната подка седеше мъж, с гръб към мен, и ловеше риба. Дълга рижа коса, привързана с някакъв парцал, голи ръце, татуирани чак до раменете с къна. Стоях, загледан в лодките, удивлявайки се на окаения им вид и на предизвикателната мизерия, която излъчваха. Какво добро правят тези хора за себе си? Ние сме просперираща страна. Европейска сила. За тези хора би трябвало да има работа, полезна работа, прилични жилища. Тогава защо предпочитат да живеят по този начин, без корен, потънали в мизерия? Нима са толкова мързеливи? Рижавият на палубата на черната лодка разтвори два пръста към мен и продължи заниманията си.

– Не можете да останете тук – провикнах се към реката. – Това е частна собственост, трябва да се преместите.

Откъм лодките се чуха смях и подигравки. Усетих гневни пулсации в слепоочията си, но запазих спокойствие.

– Можете да поговорите с мен. Аз съм свещеник. Все ще намерим някакво решение.

На прозорците и вратите на трите лодки се бяха показали няколко лица. Преброих четири деца, млада жена с бебе и трима-четирима възрастни, обвити в онази сива безцветност, характерна за всички като тях, лицата им остри и подозрителни. Забелязах как всички поглеждат Рижия в очакване на реакция. Аз също се обърнах към него.

– Ей, ти!

Цялото му тяло се бе превърнало в слух и подигравателна заинтересованост.

– Защо не дойдеш да поговорим? Ще мога да ти обясня всичко по-добре, ако не се налага да крещя през половината река.

– Обяснявай отдалеч – рече онзи. Говореше с толкова силен марсилски акцент, че едва му разбирах. – Чувам те съвсем добре. – Хората му из другите лодки се смушкаха един друг и се закискаха. Изчаках

търпеливо да утихнат.

– Това е частна собственост. Опасявам се, че не можете да останете тук. Наблизо живеят хора. – Посочих крайбрежните къщи по продължение на Avenue des Marais³⁸. Вярно, повечето от тях са изоставени, влагата и запуснатостта са ги превърнали в развалини, но в някои все още живеят хора.

Рижия ме изгледа изпод вежди.

– И тук живеят хора – рече той, посочвайки лодките.

– Разбирам, но все пак...

Не изчака да довърша.

– Спокойно. Няма да останем задълго. – Гласът му звучеше окончателно. – Трябва само да направим някои поправки, да се запасим с провизии. Няма как да го свършим посред сушата. Ще останем около две седмици, може би три. Ще ни изтърпиш ли за толкова, а?

– Вероятно някое по-голямо село... – Усетих как цял настръхвам, разгневен от високомерието му, но запазих спокойствие. – Някой град като Ажен може би...

– Забрави. От там идваме.

Категоричен отговор.

Разбира се. В Ажен не търпят скитниците. Ако и ние в Ланскене разполагахме с полиция...

– Имам проблем с мотора. Ръся масло от километри надолу По реката. Трябва да го оправя, преди да продължа.

Разтворих рамене.

– Едва ли ще намериш каквото търсиш точно тук.

– Е, всеки има право на мнение. – Звучеше небрежно, дори като че се забавляваше. Една от по-старите жени изкряка. – Дори свещениците. – Нов взрив от смях. Запазих достойнство. Тези хора не заслужават моя гняв.

Обърнах се да си вървя.

– Виж ти, виж, мосю кюре. – Гласът дойде точно иззад мен и без да ща, извърнах глава. Арманд Воазен ме посрещна с ухилена физиономия. – Май сме нервнички, а? – изсъска злобно. – Така и би трябвало. Тук не си на собствена територия, нали? Каква ни е задачката тоя път? Да превъзпитаваме езичниците?

– Мадам. – Въпреки наглостта ѝ я поздравих учтиво. – Надявам се сте в добро здраве.

---

38. Улицата край блатата (фр.). – Бел.прев.

– О, нима? – В черните ѝ очи искреше смях. – Бях останала с впечатлението, че с нетърпение очакваш да отслужиш последна служба над мен.

– Нищо подобно, мадам. – Държах се хладно и с достойнство.

– Добре. Защото старата овца не възнамерява да се върне в стадото. За теб обаче това е твърде грубо. Спомням си, майка ти казваше...

Срязах я по-остро, отколкото възнамерявах.

– Опасявам се, че нямам време за приказки днес, мадам. Трябва да оправим нещата с тези хора – жест към циганите, – преди да са излезли извън контрол. Длъжен съм да защитавам интересите на паството си.

– Какъв само си станал – въздух под налягане – вяло изкоментира Арманд. – Интересите на паството си. Спомням си, когато беше още малко момче и играеше на индианци из Les Marauds. На какво те научиха в града, освен на на-дутост и високомерие?

Стрелнах я с поглед. Единствена тя от цялото село изпитва удоволствие да ми припомня неща, за които е по-добре никой да не се сеща. Хрумвало ми е, че когато умре, ще отнесе тези спомени в гроба. Тази мисъл някак ме радва.

– На теб може да ти харесва идеята в Les Marauds да живеят скитници – скастрих я аз, – но другите хора, сред които и дъщеря ти, разбират, че прекратят ли веднъж прага ти...

Арманд избухна в смях.

– Дори в приказките си е станала като теб. Реди амвонни клишета и националистки баналности. Аз пък не виждам какво лошо могат да причинят тези хора. Защо да се вдигаме на кръстоносен поход, за да ги прогоним, като те така или иначе скоро сами ще си отидат?

Свих рамене.

– Ти очевидно не желаеш да разбереш същността на проблема – отвърнах кратко.

– Е, аз вече казах на ей онзи, дето му викат Рижиа – леко махване с ръка към мъжа на палубата на черната лодка, – казах му, че той и неговите приятели са добре дошли тук и могат да останат толкова, колкото им е нужно, за да оправят мотора на лодката и да си набавят провизии. – Погледна ме лукаво и победоносно. – Така че не можеш да твърдиш, че са нарушители. Те са тук, пред моята къща, с моята благословия. – На последната дума натърти особено отчетливо, сякаш за да ме подразни. – Това важи и за техните приятели, когато дойдат. – Удостои ме с още един предизвикателен поглед. – Всичките им приятели.

Е, трябваше да го очаквам. Би го направила дори само за да ме

подразни. Харесва ѝ славата, която това ѝ спечелва – да се знае, че като най-стария жител на селото има известни права. Няма смисъл да споря с нея, *mon pere*. Това вече го знаем. На нея спорът ѝ доставя същото удоволствие като контакта с тези хора, техните разкази, живота им. Не е чудно, че вече знае имената им. Няма да ѝ доставя удоволствието да ме види да се моля. Не, ще подхожда по друг начин.

От разговора си с нея научих поне едно: ще дойдат и други. Колко? Ще почакаме и ще видим. Но всичко е така, както се опасявах. Днес лодките са три. Колко още да очакваме утре?

На път за насам се отбих при Клермон. Той ще разнесе мълвата. Очаквам някаква съпротива – Арманд все още има приятели, може би ще се наложи да убеждавам Нарсис. Но като цяло разчитам на съдействие. Все още съм фигура в обществения живот на Ланскене. Хората се съобразяват с мнението ми. Говорих и с Муска. Той се среща с доста хора в кафенето си. Председател е на селския съвет. Здравомислещ човек въпреки недостатъците си, усърден богомолец. И ако се наложи да се пипа със здрава ръка – разбира се, всички ненавиждаме насилието, но с хора като тези не можем да проиграваме шансовете си, – е, тогава съм сигурен, че Муска ще застане на моя страна.

Арманд го нарече кръстоносен поход. Искаше да прозвучи като обида, знам, но дори и така... Изпитах порив на въодушевление пред предстоящия сблъсък. Възможно ли е това да е задачата, за която ме е избрал Господ?

Ето защо дойдох в Ланскене, *mon pere*. За да се боря за хората си. Да ги избавям от изкушенията. И когато Виан Роше прозре силата на Църквата – моето влияние върху всяка душа в тази общност, – тя ще разбере, че е загубила. На каквото и да се надява, каквито и амбиции да има. Ще разбере, че не може да остане тук. Че не може да подхване битка, която да се надява да ѝ донесе победа.

И аз ще ликувам.

Понеделник, 24 февруари

Каролин Клермон се отби веднага след службата, придружена от сина си – височко момче с бледо, безстрастно лице и отпусната на раменете чанта. Каролин носеше тесте жълти картички, написани на ръка.

Посрещнах ги с усмивка. Магазинът бе почти празен – обикновено първите от постоянните ми клиенти се появяват към девет, а бе още осем и половина. На бара седеше само Анук с наполовина изпита купа мляко и pain au chocolat³⁹ пред себе си. Тя хвърли дружески поглед на момчето, махна му небрежно за поздрав с кифлата и продължи да се храни.

– Мога ли да направя нещо за вас?

Каролин огледа помещението. В очите ѝ проблясваха завист и неодобрение. Момчето бе забило поглед пред себе си, но забелязах, че едва се сдържа да не извърне очи към Анук. Имаше учтив и посърнал вид, умни и непроницаеми очи, скрити под увисналия бретон.

– Всъщност да. – Гласът ѝ политна лек и преднамерено жизнерадостен, усмивката ѝ бе тръпчива и сладникава като глазура. Побиха ме тръпки. – Разпространявам това – показва ми картичките – и се чудех дали не бихте се съгласила да изложите една от тях на витрината си. – Протегна ръка към мен. – Другите вече го направиха – додаде, сякаш това можеше да повлияе на решението ми.

Взех картичката. Прилежно изписани черни печатни букви на жълт фон:

АМБУЛАНТНИ ТЪРГОВЦИ, СКИТНИЦИ, СЕРГИДЖИИ –
ВЪН!

ДА СИ ВЪРШИШ ДОБРЕ РАБОТАТА ОЗНАЧАВА ДА
ОТСТОЯВАШ ПРАВОТО СИ ДА НЕ ОБСЛУЖВАШ ВСЕКИ!

– Това пък защо? – смръщих чело неразбиращо. – Защо да отказвам да обслужвам някого?

Каролин ме погледна със съжаление, примесено с презрение.

– Разбира се, вие сте нова тук – подхвана с медена усмивка. – Но ние не за пръв път се сблъскваме с подобни проблеми. Просто

---

39. Шоколадова кифла (фр.). – Бел.прев.

предпазна мярка. Силно се съмнявам, че онези хора ще посетят магазина ви. Но по-добре човек предварително да се погрижи за сигурността си, отколкото после да съжалява.

Все още не разбирах.

– Да съжалявам за какво?

– Ами, циганите. Дето живеят по реката. – Започваше да губи търпение: – Върнаха се и ще искат да... – Успя да си докара едва доловима, елегантна нотка на отвращение – вършат всичко онова, което си вършат.

– Е, и? – подканих я деликатно.

– Ами ще трябва да им покажем, че няма да играем по тяхната свирка! – Вече губеше почва под краката си. – Ще се договорим никой да не ги обслужва. Ще ги натирим обратно там, откъдето са дошли.

– О! – най-после ми стана ясно накъде бие. – Нима можем да откажем да ги обслужваме? – Попитах с любопитство. – След като имат пари за харчене, нима можем да им откажем?

– Разбира се. Че кой ни пречи? – възкликна припряно.

Замислих се за момент, после ѝ върнах жълтата картичка.

Каролин не сваляше ококорените си очи от мен.

– Значи отказвате? – Гласът ѝ се покачи с половин октава, като загуби доста от оттренираната си интонация.

Свих рамене.

– Аз съм на мнение, че щом някой иска да си похарчи парите тук, не е моя работа да го спирам – отвърнах.

– Но обществото... – не се отказваше Каролин. – Сигурна съм, че не искате хора като тях – скитници, крадци, араби, за Бога!...

Врхлетя ме бърз като светкавица спомен: намръщени нюйоркски портиери, парижки дами, туристите около „Сакре Кьор“, стиснали фотоапаратите си в ръце и отвръщащи поглед, за да не гледат просещото момиче с неприлично къса рокличка и прекалено дълги крачета... Каролин Клермон, въпреки че е израсла на село, знае колко е важно да имаш добра *modiste*⁴⁰. Консервативният шал около врата ѝ е с марка „Ерме“, парфюмът ѝ е „Шанел“. Отговорът ми прозвуча по-грубо, отколкото възнамерявах.

– Струва ми се, че обществото трябва да си гледа своята работа – рекох язвително. – Нито аз, нито който и да било друг можем да определяме как да живеят тези хора.

Каролин ме погледна унищожително.

---

40. Шивачка, шапкарка (фр.). – Бел.прев.

– Е, щом така смятате – обърна се надменно към вратата, – няма да възпрепятствам повече работата ви. – Леко натъртване на последните две думи, презрителен поглед към празните столове. – Само се надявам да не съжالياвате за решението си, това мога да ви кажа.

– Че защо да съжالياвам?

Сви рамене раздразнително.

– Ами ако се яви проблем, или нещо такова. – От тона ѝ разбрах, че разговорът ни приключва. – Нали знаете, тези хора могат да причинят какви ли не неприятности. Наркотици, насилие... – Киселата ѝ усмивка трябваше да ми покаже, че ако се появи подобен проблем, тя ще се радва да ме види в ролята на жертва. Момчето ме гледаше като паднало от небето. Усмихнах му се.

– Онзи ден се видях с баба ти – заговорих го. – Много ми разказва за теб.

Той пламна, устните му отрониха нещо неразбираемо. Каролин настръхна.

– Чух, че е идвала насам – рече. Усмихна се насила. – Наистина не би трябвало да насърчавате майка ми – добави накрая с престорено нехайство. – И без друго вече е достатъчно зле.

– О, компанията ѝ ми е много приятна. – Отвърнах, без да свалям очи от момчето. – Толкова е забавна. И удивително умна.

– За възрастта си – довърши Каролин.

– За всяка възраст – не ѝ останах длъжна.

– Е, предполагам за външен човек може да изглежда така – сковано отрони тя. – Но за семейството... – Поредната ледена усмивка. – Би трябвало да си давате сметка, че майка ми е доста възрастна. Умът ѝ вече не е какъвто беше. Представата ѝ за реалността... – Спря напред изречението с нервен жест. – Сигурна съм, че не е нужно да ви обяснявам.

– Вярно, не е нужно – потвърдих с най-благия си глас. – В крайна сметка не ми влиза в работата.

Видях как присвива очи, схванала язвителността в думите ми. Може да е фанатичка, но далеч не е глупава.

– Искам да кажа... – за момент замлъкна.

За един кратък миг ми се стори, че мярвам весело пламъче в очите на момчето, но може и да съм си въобразила.

– Мисълта ми е, че майка ми не винаги може да прецени какво е най-доброто за нея.

Отново бе взела нещата под контрол, усмивката ѝ бе лакирана точно колкото косата ѝ.

– Този магазин например.

Кимнах с глава, за да я насърча да продължи.

– Майка ми е диабетичка – обясни Каролин. – Докторът неведнъж я е предупреждавал да избягва захарта. Не иска и да чуе. Не приема лечението му. – Погледна сина си някак тържествуващо. – Кажете ми, мадам Роше, няма това е нормално? Нима е нормално да се държи така човек? – Гласът ѝ отново изби на фалцет, стана пронизителен и сприхав. Явно се чувстваше неловко. Погледна си часовника.

– Маман, закъснявам. – Тонът му бе безстрастен и учтив. Към мен: – Извинете ме, мадам, време е да тръгвам за училище.

– Заповядай, опитай моите специални бонбони. За сметка на заведението. – Подадох му един бонбон, увит в целофан.

– Синът ми не яде шоколад. – Гласът на Каролин бе станал рязък. – Той е хиперактивен. Болезнено. Знае, че не е полезно за него.

Погледнах момчето. Не ми се виждаше нито болен, нито хиперактивен, само отегчен и малко смутен.

– Много мисли за теб. Баба ти. Защо не наминеш за мъничко да я видиш някой от близките дни. Тя е сред постоянните ми клиенти.

Умните очи за миг блеснаха изпод дългия кестеняв бретон.

– Може. – В гласа му нямаше особен ентузиазъм.

– Синът ми няма време да виси из сладкарници и магазини – истреля надменно Каролин. – Той е умно дете. Знае какво дължи на родителите си. – В думите ѝ трептеше заплаха, гарнирана със самодоволни нотки на увереност. Обърна се да излиза покрай Люк, който вече бе на прага, чантата се люлееше в ръката му.

– Люк. – Гласът ми бе тих, настойчив. Обърна се, някак неохотно. Преди да разбере какво правя, се бях протегнала към него, прониквах зад безизразното лице и виждах... виждах...

– Хареса ли ти Рембо? – Заговорих, без да мисля, главата ми се изпълни с образи.

В следващия момент от лицето му струеше чувство за вина.

– Моля?

– Рембо. Беше ти подарила негова стихосбирка за рождения ден, нали?

– М-да. – Отговорът едва се чу. Умните му сребристокзелени очи подириха моите. Видях как леко кимва с глава, сякаш иска да ме предупреди. – Но н-не съм я чел – каза по-високо. – Н-не об-бичам поезия. – Книга с разръфани краища, прилежно скрита на дъното на дрешника. Момче, което пламенно повтаря омайващите слова. Моля те, ела,

прошепвам наум. Моля те, заради Арманд.

Нещо в погледа му трепна.

– Трябва да вървя.

Каролин го чакаше нетърпеливо на вратата.

– Моля те, вземи ги – подадох му малко пакетче бонбони. Това момче има тайни. Усещам как напират да изскочат. Бързо, като внимава да стои встрани от погледа на майка си, взема пакета и се усмихва. Може и да съм си въобразила, но ми се счу, че промълви нещо на излизане.

– Кажй й, че ще дойда – прошепна, – докато маман е на фризьор. – И изчезна.

Когато същия ден по-късно Арманд влезе в магазина, й казах, че са идвали. Тя поклати глава и се затресе от смях, когато й предадох разговора ни с Каролин.

– Ха-ха-ха! – Притаена в хлътналия фотьойл, с чаша мока в деликатната си хватка, приличаше повече отвсякога на спаружена кукла. – Бедната ми Каро. Не обича да й се напомня, а? – Блажено отпи от питието си. – Докъде само е стигнала, а? – запитва сама себе си с известно раздрънение. – Да казва на теб какво мога и какво не мога да правя. Диабетичка съм била, значи? Нейният доктор иска всички ни да изкара диабетичи. – Изсумтя: – Е, аз обаче още дишам, нали така? Внимавам за здравето си. Това обаче не им е достатъчно. Искат да държат нещата в свои ръце. – Поклати глава: – Горкото момче. Заеква, забеляза ли?

Кимнах.

– Майка му е виновна. – Арманд свъси чело: – Ако го беше оставила на мира... ама не. Все да го поправа. Все да го влачи със себе си. Все да го изкарва по-зле, отколкото е. Все му имало нещо. – Въздъхна с отращение: – Нищо му няма на детето, нищо, което един нормален начин на живот да не може да излекува – заключи накрая категорично. – Поне веднъж да можеше да потича на воля, без да се притеснява какво ще стане, ако падне. Поне веднъж да се почувства свободен. Да диша.

Възразих, че е нормално една майка да се чувства отговорна за децата си, да иска да ги предпази.

Арманд ме погледна с един от онези свои подигравателни погледи.

– Така ли му казваш? По същия начин имат се опитва да предпази ябълката. – Изкикоти се. – Някога имах ябълкови дървета в градината си. Имелът ги погълна всичките, едно по едно. Коварно малко растение, на вид не е кой знае какво, с красиви плодчета, няма си собствена сила, но, Господи! Толкова е нападателен! – Отново отпи от чашата си. – И отравя всичко, до което се докосне. – Кимна с убеденост: – Като

моята Каро. Тя е същата.

Следобед дойде Гийом. Отби се само за малко, бързал за пощальона, да си получи вестниците. Той е страстен читател на филмови списания, макар никога да не е ходил на кино. Всяка седмица получава цял пакет: „Видео“, „Сине-клуб“, „Телерама“ и „Филм еспрес“. Притежава единствената сателитна чиния в селото. В неугледната му къщурка се мъдри огромен телевизор и записващо видео „Тошиба“, монтирано на стената над цял шкаф с видеокасети. Забелязах, че пак носи Чарли на ръце, кучето изглеждаше апатично и отпуснато в прегръдката на господаря си. Сегиз-тогиз Гийом го погалваше по главата с познатия жест, изразяващ едновременно привързаност и чувство за обреченост.

– Как е? – попитах най-сетне.

– О, има и хубави дни – отвърна Гийом. – В него има още много живот. – И двамата продължиха по пътя си, дребничкият чевръст човек, стиснал тъжното си кафяво куче така, сякаш от това зависи животът му.

Малко по-късно край витрината мина Жозефин Муска, но не се отби. Останах леко разочарована, понеже се надявах отново да поговорим, но тя само ме стрелна с безумния си поглед и забърза нататък, напъхала ръце дълбоко в джобовете си. Забелязах, че лицето ѝ е подпухнало, а очите ѝ са като цепки: може би за да се предпази от неприятния ситен дъждец. Вървеше със стиснати устни, увила главата си с плътен бозавшал – като превръзка. Повиках я, но не ми отвърна, само ускори още повече крачка, сякаш бягаше от грозеща я опасност.

Свих рамене и я оставих на мира. За тези неща е нужно време. Понякога цял живот не стига.

Все пак по-късно, когато Ануk бе отишла да играе в Les Maraudeurs и бях затворила за деня, се улових да се разхождам по Avenue des Francs Bourgeois в посока Café de la République. Мърлява мрачна дупка, замъглени прозорци с неизменния надпис *specialité du jour*⁴¹ а отгоре надвиснал захабен сенник, който още повече затъмняваше и без друго оскъдната светлина. Покрай кръглите маси вътре се пъчат няколко заглъхнали музикални машини. Неколцината посетители обсъждат вяло злободневни грижи над вечните *demis* и *cafes-crème*⁴². Всичко е пропито с тежката миризма на храна, приготвяна в микровълнова печка. Във въздуха се стеле гъста пелена от цигарен дим, макар на пръв поглед никой да не

41. Специалитет на деня (фр.). – Бел.прев.

42. Къси кафета и кафета със сметана (фр.). – Бел.прев.

пуши. Забелязах една от жълтите картички на Каролин Клермон, поставена на видно място край отворената врата. Над нея опушено разпятие.

Хвърлих колеблив поглед вътре и влязох.

Муска беше зад бара. Разтегли устни. Погледът му опипа тялото ми. Скришом се плъзна надолу към краката, върна се нагоре към гърдите – бам-бам!... Очите му заблестяха като циферблати на монетен автомат. Подпря се на кранчето за наливно, масивната му ръка трепна.

– Какво да бъде?

– Safe-cognac, моля.

Беше ми поднесено в малка кафява чашка с две увити бучки захар. Занесох го на масата до прозореца. Неколцина възрастни мъже, единият с Legion d'honneur⁴³ на разръфания ревер, ме изгледаха подозрително.

– Искаш ли компания? – ухили се мазно Муска иззад бара. – Нещо ми се виждаш малко... самотна, така си седиш тука сам-самичка.

– Не, благодаря – отвърнах учтиво. – Всъщност надявах се да се видя с Жозефин. Тук ли е?

Онзи ме изгледа кисело, доброто му настроение мигом се изпари.

– А, да, сърдечната ти дружка. – Гласът му прозвуча студено и недружелюбно. – Е, изпусна я. Тъкмо се качи да си полегне. Пак нейните отвратителни главоболия. – Започна да лъска една чаша с настървение. – По цял следобед кръстосва магазините, а като дойде проклетата вечер, се тръшва на леглото.

– Добре ли е?

Той ме погледна.

– Разбира се, че е добре. – Сопнато: – Че какво да й е? Ако Нейно госпожино проклетство благоволяваше от време на време да си надига тлъстия дирник, можеше дори да сколасваме да въртим бизнеса. – Напъха парцала в чашата и изсумтя от усилието. – Искам да кажа – махна многозначително с ръка, – нали разбираш, само се огледай наоколо. – Погледна ме, сякаш се канеше да каже още нещо, после погледът му се плъзна покрай мен към вратата. – А! – Явно се обръщаше към някой извън моето полезрение. – Не чувате ли бе, хора? Затворено е!

Дочух мъжки глас, който изломоти нещо неясно в отговор. Муска разтегли устни в широка усмивка, в която нямаше нито капчица искреност.

– Неграмотни ли сте, идиоти такива! – Протегна се иззад бара да покаже двойната жълта картичка, която вече бях забелязала край

---

43. Орден „Почетен легион“. – Бел. прев.

вратата. – Дим да ви няма, пръждосвайте се!

Протегнах се да видя какво става. На входа бяха застанали колебливо петима души, двама мъже и три жени. Не ги познавах, не бяха забележими с нищо, освен с излъчването на непогрешима другост. Закърпените панталони, грубите ботуши, избелелите тениски, които ги белязваха като чужденци, аутсайдери. Как само ми е познат този момент. Някога и мен ме гледаха така. Мъжът, чийто глас бях чула, бе червенокос, прихванал косата си със зелена лента, която минаваше през средата на челото му. Имаше живи, предпазливи очи. Спазваше недвусмислено неутрален тон.

– Не сме дошли да продаваме. Искаме само да си купим по бира и малко кафе. Няма да създаваме никакви проблеми.

Муска го изгледа надменно.

– Вече ви казах, затворено е.

Една от жените, раздърпана слабовата девойка с белег на веждата, стисна червенокосия за ръката.

– Няма смисъл, Риж. Хайде да...

– Чакай малко. – Онзи нетърпеливо я отблъсна от себе си. – Не разбирам. Дамата, дето беше тука само преди минутка... жена ти... тя щеше...

– Майната и на жена ми! – изруга Муска на висок глас. – Тя не може да си намери задника с две ръце и джобно фенерче! Над вратата е написано моето име и ви казвам... че е... затворено! – Беше излязъл три крачки пред бара, препречил прага, вдигнал ръце на хълбоците. Приличаше на горилест гангстер от мафиотски филм. Забелязах жълтеникавия цвят на кокалчетата, впити в колана му, чух свистенето на дъха му. Цялото му тяло кипеше от ярост.

– Така. – По лицето на Рижия не можеше да се прочете нищо. Бавно обиколи с враждебен поглед малцината посетители. – Затворено значи. – Още едно кръгче из кафенето. Очите ни се срещнаха за миг. – Затворено е за нас. – Заклучи тихо.

– Не си бил толкова тъп, колкото изглеждаш – изсъска Муска тържествуващо и заядливо. – Последния път ни дойде до гуша от измет като вас. Сега тая няма да я бъде!

– Хубаво. – Рижия се обърна да си върви. Муска го изпрати, присътвайки сковано зад него, сякаш куче, подушило приближаваща битка.

Заобиколих го, без да кажа нито дума, като оставих недопитото си кафе на масата. Предполагам не е очаквал да му оставя бакшиш.

Настигнах циганите на средата на Avenue des Francs Bourgeois. Пак

беше започнало да ръми. Петимата вървяха с жалък и мрачен вид. От това място се виждаха лодките им, хвърлили котва край Les Marauds, вече десетина, не, по-скоро два пъти по толкова, цяла флотилия зелено-жълти-синьо-бяло-червени корабчета, някои развели знамена от подгизнало пране, други изрисувани с арабски нощи, вълшебни килимчета и вариации на еднорози, които се отразяваха в мръснозелената вода.

– Съжалявам за случилото се – подвикнах им. – Тук, в Ланскене су Тан, хората не са особено гостоприемни.

Рижия ме изгледа с безстрастен, изпитателен поглед.

– Казвам се Виан. Държа шоколадовия бутик срещу църквата. La Celeste Praline.

Продължаваше да ме гледа с очакване. В предпазливото му, безизразно лице разпознах себе си. Прииска ми се да му кажа, да споделя с всички тях, че разбирам тази ярост, това унижение, че съм изпитвала същото, че не са само те. Но наред с това познавах и гордостта им, безсмисленото упорство, което не угасва дори след като всичко останало е изгляло. Последното нещо, от което имаха нужда, знам го от опит, бе съчувствие.

– Защо не наминете утре? – подметнах небрежно. – Бира не предлагам, но мисля, че кафето ми ще ви хареса.

Той ме изгледа студено, явно си мислеше, че им се подигравам.

– Елате, моля ви – настоях аз. – За мен ще е удоволствие да ви почерпя с по чаша кафе и парче сладкиш. Всички вас.

Слабоватото девойче хвърли поглед към приятелите си и сви рамене. Рижия отвърна на погледа ѝ.

– Може би. – Гласът му не обещаваше нищо.

– Имаме доста натоварена програма – изчурулика наперено девойчето.

Усмихнах се.

– Може пък да намерите пролука – не се отказах аз.

– Може би – повтори той със същия изпитателен, изпълнен с подозрение поглед.

Останах загледана в тях, докато се отдалечаваха към Les Marauds. Видях Анук да тича нагоре по хълма, червеният ѝ шушляк се ветрееше като крила на екзотична птица.

– Маман, маман! Виж, лодките!

Останахме да им се полюбуваме – плоските ладии, високите къщи лодки с вълнисти покриви, кюнците, фреските, разноцветните знамена, изрисуваните буфери срещу сблъсък и корабкрушение, малките барки,

вдичарските такъми, кошовете за раци, оставени на влажния бряг за през нощта, опърпаните чадъри, надвиснали над палубите, огньовете в железни варели край реката. Във въздуха витаеше миризма на горящо дърво, бензин и пържена риба, до ушите ни достигаха далечни звуци, идещи оттатък реката – някакъв саксофон бе подел призрачна напевна мелодия, като тих вопъл. Посред реката успях да различа самотната фигура на Рижия, седнал на палубата на черната си къща лодка. Той видя, че го гледам, и вдигна ръка за поздрав. Махнах му в отговор. Докато стигнем у дома, вече бе почти тъмно. Към саксофона се бе присъединил и тъпан, чиито звуци отекваха монотонно надолу по реката. Минах покрай Cafe de la Republique, без да погледна вътре.

Тъкмо бяхме изкачили хълма, когато усетих присъствие край себе си. Беше Жозефин Муска, този път без палто, но увила главата си с шал, който закриваше половината ѝ лице. В здрача ми се видя бледа, съкрушена.

– Бягай в къщи, Анук, чакай ме там.

Малката ме изгледа с любопитство, после се обърна и покорно затича нагоре по хълма, шушлякът плющеше яростно на гърба ѝ.

– Чух какво направи. – Гласът ѝ беше дрезгав и тих. – Излезе заради случилото се с хората от реката.

Кимнах.

– Разбира се.

– Пол-Мари беше бесен. – Строгата забележка в гласа ѝ излъчваше почти преклонение. – Трябваше да чуеш какви ги наприказва.

Засмях се.

– За щастие на мен не ми се налага да слушам каквото и да е, казано от Пол-Мари – отвърнах спокойно.

– Вече няма да мога да разговарям с теб. Според него ми влияеш зле. – Пауза, докато ме изгледа с нервно любопитство. – Той не иска да имам приятели – добави.

– Струва ми се, че информацията за това какво иска Пол-Мари, ми е малко излишна – прекъснах я учтиво. – Всъщност той с нищо не задържа интереса ми. Докато ти... – Докоснах я лекичко по ръката. – С теб ми е доста любопитно да общувам.

Тя се изчерви и извърна поглед, сякаш очакваше, че някой я дебне в тъмното.

– Ти не разбираш – промълви.

– Напротив. – Докоснах внимателно шала, закриващ лицето ѝ. – Защо носиш това? – Въпросът ми я изненада. – Няма ли да ми кажеш?

Погледна ме с надежда и ужас. Поклати глава. Дръпнах лекичко шала.

– Хубава си – казах, щом той се свлече надолу. – Можеш да бъдеш и красива.

Точно под долната ѝ устна имаше пресен белег, синкав на гаснещата светлина. Отвори уста, готова да изстреля дежурната си лъжа. Прекъснах я.

– Не е вярно.

– Откъде знаеш? – Гласът ѝ бе станал резлив. – Дори не съм казала...

– Не е необходимо.

Тишина. Сред бумтенето на тъпана над реката се вмъкнаха звуци на флейта. Когато най-сетне проговори отново, гласът ѝ бе натезал от омраза към самата себе си.

– Глупаво е, нали? – Очите ѝ се бяха свили на тънички сърпове. – Никога не го обвинявам. Никога. Понякога дори забравям какво се е случило в действителност. – Пое си дълбоко въздух, сякаш гмурец, който се готви за слизане под вода. – Блъсване във врати. Падане по стълби. Стъпване накриво. – Звучеше така, сякаш всеки момент ще избухне в смях. Усещах как истерията бълбука под повърхността на думите ѝ. – Предразположена към злополуки – такава съм била. Предразположена към злополуки.

– За какво беше този път? – подхвърлих внимателно. – Заради хората от реката ли?

Кимна.

– Те нямаше да сторят никому нищо лошо. Исках да ги обслужа. – За секунда гласът ѝ се извиси до пронизителен фалцет. – Не разбирам защо съм длъжна да играя по свирката на оная кучка Клермон! О, трябва да се държим един за друг – изимитира я подигравателно. – За благо то на обществото. В името на нашите деца, мадам Муска – поуспокои се, пое си рязко дъх. – А иначе дори не ме поздравява. Не би ме заплюла даже! – Въздъхна дълбоко, с усилие потисна гневния си изблик. – Все тая Каро: Каро това, Каро онова. Виждал съм го как я гледа в църквата. „Защо не си като Каро Клермон?“ Този път заваляше с пиянския глас на мъжа си. Успя да докара дори маниерите му, повдигането на брадичката, наперената походка, агресивната стойка. – „Пред нея изглеждаш като трътлеста крава. Тя има стил. Класа. Прекрасен син, който се справя чудесно в училище. А какво имаш ти, а?“

– Жозефин.

Обърна се и ме погледна стреснато.

– Съжалявам. За момент забравих къде...

– Знам. – Усетих как яростта бълбука във вените ми.

– Сигурно ме мислиш за глупачка, задето стоя при него толкова години. – Думите се ронеха вяло от устата ѝ, очите ѝ помътнях, изпълнени с отвращение.

– Не те мисля за глупачка. Не ме чу.

– Вярно, такава съм си. Глупава и слаба. Не го обичам, не си спомням изобщо да съм го обичала някога. Но като си помисля да го напусна... – Замлъкна, не знаеше как да продължи. – Да го напусна наистина – повтори тихо и отнесено. – Не, няма смисъл. – Отново вдигна поглед към мен. Лицето ѝ бе станало непроницаемо. Край. – Поради тази причина не мога повече да говоря с теб – рече след миг примирено, отчаяно. – Не мога да те оставя да гадаеш, заслужаваш повече от това. Но така се налага.

– Не – възразих. – Не се налага.

– Напротив. – Яростен, ожесточен отпор срещу възможността да я утеша. – Нима не виждаш? Аз не струвам пукната пара. Крада. Вече те излъгах веднъж. Крада разни неща. Правя го непрекъснато!

– Да, знам – прошепнах нежно.

Просветлението озарява ту мен, ту нея, завърта се плавно между нас като коледна топка.

– Нещата могат да се подобрят – продължавам. – Пол-Мари не е властелинът на света.

– Но би могъл да стане – отвръща на инат.

Усмихнах се. Докъде ли ще стигне, ако насочи тази своя упоритост навън, вместо навътре? Същото се отнася и за мен. Мислите ѝ са толкова близо до мен, мамят ме да проникна в нея. Никак не би ми било трудно да взема нещата в свои ръце... Припряно отхвърлих тази мисъл. Не мога да я притискам за вземането на каквото и да било решение.

– Преди нямаше при кого да отидеш – казах. – Сега вече има.

– Нима? – В нейната уста това ми прозвуча почти като признаване на поражението.

Замълчах. Нека сама си отговори.

Изгледа ме мълчаливо за момент. В очите ѝ блещукаха светлините, идещи откъм Les Marauds. Пак си помислих, че и трябва съвсем мъничко, за да се превърне в истинска красавица.

– Лека нощ, Жозефин. – Не се обърнах да я погледна, но знам, че ме е гледала през цялото време, докато се изкачвах нагоре по хълма.

Шоколад

Сигурна съм, че е останала така дълго, след като съм завила зад ъгъла и съм изчезнала от погледа ѝ.

15

Вторник, 25 февруари

Все същия убийствен дъжд. Сякаш част от небето се е повдигнала, за да излее помята си върху живота в аквариума долу. Децата, ярки гумени патета в своите дъждобрани и ботуши, крякат и се клатушкат по площада, виковете им се блъскат в ниските облаци. Работя в кухнята и им хвърлям по едно око. Тази сутрин развалих витрината – вещицата и шоколадовата къщичка, заедно с всичките шоколадови животинки с грейнали лъщящи лица. Анук и приятелчетата ѝ си разделиха лакомствата в почивките между експедициите до дъждовните локви на Les Magauds. Жано Дру ме наблюдава с блеснали очи как шетам в кухнята, стиснал във всяка ръка по една гарнирана меденка. Анук е точно зад него, другите деца са се строили зад тях и си шушукат.

– Какво ще е следващото? – гласът на Жано е като на по-голямо момче, нотка на небрежна напереност и капка шоколад на брадичката. – Какво ще сложиш на витрината?

Свих рамене.

– Тайна – отвърнах, без да спирам да добавям с бъркане *creme de cacao*⁴⁴ в емайлирана купа с разтопен кувертюр.

– Ама аз сериозно – не се отказва той. – Би трябвало да е нещо, свързано с Великден. Нали се сещаш. Яйца и тям подобни. Шоколадови кокошки, зайци, такива неща. Като в магазините в Ажен.

Спомням си ги от детските години; парижките *chocolateries* с кошниците обвити в станиол яйца, рафтовете със зайчета и пиленца, звънчетата, марципанени плодове и *marrons glacis*⁴⁵, *amourettes*⁴⁶ и прелестни нежни кошнички с *petits fours*⁴⁷, карамелчета и хиляда и едно превъплъщения на сладостните пътешествия на вълшебни килимчета, по-подходящи за арабски харем, отколкото за тържествените ритуали, съпровождащи Мъките Христови.

– Спомням си как майка ми разказваше историята на великденските шоколади.

Парите никога не стигаха за такива изискани неща, но винаги

44. Какаов крем (фр.). – Бел. прев.

45. Захаросани кестени (фр.). – Бел. прев.

46. Букв. умалително от любов (фр.); сладки във формата на сърчица. – Бел. прев.

47. Петифури (фр.). – Бел. прев.

получавах своята *cornet surprise*, фуния с великденски подаръци – парички, хартиени цветя, твърдо сварени яйца, боядисани в ярки лъщящи цветове, кутия, облепена в цветно папие-маше, изрисувано с пиленца, зайчета, усмихнати дечица сред цветя, все една и съща всяка година и прилежно скатавана за следващата. Наред с всичко това във фунийката намирах и целофанено пакетче стафиди с шоколадова глазура, всяка стафидка предназначена да бъде предъвквана бавно и с наслада в изгубените часове на онези странни нощи, залутани между различни градове, напоени с неоновия блясък на хотелски табели, трептящи на пресекълки през щорите и изпълнени с дишането на майка ми, бавно и безкрайно, в тягостната тишина.

– Според нея през нощта на Разпети петък камбаните напускали камбанарии и църковни кули и отлитали с магически криле към Рим.

Жано кима и ме поглежда с онзи типичен за порастващите деца насмешливо-циничен, полудоверчив поглед.

– Строяват се пред папата, целият в златно-бели одежди, с митра и позлатен жезъл: огромни камбани и мънички звънчета, *clochettes* и тежки *bourdons*, карильони и чанове, всички в очакване на благословията му.

Майка ми вярваше на тази детска история с цялата си душа, очите ѝ заблестяха от удоволствие пред нейната абсурдност. Всъщност тя обичаше всякакви приказки и легенди – за Христос, за Еостра⁴⁸ и Али Баба, – като отново и отново вплиташе нишката на родния фолклор в яркото пано на вярата. Лечение с кристали и астрални пътешествия, отвлечения от извънземни и необясними изригвания – майка ми вярваше във всичко това или поне се правеше, че вярва.

– И папата ги благославя, една по една, до късно през нощта, хилядите френски камбанарии очакват притихнали тяхното завръщане в утрото на Великден.

Аз, нейната дъщеря, слушах с ококорени очи омайващите ѝ апокрифни разкази, гарнирани с истории за Митра, Балдер Красивия⁴⁹, Осирис и Кетцалкоатл⁵⁰, всички те вплетени в истории за летящи шоколади и вълшебни килимчета, за Триръката богиня и Аладиновата пещера на

---

48. Англосаксонска богиня на пролетта, от чието име някои изследователи извеждат етимологията на английската дума за Великден – Easter. – Бел.прев.

49. В скандинавската митология, син на Один и Фрига, най-красивият сред боговете, убит от Ходер, бога на войната. – Бел.прев.

50. Едно от главните божества в ацтекския пантеон, изобразявано като красива змия-птица. – Бел.прев.

чудесата, от която Христос излязъл след три дни, амин, абракадабра, амин.

– И благословиите се претопяват във всякакви форми и видове шоколад, камбаните се преобръщат като купи, за да отнесат шоколадовите дарове у дома. И летят цяла нощ, а щом стигнат до своите кули и камбанирии в неделното утро на Великден, застават по местата си и започват да се люлеят и да изливат радостта си.

Камбаните на Париж, Рим, Кьолн, Прага. Сутрешни камбани, молитвени камбани, в които отекват промените, ставали през годините на нашето изгнаничество. Великденски камбани, споменът за които е толкова силен, че ушите те заболяват, докато ги слушаш.

– А шоколадите се понасят през нивята и градовете. Докато камбаните бият, те се сипят из въздуха. Някои падат на земята и се разтрошават. Децата свиват гнезда и ги полагат високо горе по дърветата, за да уловят падащите яйца, шоколадови кокошчици, зайчета, guimauves и бадеми...

Жано се обръща [???] мяваща се усмивка.

– Супер!

– Ето за това получавате шоколади на Великден. Гласът му е изпълнен със страхопочитание и внеза [???] оричност.

– Направи го! Моля те, направи го!

Обръщам се чевръсто да овъргаям един трюфел в кат [???] но брашно.

– Какво да направя?

– Това! Великденската история. Ще е толкова суперско, с камбаните, с папата и въобще. Можеш да организираш шоколадов фестивал, цяла седмица, даже може да си направим [???] иезда... да ловим великденски яйца, и... – Млъква, задъхан от вълнение и се вкопчва в ръкава ми. – Мадам Роше, моля те.

Зад него Анук ме наблюдава съсредоточено. Десетината омърляни хлапета отзад също отронват свенливи молби.

„Grand Festival du Chocolat“⁵¹. Обмислям идеята. След месец люляците ще са цъфнали. Винаги правя на Анук гнездо с яйце и името й, написано върху него със сребърна глазура. Може пък това да е нашият си карнавал, да отпразнуваме по този начин приемането ни на новото място. Идеята не е нова за мен, но да я чуя от устата на едно дете е все едно да претегля колко струва.

51. Голям фестивал на шоколада (фр.). – Бел.прев.

– Ще ни трябват афиши. – Симулирам колебание.

– Ние ще се погрижим! – Анук го предлага първа, лицето ѝ е грейнало от вълнение.

– И знамена, гирлянди...

– Флагчета...

– И шоколадов Исус на кръста с...

– Папата в бял шоколад...

– Шоколадови овчици...

– Състезания по търкаляне на яйца, [???] ща...

– Ще поканим всички, ще бъде...

– Супер!

– Абсолютно супер яко...

Магнах с ръце към тях за малко тишина. През смях. Жестът ми бе съпроводен от арабеска от лугав шоколадов прах.

– Афишите от вас – казах им. – За другото не берете грижа.

Анук се хвърли към мен с разтворени обятия. От нея лъха на сол и дъждовна вода, на пръст и блато. Рошавата ѝ главица блещука в капчици дъжд.

– В моята стая! – крещи в ухото ми. – Може да дойдат, нали може, маман, кажи, че може! Ще започнем веднага, имам хартия, моливи...

– Става – отвърщам.

Час по-късно на витрината ми кацна огромен плакат – по идея на Анук, в изпълнение на Жано. Текстът, изписан с огромни разкривени зелени букви, гласеше:

GRAND FESTIVAL DU CHOCOLAT
В LA CELESTE PRALINE
ЗАПОЧВА НА ВЕЛИКДЕН
ВСИЧКИ СА ПОКАНЕНИ
!!! КУПУВАЙТЕ СЕГА, ДОКАТО ИМА!!!

Около надписа подскачаха какви ли не чудати същества: една персона в роба и с висока корона, явно папата; в краката му строени плътно една до друга изрязани формички на камбани. До една усмихнати.

Прекарах по-голямата част от следобеда в темпериране на новата партида глазура и подреждане на витрината. Дебел пласт зелено сукно за тревата. Хартиени цветя – нарциси и маргаритки, приносят на Анук, – забодени на рамката на прозореца. Облепени в зелено кутийки, в които някога е имало какаов прах, притиснати една в друга, за да изобразят

скалист планински пейзаж. Намачкана целофанена хартия, покриваща планината като ледена постеля. Препускаща и виеща се навътре в долината река от синя копринена панделка, върху която кротуват няколко къщи лодки. А по-долу процесия от шоколадови фигури – котки, кучета, зайци, някои с очи от стафида, с розови марципанени уши, с опашки от стръкчета женско биле и захарни цветенца между зъбите... И мишки. На всяко възможно местенце мишки. Бързаци нагоре по хълма, сгъшени в ъглите, дори върху лодките. Розови и бели кокосови мишлета, шоколадови мишоци във всякакви цветове, глазурирани, пепитени, захаросани... И над всички тях Магъосникът-измамник⁵², величествен в червено-жълтите си одежди, с флейта от бонбони в едната ръка и шапка в другата. В кухнята си разполагам със стотици кальпи, тънки и меки за яйцата и фигурките, керамични за камеите и шоколадите с плънка. С тяхна помощ мога да предам всякакво изражение, да го нанеса върху куха черупка, да добавя коса, други детайли с фина пръчица, извайвайки торса и крайниците на отделни части, които намествам и свързвам с жички и разтопен шоколад. Малко камуфлаж – червено наметало с дупли от марципан. Туника, шапка от същия материал, дълго перо, докосващо земята до обувта в ботуш крак. Моят Магъосник прилича малко на Рижия с червената си коса и пъстра носия.

Не мога да се въздържа. Витрината е достатъчно мамеща, но не мога да устоя на изкушението да пръсна още малко златист блясък в нея, затваряйки очи, да озаря всичко с мекото сияние на гостоприемството. Въображаем надпис, който проблясва като маяк: „Елате при мен.“ Искам да се раздавам, да правя хората щастливи. Това със сигурност няма да навреди никому. Осъзнавам, че гостоприемството ми към чужденците вероятно е отговор на враждебното отношение на Каролин към тях, но замаяна от радостта на мига, нямам очи за лошото. Наистина искам да дойдат. От последния ни разговор насам често-често поглеждам към лодките им в реката, но те явно са подозрителни и плахи, като градски лисици, готови са да се ровят в сметта, но не допускат да ги приближиш. Най-често виждам Рижия, техния посредник, натоварен с кутии или найлонови пликове с продукти, от време на време се появява и Зезет, слабаватото момиче с белега на веждата. Миналата вечер две хлапета понечиха да продават лавандула пред църковната порта, но Рейно ги прогони. Опитах се да ги извикам, но бяха твърде предпазливи,

52. В ориг. Pied Piper (Пъстрия свиращ), известен още като Ловеца на плъхове. Според една саксонска легенда от XVI век Пъстрия свиращ от Хамелн е свързан със заминаването на местните деца от града и тяхната съдба през 1284 г. – Бел.прев.

изгледаха ме с особено враждебно вцепенение, после се спуснаха надолу по хълма към Les Marauds.

Толкова бях погълната от плановете си и украсата на витрината, че загубих представа за времето. Анук приготви сандвичи за приятелите си, след което цялата тумба се понесе обратно към реката. Пуснах си радио и докато работех, си подпявах, като внимателно подреждах шоколадите на пирамидки. Вълшебната планина се разтваря, за да разкрие мимолетна смайваща гледка към цял куп съкровища: многоцветни купчинни захарни кристали, карамелени плодове и сладкиши, искрящи като скъпоценни камъни. Зад всичко това, скрити от светлината зад маскираната полица, лежат стоките, които вървят най-много. Ще трябва да се залавям с работата около великденските лакомства почти веднага, като се има предвид надеждата за допълнителна клиентела. Хубавото е, че в прохладното мазе на къщата има достатъчно складова площ. Ще трябва да поръчам кутии за подаръци, панделки, целофанена хартия и украшения. Вниманието ми бе приковано изцяло върху това, което вършех, та изобщо не чух кога Арманд е влязла.

– Е, добър ден – поздрави тя дръпнато, както си й е навикът. – Наминах да пробвам още някой от шоколадовите ти специалитети, ама както виждам, си заета.

Измъкнах се внимателно от витрината.

– Не, разбира се, че не съм – побързах да кажа. – Очаквах те. Освен това почти свърших, пък и гърбът така ме върти.

– Ами ако не е проблем... – Днес се държеше някак по-различно. В гласа й се долавяха остри нотки, преднамерено нехайство, прикриващо крайна напрегнатост. Носеше черна сламена шапка, поръбена с панделка, беше облякла палто – също черно, – което ми се видя ново.

– Много си шик днес.

От устата й се понесе скрибуцащ смях.

– Мога да ти кажа, че от бая време не съм чувала за себе си подобно нещо – рече, забождайки пръст в един от високите столове на бара. – Как мислиш, дали ще успее да се възкатеря, без да си счупя крак?

– Ще ти донеса стол от кухнята – предложих веднага, но възрастната дама ме възпря с авторитетен жест.

– Глупости! – Огледа мястото. – На младини бях като катерица. – Повдигна дългата си пола, отдолу се показаха тежки ботуши и безформени сиви чорапи. – Катерех се най-вече по дърветата. Избирах си някой клон и замерях със съчки минувачите долу. Ха! – Доволно изсумтяване в мига, в който се покачи на стола, като се подпираше върху плота.

Изпод черната ѝ пола внезапно се завъртя вихърна алена спирала.

Арманд се изпъчи на стола, изглеждаше нелепо доволна от себе си. Внимателно приглади полата си върху ярката фуста. – Бельо от червена коприна – поясни, уловила погледа ми. – Сигурно ме мислиш за дърта глупачка, ама на мен си ми харесва. Толкоз години изкарах в траур, вече си мисля, че всеки път, когато благоприличието позволява да облека цветна дрешка, някой опъва петалата. Почти се бях отказала да нося каквото и да било друго освен черно. – В погледа ѝ напираше смях. – Бельото обаче, е, то е друга работа. – Сниши заговорнически глас: – Пощенска пратка от Париж. Струваше ми цяло състояние. – Залюля се през беззвучен смях на високата си стойка. – Е, та какво стана с онзи шоколад?

Направих ѝ го силен и черен, а предвид диабета ѝ добавих най-малкото възможно количество захар, което ми се стори прилично.

Арманд забеляза колебанието ми и заби обвинителен пръст в чашата.

– Никакво дозиране! – заповяда ми. – Ще се черпим. Шоколадови сладки, от ония захаросани близалки, всичко. Не си и помисляй да се държиш с мен като другите, сякаш нямам достатъчно мозък в главата. Да ти изглеждам ненормална?

Признах, че не.

– Е, щом е така... – Отпи от силната, подсладена смес с видимо доволство. – Добре. Хмм. Много добре. Предназначено е да дава енергия, нали? Как беше, как го наричахте, стимулант?

Кимнах.

– И афродизиак, както съм чувала – добави закачливо, като ме стрелна с поглед над ръба на чашата си. – Онези дъртофелници в кафенето да внимават. Човек никога не е прекалено стар за забавления! – Стържещ смях. Говореше кресливо и превъзбудено, съсухрените ѝ ръце играеха. На няколко пъти повдигна едната към ръба на шапката, като че да я нагласи.

Погледнах часовника си тайничко под плата, но тя ме видя.

– Не очаквай да се появи. Този мой внук. Така или иначе, не ми се явява.

Всеки един от жестовите ѝ бе достатъчно опровержение на тези думи. Сухожилията бяха изпъкнали по врата ѝ като на древен шаман.

Побъбрихме си малко за това-онова, обсъдихме идеята на децата за фестивал на шоколада. Арманд се запревива от смях, когато стигнах до Христос и папата от бял шоколад. Не подминахме и речните цигани.

Както се оказа, Арманд бе поръчала хранителни продукти за тях на своята сметка, за голямо възмущение на Рейно. Рижия предложил да ѝ плати в брой, но тя предпочела за благодарност да ѝ поправи течашия покрив. Което щяло да вбеси Жорж Клермон, сподели с дяволита усмивка.

– Ще му се да си мисли, че само той може да ми помага – продължи тя видимо доволна. – И двамата са еднакво отвратителни, непрекъснато опяват за срутвания и влага. Искат да ме натирят от къщата ми, това е. Да ме изгонят от прекрасната ми къща и да ме натикат в някакъв си прокажен възливи старчески дом, където трябва да искаш разрешение дори за да отидеш до банята. – Беше възмутена, черните ѝ очи святкаха. – Е, аз пък ще им дам да се разберат – обяви накрая. – Рижия някога е бил строител, преди да тръгне по реката. Той и неговите приятели ще се справят прекрасно. И предпочитам да си платя, както си му е редът, вместо да оставя онзи имбецил да свърши работата без пари.

Намести шапката си с треперливи ръце.

– Хич не го чакам, да знаеш.

Разбрах, че не говори за същия човек. Погледнах си часовника. Четири и двайсет. Вече се смрачаваше. И въпреки това бях абсолютно сигурна... Ето какво става, когато се месиш, едно си помислих. Толкова е лесно да причиниш болка някому, да навредиш на самия себе си.

– Хич не съм си и помисляла, че ще дойде – продължи Арманд с все същия ясен, категоричен глас. – Тя се е погрижила достатъчно. Подучила го е. – Започна да слиза от мястото си. – Вече ти загубих достатъчно от времето – допълни набързо. – Трябва да...

– М-meme⁵³.

Извърща се внезапно и рязко. Почти съм убедена, че ще падне на земята. Момчето стои притихнало на прага. Облечено е в джинси и моряшка фанелка. На главата му се мъдри мокра бейзболна шапка. В ръката си стиска овехтяла книга с твърди корици. Гласът му е тих и смутен.

– Трябваше д-да из-зчакам мама да излезе. Отид-де на фриз-збор. Няма да се в-върне преди ш-шест.

Арманд го поглежда. Не се докосват, но усещам как помежду им преминава нещо, сякаш електрическа дъга. Твърде е сложно за разбиране, но лумва нещо като топлина и гняв, смущение, вина. А зад всичко това – обещание за нежност.

– Вир-вода си. Ще ти приготвя нещо за пиене – предлагам аз и се отправям към кухнята. Щом напускам стаята, отново дочувам гласа на

---

53. Мамче (фр.). – Бел.прев.

момчето, тих и колеблив.

– Благодаря ти з-за книгата – казва. – Донесох я. – Подава я напред като бяло знаме. Вече не е нова, овехтяла е: книга, която е била четена и препрочитана често и с любов. Арманд не пропуска този факт и напрежението се стопява от лицето ѝ.

– Прочети ми любимото си стихотворение – подканва го. От кухнята, докато сипвам шоколад в две високи чаши, докато разбърквам добавката от сметана и kahlua, докато вдигам достатъчно шум със съдовете и бутилките, за да им създам усещането, че са сами, чувам как гласът му укрепва, отначало е треперлив, после все по-уверен, ритмичен. Не различавам думите, но отдалеч звучи като молитва или клетва. Прави ми впечатление, че когато чете, момчето не заеква.

Поставих внимателно двете чаши на бара. Като ме видя да влизам, момчето млъкна наред изречението си, изгледа ме с учтив, но подозрителен поглед, бретонът падна върху очите му като грива на свенливо пони. Благодарни ми любезно, после отпи от чашата по-скоро с недоверие, отколкото с удоволствие.

– Не б-бива да пия това – изрече колебливо. – М-мама казва, че от ш-шоколада ми из-збиват пъпки.

– А пък аз мога да се гътна на минутата – находчиво допълни Арманд. Засмя се, видяла израза на лицето му. – Хайде, момчето ми, никога ли не си поставял под съмнение нещо, казано от майка ти? Или ти е промила мозъка дотолкова, че е унищожила и малкото, което съм ти оставила в наследство?

Люк изглеждаше стъписан.

– Ами тя так-ка каз-зва – отрони извинително. Арманд поклати глава.

– Виж сега, ако искам да разбера какво казва Каро, ще си определя среща с нея – вмята. – Мен ме интересуваш ти, ти какво ще кажеш? Умно хлапе си, поне някога беше. Как стоят нещата според теб?

Люк отпи пак.

– Мисля, че преувеличава – рече с тънка усмивка. – Според мен си изглеждаш съвсем добре.

– И не са ми избили пъпки – допълни Арманд. Неочаквано за самия него, Люк избухна в смях. Определено ми харесваше повече така, очите му бяха станали по-лъчисто зелени, дяволитата му усмивка странно напомняше за усмивката на баба му. Все още стоеше нащрек, но зад цялата му предпазливост започнах да долавям бърз ум и свежо чувство за хумор.

Допи си шоколада, но отказа парче торта, въпреки че Арманд изяде две. През следващия половин час двамата се увлякоха в разговор, а аз се преструвах, че си върша работата. Веднъж-два пъти го хванах да ме гледа със съдържано любопитство, внезапната връзка помежду ни се разпаднаше в мига, в който се установяваше. Оставих нещата така.

Когато двамата се сбогуваха, вече беше пет и половина. Не си уговориха следваща среща, но свободният маниер, с който се разделиха, предполагаше, че и двамата имат едно и също нещо наум. Малко ме изненада смайващата прилика помежду им, сходният начин, по който предпазливо се обикалят един друг, като приятели, които са се събрали отново след дълги години раздяла. Имат едни и същи тикове и маниери, пряк поглед, полегнали скули, остра брадичка. Когато чертите му са в покой, приликата леко се размива, но всяко движение я възобновява, заличава онова изражение на учтивост и галантност, която майка му непрекъснато му налага. Очите на Арманд искрят под периферията на шапката. Люк изглежда почти спокоен, заекването му намалява до леко колебание, едва доловимо. Виждам как се спира на прага, вероятно се пита дали е редно да я целуне. Юношеското му съпротивление срещу допира надделява. Вдига свенливо ръка за довиждане и изчезва.

Арманд се обръща към мен, цяла пламнала и тържествуваща. За секунда лицето ѝ остава незащитено, излъчва неприкрита любов, надежда, гордост. След това съдържаността, толкова типична и за внука ѝ, се възвръща, демонстрира нехайство, гласът ѝ е леко пресипнал.

– Добре се получи, Виан. Може би пак ще дойда. – След което ме поглежда с характерния си открит поглед и протяга ръка към моята. – Ти го доведе. Сама нямаше да успея.

Свих рамене.

– Все някога щеше да стане. Люк вече не е дете. Трябва да се научи да се справя с нещата по собствен начин.

Арманд поклати глава.

– Не, заслугата е твоя – повтори упорито. Бе достатъчно близо до мен, за да усетя уханието на момина сълза, което се носеше от нея. – Откакто си тук, нещата се промениха. Все още го усещам. Всички го усещат. Всичко се преобръща. Ура!

– Но аз не правя нищо – продължих да упорствам, почти заразена от нейната усмивка. – Просто си гледам работата. Въртя си магазина. Просто съм си аз. – Въпреки, че се смеех, се почувствах неловко.

– Все едно – отвърна Арманд. – Така или иначе, ти си в основата на

всичко. Виж само колко неща се промениха – аз, Люк, Капо, пришълците край реката – тя рязко отметна глава към Les Marauds, – че дори и той, в кулата си от слонова кост отгатък площада. Всички се променяме. Бързаме напред. Сякаш стар часовник е бил смазан след години, в които е показвал все едно и също време.

Бе толкова близо до собствените ми мисли от предишната седмица. Поклатих категорично глава.

– Не е заради мен. Заради него е. Заради Рейно. Аз нямам нищо общо.

Внезапен образ някъде в дъното на съзнанието ми, като обърната карта. Черния призрак в своята часовникова кула навива механизма все по-бързо и по-бързо, отбелязва промените, настройва звъненето, прогонва ни от града... Заедно с този притеснителен образ изплува и друг: възрастен мъж на легло с тръбички в носа и ръцете, Черния призрак се е надвесил над него, изпълнен с мъка, а може би триумфиращ, а зад гърба му гори огън.

– Баща му ли е? – изрекох първите думи, които нахлуха в главата ми. – Искам да кажа, старецът, при когото ходи. В болницата. Кой е той?

Арманд ме изгледа изненадано изпод вежди.

– Откъде знаеш за него?

– Понякога получавам... усещания... за някои хора. – Нещо ме възпираше да й разкажа за гледането на шоколад, да използвам терминологията, с която майка ми ме бе запознавала толкова издълбоко.

– Усещания – Арманд бе явно заинтригувана, но не продължи с въпросите.

– Значи все пак има някакъв старец? – Не можех да прогоня мисълта, че съм напипала нещо важно. Някакво оръжие може би в негласната война с Рейно. – Кой е той? – не се отказах.

Арманд сви рамене.

– Един свещеник – отвърна с пренебрежение, което ми подсказа, че е време да спра, защото няма да продължи нататък.

16
Сряда, 26 февруари

Когато отворих тази сутрин, Рижия чакаше на прага. Беше с дочен гащеризон, косата му вързана на опашка на тила. По опръсканите с капчици утринна роса коса и рамене можех да предположа, че е прекарал там известно време. Посрещна ме с бегло подобие на усмивка, след което надзърна зад мен към магазина, където играеше Анук.

– Здравсти, малка пътешественичке – поздрави я. Този път усмивката му беше съвсем истинска, предпазливото му лице грейна.

– Заповядай. Трябваше да почукаш. Не забелязах, че стоиш навън.

Рижия измърмори нещо неразбираемо със силния си марсилски акцент и смутено прекрачи прага. В движенията му се преплитат по страшен начин грация и тромавост, сякаш не се чувства добре под покрив.

Налях му висока чаша черен шоколад, подправен с kahlua.

– Трябваше да доведеш и приятелите си – подхвърлих небрежно.

В отговор сви рамене. Забелязах, че оглежда внимателно обстановката, фиксира нещата около себе си с искрен, макар и някак подозрителен интерес.

– Заповядай, настанявай се – поканих го към високите столове край бара.

Поклати глава.

– Благодаря. – Отпи глътка шоколад. – Всъщност дошъл съм да те помоля да ми помогнеш. Да ни помогнеш. – Беше едновременно притеснен и ядосан. – Не е за пари – изстреля бързо, сякаш да изпревари въпроса ми. – Ще си платим каквото трябва. Просто самата... организация... имаме известни трудности.

Стрелна ме с поглед, изпълнен с възмущение и негодувание, насочени към неизвестен за мен обект.

– Арманд... Мадам Воазен каза, че ще ни помогнеш – додаде.

След което ми изложи ситуацията. Слушах внимателно, без да кажа нито дума, само от време на време кимах окуражително. Постепенно започнах да си давам сметка, че онова, което бях приела за нечленоразделност, е било просто израз на неудоволствие, задето се налага да потърси чужда помощ. С изключение на силния акцент, Рижия говореше съвсем интелигентно. Бил обещал на Арманд да ѝ поправи покрива, така ми каза. Не било кой знае какво, не повече от два-три дни работа. За

жалост единственият местен доставчик на дървесина, бои и други необходими строителни материали бил Жорж Клермон, който категорично отказал да продава стоката си както на Арманд, така и на Рижия. Ако майка желае да ѝ се поправи покривът, било обяснението му, нека накара него, Жорж, а не някаква си шайка пройдохи и скитници. Не че от години не ѝ бил предлагал... не я бил умолявал... да му позволи да ѝ ремонтира покрива, при това безплатно. Нека пусне циганите в къщата си, пък да видим после какво ще стане. Изчезнали ценни вещи, откраднати пари... Не се случвало за пръв път възрастна жена да бъде нападната или убита заради жалкото ѝ имущество. Не. Изключено, съвестта не му позволявала...

– Псевдонабожно копеле – изсъска злостно Рижия. – Та той дори не ни познава, изобщо не знае що за хора сме! Говори за нас, все едно сме някаква глутница крадци и убийци. Винаги съм си плащал – за всичко. Никога не съм молил никого за нищо, винаги съм работил...

– Заповядай, пийни си – подканих го внимателно и му долях чашата. – Не всички мислят като Жорж и Каролин Клермон.

– Знам. – Бе заел защитна позиция, с кръстосани пред гърдите ръце.

– Налагало ми се е да ползвам услугите на Жорж Клермон – продължих. – Ще му кажа, че искам да направя още някои ремонти в къщата. Ако ми направиш списък с нещата, от които имаш нужда, ще ги поръчам.

– Ще си платя за всичко – повтори Рижия, сякаш въпросът за заплащането бе нещо, върху което не можеше да си позволи да не акцентира достатъчно. – Парите наистина не са проблем.

– Разбира се.

Малко се поотпусна и отпи от чашата си. Сякаш едва сега за пръв път усети превъзходния вкус на напитката. Усмихна ми се с изненадваща топлота.

– Арманд се отнесе добре с нас. Поръчваше ни хранителни продукти, лекарства за бебето на Зезет. Застъпи се, когато онзи ваш поп с безизразната физиономия отново дойде да ни притеснява.

– Изобщо не е „мой“ поп. За него аз съм точно толкова натрапник в Ланскене, колкото сте и вие. – Рижия ме изгледа с изненада. – Така е, сериозно говоря – уверих го. – Мисля, че според него аз влияя зле на местните жители. Шоколадови оргии всяка нощ. Плътски изстъпления, когато благопристойните хора би трябвало да са си по леглата... сами.

Очите му са с неясния, лишен от багри цвят на дъждовни улици. Засмива се и в погледа му проблисват искрици злост.

Анук, необичайно притихнала, откакто той е тук, също отвърща с усмивка.

– Няма ли да закусиш с мен? – изписука тя. – Имаме pain au chocolat. Също и кроасани, ама кифлите са по-вкусни.

Той поклати глава.

– Не, благодаря.

Сложих една кифла в чиния и я плъзнах към него.

– От заведението – обясних. – Опитай, сама ги приготвям.

Разбрах, че не съм уцелила правилния подход. Лицето му изведнъж отново се затвори, вместо игривите пламъчета в очите му се настани вече познатото ми изражение на премерена пустота.

– Мога да си платя – произнася някак упорито. – Имам пари. – Бърка в джоба на гащеризона си и изважда шепа монети, които се разпръсват върху плота.

– Прибери ги.

– Вече ти казах, мога да си платя. – Упоритостта му е твърда като скала, яростта напирва в гърдите му. – Нямам нужда...

Поставям длани върху неговите. За миг усещам съпротива, после очите му се вдигат към моите.

– Никой няма нужда да прави каквото и да било – казвам меко. Разбирам, че с проявата на приятелски чувства съм накарънила достойнството му. – Аз те поканих. – Враждебното излъчване не потрепна. – Всички тук са били мои гости. Каро Клермон. Гийом Дюплеси. Дори Пол-Мари Муска, онзи, дето те изгони от кафенето си. – Млъквам отново, за да му оставя време да осмисли чутото. – Какво те прави толкова специален, че да откажеш поканата ми, при положение, че всички те приеха?

Едва при тези думи се засрами, измърмори нещо под сурдинка на силния си диалект. В следващия миг очите му пак срещнаха моите и той се усмихна.

– Извинявай – рече. – Помислих си друго. – Притихна в неловко бездействие за няколко мига, после взе кифлата. – Но другия път ти ще бъдеш мой гост – каза категорично. – И ще го приема за тежка обида, ако откажеш.

След това всичко си дойде на мястото, голяма част от напрежението му се стопи. Побъбрихме си за незначителни неща още известно време, скоро обаче минахме на по-сериозни теми. Научих, че Рижия е прекарал по реката шест години, отначало сам, после към него се присъединили и други. Някога бил строител и все още изкарвал по някой лев, като ремонтирал къщи, през лятото и есента се хващал за жътвар.

Доколкото успях да разбера, били му се случили неща, принудили го да започне този начин на живот. Не бях толкова глупава обаче, че да разпитвам за подробности.

Тръгна си веднага, щом се появиха първите от постоянните ми клиенти. Гийом го поздрави учтиво, а Нарсис му кимна съдържано за добре дошъл. Не можах да го убедя да остане и да поговори с тях. Натъпка остатъка от кифлата в устата си и излезе с онзи наперен и отстранен вид, който е решил, че трябва да си придава пред чужденците.

Вече на прага, се обърна рязко.

– Да не забравиш поканата ми – добави, сякаш внезапно се беше присетил. – Събота вечер, седем часа. Доведи и малката пътешественичка.

И изчезна, преди да успее да му благодаря.

Гийом се забави по-дълго от обичайното над шоколада си. Нарсис отстъпи място на Жорж, след това се отби Арно, който купи три трюфела с шампанско – неизменно същото: три трюфела с шампанско и виновното изражение, – а Гийом не помръдваше от стола си, невзрачното му лице бе посърнало от тревога. На няколко пъти се опитах да го ободря, но той отвърщаше учтиво и едносрично, явно мислите му бяха другаде. Под стола му Чарли лежеше отпуснат и неподвижен.

– Вчера говорих с отец Рейно – изплю камъчето най-после, толкова внезапно, че чак се стреснах. – Попитах го как да постъпя с Чарли.

Изгледах го въпросително.

– Трудно е да му обясня – продължи Гийом с тих глас, като внимателно подбираше думите си. – Той ме мисли за голям инат, задето отказвам да се вслушам в съветите на ветеринаря. Още по-лошо, мисли ме за глупак. В крайна сметка Чарли не бил човешко същество. – Пауза, в която долових усилието му да запази контрол над думите си.

– Наистина ли е толкова зле?

Вече знаех отговора.

Гийом ме погледна с тъжен поглед.

– Така мисля.

– Разбирам.

По навик се наведе и почеса Чарли зад ухото. Опашката на животинчето помръдна едва, чу се лекичко изскимтяване.

– Доброто ми кученце... – Гийом ми се усмихна свенливо. – Отец Рейно не е лош човек. Не искаше да се отнесе жестоко. Но да кажеш подобно нещо... по такъв начин...

– Какво точно ти каза?

Гийом сви рамене.

– Че сам себе си съм бил превръщал в глупак с това куче вече толкова години. Че му било все едно какво правя, но му се струвало абсурдно да се грижа за четириногото като за човешко същество и да пиляя средства за безполезни лечения.

Усетих жилото на гнева да се влива в сърцето ми.

– Звучи ужасно обидно.

Гийом поклати глава.

– Той не разбира – повтори. – Изобщо не обича животните. А двамата с Чарли сме заедно от толкова време... – Очите му се наляха със сълзи и той рязко извърна глава, за да ги скрие от мен.

– Ще намина към ветеринаря веднага щом си допия питието. – Чашата му стоеше празна на бара вече двацет минути. – Не е задължително да е днес, нали? – В гласа му прозвучаха нотки на едва потискано отчаяние. – Та той все още е бодър. Напоследък се храни по-добре, нали виждам. Никой не може да ме накара да го направя. – Сега вече говореше като твърдоглаво хлапе. – Когато наистина настъпи моментът, аз ще разбера. Ще позная.

Нямаше с какво да го утеша. Все пак опитах. Наведох се да погала Чарли, усетих плътния допир на кожа и кости под движещите се пръсти. Има болести, които са лечими. Затоплих пръстите си, натиснах лекичко, напрегнах се да видя. Издатината се бе уголемила. Разбрах, че е безнадеждно.

– Той си е твоето куче, Гийом – пророних. – Ти знаеш най-добре.

– Точно така. – Сякаш за миг се ободри. – Лекарството потиска болката му. Вече не скимти нощем.

Помислих си за последните месеци на майка ми. Бледнината, стъпяването на плътта от тялото, деликатната красота на оголен скелет, на бяла като платно кожа. Искрящите й трескави очи – Флорида, милинка, Ню Йорк, Чикаго, Гранд каньон, има толкова много неща за гледане! – и потиснатите й стонове нощем.

– В един момент просто ще трябва да спреш – казах му. – Безсмислено е. Да си намираш оправдания, да си поставяш близки цели, като например да преживееш до следващата седмица. Идва един момент, в който загубата на достойнството тежи повече от всичко друго. Нужна ти е почивка.

Кремация в Ню Йорк. Прахта разпръсната над пристанището. Каква ирония, човек си представя как издъхва в леглото си, заобиколен от

близките. Вместо това често идва объркващото прозрение, внезапното просветление, паниката се надига плавно, следва хода на изгряващото слънце и започва да се люшка зад гърба ти като махало, от което непрекъснато се мъчиш да избягаш.

– Ако имах избор, щях да предпочета именно това – безболезнената игла. Приятелската ръка. По-добре така, отколкото сама в нощта или под гумите на такси на улицата, където никой няма да те погледне. – Изведнъж се усетих, че говоря на глас. – Извинявай, Гийом – сепнах се, забелязала стреснатия му поглед. – Мислех си за нещо друго.

– Няма нищо – отрони той и постави монетите на бара пред себе си. – Аз и без това смятах да вървя.

И като стисна в едната си ръка шапката, в другата Чарли, се отправи към вратата, приведен малко повече от обикновено – дребна бозава фигура, носеща нещо, което би могло да бъде чанта с продукти, стар шлифер или всичко друго.

17
Събота, 1 март

Наблюдавам магазина ѝ. Дадох си сметка, че го правя от самото ѝ пристигане в Ланскене – кой влиза, кой излиза, тайните им сбирки. Наблюдавам го така, както като дете гледах гнездата на осите – с омраза и омая. Отначало започнаха скришом, наминаваха в мъртвите часове по здрач или рано сутрин. Преструваха се на клиенти. Ту чаша кафе, ту пакетче стафиди с шоколад за децата. Сега вече са захвърлили преструвките. Циганите я посещават открито и всеки път отправят нахални погледи към затворените кепенци на прозореца ми. Червенокосият с наглиците очи, кльошавото момиче, девойката с избелялата коса и арабинът с бръсната глава. Тя се обръща към всеки по име – Рижия, Зезет, Бланш и Ахмед. Вчера в десет пред магазина ѝ спря фургонът на Клермон, натоварен със строителни материали – дъски, боя и катран за покрив. Шофьорът разговори пред прага ѝ, без да каже нито дума. Тя му написа чек. После трябваше да гледам как ухилените ѝ приятели нарамват кутиите, гредите и кашоните и с весела глъчка ги отнасят надолу, към Les Marauds. Измама. Долна лъжа. Поради някаква причина тя е готова да им съдейства. Разбира се, прави го, за да ме ядоса. Не мога да направя нищо друго, освен да запазя достойно мълчание и да се моля за падението ѝ. Но тя прави задачата ми толкова тежка! Вече трябва да се разприям и с Арманд Воазен, която поръчва храна за циганите на своята сметка. Те вече са се запасили с провизии, които ще им стигнат за две седмици. Ежедневните продукти като хляб и мляко купуват от Ажен, нагоре по реката. Мисълта, че може да останат по-дълго, ме изпълва с яд. Но какво може да се направи, при положение че има местни хора, които ги подкрепят? Ти би знаел как да постъпиш, *pere*, де да можеше да ми кажеш. Освен това съм убеден, че не би трепнал пред изпълнението на своя дълг, колкото и неприятен да е той. Само да можеше да ми дадеш съвет как да постъпя. Дори най-лекото помръдване на пръст би ми било достатъчно. Трепване на клепач. Каквото и да е. Готов съм да приема всякакъв начин, по който би могъл да ми дадеш опрощение. Не? Не помръдваш. Само досадният тъген – хисс-туп! – на машината, която диша вместо теб, която изпраща въздух към атрофиралите ти дробове. Знаем, че скоро ще дойде денят, в който ще станеш на крака, излекуван и пречистен, че моето име ще е първото, което ще произнесеш. Да, вярвам

в чудеса. Аз, който съм минал през огън. Наистина вярвам.

Днес реших да говоря с нея. Спокойно, без упреци, като баща с дъщеря. Убеден съм, че ще ме разбере. От самото начало тръгнахме не както трябва. Може пък да започнем отново. Нали разбираш, *pere*, бях готов да проявя щедрост. Разбиране. Но щом приближих магазина ѝ, през витрината видях, че онзи, Рижия, е вътре при нея, светлите му изпитателни очи се впиха в мен подигравателно, изпълнени с презрение и надменност, тъй характерни за хората като него. В ръката му видях чаша. Стори ми се опасен, жесток в мърлявия си гашеризон и дълга, разпусната коса, за миг дори усетих как нещо ме жегва и изпитвам болка за жената. Нима не разбира какви опасности могат да я сполетят само защото общува с тези хора? Нима не я е грижа за самата нея, за детето ѝ? Тъкмо се канех да си вървя, когато погледът ми бе привлечен от някакъв плакат, залепен на стъклото. Престорих се, че го чета, като в същото време тайно плъзнах поглед към нея – всъщност и към двамата. Носеше рокля с цвят на тежко вино, косата покриваше раменете ѝ. Отвърте до слуха ми долетя смехът ѝ.

Очите ми отново се спряха върху плаката. Почеркът бе детски, необработен.

GRAND FESTIVAL DU CHOCOLAT
 В LA CELESTE PRALINE
 ЗАПОЧВА НА ВЕЛИКДЕН
 ВСИЧКИ СА ПОКАНЕНИ
 !!! КУПУВАЙТЕ СЕГА, ДОКАТО ИМА!!!

Прочетох го отново, във вените ми пропълзя възмущение. Откъм магазина все още се чуваше гласът ѝ, извисяващ се над подрънкването на чаши. Погълната от разговора, тя не ме забелязваше, бе с гръб към вратата, извърнала единия си крак навън като танцьорка. Носи ниски обувки, леко топчести отпред, на босо.

ЗАПОЧВА НА ВЕЛИКДЕН

Сега вече всичко ми е ясно. Цялата ѝ злост, пъклените ѝ замисли. Сигурно още от самото начало го е планирала – този фестивал на шоколада, нагласила е нещата така, че да съвпада с най-светия християнски празник. Още с пристигането си в деня на карнавала го е мислела, искала е да подкопае авторитета ми, да се подиграе с всичко, на което уча хората. Тя и приятелите ѝ от реката.

Твърде гневен, за да си тръгна, както би трябвало да направя,

бутнах вратата и прекрачих прага на магазина. Появата ми бе оповестена от веселия и някак подигравателен звън на камбанката на входа. Обърна се да ме посрещне, цяла грейнала в усмивка. Ако само преди миг не бях получил неопровержимо доказателство за нейната зла същност, сигурно щях да си помисля, че усмивката ѝ е искрена.

– Мосю Рейно.

Вътре въздухът пари, натежал от сладостен аромат. За разлика от лекия и ефирен дъх на шоколад, познат ми от детството, този полепва по гърлото, също като при уханните зърна амарето и тирамису от щанда за кафе на пазара, опушен, препечен мирис, който някак си успява да нахлуе в устата ми и ме кара да преглъщам. На бара се пъчи сребърна купа шоколад, от която се вие пара. Сещам се, че не съм закусувал.

– Мадмоазел. – Ще ми се гласът ми да бе прозвучал по-властно. Яростта се е вкопчила в гърлото ми и вместо спрвдлив рев, както възнамерявах, от него се откъсна само крякащо възмущение, като някаква учтива жаба. – Мадмоазел Роше. – Въпросителен поглед. – Видях обявата ви.

– Благодаря. Няма ли да изпиете с нас едно питие?

– Не!

– Приготвям прекрасно *chocossino*, ако имате проблеми с гърлото – Изкушава ме.

– Нямам проблеми с гърлото!

– О, така ли? – Тонът ѝ е престорено загрижен. – Сторихте ми се малко прегракнал. Е, в такъв случай мога да ви предложа *grand crème*⁵⁴. Или чаша мока?

С усилие на волята си възвърнах присъствието на духа.

– Няма да ви притеснявам, благодаря.

Червенокосият мъж до нея се киска тихичко и избоботва нещо на вулгарния си жаргон. Забелязвам, че ръцете му са цели в боя, бледи тонове, полепнали по гънките на дланите и върху кокалчетата. Нима е работил, питам се тревожно. И ако да, за кого? Ако бяхме в Марсилия, полицията можеше да го арестува за незаконна работа. Един обиск на лодката му може би щеше да даде достатъчно улики – наркотици, крадени вещи, порнография, оръжие, – за да бъде прогонен завинаги. Но това е Ланскене. Полицията би дошла само в случай на грубо насилие.

– Видях обявата ви – започнах отново, събрал цялото достойнство, на което съм способен. – Наблюдава ме с онзи поглед, изпълнен с

---

54. Горещ шоколад с много сметана. – Бел.прев.

любезна загриженост, очите ѝ играят. – Трябва да ви кажа – Покашлям се, което отново разпалва яростта ми, – трябва да ви кажа, че намирам избора на време... избора на време за вашето... събитие... за възмутителен.

– Избора на време? – Света вода ненапита. – Имате предвид за Великденския фестивал? – Ехидна усмивчица. – По-скоро бих казала, че отговорността пада върху вашите хора. Трябва да се разберете с папата.

Впивам в нея хладен поглед.

– Мисля, че много добре знаете какво имам предвид.

Същият учтив въпросителен поглед.

– „Фестивал на шоколада. Всички са поканени.“ – Гневът ми се надига като кипнало мляко, става неконтролируем. За момент се чувствам силен, зареден от неговата мощ. Забождам в нея обвинителен пръст. – Не си мислете, че не съм се досетил за какво всъщност става въпрос.

– Нека отгатна – Гласът ѝ е мек, заинтригуван. – Сигурно го възприемате като атака, насочена лично към вас. Съзнателен опит за подкопаване устоите на католическата църква. – Кикот, който прозвучава изненадващо остро. – Господ забранява в магазин за шоколадови изделия да се продават великденски яйца по Великден. – В тона ѝ се долавя колебание, граничещо със страх, макар да не съм сигурен от какво. Червенокосият ме гледа свирепо. След миг тя идва на себе и искрицата страх, която ми се стори, че мярнах в очите ѝ, е угаснала в хладнокръвното ѝ изражение.

– Сигурна съм, че тук има място и за двама ни – изрича безстрастно. – Сигурен ли сте, че не желаете да изпие един шоколад? Бих могла да ви обясня моето...

Тръсвам гневно глава като куче, нападнато от оси. Това нейно спокойствие ме въбесява, в главата ми нещо започва да жужи, усещам как краката ми се подкосяват, цялото помещение се завърта около мен. Кадифеният аромат на шоколад е влудяващ. За момент сетивата ми са неестествено изострени. Усещам парфюма ѝ, лек дъх на лавандула, топлото тръпчиво ухание на кожата ѝ. От червенокосия ѝ приятел зад нея ме лъхва мирис на блатата, мускусна миризма на машинно масло, пот и боя.

– Не... не... – Какъв кошмар, забравих си мисълта. Предполагам съм искал да кажа нещо за уважението, за обществото... За това как трябва да се държим един за друг и да вървим заедно напред, за справедливостта, благородството, морала. Вместо това отворих уста за глътка въздух, всичко се въртеше пред очите ми. – Бих искал... – Не мога да

се отърва от мисълта, че тя предизвиква всичко това, че съзнателно разбърква нишките на сетивата ми, протяга пръсти към мислите ми. Навежда се напред, престорено загрижена, уханието ѝ ме връхлита с нова сила.

– Добре ли сте? – Гласът ѝ достига до мен като от огромно разстояние. – Мосю Рейно, добре ли сте?

Изтласквам я настрани с треперещи ръце.

– Нищо ми няма. – Най-сетне успявам да си отворя устата. – Просто... неразположение. Нищо ми няма. Желая ви... – отправям се слепешката към изхода. Всящата от рамката на вратата червена кесийка ме докосва по лицето – поредното от нейните суеверия – и не мога да се отърва от абсурдната мисъл, че тази глупава вещ е виновникът за неразположението ми. Билки и кокали, съшити заедно и увесени там, за да хвърлят в смут съзнанието ми. Дотърям се до улицата и отварям широко уста за глътка въздух. Веднага щом дъждът докосва лицето ми, всичко си идва на мястото, но продължавам да вървя. Вървя.

Вървях, докато стигнах при теб, *pere*. Сърцето ми щеше да се пръсне, лицето ми е плувнало в пот, но най-сетне се чувствам освободен от присъствието ѝ. Това ли изпита ти, топ реге, тогава, в старата сграда на съда? Това ли е лицето на изкушението?

Глухарчетата са плъпнали навсякъде, горчивите им листа пробиват чернозема, белите им корени се връзват надълбоко, захапват безмилостно. Скоро ще цъфнат. Ще се прибера у дома покрай реката, *pere*, за да огледам малкия плаващ град, който продължава да нараства, да се разпростира по кодите на прииждащата Тан. От последната ни среща насам дойдоха още лодки, сега реката буквално е застлана с тях. Човек спокойно може да върви по повърхността ѝ.

ВСИЧКИ СА ПОКАНЕНИ

Към това ли се стреми тя? Да събере на едно място всички тези хора, да организира пиршество на доволството? Ко-ко се борихме да изкореним останките от езически традиции, реге, колко проповеди произнесохме, как ги ласкаехме. Яйцето, закът, все още живите символи на устойчивите корени на езичеството, показани такива, каквито са. За известно време бяхме чисти. Но сега, когато тя е тук, пречишването трябва да започне наново. Сега усилието ще е още по-голямо. А моето паство, глупавите ми, доверчиви енориаши, които тръгват след нея, слушат я... Арманд Воазен. Жюлиен Нарсис. Гийом Дюплеси. Жозефин Муска. Жорж Клермон. Те ще чуят имената си в утрешната проповед, наред с имената на всички, които отвориха ушите си за нея. Фестивалът на

шоколада е само частица от това отвратително цяло, така ще им кажа. Сприятеляването с речните цигани. Съзнателното отхвърляне на нашите традиции и обичаи. Влиянието, което оказва върху децата ни. Всички белези, така ще им кажа, всички белези на коварния резултат от нейното присъствие сред нас.

Този неин фестивал ще се провали. Нелепо е да се мисли, че при наличието на такава силна съпротива ще оцелее. Ще проповядвам против него всяка неделя. Ще чета на висок глас имената на нейните сподвижници и ще се моля за тяхното избавление. Циганите вече внесоха смут. Муска се оплаква, че присъствието им отблъсква клиентелата му. Глъчката от лагера им, музиката, огньовете са превърнали Les Marauds в плаващо сборище, реката блести от разлятото в нея гориво, надолу по течението се носят отпадъци. А жена му била готова да ги приеме, така чух. За щастие такива като тях не могат да уплашат Муска. Клермон ми сподели, че миналата седмица ги изпъдил без никакъв проблем, когато се осмелили да прекрачат прага на кафенето му. Както виждаш, реге, въпреки цялата шумотевица те си остават едни тъпаци. Муска прегради пътеката, идваща откъм Les Marauds, за да възпрепятства минаването им. Възможната поява на насилие би трябвало да ме ужасява, реге, но в известен смисъл съм готов да я приветствам. Това би ми дало оправдание да призова полицията от Ажен. Трябва пак да говоря с Муска. Той ще знае как да постъпим.

18
Събота, 1 март

Лодката на Рижия е най-близо до брега, вързана е на известно разстояние от останалите, точно срещу къщата на Арманд. Тази нощ носовете ѝ са окичени с хартиени фенери, приличат на пламтящи плодове. Докато си проправяме път към Les Marauds, откъм брега ни връхлита натрапчивата миризма на печено. Прозорците на Арманд са широко отворени към реката, светлината от къщата хвърля във водата трепкащи отблясъци. Удиви ме липсата на каквото и да е боклук, усърдието, с което е била събрана всяка огризка, за да бъде изхвърлена в металните ватели и изгорена. От една лодка по-надолу по реката се носи кита-рен звън. Рижия се е настанил на малкия вълнолом, вперил поглед във водата. Към него вече са се присъединили неколцина души, сред тях разпознавам Зезет, друго момиче, на име Бланш и северноафриканеца Махмед. Близо до тях, върху преносим мангал, зареден с въглища, е оставена да се готви гозба.

Анук моментално се затича към огъня. Чух Зезет тихо да я предупреждава:

– Внимавай, миличка, горещо е.

Бланш ми подаде бокал греяно вино, подправено с ароматни билки. Поемам го с усмивка.

– Да видим какво ще кажеш за това.

Напитката беше сладка, с изострен от лимона и индийското орехче вкус и толкова силно алкохолна, че веднага ме удари в гърлото. За пръв път от седмици нощта беше ясна, дъхът ни чертаеше по неподвижния въздух силуети на танцуващи дракони. Над реката се стелеше дантелена мъгла, озарявана тук-там от светлините на лодките.

– И Чехълчо иска да си пийне – обажда се Анук, сочейки с пръстче съда с виното.

Рижия грейва в усмивка.

– Чехълчо ли?

– Заекът на Анук – отвръщам бързо. – Нейният... въображаем приятел.

– Не съм сигурен, че на Чехълчо ще му хареса точно това – казва ѝ той. – Може би ще предпочете малко ябълков сок?

– Ще го попитам – заявява Анук.

Тук Рижиа е различен, по-спокоен, докато наглежда гозбата си, силуеът му искри срещу огъня. В главата ми нахлуват спомени за речни раци, разрязани и метнати върху жарава, за сардини, млечна царевица, сладки картофи, за кара-мелизирани ябълки, оваляни в захар и запържени в масло, за месести палачинки и мед. Ядохме с пръсти от метални чинии, пихме сайдер и още от ароматното греяно вино. Анук и още неколцина деца отидоха да си играят край реката. Ар-манд също се присъедини към нас, протегна ръце да се сгрее на мангала.

– Ех, само да бях по-млада – въздъхна тя. – Нямах да имам нищо против да го правя всяка вечер. – Изрови един горещ картоф от жаравата и започна да го подмята пъргаво в ръце, за да изстине. – Точно за такъв живот съм си мечтала като дете. Лодка къща, много приятели, всяка нощ тържества... – Хвърли категоричен поглед на Рижиа – Мисля да избягам с теб – обяви след малко. – Винаги съм си падала по мъже с червена коса. Може да съм стара, но съм готова да се обзаложа, че мога да те науча на туй-онуй.

Рижиа се ухили. Тази вечер у него нямаше и следа от стеснителност. Беше в добро настроение, доливаше отново и отново чашите с вино и сайдер, трепетно щастлив да бъде домакин. Поухажва Арманд, отправяйки й екстравагантни комплименти, разсмя я до сълзи. Научи Анук да прави жабки във водата. Най-накрая ни разведе из безупречно поддържаната си лодка – изрядно чиста, кокетна кухничка, килерче с бидон вода и хранителни припаси, спално помещение с плексигласов покрив.

– Когато я купих, беше истинска развалина – започна да разказва. – Ремонтирах я и сега е не по-лоша от коя да е къща на сушата. – В усмивката му трепна тъга, като възрастен, който описва детското си хоби. – И всичките тези усилия, за да има къде да положи глава нощем, да мога да слушам плисък на водата и да гледам звездите.

Анук изрази въодушевено одобрението си.

– Харесва ми – обяви. – Много ми харесва! И изобщо не е бу... бу... абе не е каквото там го нарича майката на Жано.

– Бунище – учтиво й помогна Рижиа. Моментално извърна глава към него, но той се смееше. – Е, не сме толкова лоши, за колкото ни мислят някои хора.

– Ние изобщо не мислим, че сте лоши! – Анук беше искрено възмутена.

Рижиа сви рамене.

По-късно имаше музика – флейта, цигулка и ударни, скалъпени от кутии и кофи. Анук се присъедини към оркестъра с детското си

тромпетче, а децата се включиха с тъй диви и необуздани танци на ръба на речния бряг, че се наложи да бъдат отпратени на безопасно място далеч от водата. Когато най-сетне станахме да си ходим, отдавна минаваше единайсет, Анук едва се държеше на краката си, но се съпротивляваше яростно.

– Не се безпокой – каза й Рижия. – Винаги си добре дошла тук.

Благодарих му и я гушнах в прегръдката си.

– Това важи и за двете. – Внезапно очите му се стрелнаха тревожно към билото на хълма. На челото му се вгъна едва забележима бръчица.

– Какво има?

– Не съм сигурен. Сигурно ми се е сторило.

В Les Marauds почти няма улично осветление. Единствената светлина идва от жълт фенер пред Cafe de la Republique, който мъждука лепкаво над тясната алея. Оттатък е Avenue des Francs Bourgeois, който се разширява в добре осветена улица с много дървета. Рижия остана взрян в нощта още известно време.

– Като че ли мярнах фигура да слиза по хълма, това е. Вероятно е било просто игра на светлината. Сега няма никой.

Изкачих хълма с Анук на ръце. Изпратиха ни пронизителните звуци на калиоп откъм плаващия карнавал. Зезет танцуваше на вълнолома, силуетът ѝ се извиваше на фона на гаснещия огън, под нея се мяташе екстатичната ѝ сянка. На минаване покрай Cafe de la Republique забелязах, че вратата зее широко отворена, въпреки че вътре беше тъмно. Някъде във вътрешността на къщата тихо се затвори врата, сякаш някой е наблюдавал, но може да е бил просто вятърът.

19 Неделя, 2 март

Март сложи край на дъждовете. Небето е сурово и влажно, ослепително синьо зад препускащите облаци, през нощта се надигна режещ вятър, завиваше бясно зад ъглите, разтрисаше прозорците. Църковните камбани побеснях, сякаш и те прихванали нещо от внезапната промяна. Ветропоказателят се върти като побъркан на фона на кипналото небе, ръждивият му глас пронизва околността. Анук си припява песничка за вятъра и си играе в стаята.

V'la l'bon vent, v'la l'joli vent
V'la l'bon vent, ma vie m'appelle
V'la l'bon vent, v'la l'joli vent
V'la l'bon vent, ma miem 'attend.⁵⁵

Мартенският вятър е лош, така казваше майка ми. Но въпреки това усещането е приятно – ароматът на мъзга и озон, солта на далечното море. Хубав месец е март, февруали се изнизва през задната врата и пролетта вече чака на прага. Подходящ месец за промяна.

Останах цели пет минути сама на площада, разперила широко ръце, исках да усетя вятъра в косите си. Не си облякох връхна дреха и червената пола плющи около тялото ми. Аз съм хвърчило, докосвам вятъра, в миг политам над църковната кула, извисявам се над себе си. За миг губя ориентация, мярвам алената фигура на другия край на площада, едновременно тук и там. Стоварвам се отново в себе си, останала без дъх, и виждам лицето на Рейно да наднича през високия прозорец, очите му са помътнели от отвращение. Изглежда блед, ярката слънчева светлина едва обагря кожата му. Ръцете му са се вкопчили в черчевето, кокалчетата му се белят, сякаш прихванали цвета на лицето му.

Вятърът ме е зашеметил. Докато се извъртявам да се прибера в магазина, му махвам бодро с ръка. Убедена съм, че ще го приеме като безапелационен израз на неподчинение, но тази сутрин не ми пука. Вятърът е прогонил страховете ми. Поздравявам Черния призрак, спотаен в

---

55. Припев от средновековна френска любовна песен, който гласи горе-долу следното: „Излезе Благовей, подушна Песнопей/ подушна Благовей, животът ме зове./ Излезе Благовей, подушна Песнопей/ подушна Благовей/ либето по мен линей“. – Бел. прев.

своята кула, вятърът плющи радостно в полите ми. Чувствам се не на себе си, изпълнена с очакване.

Явно част от тази нова смелост е обзела и жителите на Ланскене. Наблюдавам ги как отиват на църква – децата тичат срещу вятъра с разперени ръце като хвърчила, кучетата лаят незначайно срещу кого, дори лицата на възрастните са се прояснили, очите им са насълзени от студа. Каролин Клермон дефилира в ново пролетно манто и шапка, синът ѝ я е подхванал подръка. За миг Люк ме поглежда и ми праща усмивка, която бързо скрива в шепа. Жозефин и Пол-Мари Муска вървят хванати за ръце като любовници, въпреки че лицето ѝ е разкривено и непокорно под кафявата барета. Съпругът ѝ ми хвърля гневен поглед през витрината и ускорява крачка, устните му помръдват. Забелязвам Гийом, днес е без Чарли, но продължава да носи ярката му изкуствена каишка навита около китката си – самотна душа, странно ограбена без кучето си. Арно поглежда към магазина и ми кимва. Нарсис се спира и оглежда едното сандъче с мушкато край вратата, откъсва листо и го разтрива между пухкавите си пръсти, помирихва зеления сок. Той е сладкодумец, независимо от вечния си мрачен вид, и знам, че по-късно ще се отбие за джурната си чаша мока и шоколадови трюфели.

Камбаната забавя до настоятелно боботене – бамм! бамм!, – а хората продължават да прииждат към отворената порта. Хвърлям още един поглед на Рейно – днес е с бяло расо, скръстил ръце, грижовен и учтив, – докато ги посреща. Струва ми се, че засичам погледа му още веднъж, мигновено потрепване на клепащи към отсрещния край на площада, едва доловим спазъм в гръбначния стълб под расото, но не мога да бъда сигурна.

Настанявам се на бара с чаша шоколад в ръка и се приготвям да докачам края на литургията.

Службата е по-дълга от обикновено. Предполагам, че с приближаването на Великден Рейно ще изисква все повече и повече от енориашите си. Бяха минали повече от деветдесет минути, когато на прага найсетне се появиха първите плахи фигури. Вървяха със сведени глави, вятърът палаво свистеше в шаловете, издуваше полите с внезапна страст, подарвайки паството през площада. Пътном Арно ми хвърли глуповата усмивка; тази сутрин явно няма да има трюфели с шампанско. Нарсис се отби, както обикновено, но бе по-неразговорлив отвсякога, извади някакъв лист от джоба на самото си и зачете мълчаливо. Минаха петнайсет минути, а половината от богомолците все още не са излезли. Сигурно чакат реда си за изповед. Долях си чашата с шоколад и отпих. В неделя

всичко става бавно. По-добре да се въоръжа с търпение.

Изведнъж мярнах познатото карирано палто да се измъква от притворената църковна порта. Жозефин огледа площада и като се убеди, че няма жива душа, се втурна към магазина. В последния момент забеляза Нарсис и се поколеба за миг, преди да се осмели да влезе. Сви юмруци в защитен жест и ги притисна към стомаха си.

– Много бързам – изстреля моментално. – Пол е на изповед. Имам само две минути. – Говори троснато и припряно, задъханите думи се прекатурват една връз друга като блокчета домино, нагласени в редица. – Стой надалеч от тези хора – продължава. – От циганите. Трябва да им кажеш да си вървят по пътя. Да го предупредиш. – Лицето ѝ се разкриви от усилието. Юмруците ѝ се свиваха и отпускаха. Погледнах я.

– Моля те, Жозефин. Седни. Изпий едно питие.

– Не мога! – Разтърси енергично глава. Разрошената ѝ от вятъра коса се спусна като буреносен облак над лицето ѝ. – Казах ти, че нямам време. Просто направи, каквото ти поръчах. Моля те. – Звучеше напрегната и изтощена, хвърли поглед към вратата на църквата, сякаш се страхуваше да не я видят с мен.

– Той проповядваше срещу тях – добави забързано и почти шепнешком. – И срещу теб. Говореше за теб. Разни неща.

Свих рамене с безразличие.

– Е, и? Какво ме е грижа?

В отчаянието си Жозефин притисна юмруци до слепоочията си.

– Трябва да ги предупредиш – повтори. – Кажи им да си вървят. Предупреди и Арманд. Кажи ѝ, че е прочел името ѝ пред всички тази сутрин. И твоето. Ще прочете и моето, ако мо види тук, и Пол...

– Не разбирам, Жозефин. Какво може да ти направи? И защо изобщо трябва да се съобразявам с всичко това?

– Просто им кажи, чуваш ли? – Очите ѝ отново отскочиха към църквата, откъдето тъкмо излизаха неколцина енориаши. – Не мога да остана повече – рече. – Трябва да си вървя. Обърна се към вратата.

– Почакай, Жозефин.

Когато се обърна, лицето ѝ бе олицетворение на отчаянието. Всеки момент можеше да избухне в сълзи.

– Винаги става така – пророни с дрезгав, съкрушен глас. – Всеки път, когато се сприятеля с някого, той успява да развали всичко. Сега няма да е по-различно. Ти ще си отидеш, но аз...

Пристъпих към нея, искаше ми се да я утеша. Тя се дръпни рязко и вдигна ръка пред лицето си, сякаш да се предпази от нещо.

– Не! Не мога! Знам, че ми мислиш само доброто, но просто... не мога! – Успя да се овладее. – Трябва да разбереш. Аз живея тук. Налага ми се да живея тук. Ти си свободна, можеш да отидеш където си поискаш...

– Ти също – отвърнах меко.

И тогава ме погледна, докосвайки за един много кратък миг рамото ми с върха на пръстите си.

– Явно не разбираш – в думите ѝ нямаше нито капка злоба или раздразнение. – Ти си различна. Известно време си мислех, че аз също бих могла.

Обърна се, превъзбудата ѝ се поуталожил, заменена от далечна, почти блажена отнесеност. Пак заби юмруци в джобовете си.

– Съжалявам, Виан – продължи. – Наистина опитах. Знам, че вина не е твоя. – За миг като че отново се пооживи. – Кажете на речните хора – продължи да повтаря, – че трябва да си вървят. Те също не са виновни. Просто не искам някой да пострада. Става ли?

Свих рамене.

– Никой няма да пострада.

– Добре. – Разтегли устни в болезнено безцветна усмивка. – И не се тревожи за мен. Добре съм. Наистина. – Пак същата неестествена усмивка. Докато ме заобикаляше, за да стигне до вратата, забелязах нещо лъскаво в юмука ѝ и установих, че джобовете на мантото ѝ са натъпкани с дрънкулки. Измежду пръстите ѝ плиснаха червила, пудриери, огърлици и пръстени.

– Заповядай, това е за теб – каза бодро и ми бутна шепа от откраднатото си съкровище. – Не се притеснявай. Имам още много. – След това с удивително очарователна усмивка напусна магазина, препълнила ръката ми с верижки, обеци и пластмасови украшения, налепени със златист станиол.

По-късно същия следобед изведох Анук на разходка към Les Marauds. С топлината на слънчевите лъчи лагерът на бродягите като че се бе съживил; на просторите, опънати между лодките, се ветрееше пране, прозорците и шарените рисунки блестяха. Арманд се бе настанила на люлеещ се стол в зимната градина пред къщата, вперила поглед в реката. Рижия и Махмед пренареждаха разместените плочи на полегатия покрив. Забелязах, че ръждясалата табела и фронтоните са демонтирани и пребоядисани в яркожълто. Помахах на двамата мъже и седнах на парапета до Арманд, а Анук изтича към реката да намери приятелчетата си от предишната вечер.

Възрастната дама изглеждаше уморена и подпухнала под периферията на внушителната си сламена шапка. Недокоснатият гоблен в скута ѝ бе вяло отпуснат. Кимна за поздрав, но не каза нищо. Столът ѝ се люлееше в монотонен ритъм – тик-тик-тик-тик – върху алеята. Отдолу, свита на кълбо, спеше котката ѝ.

– Каро се отби тази сутрин – изплю най-сетне камъчето. – Предполагам би трябвало да се чувствам поласкана – Нотка на раздразнение.

Люлеене: тик-тик-тик-тик.

– За каква се мисли тя? – избухна изведнъж. – За шибаната Мария Антоанета-ли? – Замълча за миг, пламнала от ярост, столът се залюля по-бурно. – Да ми казва какво трябва и какво не трябва да правя. Да ми води оня свой доктор... – Спря и ме фиксира с пронизителния си птичи поглед. – Нагла малка интригантка. Винаги е била такава, от мен да го знаеш. Вечно ги разправяше едни на баща си. – Избухна в смях. – Във всеки случай не го е наследила от мен. Главата си чалагам. Аз никога не съм имала нужда от доктори... нито пък от свещеник... дето да ми казва какво да мисля. – Вдигна гордо брадичка и се залюля още по-настъргено.

– Люк идва ли?

– Не. – Поклати глава: – Заминал за Ажен на някакъв турнир по шах. – Гневното ѝ изражение пооемна. – Тя не знае, че той дойде да ме види онзи ден – обяви доволно. – Няма и да узнае. – Усмихна се: – Умняга ми е той, моя внук. Знае да си държи езика зад зъбите.

– Както чувам, и двете сме били споменати в църквата – подхвърлих: – Задето общуваме с неканени гости. Така ми казаха.

Арманд изсумтя.

– Какво правя в собствената си къща си е лично моя работа – изкоментира кратко. – Казах го на Рейно, казвала съм го и на реге Антоан преди него. Така и не се научиха. Продължават да сипят все същата помия. Духът на общността. Традиционните ценности. Все същата изхабена пиеса за ед-новремешния морал.

– Значи се е случвало и преди? – думите ѝ възбудиха любопитство-то ми.

– Преди години. Рейно трябва да е бил на възрастта на Люк. Разбира се, и след това са идвали скитници, но никога не са се задържали. До този път. – Вдигна поглед към наполовина боядисаната къща. – Хубавко ще стане, нали? – възкликна доволна: – Рижиya вика, че до довечера ще я довърши. – Лицето ѝ изведнъж помръкна: – Мога да му давам да работи за мен каквото си поискам – обяви гневно. – Той е честно момче и

добър работник. Жорж няма право да ми твърди обратното. Няма никакво право.

Вдигна непипнатия си гоблен, но веднага го положи обратно в скута си, без да направи нито бод.

– Не мога да се съсредоточа – избоботи сърдито. – И без да ти се налага да се изправяш срещу превзетото лице на Каро рано-рано сутринта, е достатъчно отвратително да те събудят ония камбани още с пукването на зората. „Молим се за теб всеки ден, майко“ – изимитира дъщеря си. – „Искаме да разбереш защо сме толкова притеснени за теб.“ Що не вземат да се притесняват за своите си отношения с комшиите. Просто е прекалено притеснително да имаш майка като мен, която непрекъснато ти напомня откъде си тръгнал.

Усмихна се напрегнато, но доволно.

– Докато съм жива, ще знаят, че има някой, който помни всичко – обяви. – Ами кашата, дето я забърка с онова момче. Кой оправи сметките, а? А Рейно, господин По-голям-светец-от-папата? – Очите ѝ святкаха злобно. – Готова съм да се обзаложа, че съм единствената жива свидетелка на цялата тая отдавнашна работа. Така или иначе, малцина знаят за случилото се. Ако не умеех да си държа езика зад зъбите, можеше да се превърне в най-грандиозния скандал в страната. – Стрелна ме с неприкрито дяволит поглед. – И престани да ме гледаш така, момиче. Все още мога да пазя тайна. Защо мислиш ме е оставил на мира? Може да направи какво ли не, ако реши. Каро го знае. Вече опита. – Арманд се изкикоти весело: – Хи-хи-хи.

– Доколкото разбирам, Рейно не е местен – не можах да сдържа любовитството си. Арманд поклати глава.

– На пръсти се броят тия, които си спомнят историята му. Напусна Ланскене като малък. Така беше по-лесно за всички. – Тя замълча за миг, припомняйки си. – Но този път по-добре да не прави никакви опити. Не и срещу Рижия или който и да било от приятелите му. – Веселостта се бе изпарила от лицето ѝ и сега звучеше по-стара, вечно недоволна, болнава. – На мен ми харесва да са тук. Карат ме да се чувствам млада. – Мъничките ѝ нервни ръце попипваха автоматично гоблена в скута ѝ. Котката, усетила движението, се измъкна изпод стола, скочи в скута ѝ и взе да мърка. Арманд я почеса зад ушите и тя започна да се протяга и да се мушка в брадичката на господарката си с накъсани игриви движения.

– Ларифлет – каза Арманд. Трябваше ми малко време, за да разбера, че това е името на котката. – Имам я от деветнайсет години. В

котешко време това означава, че ми е почти набор. – Изклока тихичко към животинчето, което замърка още по-силно. – Алергична съм била. Астма или нещо такова. Казах им, че предпочитам да се задуша, отколкото да се разделя с котките си. Макар че има няколко човешки екземпляра, на които съм готова да кажа сбогом, без изобщо да се замисля. – Ларифлет мързеливо помръдна с мустаци. Погледнах към реката и видях Анук да си играе под вълнолома с две чернокоси дечица. Доколкото можех да разбера, тя, макар и най-малка, явно ръководеше някаква стратегическа операция.

– Остани за чаша кафе – покани ме Арманд. – И без друго тъкмо се канех да си правя. Имам и лимонада за Анук.

Кафето сварих аз в интересната малка кухничка на Арманд, оборудвана с чугунена печка и нисък таван. Вътре блести от чистота, но единичният прозорец гледа към реката и светлината се оцветява във воднисти зеленикави отънъци. От мрачните голи греди висят китки изсушени билки в муселинови кесийки. На куки по варосаните стени са окачени медни тигани. В основата на вратата, както и на всички други врати в къщата, е изрязана дупка, за да могат котките да минават свободно. Докато приготвям кафето в емайлирано джезве, една от тях ме наблюдава, покачена на лавица на стената. Забелязвам, че лимонадата е за диабетици, а в захарницата има някакъв заместител на захарта. Въпреки нахакания си вид Арманд очевидно все пак взема някакви предпазни мерки.

– Гадна работа – подмята злобно след малко и надига една от ръчно изрисуваните си чаши. – Казват, че разликата не се усеща, ама не е така. – Лицето ѝ се изкриви в кисела гримаса. – Каро ми носи, като идва да ме вижда. Рови в бюфетите ми. Предполагам защото ми мисли доброто. И аз какво, правя се на глупачка.

Казвам ѝ, че трябва да се пази повече. Арманд изсумтвява.

– Когато човек стане на моите години, всичко започва да се разпада. Ако не е едно, ще е друго. Такъв е животът. – Отпива още глътка от горчивото кафе. – На шестнайсет Рембо е казал, че иска да опита колкото се може повече от живота, при това с пълни шепи. Е, вече гоня осемдесетте и си мисля, че е бил прав. – Усмивха се широко и младежкото излъчване на лицето ѝ отново ме поразява – нещо, което е свързано в много по-малка степен с външните въздействия или костната структура, отколкото с вътрешната жизненост и вечното очакване. Прилича ми на човек, едва започнал да открива онова, което може да му предложи животът.

– Струва ми се, че си попреминала възрастта, на която можеш да се включиш в Чуждестранния легион – казвам ѝ с усмивка. – Освен това не мислиш ли, че в определени моменти Рембо е бил доста краен?

Арманд ме изгледа дяволито.

– Именно. Аз бих могла да бъда още по-крайна. Край на умереностите! Отдавам се на мимолетните неща в живота – ще слушам силна музика, ще чета гръмовна поезия. Ще се развихря – доволно заключи накрая.

Засмях се.

– Ти си направо невъзможна – сгълчах я с престорена строгост. – Нищо чудно, че близките ти са вдигнали ръце от теб.

Но макар да се засмя заедно с мен, полушвайки се безгрижно на стола си, в главата ми отека не смехът ѝ, а онова, което долових да се крие под него – внушението за вятърничава страст, за екстатична веселост.

Едва по-късно, някъде през нощта, когато, цяла обляна в пот, се събудих от един свой мрачен, полузабравен кошмар, си спомних къде на друго място съм срещала този поглед.

Какво ще кажеш за Флорида, милинка? „Евърглейдс“? Кейовете? Ами Дисниленд, cherie, или Ню Йорк, Чикаго, Гранд каньон, Китайския квартал, Ню Мексико, Скалистите планини?

Но у Арманд не долавях никой от страховете на майка ми, нямаше ги изисканите схватки и боричкания със смъртта, налудничавите бесни полети на фантазията към неизвестното. Арманд я изгаряше гладът, желанието, ужасяващото усещане за време.

Питам се какво ли ѝ е казал докторът тази сутрин и доколко всъщност тя го разбира. Дълго не можах да заспя, лежах и си мислех, а когато най-сетне се унесох, сънувах как двете с Арманд се разхождаме из Дисниленд, с нас са Рейно и Каро, хванати за ръка, също като Царицата и Заека от „Алиса в Страната на чудесата“, с огромни бели картонени ръкавици. На главата на Каро се мъдреше червена корона, Арманд стискаше в двата си юмрука по една пръчка захарен памук.

Някъде в далечината ехтеше грохотът на нюйоркския трафик, воят на клаксони се усилваше.

– О, не, не го яж, отровно е – изкрещя пронизително Рейно, но Арманд не му обърна внимание и продължи да яде от захарния памук, лицето ѝ потопено в забрава. Опитах се да я предупредя за таксито, но тя ме погледна и отвърна с гласа на майка ми: „Животът е карнавал, cherie, хората, които умират, докато пресичат улицата, стават все повече с

всяка изминала година, това е статистически факт.“ И дъвче лакомо памука. Рейно се обръща към мен, пищейки, гласът му няма в какво да резонира и звучи още по-заплашително. – Всичко е заради теб, ти, е твоя фестивал, всичко си беше наред, докато не се появи ти и сега всички умират УМИРАТ УМИРАТ УМИРАТ...

Вдигам ръце пред лицето си.

– Не съм аз – прошепнах. – Ти си, би трябвало да си ти, нали ти си Черния призрак, ти си... – После изхвърчах от огледалото, навсякъде около мен се разхвърчаха карти – Деветка, СМЪРТ. Тройка, СМЪРТ. Кулата, СМЪРТ. Колесницата, СМЪРТ.

Събуждам се с вик, Анук се е надвесила над мен, мургавото ѝ лице е замъглено от съня и тревогата.

– Какво има, маман?

Усещам топлите ѝ ръчички около врата си. Ухае на шоколад и ванилия, на спокоен и безгрижен сън.

– Нищо. Просто кошмар. Всичко е наред.

Започва да ми припява с тихото си нежно гласче, сграбчва ме стряскащата мисъл, че светът се е преобърнал, че се стопявам в дъщеря си като наutilus в спиралата си, въртя се, въртя се, потъвам, усещам хладната ѝ ръка на челото си, устните ѝ допират косата ми.

– Вън-вън-вън – повтаря напевно. – Зли духове, махайте се отук. Вече всичко е наред, маман. Отидоха си. – Представа нямам откъде е научила тези неща. Майка ми говореше така, но не си спомням някога да съм ги казвала на Анук. Въпреки това ги използва като отработена формула. Притискам се в нея за момент, парализирана от любов.

– Всичко ще се оправи, нали, Анук?

– Разбира се. – Гласът ѝ е ясен, зрял и уверен. – Разбира се, че ще се оправи. – Полага главица на рамото ми и се сгушва сънливо в прегръдката ми. – И аз те обичам, маман.

Навън зората е на едно лунно потрепване разстояние на сивеещия хоризонт. Прегръщам силно момиченцето си, докато се унесе отново в сън, къдриците ѝ гъделичкат лицето ми. Нима майка ми се е страхувала от това? Заслушана в песента на птичките – отначало откъслечни гласчета, чик-чи-рик, после цял хор, – търся отговор на въпроса от това ли бягаше тя? Не от собствената си смърт, а от хилядите мънички пресичания на живота ѝ с чужди животи, скъсаните връзки, отношенията, създавани независимо от тях, отговорностите? Нима прекарахме всичките тези години в бягство от любовта, от приятелствата, произнесените пъхом небрежни думи, които могат да променят хода на цял един

живот?

Искам да си спомня съня, лицето на Рейно – обърканото му изражение на пълно смайване, закъснял съм, закъснял съм, – той също бяга от или към някаква невъобразима съдба, от която аз съм неволна част. Но сънят се разпадна, отделните му части се разпиляха като карти, завихрени от вятъра. Трудно ми е да си спомня дали Черния призрак преследва или е преследван. Не мога да съм сигурна, че това наистина е Черния призрак. Вместо това отново се появява лицето на Белия заек, сякаш уплашено дете върху карнавална платформа, което отчаяно иска да се махне от там.

– Кой е двигателят на промяната?

В объркването си решавам, че говори някой друг; секунда по-късно разбирам, че съм бълнувала. Но щом пак потъвам в съня, съм почти сигурна, че чувам да ми отговаря чужд глас, много прилича на гласа на Арманд, но също и на майка ми.

– Ти, Виан – нашепва ми тихо, – ти.

20

Вторник, 4 март

Първата зеленина в пролетните посеви придава на пейзажа, една мекота, с каквато ние с теб не сме свикнали. В далечината изглеждат дори тучни. Тук-там подранили търтеи раздират галещия вълнистите сънливи нивя ветреца. Но ние с теб знаем, че само след два месеца слънцето ще превърне всичко това в стърнище, земята ще оголее и ще се напука, дори магарешките бодили с неохота ще си проправят път през вкоравената огнена плът на земята. Талази горещ вятър преброждат набързо полето и водят със себе си засушата. След нея върху ни се стоварва онази воняща вцепененост, от която се пръкват всички болести. Спомням си лятото на 1975, *mon pere*, убийствената жега и нагорещеното до бяло небе. Върху ни се стоварваше епидемия след епидемия. Най-напред речните цигани, изпъззели с вонящите си подвижни коптори нагоре по полупресъхналата река и заседнали в плитчините край Les Marauds. Болестта покоси първо техните, после и нашите животни; някаква лудост, обръщане на очите, леко потрепване на крайниците, подуване на тялото, въпреки че хайванчетата отказваха да пият вода, после потене, гърчове и смърт сред облак виолетово-черни мухи. О, Боже, въздухът бе пропит от тях, ален и сладък като сока на презрял плод. Помниш ли? Толкова горещо, че горките обезумели животни хукваха от пресъхналите блата към реката. Лисици, порове, невестулки, кучета. Много от тях побеснели, прогонени от обиталищата си от глада и сушата. В мига, в който стъпеха на речния бряг, ги застрелвахме. Застрелвахме ги или ги умъртвявахме с камъни. Децата замеряха с камъни и циганите, но те бяха не помалко вцепенени и отчаяни от животните си и продължаваха да прииждат. Въздухът бе посинял от мухи и натезал от миризма на опърлено, докато се опитваха да изгарят трупове, за да унищожат огнището на заразата. Първи паднаха конете, след тях кравите, говедата, козите, кучетата. Държахме ги на разстояние, отказвахме да им продаваме храна и вода, да ги снабдяваме с лекарства. Залостени в плитчините на гаснещата Тан, те пиеха бутилирана бира и речна вода. Спомням си как една нощ ги наблюдавах от Les Marauds – притихнали безжизнени фигури, неподвижни около огньовете. Откъм мрачната река се чуваха стонове, стори ми се на жена или дете.

Някои от нашите, по-слабохарактерните, сред които и Нарсис,

започнаха да подхвърлят идеи за благотворителност. За милост. Но ти остана силен. Знаеше как да постъпиш.

На литургията прочете имената на отказалите да съдействат. Муска – старият Муска, бащата на Пол – не ги пускаше в кафенето, докато най-сетне се вразумиха. Нощем започнаха да избухват сблъсъци между циганите и селяните. Църквата бе осквернена. Но ти остана непоклатим.

Един ден видяхме как се опитват да освободят лодките си от плитчините и да излязат към реката. Калта бе все още мека, на места потъваха почти до кръста, ръцете им диреха опора в хлъзгавите камъни. Едните дърпаха, впрегнати в лодките си с ремъци, другите бутаха отзад. Като видяха, че ги гледаме, някои започнаха да ни ругаят с грубите си дрезгави гласове. Но трябваше да минат още цели две седмици, докато най-сетне си отидат, изоставяйки потрошените си лодки. Огън, *mon pere*, така ни каза, огън, оставен без надзор от собствениците на една от лодките – пияница и неговата повлекана. Пламъците лумнали в наелектризирания сух въздух и погълнали всичко по пътя си. Нещастен случай.

Плъзнаха слухове. Винаги е така. Говореше се, че ти с твоите проповеди си бил подстрекателят. Че си поздравявал любезно стария Муска и сина му, тогава младеж, които обикновено виждали и чували всичко, но точно в онази нощ не чули и не видели нищо. Като цяло обаче хората въздъхнаха облекчено. И когато дойдоха зимните дъждове и Тан отново набъбна, от останките на лодките не остана и следа.

Маминах отново натам тази сутрин, реге, това място не ми дава мира. Почти не е мръднало от преди двайсет години, обгърнато от някакво лениво спокойствие, като затишие пред буря. Докато минавам покрай прозорците, нервно се подръпват пердетата. Откъм притихналите пространства сякаш ме преследва нисък, боботещ кикот. Дали ще имам достатъчно смелост, реге? Въпреки всичките ми добри намерения дали няма да се проваля?

Три седмици. Прекарах вече три седмици в пустошта. Би трябвало да съм се пречистил от колебанията и слабостите. Но страхът не ме е напуснал. Снощи я сънувах. О, не, не става въпрос за изпълнен със страсти сън. По-скоро усещане на неразбираема злоба. Тази жена внушава безредие, реге, което толкова ме влудява. Дивото.

Жолин Дру ме информира, че й дъщерята е същата. Търчи като обезумяла из *Les Maraudeurs*, пълни главите на децата с приказки за ритуали и суеверия. Според Жолин това дете никога не е влизало в църква, никога не се е учило да се моли. Говорила й за Великден и за Възкресението; малката отвръщала с налудничави брътвежи и езически глупотевини. И

този фестивал. Афишите се мъдрят на всяка витрина. Децата са полудели от възторг.

„Остави ги, реге, човек веднъж е млад“, казва снизходително Жорж Клермон. Жена му ме гледа лукаво изпод свъсените си вежди. „Е, не виждам какво толкова ще навреди“, отронва с превзетата си усмивка. Подозирам, че всъщност синът им е проявил интерес. „Нали всичко, което подчертава Великденското послание...“

Не се опитвам да ги убеждавам. Да се обявя против детски празник е все едно сам себе си да превърна в посмешище. Нарсис вече е бил чут да подхвърля за бригада антишоколад, избухвайки в предателски смях. Толкова е отвратително. Фактът, че прибягва до църковен празник, за да подкопае устоите на Църквата... моите устои. И без друго вече изложих на риск достойнството си. Нямам намерение да отивам по-далеч в тази посока. А с всеки изминал ден въздействието ѝ върху хората става все по-силно. Част от заслугата е на самия магазин. Наполовина кафене, наполовина *confiserie*⁵⁶, той създава чувство за уют, защитеност. Децата умират за шоколадовите фигурки, които им продава за дребни стотинки. На възрастните им допада тази атмосфера на скандалност, на споделени тайни, на прошепнати болки. Няколко семейства вече си поръчват при нея неделна шоколадова торта. Виждам ги как след служба отиват право в магазина и излизат от там с натруфени кутии в ръце. Жителите на Ланскене су Тан никога не са консумирали толкова шоколад. Вчера Денис Арно дъвчеше – дъвчеше! – в изповедалнята. Усетих сладостта, попила в дъха ѝ, но дългът изискваше да запазя анонимност.

„Благошлови ме, *mon pere*, понеже шъгрехих“, чувах я как дъвче, как всмуква сладостния сок през зъбите си. Докато ми изповядваше цяла поредица незначителни прегрешения, които дори не запомних, яростта ми растеше, а ароматът на шоколад изпълваше все по-непоносимо затвореното пространство. Гласът ѝ бе натежал от шоколад, усетих как устата ми се изпълва със слюнка. Най-сетне не издържах.

– Да не би случайно да ядете нещо? – прекъснах я рязко.

– Не, *pere*. – В гласа ѝ усетих едва ли не възмущение. – Да ям? Че как...?

– Сигурен съм, че ви чувам как дъвчете. – Не си направих труда да говоря по-тихо, само се поизправих в мрака, ръцете ми стиснаха парапета. – За какъв ме вземате, за идиот? – За пореден път чух звука от всмукване на слюнка и яростта ми се взриви. – Чувам ви, мадам – казах грубо.

56. Сладкарница, магазин за сладкарски изделия (фр.). – Бел.прев.

– Или може би си мислите, че никой не може да ви чуе, а също и да ви види?

– *Mon pere*, уверявам ви...

– Замълчете, мадам Арно, преди да сте се уплели в още по-големи лъжи! – изфучах аз и в същия миг миризмата на шоколад изчезна, шумът от всмукване престана, жената избухна в сълзи и изхвърча от кабинката, високите ѝ токчета изтрополиха по дървения под.

Останал сам, се опитах да уловя отново миризмата, звука, да подирия увереността, която бях усетил в себе си, възмущението... справедливия ми... гняв. Но щом останах сам в мрака, изпълнен с аромат на тамян и свещи, без нито дъх на шоколад, се поколебах, загриза ме съмнение. След това върху ми се стовари цялата абсурдност на ситуацията и аз се превих на две в пристъп на веселост, колкото неочаквана, толкова и смущаваща. Бях разтреперан, цял плувнал в пот, стомахът ми се преобърна. Неочакваната мисъл, че тя ще бъде единствената, която би оценила в цялата ѝ пълнота комичността на ситуацията, бе достатъчна, за да провокира у мен нов спазъм, и се наложи да прекратя изповедите, оправдавайки се с леко неразположение. Отправих се с неуверена стъпка към съдохранилището, съпроводен от удивените погледи на част от присъстващите. Трябва да внимавам повече. В Ланскене слуховете лумват като съчки.

Сетне нещата се успокоиха. Отдавам пристъпа си в изповедалнята на леката треска, която ме бе обзела през нощта. Инцидентът не се повтори. Като предохранителна мярка намалих още повече вечерното си меню, за да предотвратя евентуални проблеми с храносмилането, които биха могли да доведат до подобно нещо. При все това усещам известна несигурност, даже бих казал някакво очакване, което витае около мен. Вятърът буквално побърква децата, само търчат из площада с разперени ръце и си крещат едно на друго, наподобявайки птичи гласове. Възрастните също са станали някак лекомислени, блъскат се от една крайност в друга. Жените говорят прекалено високо, ала когато мина покрай тях, потъват в неловко мълчание. Някои аха да се разплачат, други са нападателни. Заговорих Жозефин Муска тази сутрин, докато седеше пред *Café de la République* и тази потисната, постна жена ми отвърна с една ругатня, прочете ѝ засвяткаха, гласът ѝ затрепери от гняв.

– Не ми говорете – изсъска. – Нима не ви стига толкова?

Запазих достойнство и не я удостоих с отговор, най-вече от страх да не би някой да ме свари в словесна схватка с нея. Определено обаче Жозефин бе различна, някак по-твърда, лицето ѝ не бе тъй вяло и

отпуснато, излъчваше изпълнена с омраза съсредоточеност. Още един отстъпник във вражеския лагер.

Защо не могат да видят, *mon pere*? Защо не разбират какво ни причинява тази жена? Прекършва духа на общността ни, опорочава пътя, по който сме тръгнали. Докосва най-болезнените и слаби струни на душата. Спечелва привързаността, верността им, която, Бог да ми е на помощ!, аз съм достатъчно слаб, за да пожелаая. Проповядва една пародия на добра воля, на толерантност, на жалост към горките бездомници, а през това време разрухата и развалата се ширят навсякъде сред нас. Дяволът действа не чрез злото, а чрез слабостта, *pere*. Ти най-добре го знаеш. Закъде сме без силата и чистотата на нашите убеждения? Доколко сме защитени? Колко време ще мине, преди болестта да обхване и самата Църква? Видяхме колко бързо се разпространява покварата. Скоро ще се стигне до там, че ще се борят непринадлежащите към Църквата институции да включват алтернативни религиозни системи, ще разобличават изповедта като средство, налагащо ненужно сурови наказания, ще възхваляват вътрешното аз и още преди да са се усетили, всичките им на пръв поглед напредничави, безобидни либерални действия ще са ги извели сигурно и необратимо до изпълнения с добри намерения път към ада.

Каква ирония, нали? Преди една седмица все още подлагах на съмнение собствената си вяра. Прекалено зает със себе си, за да уловя знаците. Твърде крехък, за да изиграя своята роля. Въпреки това Библията ни дава пределно ясни указания как да постъпваме. Плевелите и житото не могат да растат на една нива. Всеки земеделец го знае.

Днес Люк дойде пак, за да се види с Арманд. Вече е някак по-уверен, макар че продължава да заеква доста осезаемо, от време на време обаче се поотпуска и подхвърля по някоя тънка шега, на която сам се подсмивва с почуда и изненада, сякаш ролята на комик му е крайно непривична. Арманд беше в прекрасна форма, сменила вечната черна сламена шапка с ефирен копринен шал. Бузите ѝ блестяха като червени ябълки, макар да подозирах, че това, както и необикновената яркост на устните ѝ, се дължи по-скоро на коз-метични средства, отколкото на бодър дух. За краткото време заедно двамата с внука ѝ бяха установили, че ги свързват много повече неща, отколкото са си представяли някога. Освободени от затормозяващото присъствие на Каро, те се чувстваха удивително комфортно в компанията на другия. Трудно е да си представи човек, че само допреди миналата седмица едва си кимаха за поздрав. Сега помежду им кипи енергия, говорят си с приглушени гласове, излъчват близост. Политика, музика, шах, религия, ръгби, поезия... Сменят непрестанно и със замах тема след тема, като чревоугодници в ресторант, които непременно държат да опитат всичките гозби. Арманд насочва цялата лъчиста мощ на чара си към него – на места е вулгарна, после ерудирана, обаятелна, кокетна, сериозна, мъдра.

Няма никакво съмнение – това се нарича прелъстяване.

Сега тя бе тази, която забеляза колко е часът.

– Става късно, момчето ми – вметна рязко. – Време е да се прибираш.

Люк замлъкна по средата на изречението, изведнъж помръкнал.

– Изобщо... не разбрах кога е станало толкова късно. – Фразата увисна във въздуха, явно не искаше да си тръгва. – Сигурно е време – допълни вяло. – Ако закъснея, м-майка много ще се притесни. П-предполагам. Нали я з-знаеш каква е.

Арманд бе взела мъдрото решение да се въздържа доколкото може от неуважителни коментари по отношение на Каро пред момчето. Сега обаче не можа да преглътне злостната си усмивчица.

– На мен ли разправяш. Кажи ми, Люк, никога ли не си изпитвал подтик да ѝ се противопоставиш... поне мъничко? – В погледа ѝ пламтяха игриви пламъчета. – На твоята възраст е задължително да си падаш

малко бунтар: да пуснеш дълга коса, да слушаш рокмузика, да сваляш гаджета, такива работи. В противен случай ще ти се отели волът, като станеш на осемнайсет.

Люк поклати глава.

– Прекалено е рисковано – отвърна кратко. – Мил ми е ж-животът.

Арманд се засмя доволно.

– Тогава значи другата седмица?

Люк я целуна лекичко по бузата.

– По същото време?

– Ще гледам да успея. – Тя му се усмихна. – Утре организирам парти в къщи – изтърси изведнъж. – За благодарност към всички, дето ми ремонтираха покрива. Заповядай, ако имаш възможност.

Люк явно се колебаеше.

– Разбира се, ако има проблем с Каро... – Изречението остана да потрепва незавършено с иронични нотки, Арманд впи в Люк лъчистия си, предизвикателен поглед.

– Все ще си намеря някакво извинение. – Той се гмурна под изуменния ѝ поглед. – С-сигурно ще е голяма забава.

– Разбира се – бързо вметна Арманд. – Всички ще дойдат. Така де, без Рейно и библейската му кохорта. – Подсмихна се дяволито. – Което така или иначе си е голямо признание.

Лицето му грейна във внезапна веселост, примесена с чувство за вина.

– Б-библейската кохорта. Мемее, така готино го каза!

– Че аз винаги съм готина – отвърна Арманд с гордо вдигната глава.

– Ще глед-дам да из-змисля нещо.

Арманд тъкмо допиваше питието си, а аз се канех да затварям, когато дойде Гийом. Тази седмица почти не го бях виждала, изглеждаше някак смачкан, безцветен, очите му надзъртаха тъжно изпод ръба на филцовата шапка. Винаги изискан, той ни поздрави с обичайната си мрачна любезност, но забелязах, че е притеснен. Дрехите му висяха като на закачалка от свлечените рамене, сякаш под тях нямаше ишо. Върху невзрачното му лице се мъдреха две ококорени очи, изпълнени с мъка, като на францискански монах. Чарли не беше с него, само кашката му проблесна, увита около китката на Гийом. Анук го изгледа с любопитство откъм кухнята.

– Знам, че затваряте. – Гласът му бе отчетлив, тонът добре

премерен, като на смела войнишка съпруга от любимите му английски филми. – Няма да ви задържам. – Налях му половин чаша от най-черното си еспресо, в чинийката сложих и няколко от любимите му флорентинчета. Анук кацна на един висок стол и впери в сладките му завистлив поглед.

– За никъде не бързам – отвърнах.

– Нито пък аз – обяви Арманд както обикновено, без да го усуква, – но ако имаш да й казваш нещо насаме, мога да си вървя.

Гийом поклати глава.

– Не, разбира се, че не. – Разтегли устни в нещо като усмивка, за да звучат думите му по-убедително. – Не е нищо особено.

Изчаках да продължи, макар вече да се досещах защо е тук. Взе си сладка и механично отхапа, подлагайки шепа под устата си, за да не троши.

– Току-що погребях стария Чарли – отрони едва чуто. – Под един розов храст в градинката пред къщи. Би му харесало.

Кимнах.

– Сигурна съм.

Вече подушвах тъгата му, тръпчивия вкус на земя и плесен. Пръстите му стискаха сладката, под ноктите му имаше пръст.

Анук го гледаше сериозна.

– Бедничкият Чарли – отрони. Гийом като че ли изобщо не я чу.

– Накрая трябваше да го нося. Не можеше да ходи, а когато го вземах в ръце, започваше да скимти. Последната нощ изобщо не престана. Бях до него през цялото време, разбрах, че е време. – Звучеше почти извинително, мъката му бе толкова силна, че не можеше да намери подходящите думи. – Знам, че е глупаво. Само едно куче, както каза отец Рейно. Глупаво е да му посвещаващ песни и други подобни.

– Не бих казала – нетърпеливо се включи Арманд. – Приятелят си е приятел. А Чарли беше превъзходен приятел. Не очаквай от Рейно да разбере такова нещо.

Гийом я изгледа с благодарност.

– Много мило от ваша страна, че го казвате. – После се обърна към мен: – И на вас благодаря, мадам Роше. Миналата седмица се опитахте да ме предупредите, но аз не бях готов да ви чуя. Предполагам съм си мислел, че като не забелязвам всичките признаци, Чарли ще живее вечно.

В погледа на Арманд блесна странна искрица.

– Понякога да останеш жив е най-лошото, на което можеш да се

надяваш – тихо пророни тя.

Гийом кимна.

– Трябваше да го направя по-рано. Да му оставя поне мъничко достойнство. – Усмивката му бе болезнена в своята незащитеност. – Можех поне да спестя и на двама ни тази последна нощ.

Не знаех какво да му кажа. Всъщност в известен смисъл не мисля, че имаше нужда да му казвам каквото и да било. Просто искаше да говори. Пренебрегнах обичайните клишета и си замълчах. Гийом си дояде флорентинчето и ми се усмихна съкрушено.

– Ужасно е, но имам такъв апетит. Сякаш не съм слагал нищо в уста цял месец. Току-що погребях кучето си, а ям... – Объркването му го сграбчи за гърлото. – Вижда ми се някак ужасно сбъркано. Все едно да ядеш месо на Разпети петък.

Арманд се изкикоти и отпусна ръка на рамото му. Край него изглеждаше уравновесена и сведуща.

– Ела с мен – покани го, по-скоро му заповяда. – Имам хляб и *gillettes*⁵⁷, също и чудесен *Camembert*, почти узрял. А, да, Виан – властно махна с ръка към мен, – ще взема кутия от тия шоколадови вкусотии, как им викахте? Флорентинчета ли бяха? Искам хубава голяма кутия.

Поне това можех да осигуря. Вероятно малка утеха за човек, загубил най-добрия си приятел. Тайничко прокарах върха на пръста си по капака на кутията в мъничък знак за късмет и закрила.

Гийом понечи да се възпротиви, но Арманд го скастри.

– Глупости! – Не търпеше откази, енергията ѝ помете мъничкия съсипан човечец, нямаше сили да се противи. – Какво ще правиш? Ще се затвориш в къщи и ще хленчиш? – тръсна категорично глава. – Няма да стане. Доста време мина, откакто за последен път съм забавлявала приятел джентълмен. Ще ми достави удоволствие. Освен това – прибави замислено – ми се ще да поговорим за едно нещо.

Арманд винаги постига каквото иска. Това е житейската ѝ максима. Докато увивам кутията с флорентинчета и я завързвам с дълга сребриста панделка, ги наблюдавам. Гийом вече е омокнал пред топлотата ѝ, объркан, но благодарен.

– Мадам Воазен...

– Арманд. Мадам ме кара да се чувствам стара. Затова Арманд – казва безапелационно.

Малка победа.

---

57. Сланина, нарязана на дълги ивици (фр.диал.). – Бел.прев.

– А можеш да оставиш и това. – Внимателно развързва кучешката каишка от китката му. Вярно, съчувствието ѝ е малко грубовато, но пък в него липсва покровителственост. – Няма смисъл да носиш излишни тежести. Това с нищо няма да промени нещата.

Гледам я как извежда Гийом от магазина. Спира на сред път и ми смига. Изведнъж ме облива вълна на привързаност и към двамата. После потъват в нощта.

Няколко часа по-късно с Анук вече сме по леглата и наблюдаваме плавното движение на небето през капандурата. От идването на Гийом насам тя е изключително сериозна, няма и следа от обичайната ѝ жизненост. Остави вратата между стайте ни отворена и очаквам неизбежния ѝ въпрос с чувство на ужас. Самата аз съм си го задавала много пъти нощем след като майка умря, но от това не съм се почувствала по-мъдра. Въпросът обаче не идва и не идва. Вместо това много след като вече съм сигурна, че е заспала, тя се мушва при мен в леглото и притиска студената си ръчичка в моята.

– Маман? – Знае, че съм будна. – Ти няма да умреш, нали?

Тихичко се засмивам в тъмното.

– Никой не може да ти обещае такова нещо – промълвявам нежно.

– Но поне няма да е скоро – не се отказва. – Не преди да минат много и много години.

– Надявам се.

– Ох. – Предъвква мисълта си за момент, след това се намества поудобно в извивката на тялото ми. – Ние живеем по-дълго от кучетата, нали?

Съгласявам се. Отново тишина.

– Къде мислиш, че е Чарли сега, маман?

Има толкова успокоителни лъжи, които бих могла да ѝ кажа. Но не бива.

– Не знам, Нану. Ще ми се да мисля... че започваме наново. В ново тяло, което не е изхабено и болно. Или като птичка, като дърво. Но никой не знае със сигурност.

– О! – гласецът ѝ е изпълнен със съмнение. – Дори кучетата ли?

– Не виждам защо не.

Прекрасна фантазия. Понякога се улавям заплетена в нея, като дете в собствените си идеи; улавям се как гледам живото лице на майка ми в лицето на малкото ми пътешествениче.

– Тогава да намерим кучето на Гийом. Може още утре. Не мислиш

ли, че така ще се почувства по-добре? – казва го с бодър глас.

Опитвам се да ѝ обясня, че нещата не са толкова прости, но тя е категорична.

– Можем да обиколим всичките ферми и да разберем кои кучки са родили малки. Мислиш ли, че ще познаем Чарли?

Въздъхвам. Би трябвало вече да съм свикнала с мъчителните ѝ въпроси. Увереността ѝ толкова ми напомня за майка, че едва сдържам сълзите си.

– Не знам.

– Чехълчо ще го познае. – Упорито.

– Заспивай, Анук. Утре си на училище.

– Сигурна съм. Знаем, че ще го познае. Чехълчо вижда псичко.

– Шшт.

Чувам как дишането ѝ най-сетне се успокоява. Спящото ѝ лице е обърнато към прозореца, светлината на звездите озарява миглите ѝ. Де да можех да съм сигурна, заради нея. Но нищо не е сигурно. Магията, в която майка ми вярваше с цялата си душа, не я спаси; нито едно от нещата, които сме правили впоследствие, не би могло да се обясни с обикновено съвпадение. Няма лесни неща, повтарям сама на себе си; карти-те, свещите, тамянтът, баянията, всички те са едва ли не само детски номера за прогонване на мрака. И все пак ме боли, като си помисля, че Анук изпитва разочарование. В съня си тя е спокойна, доверчива. Представям си ни как тръгваме на сутринта на тази безумна експедиция, как оглеждаме кученцата. Сърцето ми се опитва да се опълчи. Не биваше да ѝ казвам нещо, което не мога да докажа...

Внимателно, за да не я събудя, се измъквам от леглото. Дюшето под голите ми стъпала е гладко и студено. Отварям вратата, тя леко проскърцва, но макар Анук да промърморва нещо в съня си, не се събужда. Нося отговорности, повтарям си. Без да го искам, бях дала обещание.

Нещата на майка ми си стоят в кутията ѝ, просмукани с аромат на санталово дърво и лавандула. Нейните карти, билки, книги, масла, ароматизираното мастило, което използваше за гадаене, руни, заклинания, кристали, разноцветни свещи. Ако не бяха свещите, нямаше да се сещам много често за кутията. Поела е прекалено силната миризма на изгубена надежда. Но заради Анук... Анук, която толкова прилича на нея... предполагам, че трябва да опитам. Чувствам се някак нелепо. Би трябвало да спя, да събирам сили за напрегнатия утрешен ден. Но лицето на Гийом не ми дава мира. Думите на Анук правят съня невъзможен. Над цялата

тази работа витае опасност, повтарям си отчаяно. Като прибягвам до тези почти забравени умения, аз подчертавам допълнително другостта си и само допълнително затруднявам оставането ни.

Навикът на ритуала, непрактикуван толкова време, се връща с неочаквана лекота. Докато описвам кръга – вода в чаша, чиния сол и запалена свещ на пода – ми става по-уютно, завръщам се в дните, когато нещата имаха прости обяснения. Сядам с кръстосани крака на земята, затварям очи и оставям дишането ми да се успокои.

Ритуалите и заклинанията доставяха на майка ми огромно удоволствие. Аз не си падах чак толкова. Забранени са, казваше ми тя през смях. Сега се усещам много близо до нея, затворила очи, с нейния аромат в праха по пръстите си. Може би затова тази нощ ми е толкова лесно. Хората, които нямат представа от истинската магия, си я въобразяват като нещо пищно и бляскаво. Предполагам затова майка ми, която обичаше театралността, ѝ придаваше такъв драматизъм. Въпреки това по своята същност магията е нещо крайно прозаично, съсредоточаване на мисълта върху желаната цел. Никакви чудеса, никакви видения и призраци. Вътрешното ми око вижда съвсем ясно кучето на Гийом, потопено в сиянието на сърдечното посрещане, но в кръга не изплува никакво куче. Може би утре, или на следващия ден, на пръв поглед съвпадение, като оранжевия фотьойл или червените столове на бара, които видяхме в мислите си първия ден. А може и нищо да не излезе.

Поглеждам часовника, който съм оставила на пода, и разбирам, че е почти три и половина. Явно съм останала така по-дълго, отколкото ми се е сторило, понеже свещта вече гори с нисък пламък, а краката ми са вкочанени от студ. Въпреки това неспокойствието ми се е стопило, чувствам се дтранно отпочинала, доволна, без да разбирам защо.

Пъхам се обратно в леглото, Анук го е окупирали почти цялото, разперила е ръчички върху възглавниците. Сгушвам се до нея на топло. Упоритото ми малко пътешествениче ще остане доволно. Потъвам в спокоен сън, за момент ми се чува гласът на майка ми, много близък, шепнещ.

22

Петък, 7 март

Циганите си тръгват. Рано сутринта минах покрай Les Marauds и видях как си стягат багажа, прибират рибарските такъми и скатават вечните простори. Една част заминаха още снощи, по тъмно, надули свирки и рогове като заключителна проява на отявлено непокорство. Повечето обаче суеверно изчакаха първите слънчеви лъчи. Беше малко след седем. На фона на бледата сиво-зеленикава зора бяха като бежанци с белите си като платна лица и бавните, отпуснати движения, с които събираха в бохчи останките от плаващия цирк. Цялата околност, до вчера накипрена в пъстри одежди, днес е мрачна и сива, лишена от магическия си блясък. В мъглата се стеле миризма на изгоряло, примесена с дъх на машинно масло. Плющене на платнище, пресипналият глас на подранили мотори. Почти никой не си прави труда да ме погледне, вършат си работата, стиснали здраво устни и присвили очи. Не говорят. Сред тях не забелязвам Рижия. Сигурно е заминал с първата група. Има към трийсетина ладии с килнати под тежестта на товарите носове. Зезет се суети около жалките останки на лодка и прехвърля някакви овъглени парчета вещи в своя багаж. Върху обгорен матрак с кутия списания отгоре се крепи кафез с пилци. Хвърля ми пропит с омраза поглед, но не отронва дума.

Не си мисли, че не изпитвам никакви чувства към тези хора. Не е въпрос за лична злоба, *mon pere*, но нали трябва да мисля и за паството си. Не мога да си позволя да пиляя време в натрапени проповеди, да търпя подигравки и обиди. И въпреки това не съм недосегаем. Всеки от тези чужденци е добре дошъл в моята църква, стига разкаянието му да е искрено. Ако имат нужда от напътствие, знаят, че могат да дойдат при мен.

Снощи спях лошо. От началото на постите вечерно време не ми е спокойно. Често ставам от леглото преди зазоряване с надеждата да открия съня между страниците на някоя книга, в притихналите мрачни улици на Ланскене или край брега на Тан. Миналата нощ бях по-неспокоен от обикновено и понеже знаех, че няма да мигна, в единайсет излязох да се поразходя край реката. Заобиколих Les Marauds и циганския катун и тръгнах през полето нагоре по течението, спохождан от отчетливите звуци на нощния им живот. На фона на блещукащите в далечината

огньовете сияеха танцуващи силуети. Когато след известно време си погледнах часовника, разбрах, че съм се разхождал близо час и понечих да се връщам. Не ми се искаше да минавам през Les Marauds, но ако трябваше да заобикалям по обратния път през полето, щях да изгубя поне половин час повече, а вече се чувствах доста поуморен. Освен това комбинацията от студен въздух и сънливост бе възбудила у мен вълчи глад, който вече бях убеден, че няма да мога да утоля с мизерната си сутрешна закуска от кафе и хляб. Именно поради тази причина се насочих към Les Marauds, *pere*, тежките ми ботуши затъваха в тинята, дъхът ми проблясваше на пресекулки на светлината на огньовете. Скоро приближих достатъчно, че да осъзная какво става. Край реката се вихреше празненство. Фенерите и закрепените върху перилата на ладните свещи придаваха на обстановката една особена карнавалност, ритуалност. Уханието на горящи дървета се смесваше с някаква дразнеща миризма, вероятно на печени сардини. Над всичко това доминираше острият, тръпчив шоколадов повеи на Виан Роше. Би трябвало да се досетя, че ще присъства. Ако не беше тя, циганите отдавна да са си тръгнали. Зърнах я на вълнолома под къщата на Арманд Воазен. Дългото ѝ червено палто и разпуснатата коса ѝ придават странно езически вид сред пламъците. За секунда се извърна към мен и видях как от разперените ѝ ръце се надига синкав пламък, между пръстите ѝ гореше нещо, което хвърляше върху лицата на наобиколилите я цигани алени отблясъци...

Онемях от ужас. В главата ми нахлуха ирационални обяснения, сякаш присъствах на някакво тайнствено жертвоприношение, сатанински култ, отдаване на горяща жива плът пред олтара на древно божество. Едва възпрях порива си да хукна обратно, затънах в лепкавата тиня, размахвах ръце за ранновесие, за да не падна в чепатия храст, зад който се бях спотаил. После си отдахнах. Разгадах видяното от очите ми и изпитах облекчение, придружено с пронизващо чувство на объркване пред абсурдността на присъствието ми на това място. В този миг тя пак се обърна към мен и пламъците угаснаха.

– Божичко, Иисусе Христе! – Под напора на внезапната реакция коленете ми омекнаха. – Палачинки. Фламбирани палачинки, това било.

Едва се въздържах да не избухна в истеричен смях. Заболя ме стомахът, забих юмруци в него, за да попреча на внезапния пристъп. Както я наблюдавах, запали нова купчина палачинки и ги сервира сръчно направо от горящия тиган, течните пламъци се заизсипваха от чиния в чиния като огньовете на свети Елм. Палачинки. Ето какво ми причинили, *mon pere*. Накараха ме да халюцинирам. Това ми сториха тя и решите ѝ

приятели. А изглежда толкова невинна с това нейно открито, ведро лице. Звънът на гласа ѝ над водата, смехът и, слял се с веселата глъчка, е възбуждащ, трепти, изпълнен с радостни чувства. Стигнах до там да се питам как ли би звучал моят глас сред другите, моят смях, смесен с нейния. Нощта внезапно се стовари отгоре ми ужасно самотна, ужасно студена и пуста.

Де да можех, рекох си. Да изляза от скривалището си и да се присъединя към тях. Да ям, да пия. Мисълта за храна е съкрушителна и омайваща, устата ми се пълни със слюнки. Да се натъпча с палачинки, да се сгрея на огъня, да почувствам топлината на златистата ѝ кожа.

Дали това е изкушение, *pere*? Внушавам си, че съм устоял, че вътрешно съм се преборил, че молитвата ми – моля те, о, моля те, о, моля те – е за избавление, а не от копнеж.

Изпитвал ли си го? Молел ли си се? В онзи ден на твоето поражение в канцеларията беше ли усещането тъй искрено и топло като цигански мангал? Или бе придружено от крехък вопъл на изтощение, финален нечут стон в тъмнината?

Не биваше да те обвинявам. Сам човек, пък бил той и свещеник, не би могъл да се изправи срещу прилива. А аз бях твърде млад, за да познавам самотата на изкушението, горчивия вкус на завистта. Бях твърде млад, *pere*. Вдигнах поглед към теб. Не толкова заради самото действие, не дори заради това с кого си го извършил, колкото заради факта, че си способен на грях. Дори ти, *pere*. Когато осъзнах това, вече нищо не беше сигурно. Никой. Дори аз самият.

Нямам представа колко време съм ги наблюдавал, *pere*. Сигурно доста, понеже когато най-накрая понечих да си тръгна, ръцете и краката ми бяха изтръпнали. Долу видях Рижия и приятелките му Бланш и Зезет, а също и Арманд Воазен, Люк Клермон, Нарсис, Арабина, Гийом Дюплеси, татуираното момиче, дебелината жена със зеления шал. Имаше деца, предимно от катунарите, но също и от селото, като Жано Дру и, разбира се, Анук Роше. Някои едва се държаха на краката си, други танцуваха край самия бряг, набиваха завити в дебели овесени палачинки наденици или пиеха греяна лимонада с джинджирил. Обонянието ми явно се е изострило необичайно, защото почти усещам вкуса на ястията в чиниите им – рибата, опечена на жар в мангала, разтопеното козе сирене, тъмните овесени палачинки и светлата торта с горещ шоколад, *confit de canard*⁵⁸ и *merguez*⁵⁹ с подправки. Гласът на Арманд се

58. Патешко месо в консерва (фр.) – Бел. прев.

извисяваше над останалите; смехът ѝ бе като на грохнало от превъзбуда дете. Фенерите и свещите святкаха над водата като коледна украса.

Огпърво ужасеният вик ми се стори израз на въодушевление. Пронизителен сноп от звуци, смехове, а защо не и истерични възгласи. Помислих си, че някое от децата е паднало във водата. В следващия миг съзрях огъня.

Гореше лодката, вързана най-близо до брега, току до пируващите. Паднал фенер, небрежно хвърлена цигара или горещ парафин от свещ, попаднал върху сухо платнище. Каквато и да беше причината, огънят лумна светкавично. Само за миг погълна покрива на лодката и се развилия по палубата. Отначало танцуващите пламъци бяха прозирносини като фламбираните палачинки, но постепенно се нагорещяваха, за да достигнат яркия портокалов цвят на горящи снопи сено в августовска вечер. Онзи, дето му викат Рижия, скочи пръв. Май беше неговата лодка. Още преди пламъците да са променили цвета си, вече скачаше от една палуба на друга по посока на пожара. Една от жените отчаяно извика името му. Изобщо не я чу. Лек е и тича като коза. Озова се край две съседни лодки за няма и трийсет секунди, хвърли се към въжетата, които ги привързваха към брега и ги освободи, блъсна навътре към реката трета, която не беше завързана, и продължи. Виан Роше го наблюдаваше с разперени ръце. Останалите стояха притихнали на вълнолома. Освободените лодки се понесоха бавно надолу по развълнувалата се река. Лодката на Рижия вече бе неспасяема, над водата се извиваха колони дим и овъглени отломки. Въпреки това той сграбчи парче обгорял брезент и започна да блъска с него пламъците. Жегата обаче бе убийствена. Няколко искри лизнаха първо панталона, после ризата му. Захвърли брезента и ги потуши с длани. Закрил очите си с ръка, направи още един опит да проникне в каютата. Чух го да къльне грубо на силния си диалект. Арманд също му подвикна притеснено. Счу ми се нещо за бензин и резервоари.

Усетих как сладостните нокти на страха и тържеството се впиват във вътрешностите ми. Толкова приличаше на онзи път, миризмата на горяща гума, грохотът на огъня, отблясъците... За малко отново да се почувствам момче, да те видя в расо, да видя и двама ни по чудо освободени от всякакви отговорности.

Десет секунди по-късно Рижия скочи от горящата лодка във водата. Видях го как се втурва яростно към брега. След няколко минути

---

59. Прясна наденичка от говеждо (понякога от овче) месо с много подправки. – Бел.прев.

резервоарът се пропука, но с един особен глух тътен вместо с гръмниците фейерверки, които очаквах. За няколко минути Риждия изчезна от погледа ми, скрит зад пламъците, които се плъзгаха безпрепятствено по водата. Понеже чуждите погледи вече не ме притесняваха, излязох от прикритието си и го подирих с очи.

Както виждаш, *pere*, не съм толкова безчувствен. Изпитах страх за него.

Виан Роше вече беше нагазила до хълбоците в блатистите води на Тан, червеното ѝ палто бе подгизнало чак до подмишниците, оглеждаше съсредоточено реката, вдигнала длан над очите си. Застаналата до нея Арманд изглеждаше угрижена и грохнала. Когато го извлякоха на брега, ме обзе такова облекчение, че коленете ми поддадоха и се строполих в тинята, молейки се усърдно. Но въодушевляването от горящия пред очите ми катун... Беше нещо величествено, като спомен от детството, радостта да надзърташ тайно, да знаеш... Обгърнат в тъмнина, се чувствах силен, *pere*, чувствах, че по някакъв начин именно аз съм двигателят на всичко това – на пожара, на настъпилия хаос, на бягството. Усетих, че присъствието ми там е върнало обратно онова далечно лято. Не става въпрос за чудо. Не е нищо чак толкова непохватно. Просто знак. Определено знак.

Запромъквах се тихо към къщи, като се придържах към сенките. В тълпата от зяпачи, ревящи деца, гневни възрастни и притихнали скитници, стиснали ръцете си пред лумналата река, подобно на омагьосани деца от страховитата приказка, един човек лесно може да остане незабелязан. Един, че и двама.

Видях го, щом изкачих хълма. Облян в пот, широко ухилен, зачервил лице от усилието, със замъглени очила. Ръкавите на карираната му риза бяха навити над лактите и в зловещото сияние на огъня кожата му изглеждаше твърда и червена като полиран кедър. Не остана изненадан, че ме вижда, само се усмихна. Глуповата, лукава усмивка, като на дете, което снизходителният баща е хванал да прави поредната беля. Направи ми впечатление, че целият вони на бензин.

– Добър вечер, *mon pere*.

Направих се, че не го забелязвам, сякаш ако бях го поздравил, щях да бъда задължен да призная една отговорност, от която мълчанието би ме спасило. Станал неволен съучастник, сведох глава и продължих пътя си. С гърба си усетих как Муска ме гледа, лицето му блести от потта и отблясъците, но когато най-сетне извърнах глава, го нямаше.

Прокапал парафин. Цигара, хвърлена във водата и попаднала в

Шоколад

наръч дърва. Някой от фенерите им, ярката хартия пламва и по палубата се посипват въгленчета. Може да е всичко.

Всичко.

23

Събота, 8 март

Тази сутрин пак се отбих при Арманд. Седеше на любимия си стол в схлупената дневна с една от котките си в скута. От пожара насам изглежда болнава и сърдита, кръглото ѝ като ябълка лице бавно се свива в себе си, устата и очите се вгъват в бръчки. Беше по домашен халат над смъкнати черни чорапи, сребрилата ѝ коса не бе сплетена на обичайната плитка и висеше чорлава.

– Заминаха си, както си забелязала – изрече монотонно и безразлично. – Не остана нито една лодка.

– Знам.

Докато слизах към Les Marauds, установих, че отсъствието им е удар, все едно да се изправиш пред грозния кръг пожълтяла трева, обозначаващ мястото, където доскоро се е издигал циркът. Останала е само неподвижната коруба на лодката на Рижия, безжизненият ѝ труп се чернее под тинестата водна повърхност.

– Бланш и Зезет се преместиха малко по-надолу по реката. Казаха, че ще се появят по някое време днес, за да видят какво става.

Най-сетне се зае с плитката си. Пръстите ѝ се движеха сковано и непохватно като клечки.

– Ами Рижия? Как е той?

– Ядосан.

Не бих и помислила друго. Ясно му е, че пожарът не е нещастен случай, но знае още и че няма доказателства, а и да имаше, все тая. Бланш и Зезет му предложиха подслон в мъничката си лодка, но той отказа. Не бил довършил покрива на Арманд – измърмори вяло. Възнамерявал най-напред да се погрижи за това. Самата аз не съм го виждала от нощта на пожара. Веднъж го мярнах на брега да гори боклуците, оставени след събирането на лагера. Стори ми се мрачен и недружелюбен, със зачервени от дима очи, изобщо не отвърна на поздрава ми. Пожарът подпали част от косата му и сега е офъкал каквото е останало от нея, та главата му прилича на току-що запалена клечка кибрит.

– Какво смята да прави?

Арманд сви рамене.

– Не знам точно. Засега се е подслонил в една от изоставените къщи край пътя. Снощи му оставих малко храна на стълбите, сутринта я

нямаше. Предложих му пари, ама не дава и дума да се изрече. – Подръпна нервно готовата си плитка. – Зелена тиква. Че за какво са ми на мене пари... на тая възраст? По-добре да ги дам на него, отколкото да влязат в семейство Клермон. Доколкото ги познавам, к'вото и да им дам, ще потъне в кутията за помощи на Рейно.

Изсумтя с раздражение.

– Истински магарета, ето това са. Бог да ни пази от червенокоси. Изобщо не им увира главата. – Тръсна сърдито глава. – Вчера като се разфуча, и от тогава не съм го виждала.

Не можах да потисна усмивката си.

– Двамата сте си лика-прилика. Кой от кой по инат.

Арманд ме погледна възмутено.

– Кой, аз? Нима ме сравняваш с тоя... необуздан морков...

Реших, че е време да спрем и се засмях.

– Ще отида да го потърся.

Не го намерих, макар да обикалях повече от час по брега. Не ми помогнаха дори изпитаните хватки на майка. Все пак открих къде спи. В една къща недалеч от Арманд, може би най-приличната сред руините наоколо. Стените хлъзгаха от влага, но горният етаж ми се видя в задоволително състояние, дори някои от прозорците си бяха със стъклата. Забелязах, че вратата е била отворена с натиск и че наскоро в камината е пален огън. Имаше и още няколко следи от присъствие – спасеният от огъня опушен брезент, наръч дърва, останки от мебели, които явно не са му се сторили достатъчно ценни, за да не може да ги остави в къщата. Извиках го по име, но не получих отговор.

Към осем и половина реших, че е време да отварям и заряхах търсенето. Когато реши, ще се появи. Гийом чакаше пред вратата, макар че бе отключено.

– Трябваше да ме почакаш вътре – казах вместо поздрав.

– О, не. – Лицето му бе мрачно-комично. – Не бих си позволил подобни волности.

– Живей на ръба – посъветвах го през смях. – Заповядай да опиташ новата ми партида religieuses⁶⁰.

Още не се е съвзел след смъртта на Чарли, изглежда по-сбръчкан от всякога, мъката е покосила и съсухрила иначе младеешкото му старческо

---

60. Букв. религиозни (фр.). Явно измислени сладки. – Бел.прев.

лице. Но е запазил чувството си за хумор и макар понякога шегите му да са някак тъжни, това го спасява от самосъжалението. Тази сутрин бе изцяло под впечатлението на снощните събития.

– Отец Рейно не каза нито дума на литургията. – Наля си шоколад от сребърната кана. – Нито вчера, нито днес. Ни думичка.

Като се има предвид интересът на Рейно към пътуващата общност, това мълчание наистина бе необичайно.

– Да не би да знае нещо, което не може да каже – предположи Гийом. – Нали разбирате, тайната на изповедта.

Каза ми, че видял Рижия да говори с Нарсис пред оранжерииите. Може пък да се хване на работа. Дано.

– Нарсис често има нужда от работници на парче. Нали е вдовец, при това бездетен. Няма си помощници освен един племенник в Марсилия. Така че му е все тая кой ще наеме за усиления сезон през лятото. Стига човекът да е сериозен, му е все тая дали ходи на църква. – Лицето му грейна в оная особена усмивка, съпътстваща всяка по-дръзка за схващанията му фраза. – Понякога се питам дали Нарсис не е по-добър християнин, в най-чистия смисъл на думата, от мен или Жорж Клермон например... пък дори от отец Рейно. – Отпива от шоколада си. – Искам да кажа, той поне помага. Дава работа на хора в нужда. Няма нищо против циганите да си опънат палатките на негова земя. Всеки знае, че спи с икономката си от години, че не стъпва в църква, освен по работа. Обаче помага.

Махнах похлупака на купата с religieuses и го почерпих.

– Според мен няма добри или лоши християни. Има само добри или лоши хора.

Кимна и си взе с два пръста мъничка кръгла сладка.

– Сигурно.

Продължително мълчание. Сипах си чаша шоколад, подправен с ликьор poisette⁶¹ и настъргани лешници. Ароматът му е топъл и опияняващ, ухае на прясно нарязани дърва, оставени на слънце в гаснештата есен. Гийом си изяде сладката със съдържано задоволство, като накрая обра трохите с навлажнен пръст.

– И какво излиза, че всичко, в което съм вярвал през живота си, като се започне от греха и изкуплението, та до тленността на тялото... Искате да ми кажете, че всичките тези неща не струват пукната пара, така ли?

---

61. Сладко, слабо алкохолно питие с лешникова есенция (фр.) – Бел.прев.

Усмихнах се на сериозността в тона му.

– Искам да ти кажа, че явно си разговарял с Арманд. Освен това мога да допълня, че всеки от двамата ви има право да вярва в каквото иска. Щом ви харесва.

– О! – Наблюдаваше ме дистанцирано и изумено, сякаш очакваше всеки миг да ми поникнат бивни. – А мога ли да попитам, ако не е много нахално, вие в какво вярвате?

Пътешествия с летящи килимчета, руни, Али Баба и виденията на Светата Майка, астрални пътувания и бъдещето в утайка от вино...

Флорида? Дисниленд? „Евърглейдс“? Какво ще кажеш, cherie? Как ти се струва, а?

Буда. Пътуването на Фродо в Мордор. Преосъществяването на религиозното тайнство. Дороти и Тото. Мартенският заек. Извънземни. Нещото в килера. Възкресението и Животът, разкрити от една карта... В един или друг момент от живота си съм вярвала във всяко от тези неща. Или поне съм се преструвала. Или съм се преструвала, че не им вярвам.

Както искаш, майко. Щом това ще те зарадва.

А сега? В какво вярвам сега?

– Вярвам, че единственото важно нещо на света е да си щастлив.

Щастие. Просто като чаша шоколад или сложно като сърцето. Тръпчиво. Сладко. Живо.

Следобед дойде Жозефин. Анук се върна от училище, но почти веднага изхвърча към Les Marauds, увита плътно в червения си шушляк и след категорични инструкции да се прибере моментално, ако завали. Въздухът ухае на прясно отсечено дърво, ароматът се снишава над улиците и игриво погалва къошетата. Жозефин се появи в закопчано до горе палто, с червена барета и нов червен шал, подгонен от вятъра. Влезе с решителна крачка и за миг видях в нея удивително красива жена с румени бузи и насълзени от студа очи. Илюзията бързо отлетя и тя отново стана себе си, с безмилостно впити в джобовете юмруци и сведена глава, сякаш готова да се нахвърли срещу незнаен нападател. Свали си баретата и от долу изпадна топка рошава коса, челото ѝ лумна в ален белег. Изглеждаше едновременно еуфорична и ужасена.

– Направих го – обяви дръзко, – направих го, Виан.

За една непоносима секунда бях сигурна, че ще последва самопризнание за убийството на съпруга ѝ. Изглеждаше точно така, в погледа ѝ блестеше нещо диво и отчаяно, лицето ѝ бе разкривено, сякаш бе вкусил възкисел плод. Страхът струеше от нея на горещи и студени тласъци.

– Напуснах Пол. Най-сетне се реших.

Очите ѝ режеха като нож. За пръв път, откакто я познавах, бе такава, каквато вероятно е била преди тези десет години съвместен живот с Пол, през които той я беше превърнал в днешното плахо и невзрачно създание. Бе почти обезумяла от страх, но под лудостта долових една решителност и уравновесеност, от която тръпки ме побиха.

– Той знае ли? – попитах, докато поемах палтото ѝ. Джобовете бяха тежки, но ми се стори, че този път не са натъпкани с бижута.

Жозефин поклати глава.

– Мисли, че съм на пазар – каза, останала без дъх. – Свършихме полуготовите пици. Изпрати ме да заредея. – Усмихна се почти по детински закачливо. – Взех част от оборота. Държи го в метална кутия под бара. Деветстотин франка. – Под палтото беше с червен пуловер и черна плисирана пола. За пръв път я виждах да носи нещо различно от дънки. Погледна часовника си.

– Едно еспreso, моля, и голям пакет бадеми. – Сложи парите на масата. – Имам достатъчно време до тръгването на автобуса.

– Автобус ли? – Изявлението ѝ ме стресна. – Какъв автобус?

– Първо за Ажен. – Изглежда ме дръпнато, готова да реагира. – После не знам. Може би Марсилия. Колкото се може по-надалеч от него. – В погледа ѝ прочетох подозрение и изненада. – Не ми казвай, че не бива да го правя, Виан. Нали ти беше тази, която ме насърчи. Сама не бих и помислила за такова нещо, но ти ми подхвърли идеята.

– Знам, но...

Думите ѝ прозвучаха като обвинение.

– Ти ми каза, че съм свободна.

Така си беше. Свободна да избяга, свободна да си тръгне, само защото така ѝ е казала някаква непозната, политнала като развързан балон на вятъра. Страхът изведнъж впи ледени пръсти в сърцето ми. Нима това е цената на моето оставане? Да изпратя Жозефин на ветровете вместо мен? И какъв избор ѝ бях дала?

– Ти имаше дом, Жозефин.

Думите с мъка се отрониха от устата ми, в очертанията на нейното лице се настани лицето на майка ми. Да зареже сигурността си, за да натрупа опит, да хвърли поглед към океана... а после? Вятърът винаги ни връща на едно и също място. Нюйоркско такси. Мрачна уличка. Ку Cheski студ.

– Не можеш просто така да зарежеш всичко. Повярвай ми.

– И в Ланскене не мога да остана повече – прекъсна ме тя и

разбрах, че всеки момент ще избухне в плач. – Не и с него. Вече не.

– Някога и ние с Анук живеехме така. В движение. В непрестанно бягство от нещо.

Тя си има своя Черен призрак. Виждам отражението му в очите ѝ. Той говори със смазващия глас на нетърпящ отговори авторитет, придържа се към привидно непокатима логика и така те държи в подчинение, вледенява движенията ти, всява страх в душата ти. И ти се приискава да се освободиш от този страх, да избягаш, гонен от надежда и отчаяние, да тичаш... и най-накрая да установиш, че през цялото време си го носил в себе си като недъгаво дете. Майка постепенно се научи да го разпознава. Виждаше го зад всеки ъгъл, по ръба на всяка чаша. Усмивнатото му лице грееше от билбордове, надничаше иззад волана на бърза кола. Приближаваше се с всеки удар на сърцето.

– Започнеш ли веднъж да бягаш, няма спиране. – Не успях да сдържа яростта си. – Остани при мен. Ще се борим заедно.

Жозефин ме погледна.

– С теб ли? – Учудването ѝ прозвуча почти комично.

– Защо не? Мога да ти предложа стая, походно легло...

Вече клатеше глава и едва се въздържах да не се нахвърля отгоре ѝ, да я принудя да остане. Знаех, че мога да го направя.

– Поне за известно време, докато се устроиш по-добре, докато си намериш работа...

Смехът ѝ бе почти истеричен.

– Работа ли? Че какво мога да върша аз? Освен да чистя... да готвя... да изхвърлям пепелници... да наливам бири, да обръщам градината... и да чукам съпруга си всеки пе-петък вечер. – Започваше да губи контрол, заби юмруци в корема си.

Понечих да я хвана за ръката.

– Говоря сериозно, Жозефин. Ще си намериш нещо. Не е нужно да...

– Само да можеше да го видиш в определени моменти. – Пристъпът не бе отминал съвсем, думите ѝ прелитаха като злъчни куршуми, самоомразата в гласа ѝ трептеше с металически звън. – Гадната свиня. Тлъстият космат шопар. – В следващия миг вече реवेशе, звукът не бе много по-различен от пронизителния ѝ смях. Затворила очи, притискаше с длани бузите си, сякаш уплашена да не се взриви внезапно. Изчаках. – А когато свърши, се обръща на другата страна и захърква. На сутринта се мъча – лицето ѝ е разкривено, устата ѝ с усилие оформя думите, – какво ли не правя... да прогоня... миризмата му от чаршафите и си мисля:

какво стана с мен? Какво стана с Жозефин Боне, отличничката на училището, която мечтаеше да стане танцьорка... – Извърна се рязко към мен, в гласа ѝ бушуваха силни чувства, но се овладя. – Звучи глупаво, но преди си мислех, че сигурно има някаква грешка, че един ден ще дойде някой и ще ми каже, че това всъщност не се случва наистина, че е сънят на друга жена и че нищо от него не би могло да се случи на мен...

Хванах я за ръката. Беше студена и трепереше. Един от ноктите ѝ бе счупен чак до живеца и в шепата ѝ бе покапала кръв.

– Смешното е, че се опитвам да си спомня какво ли е било усещането да го обичам. Няма такъв спомен. Празно. Абсолютно нищо. Не съм забравила другите неща. Пазя абсолютно ясен спомен за първия път, когато ме удари. Човек би казал, че дори с Пол-Мари има какво да си спомням. Че има нещо, което оправдава цялата работа. Всичкото изгубено време.

Спря рязко и си погледна часовника.

– Много говорих – рече стреснато. – Ако искам да хвана автобуса, няма да имам време за шоколада.

– Погледнах я. Избери шоколада вместо автобуса. Заведението черпи. Щеше да ти дойде по-добре чаша шампанско.

– Трябва да вървя – прекъсна ме нервно. Юмруците ѝ започнаха да се връзват ритмично в корема. Главата ѝ клюмна като на впрегатно животно.

– Не. Трябва да останеш. Да го посрещнеш лице в лице. Иначе никога няма да се пребориш с него.

За миг ме погледна в опит да ми възрази.

– Не мога. – В думите ѝ потрепваха отчаяни нотки. – Няма да се справя. Ще започне да говори разни неща, ще изопачи всичко...

– Тук имаш приятели – подхванах нежно. – Освен това си силна, макар още да не го осъзнаваш.

Тогавя Жозефин бавно се отпусна на един от червените столове, опря чело на бара и заплака.

Оставих я. Не ѝ казах, че всичко ще бъде наред. Не направих опит да я успокоявам. Понякога е по-добре да се оставиш на течението, да освободиш мъката. Използвах времето да отида до кухнята и много бавно да приготвя еспресото ѝ. Докато го наляя, докато капна малко коняк и поръся пияната с шоколадови стърготини, докато поставя чашите върху жълт поднос и пусна във всяка чинийка по две увити бучки захар, тя се бе успокоила.

– Защо промени решението си? – попитах, когато бяхме

преполовили чашите. – При последния ни разговор беше абсолютно убедена, че никога няма да напуснеш Пол.

Сви рамене, като усърдно избягваше погледа ми.

– Да не би пак да те е удрял?

Този път не можа да скрие изненадата си. Ръката ѝ отскочи към челото, където раната ѝ изглеждаше озверяла, пламнала.

– Не.

– Тогава?

Очите ѝ пак избягаха от моите. Пръстите ѝ докоснаха чашата, сякаш да се уверят, че наистина е там.

– Нищо. Не знам. Няма нищо.

Лъже, при това непохватно. Само преди миг мислите ѝ бяха абсолютно открити и сега несъзнателно посягам към тях. Трябва да разбере дали аз съм я накарала да го направи, дали съм упражнила насилие върху нея въпреки добрите си намерения. Сега мислите ѝ са безформени, мъгляви. Виждам само мрак.

Би било безсмислено да я насилвам. У нея има една жилка опърничавост, която не обича да бъде притискана. Когато му дойде времето, ще ми каже. Ако иска.

Муска дойде да я търси едва вечерта. Вече ѝ бяхме оправили леглото в стаята на Анук. Известно време малката пътешественичка ще спи на походното легло до мен. Прие идването на Жозефин за нещо естествено, както толкова много други неща. За миг ми домъчня за нея, за първата ѝ самостоятелна стая. Обещавам си да не е за дълго.

– Слушай какво ми хрумна. Може би ще успеем да превърнем тава-на в стаичка точно като за теб. Ще си имаш стълба, по която да се качваш, капандура, мънички кръгли прозорчета, изрязани в покрива. Какво ще кажеш?

Опасна, отвличаща вниманието идея, която предполага, че ще поостанем.

– Ще се виждат ли звездите? – оживено попита Анук.

– Разбира се.

– Чудесно! – възкликна и изтича нагоре по стълбите да сподели новината с Чехълчо.

Седнахме да вечеряме в малката кухничка. Масата е от времето, когато тук е било фурна, масивна, борова, накълцана от безброй ножове; цепките, циментирани с отдавнашно брашно, се разклоняват като вени и плотът прилича на мраморен. Чиниите са различни: зелена, бяла, а на

Анук – на цветчета. Има една висока и една ниска чаша, а върху третата още стои етикетът Moutarde Amora⁶². И все пак за първи път притежаваме подобни вещи. Досега винаги сме използвали хотелското оборудване, състоящо се от пластмасови ножове и вилници. Дори в Ница, където живяхме повече от година, всички мебели и вещи бяха под наем, вървяха с магазина. Чувството да си собственик все още е екзотично за нас, нещо скъпоценно, главозамайващо. Завиждам на масата за раните й, за белезите, оставени от горещи форми за хляб. Завиждам на улегналото й чувство за време и ми се ще да можех да кажа: ето това тук го направих преди пет години. Оставих този белег, онова кръгче от мокра кафена чаша, прогореното петно от цигара, стълбичката резки в грубата повърхност на дървото. Ето тук, в тайното ъгълче зад крака на масата, Анук сама изрязва инициалите си, когато бе на шест. А другото, ей там, го издълбах с нож преди седем лета. Спомняш ли си? Спомняш ли си лятото, когато реката пресъхна? Нали не си забравила?

Завиждам на масата за уравновесеното й чувство за принадлежност. Тук е от дълго време. Това е нейното място.

* * *

Жозефин ми помогна да приготвим вечерята, състояща се от доматена салата със зелен фасул, червени и черни маслини от пазара в четвъртък, орехов хляб, пресен босилек от Нарсис, козе сирене и червено вино от Бордо. По време на вечерята разговаряхме, но не за Пол-Мари Муска. Разказах й за нас с Анук, за местата, където сме били, за шоколадовия ни бутик в Ница, за времето, прекарано в Ню Йорк веднага след раждането на Анук, а също и за по-раншни периоди, за Париж, Неапол, за всичките спирки, които двете с майка превръщахме във временни гнезда по време на дългия си полет през света. Тази вечер искам да си спомням само радостните събития, веселата част, хубавите мигове. Във въздуха и без това витаят прекалено много тъжни мисли. Сложих на масата бяла свещ, за да прогони зловредните влияния, и от нея се разнесе носталгична, отпускаща миризма. Заради Жозефин се върнах към спомена за малкия канал на Урк⁶³, Пантеона, Place des Artistes⁶⁴, прекрасната улица Unter der Linden⁶⁵, ферибота в Джърси, виенските сладкиши в нагорещени хартии, които ядохме на улицата, крайбрежния булевард на

62. Горчица „Амора“ (фр.) – Бел. прев.

63. Въпросният канал свързва река Урк със Сена. – Бел. прев.

64. Площадът на художниците (фр.) на хълма Монмартр в Париж. – Бел. прев.

65. „Под липите“ (нем.). – Бел. прев.

Гуан ле Пен⁶⁶, уличните танци в Сан Педро. Забелязах как лицето ѝ постепенно се отпуска. Спомних си как майка продаде едно магаре на някакъв фермер в село близо до Риволи и как бедното същество успя да избяга и да ни намери чак някъде към Милано. След това историята за продавачите на цветя в Лисабон и как напуснахме града в хладилен фургон за цветя, който след четири часа ни стовари полузамразени край горещите пристанища на Порто. Отначало Жозефин само се подсмиваше, после започна да се смее. Имаше периоди, когато двете с майка разполагахме с пари и тогава Европа ни се струваше прекрасно, обещаващо място. Тази нощ си спомних и за тях; учтивият арабин в бяла лимузина, който направи серенада на майка в Сан Ремо, как само се смяхме и колко бе щастлива тя, и колко време живяхме с парите, които той ни даде.

– Видяла си толкова много – каза го със завист и нотки на страхопочитание. – А си толкова млада.

– Та ние сме почти връстнички.

Поклати глава.

– Аз съм на хиляда години. – Усмивката ѝ ми се стори едновременно мила и тъжна. – Толкова би ми се искало да бъда пътешественик. Да следвам слънцето само с един сак в ръка, да нямам никаква представа къде ще се озова на следващия ден.

– Повярвай мй, уморително е. След известно време всички места започват да си приличат.

Явно не можеш съвсем да я убеди.

– Така е, говоря сериозно.

Всъщност не съвсем. Всяко място си има свое излъчване и завръщането в град, където си прекарал известно време, е като среща със стар приятел. Всъщност хората са тези, които започват да си приличат. Все същите лица изпълват градове, отстоящи на хиляди километри разстояние, все същите изражения. Безстрастният, враждебен поглед на чиновника. Любопитството в очите на селянина. Отегчените, равнодушни лица на туристите. Все същите любовници, майки, просяци, инвалиди, продавачи, бегачи, деца, полицаи, таксиджии, сводници. След известно време започва да те гони лека параноя, сякаш всичките тези хора те преследват от град в град, сменят дрехите и лицата си, но си остават все същите, уж си вършат работата, но непрекъснато държат под око нас, натрапниците. Отначало се чувстваш нещо повече от тях. Ние, пътешествениците, сме друга раса. Видели сме толкова повече неща, натрупали

---

66. Един от известните курорти на френската Ривиера. – Бел.прев.

сме такъв огромен опит. А те се задоволяват с убийствения ритъм сън-работа-сън, гледат си градинките пред еднаквите градски къщички, сънуват си нищожните сънчета. Отнасяме се към тях с известно презрение. След това постепенно идва завистта. Първия път с почти забавно; внезапна остра болка, която отминава веднага. Жена в парка, наведена над дете в инвалидна количка, лицата и на двете озарени от нещо, което не е слънцето. После идва вторият път, третият; двама младежи на плажа, вплели ръце; групичка работнички в обедна почивка, които се заливат от смях в ръце с кафета и кроасани... малко по-късно болката е почти постоянна. Не, местата не губят своята идентичност, колкото и далеч да пътува човек. Сърцето е онова, което след известно време започва да се разпада. Лицето в хотелското огледало се замъглява сутрин, сякаш изтощено от толкова много небрежни погледи. До десет чаршафите ще бъдат изпрани, мокетът минат с прахосмукачка. Имената ни в хотелските регистри винаги са различни. Не оставяме следи зад себе си. Същински призраци, не хвърляме сянка.

От мислите ми ме изтръгна настойчиво блъскане по вратата. Жозефин се надигна и в очите ѝ проблесна страх, юмруците ѝ се впиха в ребрата. Всъщност очаквахме го. Вечерята, разговорът ни, преструвахме се по всички възможни начини, че всичко е наред.

– Спокойно, няма да го пусна.

Вече бе почти обезумяла от страх.

– Не искам да говоря с него. Не мога.

– Може да се наложи. Но всичко ще бъде наред. Не може да мине през стените.

Тя се усмихна едва-едва.

– Не искам дори гласа да му чувам. Ти не го познаваш. Ще каже...

Запътих се към неосветената площ на магазина.

– Много добре го познавам. Каквото и да си мислиш, не е единствен. Едно от предимствата на пътуването е, че в един момент си даваш сметка, че където и да отидеш, повечето хора не са много по-различни.

– Просто мразя сцени – пророни тихо Жозефин, докато аз светвах една от лампите в магазина. – Мразя крещенето.

– Скоро всичко ще свърши – успокоих я, щом думкането по вратата се възобнови. – Анук, би ли ни направила малко шоколад.

Вратата има предпазна верига. Монтирах я веднага след идването ни, понеже съм свикнала с мерките за сигурност в града, макар тук да не

бях усещала необходимост от нея до момента. На слабата светлина, идеща от магазина, виждам, че лицето на Муска е разкривено от ярост.

– Тук ли е жена ми? – Заваля и вони ужасно.

– Да. – Няма смисъл да го увъртам. Най-добре веднага да хвърлим картите на масата и да му дадем да разбере къде му е мястото. – Опасявам се, че тя ви напусна, мосю Муска. Предложих ѝ покрив, докато нещата се наредят. Така беше най-добре. – Опитвам се да говоря с неутрален, учтив глас. Познавам ги тези като него. Срещали сме хиляди от тях двете с майка. Зяпва насреща ми слисано. Веднага след което малкото разум в него надделява, той присвива очи, разперва ръце, за да покаже колко е безобиден, объркан, готов някой да го забавлява. За момент дори съзирам в него известен чар, после пристъпва към прага. Усещам лошия му дъх, в който се смесват бира, дим и гняв.

– Мадам Роше – гласът му е мек, почти умолителен. – Искам да кажеш на моята дебела крава да си обира крушите оттук на минутата, за да не се налага да я измъквам лично. А ако ти решиш да застанеш на пътя ми, кучко долна... – Блъсва вратата. – Свали веригата. – Усмехнат е, подмамващ, яростта подпалва тялото му с някаква особена миризма, като че ли от химическа реакция. – Казах, свали проклетата верига, преди да съм я изритал! – Гласът му е станал по женски писклив. Звучите отекват като квичене на разярена свиня.

Много бавно му излагам ситуацията. В отговор получавам ругатни и кръсъци. Рита вратата няколко пъти, пантите поддават.

– Ако влезете с взлом в къщата ми, мосю Муска – предупреждавам го с равен глас, – ще ви смятам за опасен нападател. В едно чекмедже в кухнята си държа спрей, който носех винаги със себе си, докато живеех в Париж. Веднъж-два има съм го пробвала. Много е ефикасен.

Заплахата го поохладда. Сигурно си мисли, че само той милее да раздава заплахи.

– Ти не разбираш – проплаква. – Тя ми е жена. Обичам я. Не знам какви ти ги е наговорила за мен, ама...

– Какво ми е говорила за вас, няма никакво значение, мосю Муска. Решението си е нейно. Ако бях на ваше място, щях да спра с тия циркове и щях да се прибера у дома.

– Мамицата ти! – Устата му е толкова близо до вратата, че слюнката му се посипва върху лицето ми като ситен дъждец от горещи, гноясали капки. – Ти си виновна, кучко. Ти започна да ѝ пълниш главата с всичките тия еманципации и щуротии. – Имитира Жозефин и гласът му се издига до необуздан фалцет. – Писна ми от нейните Виан каза това,

Виан мисли онова. Пусни ме да поговоря с нея само за минутка и ще видим какво ще каже.

– Не мисля, че е...

– Всичко е наред, Виан. – Жозефин се бе промъкнала тихо зад мен, стиснала в дланите си чаша шоколад. – Ще говоря с него, иначе няма да си тръгне.

Поглеждам я. Вече е по-спокойна, очите ѝ са прояснени. Кимам.

– Добре.

Отстъпвам, за да ѝ направя място. Муска си отваря устата да каже нещо, но тя го прекъсва грубо. Гласът ѝ е изненадващо силен и безстрастен.

– Искам да ме чуеш, Пол.

Думите ѝ се връзват в неговите, той замлъква наскре изречението.

– Върви си. Нямам какво повече да ти кажа. Разбра ли?

Жозефин трепери, но гласът ѝ е спокоен и равен. Изведнъж изпитвам чувство на гордост за нея, стискам я окуражително за ръката. Муска остава смълчан за миг. След това отново подема с мамещ глас, зад който обаче долавям неугасналата му ярост като пращане на заглушен радиосигнал.

– Жозе – започва благо, – глупаво е. Излез да поговорим както трябва. Ти си моя жена, Жозе. Не мислиш ли, че имаме право на още един шанс?

Тя разтърсва глава.

– Прекалено късно е, Пол. – Тонът ѝ подсказва, че разговорът приключва. – Съжалявам.

След което затвори вратата много внимателно, пределно категорично и въпреки че той продължи да блъска по нея още няколко минути, сменяйки на равни интервали псувни, увещания и заплахи, та дори и ридания, когато пиянството му го разчувства дотам, че започна да вярва на собствените си измислици, не му отворихме.

Около полунощ го чух да крещи отвън, буца пръст уцели прозореца с тъп звук, по стъклото остана кална следа. Изправих се да видя какво става и мярнах Муска да обикаля площада като някакъв прегърбен, зловещ гоблин, пъхнал ръце дълбоко в джобовете на смъкнатите си панталони, над които лъсна издутият му корем. Изглеждаше пиян.

– Не можеш да останеш вечно там! – Зад него светна прозорец. – Все някога ще излезеш! И тогава, ах, вие, кучки! Тогава! – Механично разтворих пръсти и с рязко движение на китката отпратих клетвата обратно при него.

Върни се. Зъл дух, връщай се, откъдето си дошъл.

Поредният вкоренен от майка ми рефлекс. Може да звучи изненадващо, но след това наистина се чувствам много по-сигурна. Лежа успокоена и будна, заслушана в дишането на дъщеря си и втренчена в пробягващите по листата лунни отблясъци. Струва ми се, че несъзнателно се помъчих да разчета нещо по дърветата, подирях някакви по-особени фигури, някакъв знак... Нощем, когато Черния призрак дебне навън, а ветропоказателят вие пронизително от върха на църковната кула, е по-лесно да повярваш в тези неща. Но този път не видях и не почувствах нищо, така че най-накрая заспах и сънувах, че Рейно стои край болничното легло на възрастен мъж с кръст в едната ръка и кибрит в другата.

24

Неделя, 9 март

Тази сутрин Арманд дойде по-раничко на приказки и шоколад. Беше с нова светла сламена шапка с червена панделка и изглеждаше доста по-свежа и жизнена от предишния ден. Бастунът с червената фльонга, който носи напоследък, си е жива преструвка, нещо като символ на нейното упорство. Поръча си *chocolat viennois*⁶⁷ и парче от многопластовата ми торта с различни блатове и се настани на един висок стол. Жозефин, която ще ми помага в магазина, докато реши какво ще предприеме по-нататък, ѝ хвърляше от кухнята притеснени погледи.

– Чух, че снощи тук е имало тупурдия – изтърси без заобикалки Арманд. Мекотата в очите ѝ противоречеше на острия ѝ тон. – Говори се, че оня дървеняк Муска вдигал циркове под прозореца ти.

Предадох ѝ случилото се в колкото се може по-сдържани краски. Арманд ме слушаше внимателно.

– Само едно не мога да разбера, защо тая жена не го заряза още преди години. Баща му беше същият скапаняк. И на двамата са им развързани устите. За ръцете да не говорим. – Кимна жизнерадостно на Жозефин, която стоеше на прага с кана горещо мляко в ръка. – Винаги съм знаела, че един ден ще го направиш, момичето ми. Не ги оставяй да те разубедят.

Жозефин ѝ се усмихна.

– Не се тревожи. Няма.

Откакто сме в Ланскене, никога не сме имали повече клиенти в неделя. Редовните ни посетители като Гийом, Нарсис, Арно и още неколцина не бяха много разговорливи, поздравяваха приятелски Жозефин и се държаха съвсем нормално.

Гийом цъфна към обяд заедно с Анук. В трескавостта на изменили се няколко дни не бях имала много време да разговарям с него, така че останах поразена от изумителната промяна. От невзрачния, окаян човек нямаше и следа. Вървеше с бодра крачка, около врата му червенееше ярък шал, който му придаваше направо ослепителен вид. С крайчеца на окото си мярнах неясно кълбо в краката му. Чехълчо. Анук изтича

---

67. Виенски шоколад (фр.). – Бел.прев.

покрай него, небрежно стиснала чантата си в ръка, и се гмурна под щанда да ме целуне.

– Маман! – прошепна в ухото ми. – Гийом си намери куче!

Той застана край вратата с пламнало лице. В краката му се мотаеше помиърче в кафяво и бяло.

– Шшт, Анук, кучето не е мое. – Лицето му изразяваше радост и притеснение. – Мотаеше се край Les Marauds. Предполагам някой е искал да се отърве от него.

Анук се зае да го храни с бучки захар.

– Рижия го намери – изчурулика тя, – чул го да скимти до реката. Така ми каза.

– Какво? Видяла си Рижия?

Анук кимна небрежно и погъделичка кучето, което се изтърколи доволно по гръб и излая весело.

– Толкова е сладичко. Ще го задържиш ли?

Гийом се усмихна с едва доловима тъга.

– Не мисля, слънчице. Нали разбираш, след Чарли...

– Но той се е загубил, няма къде другаде...

– Убеден съм, че има достатъчно добри хора, които с радост ще осигурят на такова мило създание прекрасен дом. – Гийом се наведе и нежно подръпна кученцето по ушите. – Добричкият малък приятел, толкова е жизнен.

– Как ще го кръстиш? – Настоятелно.

Гийом поклати глава.

– Не мисля, че ще го задържа достатъчно дълго, за да има смисъл да го кръщавам, хубавице.

Анук ме изгледа с един от онези нейни смехотворни погледи и аз автоматично я предупредих с глава.

– Рекох си, че може би ще е добре да сложим една бележка на витрината – рече Гийом и се настани на бара. – Ей така, да видим дали някой ще си го потърси.

Сипах чаша мока и му я сервирах с няколко флорентинчета.

– Разбира се.

В следващия миг кученцето вече се бе настанило в скута му и похлаваше от сладките. Анук ме погледна и ми смигна.

Нарсис ми донесе кошница цикории от оранжерията, но като видя Жозефин, извади от джоба на палтото си букет червени анемонии, които й поднесе, измърморвайки, че щели да поосвежат атмосферата.

Тя се изчерви, но явно жестът му я трогна и се опита да му

благодари. Нарсис се измъкна смутен, като свъсено повтаряше, че няма за какво.

След добронамерените дойдоха любопитните. По време на службата бе плъзнал слух, че Жозефин Муска се е изнесла в La Praline и през цялата сутрин потокът от посетители не намаля. Жолин Дру и Каро Клермон се появиха в еднакви пролетни манта и копринени шалове, за да ме поканят на благотворителен чай на Връбница.

Като ги видя, Арманд се изкиска доволно.

– Леле-мале, неделното модно ревю!

Каро я изгледа с раздразнение.

– Наистина не би трябвало да си тук, маман – каза укорително. – Знаеш какво каза докторът, нали?

– О, да, разбира се! Ама на, явно не умирам достатъчно бързо, а? Затова ли ми изпрати твоя доктор Смърт да ми развали сутринта?

Напудрените бузи на Каро порозовяха.

– Наистина, маман, не бива да говориш такива...

– Ще си затварям устата, ако ти си гледаш работата! – отвърна й Арманд и Каро за малко да изкърти дюшемето с токетата си в устрема си към вратата.

После се отби Денис Арно да пита дали нямаме нужда от допълнително хляб.

– Ако такава... – започна тя с искрящи от любопитство очи, – така де, понеже имаш гости, нали разбираш.

Уверих я, че ако ни трябва хляб, знаем откъде да си купим.

Последваха Шарлот Едуар, Лиди Перен, Жорж Дюмулен... Кой търсеше подарък за подранил рожден ден, кой се интересуваше от подробности около фестивала (о, колко оригинална идея, мадам), кой си изпуснал портмонето пред църквата, та дошъл да попита дали случайно не съм го намерила. Оставих Жозефин зад бара, спретната в чиста жълта престилка, за да не си накапе дрехите с шоколад, и трябва да отбележа, че се справи удивително добре. Беше положила доста усилия да се държи подобаващо. Червеният пуловер и черната пола са чисти и делови, тъмната коса надлежно привързана с панделка. Усмивката ѝ е професионална, главата вдигната високо и макар очите ѝ от време на време да отскачаха тревожно към отворената врата, човек трудно би се досетил, че тази жена има някакви страхове за себе си или за репутацията си.

– Безсрамница, ето каква е – изсъска Жолин Дру към Каролин Клермон, докато се изнасяха скоростно от магазина. – Нагла и безочлива. Само като си помисля какво трябваше да изстрада бедният човечец

С...

Жозефин беше с гръб, но видях как се изпъва. Понеже точно в този момент почти всички разговори в магазина бяха стихнали, думите на Жолин се чуха съвсем ясно и макар Гийом да се закашля насила, за да ги заглуши, разбрах, че Жозефин е чула всичко.

Миг неловка тишина.

После заговори Арманд.

– Е, моето момиче, щом си успяла да изкараш извън нерви тия две-те, значи си се справила чудесно. Добре дошла в отбора на лошите!

Жозефин я стрелна с подозрителен поглед, после, явно решила, че шегата на Арманд не е насочена срещу нея, се засмя. Звукът плисна свободно, необезпокояван от нищо. Изненадана от себе си, Жозефин побърза да вдигне ръка към устата си, сякаш да провери дали наистина излиза от нейната уста. Това я разсмя още повече, а другите в магазина се присъединиха към нея. Смехът все още не бе утихнал, когато камбанката на вратата иззвъня и на прага застана Франсис Рейно.

– Мосю юре – видях как лицето ѝ се промени още преди да разбере, че той е влязъл, погледът ѝ стана глуповат и враждебен, ръцете ѝ възвърнаха обичайната си поза, забити в стомаха ѝ.

Рейно кимна мрачно.

– Мадам Муска. – Нарочно наблегна на първата дума. – Съжалявам, че не ви видях в църквата тази сутрин.

Жозефин избоботи нещо неясно. Рейно направи крачка напред, при което тя се извърна настрани, сякаш готова да хукне към кухнята, после явно размисли и застана лице в лице с него.

– Спокойно, момичето ми – притече ѝ се на помощ Арманд. – Не му позволявай да те залива с брътвежите си. – Погледна Рейно и вдигна към него парчето сладкиш. – Остави момичето на мира, Франсис. Ако изобщо трябва да се занимаваш с нея, би следвало да ѝ дадеш благословията си.

Рейно не ѝ обърна внимание.

– Чуй ме, ma fille⁶⁸ – рече с участие. – Нека поговорим. – Очите му се плзгнаха неодобрително към увесената на вратата червена кесийка за късмет. – Но не тук.

Жозефин поклати глава.

– Съжалявам. Имам работа. И не искам да ви слушам, каквото и да имате да ми казвате.

---

68. Момичето ми (фр.). – Бел.прев.

Рейно присви устни.

– Никога не си се нуждаела повече от църквата, отколкото в този момент. – Бърз, хладен поглед към мен. – Поддала си се на слабостта. Позволила си да те отклонят от пътя. Светостта на брачната клетва...

Арманд го прекъсна за втори път, вече с нотки на раздражение.

– Светостта на брачната клетва ли? Това пък откъде го изкопа? Мислех, че си единственият в света, който...

– Моля ви, мадам Воазен. – В монотонния му глас най-сетне прозвуча човешки нотки. От очите му струеше студенина. – Ще ви бъде безкрайно благодарен, ако не...

– Защо не приказваш като нормален човек – скастри го Арманд. – Онази твоя майка никога не те е учила да говориш като че имаш горещ картоф в устата, нали? – Изкикоти се. – Май-май се правим на по-учени от другите, а? Забравили сме откъде идваме в онова лъскаво училище?

Рейно настръхна. Усетих напрежението му. През последните няколко седмици определено е отслабнал, кожата се е изпънала като дайре върху хлътналите му слепоочия, движенията на челюстта му се виждат ясно под мършавата плът. С тънката ивица коса през челото изглежда някак недосялан. Останалото е отривисти движения и експедитивност.

– Жозефин. – Гласът му прозвуча нежно, настойчиво, сякаш двамата бяха останали сами в стаята, ние другите не съществувахме. – Знам, че искаш да ти помогна. Говорих с Пол-Мари. Каза ми, че напоследък си била под голямо напрежение. Разбрах, че...

Жозефин поклати глава.

– *Mon pere*. – Лицето ѝ бе абсолютно спокойно. – Знам, че сте дошъл с добри намерения. Но няма да променя решението си.

– Но светостта на брачната... – Изглеждаше развълнуван, облегна се на бара с разкривено и притеснено лице. Ръцете му потърсиха опора в гладкия плот. Пак погледна скришом към кесийката на вратата. – Знам колко си объркана. Изпаднала си под чуждо влияние. – Многозначително: – Ако можехме да поговорим на четири очи...

– Не. – Звучеше категорично. – Оставам при Виан.

– Докога? – опита се да изрази недоверие, макар по-скоро да бе слисан. – Мадам Роше може да ти е приятелка, Жозефин, но тя е преди всичко делова жена, върти собствен бизнес, а има и дете, за което трябва да се грижи. Колко време ще може да търпи чуждо присъствие в къщата си? – Доста успешен удар. Видях как Жозефин се разколебава, несигурността отново проблесна в погледа ѝ. Виждала съм този блясък твърде често в очите на майка ми, за да мога да го събера. Означава

недоверие, страх.

Нуждаем се единствено от себе си. Ожесточен шепот в незапомнена, гореща и мрачна хотелска стая. За какво, по дяволите, ни е друг човек? Смели думи, а дори да е имало сълзи, мракът е свършил своето. Но аз я усещах как трепери, почти неуловимо, докато ме прегръща под завивките като жена, която се опитва отчаяно да се пребори с родилните мъки. Сигурно за това все ги изоставяше, всичките онези мили чичковци, благите женици, дето все ѝ предлагаша приятелството, любовта, разбирането си. Ние бяхме заразни, разтърсвани от недоверие, гордостта, която ни съпътстваше, бе последният пристан на неприетите.

– Предложих на Жозефин работа в магазина. – Постарах се гласът ми да звучи любезно и категорично. – Ако искам да реализирам идеята за Великденски фестивал на шоколада, ще ми е необходима доста помощ.

Най-сетне захвърли маската и погледът му засвятка, изпълнен с омаза.

– Ще я въведа в основните правила на занаята. Ще може да ме замества в магазина, докато аз приготвям нещата в кухнята.

Жозефин ме изгледа с неясна почуда. Смигнах ѝ.

– Ще ми направи голяма услуга и съм сигурна, че парите, които ще спечели, ще ѝ бъдат от помощ. Колкото до оставането. – Обърнах се направо към нея, гледайки я право в очите: – Жозефин, добре си дошла в нашия дом, колкото дълго пожелаеш. За нас е удоволствие да си сред нас.

Арманд се изкикоти.

– Е, както виждате, *mon pere*, няма нужда да си губите повече времето. – Изчурулика тя с меден гласец. – Нещата явно се подреждат чудесно и без вашата безценна намеса. – Сръбна от шоколада си предназначено невъзпитано. – Сигурна съм, че чаша от това тук ще ви се отрази невероятно добре. Виждаш ми се позаслабнал, Франсис. Пак ли посръбваш от общото винце, а?

Усмивката му дойде като стиснат юмрук.

– Много смешно, мадам. Чудесно е да видя, че не сте си изгубила чувството за хумор.

След това се завъртя на пети, кимна и като отрони едно „*Monsieurs-Dammes*“ към присъстващите, напусна магазина като любезен нацист от второразреден филм за войната.

25

Понеделник, 10 март

Смеховете им ме съпроводиха чак до улицата като рояк птици. Уханието на шоколад, примесено с мириса на гнева ми, ме замая, почувствах се приятно възбуден и разярен. Показахме се прави, *pere*. Това го потвърждава безапелационно. С последните си три удара срещу най-скъпото ни, а именно обществото, църковните празници и накрая един от най-светите ритуали, тя най-сетне разкри истинската си същност. Въздействието ѝ е зловредно и все по-мощно, семената му са покълнали у дузина, у две дузини плодоносни глави. Тази сутрин видях в двора на църквата първото глухарче, скрито зад надгробен камък. Вече е пробило толкова надълбоко, че не мога да достигна корените му, стъблото му е колкото пръст, преравя тъмнината зад камъка. Само след седмица ще плъпнат из целия двор, този път доста по-силни.

Муска дойде на служба, но не остана да се изповяда. Изглежда изтощен и ядосан, явно не се чувства удобно в неделните си дрехи. Заминаването на жена му бе тежък удар за него.

Когато се върнах от *chocolaterie*, ме чакаше с цигара в ръка под една от страничните арки.

– Е, *pere*?

– Говорих с жена ти.

– Кога ще се прибере?

Поклатих глава.

– Не искам да ти вдъхвам напразни надежди – отвърнах кротко.

– Упорита крава – изруга той, захвърли цигарата си и я стъпка с ток. – Простете за израза, *pere*, ама си е така. Само като си помисля колко неща заряхах заради тая откачена кучка... колко пари ми струваше...

– На нея също не ѝ беше лесно – вметнах многозначително, припомняйки му множеството ни разговори в изповедалнята.

Той сви рамене.

– Е, не съм ангел. Знам си слабостите. Ама кажи, *pere* – разпери трогателно ръце, – нима не съм бил прав поне донякъде? Ами какво ми е било да се събуждам всяка сутрин до тъпата ѝ физиономия? Непрекъснато да намирам джобовите ѝ пълни с откраднати неща от пазара, червила, парфюми, дрънкулки? Да съм принуден да изтърпявам вечните хорски погледи и подсмивания в църквата? А? – Изгледа ме

победоносно. – А, *pere*? Нима и аз не съм носил своя кръст?

Колко съм ги слушал тия приказки. За нечистоплътноста и тъпотата й, за това как краде, как не умее да върти домакинството. От мен не се иска да имам мнение по тези въпроси. Задължението ми е да предложа съвет и утеха. Обаче вечните му оправдания, убедеността му, че ако не се бил оженил за нея, щял да извърши велики дела, направо ме отвращават.

– Не сме тук, за да разпределяме вината помежду ви – смъмрих го, – а за да мислим как да спасим брака ти.

Той изведнъж помръкна.

– Съжалявам, *pere*, не... не биваше да говоря така. – Помъчи се да звучи искрено, между устата му лъснаха зъби като бивни. – Не си мисли, че не я обичам, *pere*. Така де, искам да си я върна, нали?

Че как иначе. Да му готви. Да го глади. Да му върти кафенето. И за да докаже на приятелчетата си, че никой не може да прави Пол-Мари на глупак, никой. Лицемерието му ме убива. Той наистина трябва да я спечели обратно. С това съм съгласен. Но не и от такива подбуди.

– Ако си я искаш обратно, Муска – леко дръпнато започнах аз, – трябва да ти кажа, че до момента се справяш забележително зле.

Той се сепна.

– Ама в какъв смисъл...

– Не ставай глупак.

Божичко, *pere*, как си проявявал толкова търпение с тези хора?

– Заплахи, ругатни и на всичкото отгоре сношната ти пиянска изцепка. Как си представяш, че това ще ти бъде от полза?

Помръкна.

– Не мога да допусна, че ще й се размине, *pere*. Всички говорят как жена ми ме е напуснала. И тази кучка Роше, дето си вре носа в чуждите работи... – Злобните му очички станаха като цепки зад очилата. – Ако нещо се случи с лигавия й магазин, ще си го е заслужила. Така ще се отървем завинаги от нея.

Изгледах го строго.

– Нима?

Последното бе твърде близо до собствените ми мисли, *mon pere*. Бог да ми е на помощ, но когато видях оная лодка да гори... Първично доволство, несъответстващо на ранга ми, езически порив, какъвто не би трябвало да изпитвам. Водих вътрешна борба с него, *mon pere*, в малките часове на нощта. Потиснах го у себе си, но също като глухарчетата то се върна и пусна упоритите си мънички коренчета. Вероятно тази е била

причината... имам предвид, че разбрах... поради която му отвърнах по-грубо, отколкото възнамерявах.

– Какво си намислил, Муска?

Той промърмори нещо едва чуто.

– Ами нещо като пожар? Би било твърде удобно?

Усетих как яростта раздува ребрата ми. Вкусът ѝ, едновременно металически и сладникав, изпълни устата ми.

– Като пожара, който ни отгърва от циганите?

Мазна усмивка.

– Защо не. Тия съборетини крият огромен риск от пожар.

– Чуй ме. – При мисълта, че може да е приел мълчанието ми за съгласие, ме обзе внезапен ужас. – Ако можех да предположа... ако изобщо ми бе минало през главата... че е възможно да си замесен в това... ако с онзи магазин стане нещо... – Сграбчих го за раменете, пръстите ми се врязаха в пухкавата му плът.

Изгледа ме наскърбен.

– Но, *pere*... нали сам казахте, че...

– Нищо не съм казвал! – Гласът ми отекна над площада – та-та-та! – и побързах да се успокоя. – Категорично не съм имал предвид да... – Покашлях се, в гърлото ми внезапно бе заседнала буца. – Не живеем в Средните векове, Муска – изрекох ясно. – Никой няма право... да тълкува... Божиите закони според собствените си нужди. Нито законите на обществото – добавих отчетливо, без да свалям поглед от мчите му. Роговиците бяха жълти като зъбите му. – Разбрахме ли се?

– Да, *mon pere* – отвърна обиден.

– Защото ако нещо стане, Муска, независимо какво: ступен прозорец, огън... каквото и да е... – По-висок съм от него с цяла глава. При това съм по-млад и по-здрав. Отвърща инстинктивно на физическата заплаха. Подбутвам го леко и прилепя гръб към стената. Едва сдържам гнева си. Фактът, че се е осмелил... че изобщо е могъл да си помисли... да земе ролята ми, *pere*. Че е бил той, жалкият, самозаблуждаващ се пияница. Че ме е забъркал в цялата тази работа. Че сега съм длъжен да защитавам жената, която ми е враг. Едва се сдържам.

– Дръж си ръцете далеч от този магазин, Муска. Ако трябва да се свърши нещо, аз ще се погрижа. Ясно ли е?

Вече е поомекнал, пристъпът е отминал.

– Да, *mon pere*.

– Остави всичко на мен.

Има още три седмици до големия ѝ фестивал. Само толкова. Три седмици, за да намеря начин да прекърша влиянието ѝ върху хората. Проповядвах срещу нея в църквата без никакъв ефект, само станах за смях. Беше ми казано, че шоколадът не е морална тема. Дори семейство Клермон възприема упоритостта ми като не съвсем нормална, Каролин се подсмивва с фалшива загриженост и отбелязва, че изглеждам превъзбуден, Жорж се хили доволно. Самата Виан Роше сякаш нищо не забелязва. Вместо да се мъчи да се слее с останалите, тя парадирва с другостта си, маха ми нагло с ръка от другия край на площада, като по този начин насърчава маймунджульците на хора като Арманд, непрестанно е заобиколена от деца и подстрекава нарастващата им лудост. Тази жена изпъква дори в тълпата. Ако потокът се движи надолу, тя ще тръгне нагоре. Косата ѝ, дрехите, вечно подгонени от вятъра, в неизменните ярки цветове, оранжеви и жълти, на точки или на цветя. В природата папагалът, попаднал сред врабчета, скоро бива отлъчен заради яркото си оперение. А тук я приемат с отворени обятия, дори с радост. Това, което другаде би накарало хората да повдигнат вежди, тук се толерира, защото Виан е една-единствена. Дори Клермон не остава сляп за чара ѝ, а неодобрението на жена му не е ни най-малко въпрос на морал, а е изцяло плод на завист, което не прави чест на Каро. Виан Роше поне не е лицемер и не използва Божието слово, за да се издигне в очите на хората. Но не бива да се забравя, че отношенията с нея предполагат някаква близост и разбирателство, недопустими за човек в моето положение. Така че е опасно дори да си помисля за това. Аз нямам право да проявявам симпатии. Яростта и кишите чувства са еднакво пагубни. Трябва да бъда безпристрастен, за доброто на общността и на Църквата. Към тях аз трябва да проявявам безрезервна преданост.

26
Сряда, 12 март

Не сме разговаряли с Муска от дни. Жозефин, която засега ще остане в La Praline, вече ходи сама до фурната в края на улицата. И отскача през площада до отсрещната цветарница. Тъй като отказва да се върне в Café de la République, ѝ заех някои от моите дрехи. Днес е със син пуловер и саронг⁶⁹ на цветя. Изглежда свежа и красива. Промени се само за няколко дни. Вече я няма онази характерна вяла враждебност, от отбранителните ѝ тикове не е останала и следа. Изглежда по-висока, стегната, изоставила е вечно приведената поза и многото катове дрехи, с които изглеждаше трътлеста и отпусната. Засега обслужва клиентите, докато аз работя в кухнята, но вече я научих как се темперират и смесват различните видове шоколад, а също и как се приготвят някои от по-обикновените видове пралини. Има бързи, сърчни ръце. Шеговито ѝ напомням за гангстерската ловкост, която ме изуми при първата ни среща и тя се изчервява.

– Никога не бих откраднала от теб! – Възмущението ѝ е вълнуващо, искрено. – Виан, нали не мислиш, че бих...

– Разбира се, че не.

– Нали знаеш...

– Да.

Преди двете с Арманд едва се поздравяваха, а сега са близки приятелки. Възрастната дама се отбива всеки ден, кога да си побъбрим, кога за кесия с любимите ѝ кайсиеви трюфели. Често идва заедно с Гийом, който не пропуска да намине. Днес дойде и Люк и тримата се настаняха в ъгъла в компанията на кана шоколад и малко еклери. От време на време до мен достигаха смеховете и възгласите им.

Точно преди да затворя, на прага се появи Рижия. Изглеждаше плах и предпазлив. Виждах го за пръв път след пожара и останах поразена от промяната в него. Изглежда отслабнал, косата му пригладена назад, лицето му безизразно и мрачно. Едната му ръка е превързана с мърляв бинт. Отстрани лицето му е в болезнено червени струпей, сякаш е изгорял лошо на слънцето.

Присъствието на Жозефин явно го стресна.

---

69. Вид малайска дреха, представляваща ивица плат, която се увива около тялото като пола или рокля. Носи се както от жени, така и от мъже. – Бел.прев.

– Съжалявам. Мислех, че Виан... – Обърна се рязко, готов да си върви.

– Не, чакайте. Тя е в кухнята. – Откакто работи в магазина, е доста по-спокойна, но сега прозвуча неуверена, уплашена, вероятно от вида му.

Той се поколеба.

– Вие сте от кафенето – отрони най-последно. – Вие сте...

– Жозефин Боне – прекъсна го тя. – Сега живея тук.

– Аха.

Заварих го да я гледа с характерния си умозрителен поглед в светлите очи. Не продължи темата и Жозефин се оттегли благодарна в кухнята.

– Радвам се да те видя – казах без заобикалки. – Искях да те помоля за една услуга.

– О?

В неговата уста дори едносрична дума може да звучи многозначително. Този път изразяваше недоверие, подозрение. Заприлича ми на неспокойна котка, която се готви за нападение.

– Искам да направя някои промени в къщата и се чудех дали... – Трудно ми е да намеря точните думи. Знам, че няма да приеме предложение, ако заподозре, че в него се крие идея за благотворителност.

– Няма нищо общо с нашата приятелка Арманд, нали? – каза го уж небрежно, но всъщност строго. Извърна глава към Арманд и компанията ѝ. – Правим добрини тихомълком, а? – подвикна хапливо.

Когато се извърна обратно към мен, лицето му бе предпазливо и хладно.

– Не съм дошъл да търся работа. Искях да те питам дали не си забелязала някой да се навърта около лодката ми онази нощ.

Поклатих глава.

– Съжалявам. Не съм.

– Добре. – Отново понечи да си върви. – Благодаря.

– Чакай малко – подвикнах след него. – Остани поне за по питие.

– Някой друг път. – Прозвуча рязко, почти грубо. Усетих как гневът кипи в сърцето му, готов да изригне веднага щом набележи цел.

– Ние все още сме ти приятели – казах, когато стигна до вратата. – Арманд, Люк и аз. Не се дръж сякаш сме ти врагове. Искаме да ти помогнем.

Рижия се извърна рязко. Гледаше мрачно и неприветливо с присвити като цепки очи.

– Вървете по дяволите всички. – Пророни с натежал от омраза глас и толкова силен акцент, че едва го разбрах. – Нямам нужда от ничия помощ. Изобщо не трябваше да се забърквам с вас. Останах само защото си мислех, че ще успея да разбера кой ми подпали лодката.

И излезе с тромава крачка, съпроводен от гневен хор цветисти псувни.

Всички вътре се спогледахме.

– Червенокоси! – възкликна Арманд. – Същински магарета на лед.

Жозефин изглеждаше съкрушена.

– Какъв ужасен човек – прошепна накрая. – Да не би ти да си му подпалила лодката. Кой му дава право да си го изкарва на теб?

Свих рамене.

– Чувства се безпомощен и разгневен – отвърнах кротко. – Естествена реакция. Освен това си мисли, че му предлагаме помощ, защото го съжаляваме.

– Мразя сцените – продължи Жозефин и разбрах, че мисли за съпруга си. – Радвам се, че си тръгна. Дали ще напусне Ланскене?

Поклатих глава.

– Едва ли. Та къде да отиде?

Четвъртък, 13 март

Вчера следобед слязох към Les Marauds да се видя с Рижия, но не пожънах повече успех от предишния път. Съборетината, в която живееше, бе залостена отвътре, кепенците спуснати. Представих си го, заровен в тъмната си дупка, сам с яростта си като подплашено животно. Извиках го по име, сигурна съм, че ме чу, но не отвърна. Мина ми през главата да му оставя бележка, но се отказах. Ако иска да дойде, трябва да е по негова воля. Анук беше с мен, натоварена с хартиената лодка, която ѝ бях направила от корица на списание. Докато се суетях около къщата на Рижия, тя се затича към реката и пусна лодката вътре, като с помощта на дълга пръчка се грижеше да не отива много навътре. Рижия не благоволи да излезе и аз се отправих към La Praline, където бях оставила Жозефин да забърква седмичната партида кувертюр. Нека Анук се оправя сама.

– Внимавай за крокодили – предупредих я със сериозен тон.

Тя ми се усмихна изпод ръба на жълтата барета. Въоръжена с тромпетчето си в една ръка и с пръчката в другата, започна да подскача ентузиазно и да надава пронизителни, немелодични звуци.

– Крокодили! Нападнат ни крокодили! Заредете оръдията!

– Внимавай да не паднеш.

Прати ми екстравагантна въздушна целувка и продължи да си играе. Когато се обърнах да ѝ хвърля още един поглед от баира, бомбардираше крокодилите с туфи трева и все още се чуваше острият вой на тромпетчето ѝ – ру-туу-ту! – прекъсван в хода на битката от звукови ефекти – тррр! бум-бум!

Изненадващо е, че продължавам да се изненадвам от внезапните, устремни приливи на нежност. Убедена съм, че ако присвия достатъчно добре очи към ниското следобедно слънце, ще мога да видя крокодилите с дългестите им кафяви тела и огромни челюсти, залповете на оръдието. Докато търчи между къщите, а червеното и жълтото на палтото и баретата ѝ проблясват между сенките, ми се струва, че различавам менажерията от полувидими образи, която я съпровожда. Стоя, втренчена в нея, тя се обръща и ме поглежда, подвиква едно „Обичам те!“ и се връща към сериозните занимания с играта.

Следобедът не отворихме за посетители, но за сметка на това с Жозефин се потрудохме добре, за да се запасим с достатъчно пралини и трюфели за до края на седмицата. Вече започнах да правя великденските шоколади, а Жозефин се специализира в украсяването на животинските фигурки и подреждането им в кутии, завързани с разноцветни панделки. Килерът е идеално хранилище за тях – хладно, но не толкова студено, че шоколадите да хванат онова бяло покритие, с което ги обвива хладилникът. Остават си кафяви и сухи, така че там можем да складираме всичките си по-специални продукти, подредени в кашони. И пак остава място за хранителните ни припаси. Подът е покрит със стари плочи с кафява политура, имитация на дъб, усещаш ги гладки и студени под краката си. От тавана виси самотна крушка. Вратата е от необработени борови талпи, в долния ъгъл има отвор за отдавна липсващата котка. Дори Анук харесва това място, миризмата на камък и старо вино. Изрисувала е с цветни тебешири пода и варосаните стени – животни и замъци, птици и звезди. Арманд и Люк се отбиха в магазина и останаха да си поговорят малко, после си тръгнаха заедно. Вече се срещат по-често, макар не винаги в La Praline. Люк ми каза, че миналата седмица ходил два пъти в къщата на баба си и отделил по един час за работа в градината.

– С-сега, когато къщата ѝ е ремонтирана, е време да се пог-грижим и за цветята – разпалено ми обяснява той. – Тя не може да копае както някога, но ми каз-за, че иска тази година да има цветя наместо бурени.

Вчера се появи с поднос цветя от Нарсис и ги разсади в прясно обърнатата леха край къщата на Арманд.

– Взех ѝ л-лавандула, иглика, лалета и нарциси. Харесва ярките, ароматни цветя. Зрението ѝ вече не е много добро, затова избрах и люляк, шибой и зановец, както и още няколко вида, които ще може да вижда. – Усмихна се свенливо. – Искам да ги посадя преди рождения ѝ ден.

Попитах го кога е родена Арманд.

– На двацет и осми март. Ще стане на осемдесет и една. Вече съм ѝ из-змислил подарък.

– Наистина ли?

Той кимна.

– Мисля да ѝ купя копринен комбинезон. – Сякаш искаше да се застрахова предварително. – Тя обича хубавото бельо.

Едва съдържах усмивката си, за да отвърна със сериозен тон, че идеята е чудесна.

– Ще трябва да отида до Ажен. Но м-майка не бива да разбере, че

ще припадне. – Засмя се. – Може да ѝ организираме празненство. Един вид да я приветстваме в новото ѝ десетилетие.

– Защо да не я попитаме какво мисли по въпроса? – предложих.

* * *

Анук се прибра в четири капнала от умора и радостно превъзбудена, в кал до ушите. Докато ѝ приготвя вода да се изкъпе, Жозефин направи чай с лимон. Свалихме мръсните арехи и Анук потъна в горещата вана, ухаеща на мед. После всички седнахме да закусим с rains au chocolat и brioche⁷⁰ с конфитюр от малини и сладки кайсии от оранжерията на Нарсис. Жозефин ми се видя замислена, въртеше бавно в ръка един плод.

– Тоя човек не ми излиза от главата – изплю камъчето най-накрая. – Нали се сещаш, дето мина отгук сутринта.

– Рижия.

Тя кимна.

– Пожарът на лодката му... – подметна колебливо. – Според теб не е било случайно, нали?

– Той така предполага. Каза, че миришело на бензин.

– Как мислиш, какво ще направи... – думите с мъка се откъсваха от устните ѝ, – ако разбере кой е.

Свих рамене.

– Нямам представа. Защо, да не би да имаш някакви подозрения?

– Не. Но ако някой знае... и не каже... – изстреля бързо, но фразата увисна незавършена във въздуха. – Дали той... искам да кажа... дали ще го...

Вдигнах глава към нея. Избягваше погледа ми, продължаваше да върти кайсията в ръката си. Изведнъж в мислите ѝ ми се мярна струйка дим.

– Знаеш кой го е направил, нали?

– Не.

– Ако знаеш нещо, Жозефин...

– Нищо не знам – отвърна безстрастно. – Де да знаех.

– Добре. Никой не те обвинява. – Постарах се гласът ми да прозвучи нежно, предразполагащо.

– Казах ти, че нищо не знам! – повтори високо. – Наистина. Освен това той си тръгва, нали сам го каза. Не е тукашен и изобщо не

---

70. Козуначена кифла (фр.). – Бел.прев.

биваше... – Прегриза изречението, внезапно стиснала зъби.

– Аз пък го видях тая сутрин – обади се Анук с пълна уста. – Ходих му на гости.

Погледнах я с любопитство.

– Той говори ли с теб?

Кимна енергично.

– Естествено. Каза, че другия път ще ми направи лодка, съвсем истинска, дето няма да потъва. Ако нали, ония коп'лета не я подпалят. – Имитира акцента му доста успешно. В устата ѝ се перчат озъбените призраци на неговите думи. Извърнах глава, за да скрия усмивката си.

– Къщата му е суперска – продължи Анук. – Пали си огън наред пода. Покани ме да му ходя на гости, когато си поискам. Упс! – Вдигна виновно ръка пред устата си. – Обаче ако не ти кажа. – Театрална въздишка. – Ама аз ти казах, маман, нали?

Прегърнах я и се засмях.

– Вярно, каза ми.

Жозефин изглеждаше ужасена.

– Според мен не бива да ходиш там – обърна се тя притеснено към нея. – Та ти не го познаваш добре. Може да е опасен.

– Мисля, че всичко е наред – намигнах на Анук. – Поне докато ми казва.

Тя ми смигна в отговор.

Днес имаше погребение. Беше се споминала една от обитателките на Les Mimosas⁷¹, старческият дом надолу по реката. Дали поради някакво чувство за страхопочитание или от благоприличие, няха много клиенти. Починалата се оказа на деветдесет и четири, както ме информира Клотилд от цветарския магазин, била роднина на покойната майка на Нарсис. Мярнах го на улицата. Единственото, което бе направил за случая, бе да си сложи черна вратовръзка и да облече старото сако от туид. Видях и Рейно, стоеше на прага на църквата в целия блясък на бяло-черните си одежди и посрещаше опечалените, които съвсем не бяха много. Десетина възрастни жени, сред които няха нито една познато лице. Едната беше в инвалидна количка, бутана от руса сестра, имаше няколко топчести и енергични бабета като Арманд и още няколко, белязани с прозирната крехкост на старостта. Всички бяха облечени в черно, с черни чорапи, бонета и шалове, някои с ръкавици, други притиснали

---

71. Мимозите (фр.). – Бел. прев.

восъчните си ръце към пресъхналата гърд като Грюневалдови девы. Докато се носеха към „Сен Жером“ в плътна, леко проплакваща групичка, не виждах почти нищо друго освен главите им. Едно сивкаво лице се повдигна и в мен се впиха подозрителни черни очи, окуражени от принадлежността си към групата. Сестрата, която вървеше най-отзад, крачеше наперено, почти бодро, с вид на професионалист. Явно никой не бе съкрушен от загубата. Жената в инвалидната количка носеше малък черен требник и проявяваше с пронизителен хленчещ глас. Другите мълчаха почти през цялото време, на влизане в църквата поздравиха Рейно с кимане и потънаха в мрака. Няколко ръце се протегнаха да му подадат листчета с траурни слова, които да прочете на службата. Единствената катафалка в селото дойде със закъснение. Вътре се клатушкаше ковчег с черна драперия, окичен с едничък букет цветя. Монотонен камбанен звън. Докато чаках в празния магазин, чух апатичния, краткотраен глас на органа, сякаш камъни, покапали в кладенец.

Жозефин, която приготвяше в кухнята порция *meringues* с шоколадов пълнеж, влезе тихо при мен, раменете ѝ потрепераха.

– Тъжно е.

Спомням си градския крематориум, органа, засвирил Бахова токата, евтината лъскава урна, миризмата на лак и цветя. Служителят събрка името на майка – Жан Роаше. Всичко свърши за десет минути.

Смъртта трябва да се приема като празник, казваше ми тя. Като рожден ден. Когато ми дойде редът, искам да се изстрелям като ракета в небето и да падна на земята в облак звезден прах, за да чуя как всички възкликват: Аххххх!

Разпилях праха ѝ от пристанището в нощта на четвърти юли. Имаше фойерверки, захарен памук, заря край вълнолома и тръпчивата миризма на барут, примесена с мирис на хотдог, пържен лук и гнилоч откъм водата. Това бе онази Америка, за която тя толкова бе мечтала, един гигантски лунапарк, неонов светлини, музика, тълпи от пеещи и блъскащи се хора – целият блясък и блудкава претруфеност, които тя толкова обичаше. Изчаках кулминацията на представлението, когато небето се превърна в трептяща феерия от светлина и багра и едва тогава пуснах праха ѝ по течението, пращинките се озариха в синьо, бяло и червено. Искаше ми се да кажа нещо, но не ми бяха останали думи.

– Тъжно е – повтори Жозефин. – Мразя погребенията. Никога не ходя.

Не отвърнах, само обърнах поглед към опустелия площад и се заслушах в органа. Добре поне, че не беше същата токата. Служителите от

погребалната агенция внесоха ковчега в църквата. Изглеждаше много лек, стъпките им отекваха по паважа отривисти и без следи от особена почит.

– Искан ми се да не бяхме толкова близо до църквата – продължи нервно Жозефин. – Не мога да мисля, като знам какво става в съседство.

– В Китай хората ходят на погребения, облечени в бяло. Поднасят си подаръци в ярки червени пакети, за късмет. Палят бенгалски огън. Разговарят, танцуват, смеят се и пеят. А накрая всички прескачат погребалната клада, един по един, за да благословят издигацията се дим.

Изгледа ме с любопитство.

– И там ли си живяла?

Поклатих глава.

– Не. Но в Ню Йорк имахме много познати китайци. За тях смъртта бе празник за живота на умрелия.

Явно не ми вярваше особено.

– Не разбирам как човек може да празнува нечия смърт – отрони най-сетне.

– Не празнуват смъртта, а живота. Целият живот. Дори края му. – Взех каната с шоколад от нагорещената плоча и налях две чаши.

След малко отидох до кухнята за две meringues, които бяха още топли и лепкави в шоколадовите си обвивки. Сервирах ги с гъст creme Chantilly и настъргани лешници.

– Май не е много прилично да ядем в този момент – каза Жозефин, но все пак си хапна.

Когато опечалените напуснаха църквата, заслепени от яркото слънце, бе вече обяд. Шоколадът и meringues бяха свършили, кафявите се позадържаха малко повече. Видях как Рейно излезе на прага на църквата, а жените се натовариха в микробуса с ярък жълт надпис „Les Mimosas“ и си заминаха. Още няколко мига и площадът придоби нормалния си вид. Нарсис дойде в магазина едва след като бе изпратил всички. Бе плувнал в пот в стегнатата си яка. Изказах му съболезнования, но той само сви рамене.

– Познавах я съвсем бегло – измънка с безразличие. – Леля на майката на жена ми. Живее в Le Mortoir⁷² от двайсет години. Не беше с всичкия си.

Le Mortoir. Видях как Жозефин се сепва при изричането на това

---

72. Нещо като „Мъртвилника“ (фр.), вместо „Мимозите“. – Бел.прев.

име. Зад цялата си мимозеста сладост този дом си остава именно това – място, където умираш. Нарсис просто се придържа към ритуала. Жената отдавна е била мъртва.

Налях му шоколад, черен и тръпчив.

– Парче торта?

Поколеба се за момент.

– По-добре не, нали съм в траур – не беше убедителен. – Каква е?

– Bavaroise⁷³, с карамелена глазура.

– Може едно малко парченце.

Жозефин гледаше през прозореца към опустелия площад.

– Пак се мотае наоколо. Онзи от Les Marauds. Стои пред църквата.

Хвърлих поглед през вратата. Рижия сновеше край страничния вход на „Сен Жером“. Изглеждаше възбуден, пристъпваше нервно от крак на крак, обвинил с ръце тялото си, сякаш му е студено.

Нещо не беше наред. Осъзнах го с внезапна, стряскаща категоричност. Имаше нещо тотално не наред. Както го гледах, се извърна рязко към La Praline. Претича през площада и се закова на прага, свел глава, вцепенен от отчаяние и чувство за вина.

– Арманд... Мисля, че я убих.

В първия момент не разбрахме какво казва. Разпери безпомощно ръце, сякаш да прогони лошите мисли.

– Тъкмо се канех да извикам свещеника. Тя няма телефон и си помислих, че може би той... – Млъкна. От уплахата акцентът му бе станал още по-ужасен, думите звучаха странно и неразбираемо, някакъв особен език от гърлени и виещи звуци, които биха могли да бъдат на арабски, испански или verlant⁷⁴, или някаква неразгадаема смесица между трите.

– Тя... каза ми да отида до хладилника... вътре имаше лекарство... – Отново млъкна, започваше да губи самообладание. – Не съм я докосвал. С пръст не съм я пипнал. Никога не бих... – Изплюваше думите с усилие, като счупен зъб. – Ще кажат, че съм я нападнал. Че съм искал да я обера. Не е вярно. Дадох ѝ бренди и тя се...

Млъкна. Полагаше неистови усилия да се овладее.

– Всичко е наред – опитах се да го успокоя. – Ще ми разкажеш по пътя. Жозефин ще остане в магазина. Нарсис, бягай да се обадиш на доктора от цветарницата.

Рижия се стегна.

---

73. Баварска (фр.). – Бел. прев.

74. Вид жаргонно говорене, при което се разменят сричките на думите. Самата дума verlant всъщност е l'envers, т.е. наопаки (фр.). – Бел. прев.

- Няма да се върна там. Направих каквото можах. Не искам...
- Сграбчих го за ръката и го задърпах след себе си.
- Нямаме време за глупости. Трябваш ми.
- Ще кажат, че аз съм виновен. Полицията...
- Арманд има нужда от теб. Хайде, тръгвай!

По пътя към Les Maraudeurs чух останалата част от несвързаната му история. Засрамен от избухването си предишния ден в La Praline, като видял, че вратата на Арманд е отворена, решил да ѝ се обади и я намерил почти в безсъзнание на стола ѝ. Успял да я вдигне достатъчно, за да може да промълви няколко думи. Лекарство... хладилника... Върху хладилника видял бутилка бренди. Напълнил една чаша и изсипал колкото можал между устните ѝ.

– Тя... се отпусна. Не можах да я свестя. – Започна да се покопитва той. – После си спомних, че е диабетичка. Вероятно съм я убил, опитвайки се да ѝ помогна.

– Не си я убил. – Бях останала без дъх от тичането, усетих остра болка отляво. – Ще се оправи. Дойде навреме за помощ.

- Ами ако умре? Кой ще ми повярва? – изрече с пресипнал глас.
- Пази си дъха. Докторът скоро ще дойде.

Вратата на Арманд все още зее отворена, край нея се е свила на кълбо една котка. Вътре е тихо. От един разхлабен улук пръска вода. Рижия хвърля бърз, професионален поглед: ще трябва да го оправя. Спира на прага, сякаш чака покана.

Арманд лежи на пода пред камината, лицето ѝ е с матовия цвят на гъба, устните ѝ синеят. Добре поне, че я е оставил легнала, едната ѝ ръка е под главата, вратът ѝ е опънат така, че да може спокойно да минава въздух. Не помръдва, но лекото потръпване на спарен въздух между устните ѝ ми подсказва, че диша. Край нея е захвърлен гобленът ѝ, има и разлята чаша кафе, образувало локвичка на пода. Цялата сцена е странно плоска, като кадър от ням филм. Усещам кожата ѝ студена като на риба, тъмните ѝ ириса се виждат ясно под изтънелите като влажен креп клепащи. Черната ѝ пола се е вдигнала малко над коленете, отдолу се виждат алени вълни. Изведнъж ми домъчнява за старите ѝ артритни нозе в черни чорапи и ярка копринена фуста под бозавия пенъор.

– Е? – Тревогата прави гласа му груб.

– Мисля, че ще се оправи.

Очите му гаснат невярващо, поглежда ме подозрително.

– Сигурно има инсулин в хладилника. Явно това е искала да ти

каже. Донеси го бързо.

Държи го при яйцата. В пакета има шест ампули и няколко игли. До тях кутия трюфели с надпис La Celeste Praline на капака. Няма почти нищо друго за ядене. Като не се брои отворената консерва сардини, парчето сланина и няколкото домата. Бия ѝ инжекцията в сгъвката на ръката. Тази техника ми е добре позната. В последния стадий на болестта, в борбата с която майка ми опита толкова много алтернативни методи на лечение, като акупунктура, хомеопатия, самовнушение, се завърнахме отново към добрия стар морфин. Когато не можехме да си осигурим рецепта, го купувахме на черно. И макар майка ми да мразеше лекарствата, го приемаше с радост, когато тялото ѝ започваше да се гърчи от болка и нийоркските небостъргачи се завъртваха пред очите ѝ като мираж. Арманд е лека като перце в ръцете ми, главата ѝ е отпусната. Ивицата руж на едната буза ѝ придава отчаяно палячовско изражение. Стискам вкочанените ѝ ръце между своите, разтривам ставите, размачквам пръстите.

– Арманд. Събуди се. Арманд.

Рижия не знае къде да се дәне, наблюдава ме с объркано, обнадеедено лице. Усещам ръцете ѝ като връзка ключове в шепите си.

– Арманд. – Опитвам се да звуча властно, мощно. – Не е време за сън. Трябва да се събудиш.

Ето. Едва доловимо потръпване, сякаш мръдна листо.

– Виан.

В следващия миг Рижия беше до нас на пода. Бял като платно, но с блеснали очи.

– О, кажи го пак, вироглава жено! – Облекчението му бе неописуемо, чак болезнено. – Знам, че си тук, Арманд, знам, че ме чуваш! – Погледна ме възбуден, още малко и щеше да избухне в смях. – Проговори, нали? Нали не съм си го въобразил?

Поклатих глава.

– Тя е силна жена. И си я намерил навреме, преди да изпадне в безсъзнание. Остави на инжекцията време да подейства, продължавай да ѝ говориш.

– Добре. – И той заговори – малко налудничаво, припряно, взрян в лицето ѝ за следи от живот. Аз продължих да разтривам ръцете ѝ, усещах как топлината постепенно се завръща в тялото ѝ.

– Никого няма да заблудиш, Арманд, дърта вещице такава. Силна си като кон. Ще живееш вечно. Освен това тъкмо ти поправих покрива. Нали не си мислиш, че се бяхтах толкова, та да може оная твоя

отвратителна дъщеря да ти наследи имота, а? Знам, че ме чуваш. Арманд. Убеден съм. Какво чакаш? Искаш извинение ли? Добре де, извинявай. – По лицето му се търколиха сълзи. – Чу ли? Извиних ти се. Аз съм едно неблагодарно копеле и наистина съжалявам. А сега се събуди...

– ... шумно копеле...

Рижия замлъкна наред изречението. Арманд се изкикоти едва чуто. Устните й помръднаха безмълвно. Очите й показваха, че се е върнала. Рижия пое нежно лицето и в шепа.

– Уплаших ви, а? – Гласецът ѝ бе като тъничка нишка.

– Тц.

– Да, ама ви уплаших. – Усетих задоволство и закачка. Рижия избърса очи с опакото на ръката си.

– Дължиш ми пари за работата, която ти свърших – отрони треперливо. – Просто се уплаших, че ще се измъкнеш, без да ми платиш.

Арманд се изкикоти пак. Възвръщаше силите си и като я хванахме от двете страни, успяхме да я вдигнем на стола. Все още бе мъртвешки бледа, лицето ѝ бе хлътнало в себе си като загнила ябълка, но очите ѝ бяха живи и прояснени. Рижия се обърна към мен, за пръв след пожара бе свалил защитната си маска. Ръцете ни се докоснаха. За секунда мярнах лице, осветено от луната, заоблената извивка на голо рамо върху тревата, трептящо призрачно ухание на люляк... Усетих как ококорвам очи в изненада. Той явно също бе почувствал нещо, защото се отдръпна сконфузен. Дочух тихия кикот на Арманд изотзад.

– Казах на Нарсис да се обади на доктора – подхвърлих уж небрежно. – Ще пристигне всеки момент.

Арманд ме погледна. Дъгата премина помежду ни и за пореден път се запитах как успява да види нещата толкова ясно.

– Тоя доктор Смърт няма да прекрачи прага на къщата ми. Можеш да му кажеш да върви, откъдето е дошъл. Хич не ми се слушат наставленията му.

– Но ти си болна – запротестирах. – Ако Рижия не бе наминал случайно, досега да си мъртва.

Изгледа ме подигравателно.

– Виан – започна търпеливо, – така е със старите хора. Обикновено умират. Такъв е животът. Случва се непрекъснато.

– Да, но...

– И да не си мислят, че ще отида в Le Mortoir. Предай им го от мое име. Не могат да ме накарат насила. Живяла съм в тази къща шейсет

години и когато му дойде времето, ще умра тук.

– Никой няма да те принуждава да вървиш където и да било – остро се намеси Рижия. – Просто си се отнасяла несериозно с лечението си, това е. Следващия път ще си по-внимателна.

Арманд се усмихна.

– Не е толкова просто.

– Че защо да не е? – Упорито.

Тя сви рамене.

– Питай Гийом. Доста съм разговаряла с него. Той разбира. – Вече звучеше почти нормално, въпреки че все още бе слаба. – Не искам да взимам това лекарство всеки ден – обясни кротко. – Не искам да спазвам безкрайни диети. Не искам мили сестри, които ми говорят, сякаш съм в детската градина. Аз съм на осемдесет и ако някой му е все едно какво искам... – Млъкна изведнъж. – Кой е?

Нищо й няма на слуха. Аз също го чух – едва доловимо пърпорене на кола, тръскаща се по неравния път към дома й. Докторът.

– Ако е она лицемерен шарлатанин, кажи му, че си губи времето – озъби се Арманд. – Кажи му, че съм добре. Да върви да си намери друга жертва, на която да поставя диагнозите си. Нямам нужда от него.

Хвърлих поглед навън.

– Явно е довел със себе си половин Ланскене – отбелязах тихо.

Синият ситроен щеше да се пръсне по шевовете. Освен доктора, блед мъж в тъмносив костюм, забелязах Каролин Клермон, приятелката й Жолин и Рейно, натъпкани на задната седалка. Отпред седеше Жорж Клермон, който явно се чувстваше неловко и протестираше тихичко с глуповат вид. Вратата на колата се отвори и над внезапната глъчка се извиси пронизителният фалцет на Каролин.

– Казвах й аз! Нали й казвах, Жорж? Никой не може да ме обвини, че не съм изпълнила дълга си, какво ли не направих за тази жена, а сега...

Припряно трополене на стъпки по камъните, после, щом нежеланите гости влязоха в къщата, гласовете им се взривиха в какофония.

– Маман? Маман? Дръж се, скъпа, аз съм! Идвам! Насам, мосю Кусоне, насам към... о, ама вие знаете пътя, нали? О, боже, колко пъти й повтарях... бях убедена, че ще се случи нещо такова...

Жорж изпротестира вяло.

– Наистина ли смяташ, че е редно да се бъркаме, Каро, скъпа? Искам да кажа, остави доктора да си върши работата, нали разбираш?

Жолин, с хладния си, високомерен глас:

– Да се чуди човек какво изобщо е правил той в къщата й.

Рейно, едва чуто:

– Трябваше да дойде при мен...

Усетих как Рижия се стегна още преди да са влезли в стаята, огледа се бързо, сякаш диреше път за бягство. Първи влязоха Каролин и Жолин с безупречните си шиньони, еднакви шлифери и маркови шалове, плътно зад тях ситнеше Клермон, пременен в необичаен за посред работен ден в дърводелския цех тъмен костюм с вратовръзка. Може би жена му го бе накарала да се преоблече специално за случая. После докторът, свещеникът... същинска сцена от сапунена опера, всички застинаха на прага с шокирани лица, любезни, виновни, опечалели, разярени. Рижия ги посрещна с типичното непокорство в погледа си, с превързана ръка, косата му мокра от тичането. Аз до вратата, с опръскана в кал оранжева пола. Арманд, бледа, но вече на себе си, жизнерадостно полюшкваща се в стария стол, очите й бляскаха свирепо, пръстът й свит в магически знак.

– Така, лешоядите са тук – звучеше непринудено и заплашително. – Бързичко се домъкнахте, а? – Остър поглед към Рейно, който стоеше най-отзад. – Рече си, че най-сетне ти е паднало, а? Реши, че ще можеш да удариш една-две благословийки, преди да дойда на себе си. – Изкикоти се вулгарно. – Лошо, много лошо, Франсис. Още не съм готова за последна служба.

Рейно изглеждаше мрачен.

– Очевидно. – Бърз поглед към мен. – Цяло щастие е, че модмоазел Роше се оказа толкова... компетентна... в боравенето с игли. – Думите му си бяха открито заяждане.

Каролин бе като гръмната, лицето й усмихната маска на скръб.

– Маман, cherie, виждаш ли какво става, като те оставим да правиш каквото си искаш. Така ни изплаши всички.

Арманд се люлееше отегчена.

– Вечно си несъгласна, все създаваш затруднения...

Докато Каро говореше, Ларифлет скочи в скута на Арманд и тя започна да я гали разсеяно.

– Сега нали разбираш защо все ти повтаряме...

– Че ще е най-добре да отида в Le Mortoir? – довърши вместо нея Арманд. – Ех, Каро, никога не се отказваш, нали? Одрала си кожата на баща си. Тъп, но упорит. Едно от най-привлекателните му качества.

Думите й подразниха Каро.

– Не е Le Mortoir, а La Mimosas, и ако бе благоволила да хвърлиш...

– Храна в тубичка, отговорник, дето те води до кенефа, за да не...

– Не ставай смешна.

Арманд се засмя.

– Скъпа дъще, на моята възраст мога да бъда каквато си реша. Щом ми се ще да съм смешна, защо не. Достатъчно съм живяла, за да мога да си позволя всичко.

– Държиш се като дете. – Гласът на Каро е злостен и сърдит. – Les Mimosas е един прекрасен, специален дом, където ще можеш да общуваш с хора на твоята възраст, да излизаш на разходки, където всичко ти е организирано...

– Каква прелест – Арманд не спираше да се полюшва. Каро се обърна към доктора, който се чудеше къде да се дене. Кльошав нервак, очевидно притеснен, сякаш свенлив младеж, попаднал на оргия. – Симон, кажи й!

– Хм, не знам дали бих предпочел точно...

– Симон е съгласен с мен – прекъсна го властно Каро. – При твоето състояние и на твоята възраст просто не можеш да продължаваш да живееш по този начин. Та нали във всеки един миг може...

– Да, мадам Воазен – Гласът на Жолин бе разумен и благ. – Няма да е зле да послушате... искам да кажа, разбира се, че не е нужно да губите своята самостоятелност, но за ваше добро...

Очите на Арманд са бързи, умни и подигравателни.

Изглежда продължително Жолин, която се сепна видимо и извърна пламналото си лице встрани.

– Напуснете дома ми – кротко каза Арманд. – Всички.

– Но, маман...

– Всички – равнодушно повтори Арманд. – Искам две минути насаме с докторчето. Май е време да ви припомня, че сте дал Хипократова клетва, мосю Кусоне. А докато свърша с него, очаквам останалата измет да я няма. – Понечи да стане, като си помогна с ръце. Подхванах я, а тя ми се усмихна кисело и дяволито. – Благодаря, Виан. На теб също. – Последното беше за Рижия, който се бе сврял в ъгъла на стаята отпуснат и безразличен. – Искам да те видя за малко, щом приключи с доктора. Не си тръгвай.

– Кой, аз ли? – смути се Рижия.

Каро му хвърли неприкрито презрителен поглед.

– Мисля, че в моменти като този, маман, семейството ти би трябвало да е...

– Ако имам нужда от вас, знам къде да намеря. Засега смятам да

направя някои приготовления.

Каро изглежда Рижиа.

– О? – Във възклицанието ѝ отекна омраза. – Приготовления? – Огледа го от главата до петите, видях как той леко потрепна. Преди Жозефин имаше същия тик. Едно стягане, леко отпускане на раменете, ръце дълбоко в джобовете, сякаш в желание да се свие. Под изпитателния поглед на Каролин изпъкват всичките му кусури. В този момент той сякаш се вижда през нейните очи – мръсен, недодялан.

За да я подразни, реагира според вменената му роля.

– Какво, по дяволите, си ме зяпнала?

Тя го поглежда стреснато и отстъпва. Арманд се ухилва.

– Ще се видим по-късно – казва му. – Още веднъж ти благодаря.

Каро ме последва видимо наскърбена. Разкъсвана между любопитството и неохотата да разговаря с мен, е рязка и снизходителна. Изложих ѝ само фактите, без да ги украсявам. Рейно изслуша разказа ми с безизразно лице, досущ като статуите в църквата. Тъпо ухилен, Жорж се постара да се държи дипломатично и не спря да ръси изтъркани фрази. Никой не предложи да ме закара до вкъщи.

28

Събота, 15 март

Тая сутрин пак се опитам да говоря с Арманд. И тя за пореден път отказа да ме приеме. Червенокосото ѝ куче пазач ми отвори и като запречи с рамене входа, за да не мога да вляза, изляя нещо на грубия си жаргон. Арманд се чувства добре, каза. Трябва ѝ малко почивка и ще се възстанови напълно. Внукът ѝ е при нея, приятелите ѝ я посещават всеки ден. Последното прозвуча толкова саркастично, че направо си прехапах езика. Не иска да я безпокоят. Унизително ми е да му се моля, *pere*, но съм наясно със своя дълг. Независимо от лошата компания, с която се е обградила, въпреки подигравките и оскърбленията, с които ме залива, аз не мога да пренебрегна дълга си. Моята работа е да нося утеха дори когато тя е нежелана. И да напътствам. Но как да говоря с този човек за душата? Очите му са пусти и безразлични като на диво животно. Опитвам се да му обясня. Арманд е на години, казвам му. Упоритата възрастна дама. И двамата имаме толкова малко време. Нима не разбира? Нима ще ѝ позволи да сложи сама край на живота си, като не позволява на близките си да се грижат за нея и се държи арогантно с тях?

Той вдига рамене.

– Тя си е добре – повтаря невъзмутимо. – И има кой да се грижи за нея. Скоро ще се възстанови напълно.

– Не е вярно – гласът ми е преднамерено груб. – Тази жена играе на руска рулетка с лечението си. Отказва да приеме съветите на доктора. Яде шоколад, за Бога! Замисляли ли сте се какво означава това за човек в нейното състояние?

Лицето му се затваря, става враждебен и резервиран.

– Тя не желае да разговаря с вас – изрича монотонно.

– Не ви ли е грижа? Нима ви е безразлично, че чревоугодничеството ѝ може да я убие?

Свива рамене. Под крехката черупка на безразличието улавям бушуваща ярост. Няма начин да проникна до по-добро кътче на душата му. Той просто стои на пост, изпълнява заповед. Муска казва, че Арманд му е обещала пари. Сигурно е от негов интерес да я гледа как умира. Познавам опърничавата ѝ природа. Да лиши от наследство близките си заради някакъв чужденец – това е съвсем в нейния стил.

– Ще почакам. Ако се наложи, цял ден.

Стоях в градината два часа. После заваля. Не бях взел чадър, расото ми подгизна. Втресе ме. След известно време се отвори прозорец и до мен достигна влудяващият аромат на кафе и топъл хляб от кухнята. Видях кучето пазач да ме гледа с онзи нагъл, презрителен поглед. Дори да паднех в безсъзнание в калта, пръста си няма да помръдне за помощ. Заизкачвах се бавно по хълма към църквата и усетих погледа му, впит в гърба ми. Над реката като че отекна смях.

С Жозефин Муска също претърпях провал. Въпреки че не идва на църква, успях да поговоря с нея на няколко пъти, но без резултат. Сърцето ѝ се е свило в неразбиваема буца стомана, превърнала се е в олицетворение на упорството, макар че, общо взето, не проявява неуважение и говори спокойно. Никога не се отдалечава от La Celeste Praline и днес съвсем случайно я срещнах извън магазина. Метеше паважа отпред, завързала косата си с жълта кърпа. Когато се приближих, я чух да си припява нещо.

– Добро утро, мадам Муска – поздравих я любезно. Знам, че ако искам да я спечеля обратно, трябва да бъда учтив и благоразумен. Ще я накарам да се разкайва за греховете си, но по-късно, когато всичко приключи.

Усмихна ми се през стиснати устни. Станала е някак по-уверена, върви с изправен гръб и високо вдигната глава, прихваща стойката и жестовете на Виан Роше.

– Вече съм Жозефин Боне, *pere*.

– Не и пред закона, мадам.

– Хич не ме интересува този закон.

– Божият закон – наблюдавам умишлено и я поглеждам укорително. – Молих се за теб, *ma fille*, за твоето избавление.

Засмя се, но не злонамерено.

– Значи молитвите ви са били чути, *pere*. Никога не съм била пощастлива.

Като непревземаема крепост е. Само една седмица в компанията на онази жена и вече говори с нейния глас. Смяхът им е непоносим. Усвоили са подигравателния тон на Арманд, непрекъснато ме предизвикват и ме правят на глупак, а това ме вбесява. Вече усещам как в душата ми се разлива слабост, *pere*, нещо, на което си мислех, че съм неподатлив. Докато наблюдавам *chocolaterie* отгътък площада, пъстрата витрина, сандъчетата с нащъфтяло в розово, червено и оранжево мушкато, подредени по балконите и от двете страни на вратата, усещам как у мен коварно се прокрадва съмнението, устата ми се изпълва със слюнка при спомена за

сладостните аромати, с които е пропито това място. Сметана, плодови бонбони и карамел, неустоим коктейл от коняк и свежи какаови зърна. Ухание на женска коса точно там, където тилът потъва в нежната трапчинка и се слива с главата. Аромат на зрели кайсии, топъл козунак и канелени кифлички, на чай с лимон и момина сълза. Благовоние, попило във вятъра и литнало като победно знаме; следа, оставена от сатаната, не зловеща, както ни учеха като деца, а най-ефирният, най-чувствен полъх, богата есенция, събрана от хиляди билки, омайваща главата и раздираща духа. Стоя пред „Сен Жером“ с повдигната към вятъра глава, жаден да доловя този божествен парфюм. Той тревожи съня ми, нощем се будя облян в пот, изнемогващ от глад. Сънувам как поглъщам тонове шоколади, плувам сред шоколади, които не са хрупкави, а меки като плът, към тялото ми зейват хиляди усти, които ме поглъщат на малки хапки. Да умра от нежната им ненаситност е кулминацията на всяко познато изкушение. В такива моменти почти съм склонен да разбера Арманд Воазен, която с всяка екстатична хапка излага живота си на риск.

Казах почти.

Знам своя дълг. Сега, когато реших епитимията ми да включва и тези неочаквани моменти на пропадане, спя съвсем малко. Имам болки в ставите, но така поне имам за какво друго да мисля. Физическото удоволствие е пролуката, през която сатаната провира своите пипала. Избягвам сладостните аромати. Ям по веднъж на ден, при това най-прости и лишени от мирис храни. Когато не съм отдаден на задълженията си към паството, работя в църковния двор, прекопавам лехи, плевя около надгробните плочи. През последните две години хората доста са занемарили тези обязанности и сега, когато се разхождам из някога изрядния църковен двор, ме обзема безпокойство. Лавандула, майорана, енчец и градински чай са избуяли неконтролируемо сред треви и лилави магарешки бодили. Има толкова много разсейващи миризми. Бих предпочел спретнати лехи от храсти и цветя, може би в цветарници околоръст. Изобилието ме смущава, в него има нещо богохулно, някакъв див порив на живота, растенията се задушават едно друго в отчаян опит за надмощие. Да господаруваме над всички тях, така пише в Библията. Не се чувствам господар. По-скоро ме обзема безпомощност, понеже докато копая, подкастрям и режа от едната страна, стегнатите редици на зелената армия напират от другата, изплели подигравателно дългите си езици срещу моите усилия. Нарсис явно се забавлява, хвърля ми презрителни погледи.

– По-добре вземи засади нещо, *pere*, запълни празните пространства с нещо красиво. Иначе никога няма да се отървеш от буренака.

Прав е, разбира се. Поръчах сума ти цветя от оранжерията му, култивирани растения, които ще засадя в лехи. Харесват ми белите бегонии и дребните перуники, също и бледожълтите далии и великденските люляци – не миришат, но са тъй прекрасни с претенциозните си, кичести листца. Красиви, но не завоевателни, обещава Нарсис. Природата, опитомена от човека.

Виан Роше идва да види какво правя. Не ѝ обръщам внимание. Носи тюркоазенозелен пуловер и дънки, обува е в пурпурночервени велурени ботуши. Косата ѝ се ветрее като пиратски флаг.

– Чудесна градина – отбелязва и ръката ѝ се плъзва над растенията. Свива юмрук и го разтваря пред лицето си, вдъхвайки аромата. – Букет от билки. Маточина и мащерка, градински чай...

– Не им знам имената – прекъсвам я рязко. – Не съм градинар. Пък и са само плевели.

– Обичам плевелите.

Как иначе. Сърцето ми набъбва от ярост... може би е от аромата? Изправих се, затънал до хълбоците в буйните треви, и усетих леко изпукване в долните прешлени.

– Мога ли да ви попитам нещо, модмоазел?

Погледна ме хрисимо, усмихна се.

– Бихте ли ми казали какво целите, като насърчавате енориашите ми да изтръгват корените на живота си, да изоставят сигурността си...

Погледна ме безучастно.

– Корените на живота си? – Извъртя глава към купчината бурени край пътеката.

– Имам предвид Жозефин Муска – не ѝ позволих да продължи.

– О! – откъсна стръкче зелена лавандула. – Тя не беше щастлива.

Явно според нея това обяснява всичко.

– А сега, когато наруши брачната си клетва, когато изостави всичко, което имаше, когато се раздели с предишния си живот, мислите ли, че е по-щастлива?

– Разбира се.

– Чудесна философия – не се съдържам, – особено ако сте човек, който не вярва в греха.

Засмя се.

– Ами аз не вярвам. Ни най-малко.

– Тогава ми е жал за горкото ви дете – изсъсках язвително. –

Отгледано без Бог и без морал.

Отговорът ми явно не й се хареса.

– Анук може да различава доброто от злото – каза и веднага разбрах, че този път съм стигнал до сърцето й. Точка за мен. – Що се отнася до Бог... – млъкна посред изречението, – не мисля, че бялата якичка ви дава неотменимо право на достъп до божественото – довърши по-меко. – Не мислите чи, че тук ще се намери място и за двама ни?

Не я удостоих с отговор. Толкова ми е ясна зад цялата си фалшива толерантност.

– Ако наистина искахте да извършите добро – казах след малко с достойнство, – щяхте да убедите мадам Муска да преосмисли прибързано взетото решение. И да вразумите Арманд Воазен.

– Да я вразумя ли? – направи се на недоразбрала, но много добре знае какво имам предвид.

Повторих повечето от това, което бях казал и на кучето пазач. Арманд е стара, започнах, вироглава и упорита. Нейното поколение трудно приема постиженията на съвременната медицина. Колко са важни диетата и лекарствата. Упоритият отказ да приеме фактите.

– Но Арманд се чувства добре там, където е. – Явно си вярва. – Не иска да напусне дома си и да отиде в старчески дом. Исква да умре там, където е живяла.

– Няма право! – Гласът ми изплющя над площада. – Това не е нейно решение! Може да живее още дълго, защо не и десет години...

– Едното не изключва другото. – Този път ме укорява. – Все още е подвижна, енергична, независима...

– Независима! – Едва съумявам да прикрия възмущението си. – Когато само след шест месеца ще ослепее напълно? Тогава какво ще прави?

За пръв път ми се стори объркана.

– Не разбирам – каза след малко, – Арманд си вижда съвсем добре, нали? Искам да кажа, та тя не носи дори очила?

Изгледах я строго. Не знаеше.

– Не сте говорила с доктора, нали?

– Защо? Арманд...

Прекъснах я.

– Арманд има проблем. Проблем, който систематично пренебрегва. Ясно ли ви е сега колко е упорита. Отказва да го приеме дори пред себе си, дори пред семейството си...

– Кажете ми, моля ви. – Очите й са твърди като ахати.

Казак й.

29

Неделя, 16 март

Отначало Арманд се направи, че не разбира за какво й говоря. После премина в по-горна октава и настоя да й кажа кой си е отворил устата, като в същото време обяви, че непрекъснато си вра носа в чуждите работи и че изобщо нямам представа какви ги дрънкам.

– Арманд – успях да се включа, докато си поемаше дъх. – Каж ми. Обясни ми какво означава диабетна ретинопатия...

Сви рамене.

– И аз искам да знам защо оня овчи доктор се е раздрънкал пред цялото село – избухна тя. – Защо ме третира като човек, неспособен да взема решения за себе си. – Изгледа ме сърдито. – А ти не си по-добра от него, мадам. Само ме къткаш, отрупваш ме с грижи... Не съм дете, Виан.

– Това ми е известно.

– Е, радвам се. – Протегна се към останената до лакътя й чаша. Забелязах предпазливостта, с която я подхвана между пръстите си, видях как внимателно провери дали я е хванала добре, преди да я вдигне. Не тя, аз съм била сляпата. Бастунът с червената фльонга, внимателните движения, недовършеният гоблен, скритите под широкополи шапки очи...

– И без друго нищо не можеш да направиш – продължи след малко по-меко. – Доколкото разбрах, е нелечимо, така че не засяга никой друг освен мен. – Сръбна от чая си и изкриви лице. – Лайка – отрони без капчица ентузиазъм. – Абсорбирала токсините. Като котешка пикня е. – Върна чашата на мястото й със същото внимателно движение.

– Липсва ми четенето. Вече ми е много трудно да виждам буквите, но Люк ми чете понякога. Помниш ли как го накарах да ми почете Рембо при първата ни среща?

Кимнах.

– Говориш, като че ли е било преди години.

– Така си е. – Гласът й бе слаб, почти равен. – Получих онова, което мислех, че никога няма да имам, Виан. Внукът ми идва при мен всеки ден. Говорим си като големи хора. Добро момче е, толкова е мил, че дори му домъчнява за мен по мъничко...

– Той те обича, Арманд. Всички те обичаме.

Иззикоти се.

– Е, чак пък всички. Но това няма значение. Всичко, за което някога съм мечтала, го имам тук и сега. Къщата ми, приятелите ми, Люк... – Изгледа ме настойчиво. – Няма да допусна някой да ми отнеме всичко това – обяви войнствено.

– Не разбирам. Никой не може да те принуди...

– Не говоря конкретно – прекъсна ме рязко. – Кусоне може да си бае колкото си ще за имплантации на ретина, за скенерни и лазерни терапии и каквото друго му хрумне. – Презрението ѝ към всичко това бе очевидно. – Това с нищо няма да промени нещата. Истината е, че ослепявам, и никой не може да направи кой знае какво, за да попречи на това. – Скръсти ръце с някаква особена примиреност. – Трябваше по-рано да отида при него – рече без горчивина. – Сега връщане назад няма, положението само ще се влошава. Шест месеца частично зрение е най-много, което може да ми даде. После Le Mortoir независимо дали ми харесва или не, докато ми дойде редът да умра. – Замълча. – Може пък да изкарам още десетина години – отрони замислено, сякаш чула разговора ми с Рейно.

Отворих си устата да ѝ възразя, да ѝ кажа, че може да не е толкова зле, но се отказвах.

– Не ме гледай така, дете. – Бодна ме закачливо. – След банкет, където си яла пет ястия, ти се ще да пийнеш кафенце с ликьорче, нали така? Едва ли ще се нахвърлиш веднага на паницата каша? Едва след това ще можеш да хапнеш още нещо допълнително.

– Арманд.

– Не ме прекъсвай. – Гледаше ме с блеснали очи. – Искам да ти кажа, че трябва да знаеш къде да спреш, Виан. Трябва да знаеш кога да си бутнеш чинията и да си поръчаш питие. След две седмици ставам на осемдесет и една...

– Не е толкова много – извиках, без да ща. – Не мога да повярвам, че се предаваш просто така.

Погледна ме.

– А ти беше човекът, доколкото си спомням, който казваше на Ги-йом да запази мъничко достойнство на Чарли.

– Но ти не си куче! – Вече бях ядосана.

– Не съм. И имам право на избор.

Коварно място е Ню Йорк, с цялата си претруфеност. През зимата е студено, през лятото – непоносимо горещо. След първите три месеца

свикваш дори с шума, преставаш да го забелязваш, глъчката от коли, гласове и таксите се слива в обща звукова пелена, която пада над града като дъжд. Пресичаше улицата на връщане от магазина, прегърнала кафявия плик с обяда ни, аз изтичах да я посрещна, тя се оглеждаше в другата посока, зад нея огромен билборд с реклама на „Марлборо“, мъж на фона на верига червени планини. Видях го. Отворих уста да извикам, да я предупредя... Замръзнах. Всичко свърши за секунда. Страхът ли залепи езика ми за небцето? Или бе бавната реакция на човешкото тяло пред лицето на неминуема опасност, мисълта стига до мозъка цяла вечност след отклика на плътта. А може би бе надеждата, онази надежда, която идва, след като всички мечти са мъртви, а каквото остава, е бавната, мъчителна агония на преструвката?

Разбира се, маман, естествено, че ще стигнем до Флорида. Ще го направим.

Лицето ѝ е застинало в усмивка, очите ѝ са неестествено бляскави, като зарята на четвърти юли.

Какво ще правя без теб?

Всичко е наред, маман, ще успеем. Обещавам ти. Вярвай ми.

Черния призрак ни наблюдава с треперливата си усмивка и за един безкраен миг съм убедена, че има и по-лошо, много по-лошо, от това да умреш. После се окопитвам и започвам да крещя, предупреждението ми обаче я застига твърде късно. Извърща лице към мен, бледите ѝ устни се разтягат в усмивка... Какво има, скъпа?... и викът, който би трябвало да изрече името ѝ, потъва в писъка на спирачки.

Флорида. Звучи като женско име, пронизва улицата, младата жена тича като обезумяла между колите, захвърля плика с покупките, зеленчуци, кутия мляко, лицето ѝ е разкривено от ужас. Звучи като име, сякаш по-възрастната жена, която издъхва на улицата, се казва Флорида. Мъртва е, преди другата да стигне до нея, отива си тихо и спокойно, чак ми става неловко, задето съм вдигнала такава тупурдия, едра лелка в розов анцуг ме поема в месестата си прегръдка, но чувството, което е най-силно в мен, е облекчение, като срязан цирей. Сълзите ми са на облекчение, горчиво, изгарящо облекчение, че най-накрая съм се добрала до финалната права. Че съм финализирала невредима, или почти невредима.

– Не плачи – тихо отрони Арманд. – Нали ти винаги си казвала, че щастието е единственото нещо, което има значение?

С изненада установих, че лицето ми е мокро.

– Освен това имам нужда от помощта ти.

Прагматична както винаги, ми подаде кърпичка, която измъкна от джоба си. Ухаеше на лавандула.

– Ще вдигам тържество за рождения си ден. Идеята е на Люк. Разходите са без значение. Искам да се заемеш с организацията.

– Моля? – Бях объркана от това внезапно преминаване от смъртта към празненствата и обратно.

– Последното ми ястие. Дотогава ще си вземам лекарството като добро момиче. Дори ще пия този отвратителен чай. Искам да доживея до осемдесет и първия си рожден ден, Виан, заобиколена от всичките си приятели. Бог ми е свидетел, може дори да покания оная моя изкукуруига-ла дъщеря. Ще почетем подобавашо и шоколадовия ти фестивал. А после... – Светкавичен жест на безразличие. – Не всеки може да се похвали с толкова щастие. Да има възможност да планира нещата до последната подробност. О, и още нещо – изгледа ме вледенявашо. – Никому нито дума. Никому. Не искам проблеми. Имам право на избор, Виан. Това си е моят рожден ден. Не ми трябва никакви ревлюовци, дето да ми подсмърчат на купона. Разбрахме ли се?

Кимнах.

– Обещавах ли? – Сякаш разговаряш с вироглаво дете.

– Обещавам.

Лицето ѝ придоби онова изражение на блаженство, с което винаги говори за добрата храна. Потърка ръце.

– А сега да обсъдим менюто.

Докато работехме заедно в кухнята, Жозефин отбеляза, че съм много мълчалива. Вече имахме триста великденски кутии с подаръци, подредени прилежно в килера и завързани с панделки, но възнамерявах да направим още толкова. Ако продам всичко, ще спечелим доста пари, може би достатъчно, за да се установим тук за постоянно. Ако не... засега отхвърлям тази възможност, ветропоказателят ми се присмива прегракнало от високата си кула. Рижия вече започна да работи по новата стая на Анук под покрива. Фестивалът е рисковано предприятие, но рискът винаги е бил неизменна част от живота ни. Полагахме всички усилия начинанието да излезе успешно. Разлепихме афиши не само в Ажен, но и в околните градчета. По радиоточката ще съобщават за него през цялата Страстна седмица. Благодарение на неколцина стари приятели на Нарсис ще има и жива музика. Освен това цветя, игри... Разговарях с някои от търговците, дето излизат на пазара в четвъртък. Обещаха сергии с дрънкулки и сувенири. Състезание за улавяне на великденско яйце между децата, организирано от Анук и приятелите ѝ, с *cornets-surprise* за всички участници. На витрината на *La Celeste Praline* ще сложа огромна шоколадова статуя на Еостра с житен клас в едната ръка и кошница яйца в другата, която по-късно ще бъде раздадена на празнуващите. Остават по-малко от две седмици. Приготвяме фините шоколадови бонбони с ликьор, розичките, обвитите в станиол шоколадови парички, виолетовите целувки, пияните вишни и бадемовите кифлички на партиди от по петдесет и ги подреждаме да изстинат в намаслени тави. По-късно пълним с тях кухите шоколадови яйца и животни, които разделяме на две с изключителна прецизност. Полози, изплетени от карамел, пълни с яйцевидни сладки с твърда коричка, върху които мъти шоколадова квачка; разноцветните зайчета, натъпкани със захаросани бадеми, са подредени в редици, готови да бъдат опаковани и прибрани в кутии; по лавиците триумфират марципанени същества. Цялата къща ухае на ванилия и коняк, карамелизирани ябълки и горчив шоколад.

А сега трябва да се погрижа и за тържеството на Арманд. Направила съм списък с продуктите, които иска ѝ поръчам от Ажен: *fois gras*⁷⁵, шампанско, трюфели и пресни *chantrelles*⁷⁶ от Бордо, *plateaux de fruits de*

мер⁷⁷ от точно определен *traiteur*⁷⁸ в Ажен. Тортите и шоколадовите произведения са моя грижа.

– Сигурно ще е много забавно – оживява се Жозефин, когато ѝ казвам за празненството. Трябва да си напомня, че съм обещала нещо на Арманд.

– Поканена си. Заръча ми да ти предам.

Тя засиява от удоволствие.

– Много мило. Всички са толкова мили.

Толкова е незлобива, казвам си, готова е да види добро отношение у всекиго. Дори Пол-Мари не е успял да убие оптимизма ѝ. Според нея за неговото държание донякъде има вина и тя. Такъв си бил по природа – слабохарактерен и неустойчив. Затова трябвало да го изостави отдавна. Към Каро Клермон и дружките ѝ махва пренебрежително с ръка.

– Най-обикновени глупачки – отсича мъдро.

Толкова чиста душа. Сега е спокойна, в мир със света. Колкото до мен, усещам как постепенно затъвам все по-дълбоко в блатото на противоречията. Завиждам ѝ. Беше нужно тъй малко, за да постигне това състояние. Малко обич, няколко ката дрехи на заем и покрив над главата... Тя е също като цвете, протяга се към светлината, без да мисли или да анализира процеса, който я тласка нататък. Де да можех и аз да го сторя.

В главата ми нахлува неделният ни разговор с Рейно. Този човек продължава да е пълна загадка за мен. Напоследък като че ли долавям някакво отчаяние, как само се бъхти в църковния двор, с каква ярост копае и прекопава, плеви, а наред с бурените не рядко изтръгва и по някой цветен храст или китка цветя. От него се лее пот, расото потъмнява на гърба му в тъмен триъгълник. Явно е, че не изпитва удоволствие от полския труд. Виждам лицето му. Докато работи, чертите му са разкривени от усилие. Мисия си, че ненавижда земята, която копае, растенията, с които се бори. Прилича на скъперник, принуден да изхвърли банкноти в пещ: обладан от някаква ненаситност, отвращение и замаян от неохота. Но не се отказва. Като го гледам, ме пронизва познато чувство на страх, макар да не съм сигурна от какво. Този човек, моят враг, е като машина. Гледам го и се чувствам странно незащитена под орловия му поглед. Нужна ми е пълна мобилизация на силите, за да го погледна в очите, да

75. Гъши дроб (фр.) – Бел.прев.

76. Вид жълта гъба – козяч (фр.) – Бел.прев.

77. Плато от морски деликатеси (фр.) – Бел.прев.

78. Търговец, при когото може да се поръча храна и специално меню за тържества и т.н. (фр.) – Бел.прев.

му се усмихна, да се правя на нехайна... вътре в мен нещо крещи и се бори яростно да избяга. Шоколадовият фестивал не е единственото, което го хвърля в ярост. Знам го с такава категоричност, все едно съм го прочела направо в мислите му. Усещам го със самата си същност. За него аз съм жива заплаха. В момента ме наблюдава тайно от недовършената си градина, очите му се плъзгат встрани към прозореца ми, после се връщат при лехите с лукаво задоволство. Дума не сме си обелили от неделя насам, мисли си, че е спечелил точка срещу мен. Арманд не се върна в La Praline и по очите му разбирам, че намира в себе си причината за това. Нека си го мисли, щом това го прави по-щастлив.

Анук ми каза, че вчера ги посетил в училище. Говорил за смисъла на Великденския празник – на пръв поглед безобидна тема, макар че само при мисълта, че дъщеря ми се е оказала в обсега му, ме побиват тръпки. Прочел им притча, обещал да ги посети пак. Попитах я дали е говорил с нея.

– Ами да – изчурулика весело тя. – Не е лош. Каза, че мога да отида и да разгледам църквата му, ако искам. Да видя свети Франциск и всичките малки животинки.

– Е, искаш ли?

Сви рамене.

– Може би.

В малките часове на нощта, когато всичко изглежда възможно и нервите ми пищят като несмазаните панти на ветропоказателя, си казвам, че страхът ми е ирационален. Какво може да ни стори? Как би могъл да ни навреди, дори да иска? Та той не знае нищо. Не би могъл да знае нищо за нас. Няма тази сила.

О, напротив, и то каква, шепти гласът на майка в душата ми, той е Черния призрак.

Анук се върти в леглото. Чувствителна към настроенята ми, винаги усеща кога не спя и затънала в сладки сънища, се бори яростно да не изплува към будността. Започвам да дишам равномерно, докато се успокоя.

Опитвам се да си внуша, че Черния призрак е измислица. Въплъщение на страховете ми, взело образа на карнавален герой. Приказка, разказвана в тъмни нощи. Сенки в странна стая.

Вместо отговор в главата ми нахлува онази картина, този път съвсем ясна: Рейно край леглото на възрастен мъж, застинал в очакване, усътните му помръдват сякаш за молитва, огънят зад гърба му се вижда като през опушено стъкло. Цялата сцена е изпълнена с напрежение.

Свещеникът е надвиснал над леглото като хищник, двете зачервени лица си приличат, в забуления пламък проблясва заплаха. Мъча се да приложа знанията си по психология. Това е образ на Черния призрак като Смъртта. Архетип, побрал в себе си моя страх от неизвестното. Не съм убедителна. Онази част от мен, в която все още говори гласът на майка ми, е по-красноречива.

Ти си ми дъщеря, Виан, повтаря неумолимо, знаеш какво означава.

Означава придвижване напред, щом вятърът смени посоката си, означава да виждаш бъдещето, събрано в една карта, животът ти да е постоянна умора.

– В мен няма нищо специално – едва след като го изричам, осъзнавам, че е на глас.

– Маман? – сънливият глас на Анук.

– Шшт. Има време до зазоряване. Поспи още.

– Попей ми, маман – прогърморва и протяга ръчичка в мрака. – Оная песен за вятъра.

Подхващам мелодията, вслушана в собствения си глас, под акомпанимента на прегракналия ветропоказател.

V'la l'bon vent, v'la l'joli vent
 V'la l'bon vent, ma vie m'appelle
 V'la l'bon vent, v'la l'joli vent
 V'la l'bon vent, ma miem 'attend.

След малко дишането на Анук става равномерно, заспала е. Омекналата ѝ от съня ръчичка все още се гуши в моята. Когато Рижия приключи с ремонта, тя пак ще си има своя стая и тогава всичко ще си дойде на мястото. Чувствам се като през някогашните хотелски нощи, когато двете с майка спяхме, задавени от влагата на собственото си дишане. Влажните прозорци са набраздени от водни струйки. Уличният шум никога не стихва.

V'la l'bon vent, v'la l'joli vent

Този път ще е различно, обещавам си безмълвно. Този път ще останем. Каквото и да ни струва. Но дори още докато потъвам обратно в съня, се улавям, че прехвърлям в главата си тази мисъл не само с копнеж, но и с недоверие.

31
Сряда, 19 Март

През последните няколко дни в магазина на Роше не кипи обичайната активност. Арманд Воазен вече не я посещава, макар да съм я виждал няколко пъти, откакто се оправи. Върви доста уверено, само от време на време си помага с бастуна. С нея често е Гийом Дюплеси, след него неизменно се мъкне онова дръгливо мъниче. Люк Клермон не пропуска ден да не отиде в Les Magauds. Когато научи, че синът ѝ се среща тайно с Арманд, Каролин Клермон се усмихна тъжно.

– Напоследък изобщо не мога да се оправям с него, реге. Понякога е толкова добро, толкова послушно момче, а друг път... – Лакираните ѝ нокти се притиснаха театрално в гърдите. – Непрекъснато му повтарям... по най-мекия възможен начин... че ми се струва редно да ми бе казал за тези визити при баба си. Отвърща, че нямало да одобря, глупачето ми. Разбира се, че щях да одобря, казвам му, прекрасно е, че двамата се разбирате толкова добре. В крайна сметка нали именно ти ще наследяваш всичко някой ден. И тогава започва да ми крещи, че не го интересуват парите, че не ми казал, понеже знаел, че ще разваля всичко, че съм се движела с оная библейска кохорта, дето си вре носа навсякъде – нейни думи, реге, главата си залагам. – Изтри очи с opakото на ръката си, като много внимаваше да не размаже безупречния си грим. – Какво стана, реге? Нали всичко бе за него, нали му давах всичко. А сега съм принудена да гледам как извързва глава от мен, как захвърля всичко в лицето ми заради онази жена... – Сълзите не можеха да прикрият суровия ѝ тон. – По-болезнено е от змийско ухапване. Не можете да си представите какво означава това за една майка, реге.

– Не сте единствената пострадала от добрите намерения на мадам Роше – успокоявам я аз. – Един поглед наоколо е достатъчен, за да види човек колко много се промениха нещата само за няколко седмици.

Каролин изпуктя.

– Добри намерения! Твърде сте мек, реге – изсъска. – Тази жена е толкова зла. Та тя за малко да убие майка ми, настрои сина ми срещу мен...

Кимнах ѝ окуражително.

– Да не говорим какво направи с брака на семейство Муска. Търпението ви ме удивлява, реге. Наистина. – Очичките ѝ засвяткаха злобно. –

Изненадана съм, че още не сте използвали влиянието си, реге.

Свих рамене.

– О, аз съм само един селски свещеник. Не бих казал, че имам някакво влияние. Мога да изразя неодобрение, но...

– Можете да направите доста повече – сопна ми се тя. – Ах, защо не ви послушахме още в самото начало, реге, защо изобщо я пуснахме сред нас.

Разперих ръце.

– Сега всеки го вижда. Дори вие покровителствахте магазина ѝ, доколкото си спомням.

Изчерви се.

– Но сега сме готови да ви помогнем. Пол Муска, Жорж, семейство Арно, семейство Дру, семейство Прудом... Ще запретнем ръкави. Ще пуснем слухове. Ще обърнем течението срещу нея, още не е късно.

– И на какво основание? Тя с нищо не е нарушила закона. Хората ще кажат, че са зловредни клюки и положението ви с нищо няма да се промени.

Каролин пусна язвителна усмивчица.

– Можем да провалим скъпоценния ѝ фестивал, това поне ви го гарантирам.

– Нима?

– Вярвайте ми. – Силните емоции я загрозяват. – Жорж се среща с много хора. Той е заможен човек. Муска също има известно влияние. И той познава доста народ. Пък и умее да убеждава.

Че как иначе. Спомням си баща му през онова лято с циганите.

– Ако фестивалът ѝ донесе загуби, а както се чува, бая пари е вложила за подготовката му, може пък да бъде принудена...

– Възможно е – отвърнах меко. – Аз, разбира се, по никакъв начин не бива да бъда свързан с подобно нещо. Не бива да изглежда... недоброжелателно.

По израза на лицето ѝ видях, че ме е разбрала напълно.

– Естествено, реге – Говори разпалено, усещам злостни нотки. За миг ме обзема чувство на неудържимо презрение към нея с всичките ѝ пъшкания и охкания, същинска кучка на слънце. Ала в нашата работа, реге, понякога се налага да използваме такива долни оръжия.

Но на теб ли го казвам.

32 Петък, 21 март

Таванската стаячка е почти готова, тук-там боята още не е засъхнала, но новият прозорец, кръгъл, с метална рамка, съвсем като люк на кораб, е напълно завършен. Утре Рижия ще нареди дюшемето, след което ще изшлайфа и лакира дъските. Тогава вече ще можем да преместим леглото на Анук на новото място. Няма врата. Влиза се през капак, до който водят десетина стъпала. Малката ми пътешественичка е на върха на щастието. С часове стърчи на стълбата, провряла глава през вдигнатия капак, надзирава работата и дава точни указания какво още трябва да се свърши. Другото време прекарва при мен в кухнята, заинтригувана от великденските приготвления. Жано често е с нея. Сядат един до друг на прага и приказват в един глас. Налага се да ги подкупвам, та да се махнат. След случая с Арманд Рижия постепенно започна да прилича на себе си, докато привършва с боядисването, си подсвирква. Справи се чудесно, макар още да не може да прежали загубата на всичките си инструменти при пожара. Взел е на заем от работилницата на Клермон, ама не стрували. Веднага щом може, ще си купи нови.

– В Ажен има едно място, където продават стари лодки – каза ми днес, докато пием шоколад и похапваме еклери. – Мога да си купя някоя трошка и през зимата да си я оправям. Ще стане хубава и удобна.

– Колко пари ще ти трябват?

Сви рамене.

– Може би около пет хиляди франка, а може пък четири. Зависи.

– Арманд с удоволствие ще ти даде на заем.

– Не. – По този въпрос е непреклонен. – Тя вече направи достатъчно. – Плъзна показалеца си по ръба на чашата. – Освен това Нарсис ми предложи работа. Като начало в оранжериите, а после и за vendanges⁷⁹. След това идват картофите, бобът, краставиците, патладжаните... Има достатъчно работа чак до ноември.

– Това е чудесно. – Ентузиазмът му ме изпълва с топли чувства, радвам се, че възвърна предишния си дух. Сега изглежда доста по-добре, по-спокоен, няма го онзи ужасен поглед, изпълнен с враждебност и подозрение, който разтърсва лицето му като обитавана от духове

---

79. Гроздобер (фр.) – Бел.прев.

къща. По молба на Арманд през последните няколко дни спа в къщата ѝ.

– В случай, че получа нов пристъп – каза му тя сериозно, а в същото време ми хвърли дяволит поглед зад гърба му. С измама или не, радвам се, че се върна при нас.

С Каролин Клермон обаче има проблем: в сряда сутринта цъфна в La Praline, придружавана от Жолин Дру, която уж искала да поговорим за Анук. Рижия седеше на бара и пиеше мока. Жозефин, която още се притеснява от него, бе отишла в кухнята да опакова готовите шоколади. Анук не беше приключила със закуската, пред нея имаше жълта купа с chocolat ай lait и наченат кроасан. Двете жени ѝ се усмихнаха медено и изгледаха Рижия сдържано, но презрително. Той моментално си докара оня нагъл, високомерен поглед.

– Надявам се не идваме в неподходящ момент – започна Жолин с мек, обработен глас, изпълнен със загриженост и топли чувства. Под външната благост обаче се усещаше непогрешимо безразличие.

– Ни най-малко. Тъкмо закусувахме. Да ви предложи нещо за пиене?

– Не, благодаря. Не закусувам.

Престорено свенлив поглед към Анук, която, забила глава в чинията си, изобщо не го забеляза.

– Бих искала да поговорим – продължи Жолин все в същия дух. – Насаме.

– Няма проблеми, слушам те. Сигурна съм, че той няма нищо против.

Рижия се ухили, лицето на Жолин се изкриви в кисела гримаса.

– Ами, въпросът е малко деликатен.

– В такъв случай, убедена ли си, че държиш да го споделиш точно с мен? Струва ми се, че отец Рейно е далеч по-подходящ...

– Не, категорично трябва да говоря с вас – изсъска Жолин през стиснати устни.

– О! – Учтиво: – За какво се касае?

– За дъщеря ви. – Кристална усмивка: – Както ви е известно, аз съм ѝ класна.

– Да, известно ми е. – Долях на Рижия мока. – Е, и? Да не би да изостава? Или има някакви проблеми?

Прекрасно знам, че Анук няма проблеми в училище. Откакто навърши четири и половина, чете с истинска страст. Говори английски почти толкова добре, колкото и френски – наследство от Ню Йорк.

– Не, не – уверява ме Жолин. – Тя е едно умно малко момиче. – Бърз поглед към Анук, но дъщеря ми явно е прекалено съсредоточена

върху закуската си. Тайничко, като мисли, че не я гледам, си открадва малко шоколадов мус от витрината и го пхва в кроасана си, за да заприлича на pain au chocolat.

– Значи е нещо с поведението й? – питам с пресилена загриженост.

– Да не би да е недисциплинирана? Непослушна? Неучтива?

– Не, не. Разбира се, че не. Нищо подобно.

– Тогава какво?

Каро ме поглежда кисело.

– Тази седмица отец Рейно направи няколко посещения в училището. За да поговори с децата за Възкресението, да им разкрие смисъла на Великденския празник и така нататък.

Кимнах окуражително. Жолин пак ми се усмихна съчувствено.

– Ами, Анук се държа – свенлив поглед към нея, – е, не бих казала точно недисциплинирано, но зададе няколко доста странни въпроса. – Усмивката й се сплеска между тънките скоби на неодобрението. – Наистина доста странни въпроси – повтори.

– О, така ли – подхвърлих небрежно, – винаги ми е била любознателна. Сигурна съм, че не би искала да прекършиш жаждата за знания у който и да е ученик. А освен това – добавих заядливо, – не ми казвай, че има въпрос, по който отец Рейно да не може да даде компетентен отговор.

Жолин се усмихна превзето.

– Поведението й смущава останалите деца, мадам – възмути се тя с остър тон.

– Нима.

– Явно Анук им е разправяла, че Великден всъщност изобщо не е християнски празник, и че нашия Господ Бог... – замлъкна смутено, – че Възкресението на нашия Господ един вид има своя първообраз в някакви си житни божества. В някакво божество на плодородието от езически времена. – Изсмя се насила, но гласът й си остана смразяващ.

– Да. – Докоснах Анук по къдриците. – Тя е едно добре образовано малко същество, нали така, Нану?

– Аз просто питах за Еостра. Отец Рейно каза, че вече никой не я почита и аз му отвърнах, че ние го правим.

Скрих усмивката си в шепата.

– Той едва ли те е разбрал, скъпа. Може би не е трябвало да задаваш толкова много въпроси, щом като това го разстройва.

– Разстройва децата, мадам – отбеляза Жолин.

– Не е вярно – не се стърпя Анук. – Според Жано на този празник

трябва да запалим клада, червени и бели свещички и така нататък. Жано казва...

Каролин я прекъсна.

– Жано явно е казал голямо нещо – отбеляза.

– Сигурно го е чул от майка си – подметнах. Жолин явно се засегна.

– Като че ли не взимате думите ми много на сериозно – усмивката ѝ угасна.

Повдигнах рамене.

– Не виждам къде е проблемът – промених тона си. – Дъщеря ми участва в дискусиите в час. Това ли те притеснява?

– Има неща, които не бива да стават предмет на дискусия – озъби се Каро и за момент под благовидната ѝ физиономия разпознах лицето на майка ѝ – борбена и непокорна. Направи ми добро впечатление, задето вложи душа в думите си. – Има неща, които трябва да се приемат на доверие и ако детето има някаква морална основа... – Прекъсна сконфузено изречението. – Далеч не е моя работа да ви казвам как да възпитавате дъщеря си – додаде безстрастно.

– Добре – усмихнах се аз. – И бездруго нямам намерение да се карам с вас двете.

Те ме погледнаха с еднакво възмутени лица.

– Сигурни ли сте, че няма да изпиете с нас по чаша шоколад?

Очите на Каро се плъзнаха с копнеж върху витрината под бара, обгърнаха пралините и трюфелите, бадемовите сладки и нугите, еклерите, флорентинчетата, пияните вишни, захаросаните ядки.

– Учудващо е как зъбите на това дете все още не са се разпаднали – отсече остро.

Анук се ухили, между устните ѝ блеснаха два наниза ослепителни перли. Белотата им допринесе за тоталната покруса на Каро.

– Губим си времето – обърна се тя към Жолин с хладен глас.

Не казах нищо, Рижия само се ухили. Откъм кухнята се чуваше радиото на Жозефин. За няколко секунди настана тишина, прекъсвана само от гънливия глас на говорителя.

– Хайде! – каза Каро на приятелката си, която изглеждаше смутена и разколебана. – Хайде, казах, да вървим! – Тя се запъти към вратата с възмутен вид, Жолин я следваше по петите. – Не си мисли, че не знам какви ги вършиш – изстреля тя вместо довиждане, след което двете изчезнаха, високите им топчета затрополиха по паважа, докато се отдалечаваха към „Сен Жером“.

На следващия ден се появи първата листовка. Жозефин я намери пред магазина, докато метеше. Бе смачкана на топка и захвърлена на земята. Изписана на машина страница, преснимана на розова хартия, после сгъната на две. Нямахме подпис, но нещо в стила подсказваше възможния автор.

Заглавието бе „Великден и завръщането към Вярата“. Хвърлих един бърз поглед на съдържанието. В по-голямата си част бе предвидимо: щастие и самопречистване, грях и радост от опрощението и молитвата. Имаше обаче няколко изречения, написани с по-плътен шрифт, на места дори подчертани. Зачетох се.

Новите проповедници: опорочаване на Великденския дух.

Винаги ще има едно незначително малцинство от хора, които се опитват да използват Свещените традиции за лична облага.

Продажбата на поздравителни картички. Веригите супермаркети. Дори още по-опасни са онези, които проповядват завръщане към древните традиции, въвличайки децата пи в езически практики под маската на забава. Мнозина от нас считат всичко това за безобидно и се отнасят търпеливо с такива хора. Защо иначе нашето общество позволи така наречения Фестивал на шоколада да се проведе извън пашата църква навръх Възкресение Христово? Това е подигравка с всичко, което символизира Великден. Призоваваме ви да бойкотирате този така наречен Фестивал и всички подобни събития в името на вашите невинни деца.

ЦЪРКВА, не ШОКОЛАД, това е ИСТИНСКОТО ПОСЛАНИЕ на ВЕЛИКДЕН!

– „Църква, не шоколад“ – изсмях се аз. – Всъщност доста добро мото, какво ще кажеш?

Жозефин ме погледна притеснено.

– Не мога да те разбера. Изобщо не ми се виждаш разтревожена.

– Че защо да се тревожа? – свих рамене. – Това е само една листовка. При това съм сигурна кой я е сътворил.

Тя кимна.

– Каро. – Каза го отчетливо. – Каро и Жолин. Съвсем в техния стил. Всичките тия приказки за невинните деца. – Изпухтя подигравателно. – Но хората ги слушат, Виан. Тези листовки може да ги накарат да се замислят, преди да дойдат тук. Жолин е единствената учителка в Ланскене. А Каро е член на Общинския съвет.

– Нима? – Изобщо не знаех, че съществува такова нещо. Самовлюбени, лицемерно набожни идиоти, склонни към клюкарстване. – И какво ще направят? Ще арестуват цялото село ли?

Жозефин поклати глава.

– И Пол членува там – отрони едва чуто. – Е, и?

– Знаеш на какво е способен – в гласа ѝ имаше нотки на отчаяние. Забелязала съм, че когато е под напрежение, се връща към старите си тикове, забива юмруци в ребрата си. – Той е луд, знаеш го. Просто е...

Замлъкна съкрушена, сви ръце. Отново ме обзе усещането, че иска да ми каже нещо, че знае нещо. Докоснах я по ръката, внимателно си проправих път към мислите ѝ, но не успях да видя нищо повече от предишния път: дим, мазен сивкав дим на фона на пурпурно небе.

Дим! Стиснах я за ръката. Дим! Сега, когато разбрах какво виждам, започнах да разгадавам детайлите: бледото му лице в мрака, режещата му, триумфираща усмивка. Тя ме погледна мълчаливо, беше разбрала.

– Защо не ми каза? – прошепнах най-накрая.

– Не можеш да го докажеш. Нищо не съм ти казвала.

– Не е нужно. Затова ли те е страх от Рижия? Заради стореното от Пол?

Вдигна упорито брадичка.

– Не ме е страх от него.

– Но не му говориш. Дори не оставаш в една стая с него. Не можеш да го погледнеш в очите.

Скръсти ръце. Позата на тялото ѝ говореше, че няма какво повече да ми каже.

– Жозефин? – Извърнах лицето ѝ към моето, принудих я да ме погледне. – Жозефин!

– Добре. – Гласът ѝ бе дрезгав и глух. – Знаех, чуваш ли? Знаех какво се кани да направи Пол. Казах му, че ще го издам, ако опита. Че ще ги предупредя. Той ме удари. – Изгледни ме с убийствен поглед, преглътна сълзите си. – Е, значи съм една тъпачка – каза високо, но вяло. – Вече го знаеш. Не съм смела като теб, аз съм една лъжкия и тъпачка. Позволих му да го направи, можеше някой да умре. Рижия, Зезет, бебето й... Тогава аз щях да съм виновна! – Пое дълбока глътка стипчив дъх.

– Не му казвай. Няма да го понеса.

– Не съм си и помисляла да му казвам. Защото ти сама що го направиш.

Започна да тресе глава като обезумяла.

– Не. Не мога!

– Всичко е наред, Жозефин. Не си виновна. Пък и никой не постра- да, нали така?

– Няма да мога. Не мога – повтори упорито.

– Рижиа не е като Пол. Двамата с него си приличате повече, откол- кото можеш да си представиш.

– Не знам какво да му кажа – закърши ръце тя. – Защо просто не си тръгна. Трябваше просто да си вземе спечеленото и да се махне.

– Няма да стане.

Разказах ѝ за плановете на Рижиа и за предложението на Нарсис, за корабчето в Ажен.

– Заслужава поне да знае кой го е направил. И можеш да бъдеш си- гурна, че ще разбере кой е единственият виновник за случилото се – Муска. Ще разбере, че никой друг не го мрази. Ти много добре знаеш какво е да се чувстваш като него.

Жозефин въздъхна.

– Не днес. Ще му кажа, но някой друг път. Става ли?

– И да го отложиш, няма да ти стане по-лесно. Искаш ли да дойда с теб? – Погледна ме. – Май скоро ще му е време за почивка. Защо не му занесеш чаша шоколад.

Мълчание. Лицето ѝ бе преbledняло и безизразно. Ръцете ѝ трепе- реха покрай тялото. Взех една *gache noir*⁸⁰ от купчината край себе си и я пуснах в полуотворената ѝ уста, преди да е успяла да каже нещо.

– За сила – подметнах и се обърнах да сипя шоколад в голяма чаша. – Хайде, дъвчи. – От устата ѝ излезе слаб звук, наподобяващ смях. По- дадох ѝ чашата. – Готова ли си?

– Предполагам – каза с пълна уста. – Ще опитам.

Оставих ги сами. Препрочетох листовката, която Жозефин намери на улицата. Църква, не шоколад. Голям майтап. Най-сетне Черния приз- рак проявява известно чувство за хумор.

Въпреки вятъра навън беше топло. Поех бавно към реката, отдаде- на на насладата от приличащото в гърба ми слънце. Пролетта дойде из- ненадвашо, като широка гледка, отворила се внезапно зад рязък завой в планината. Градините разцъфтяха изведнъж, грейнаха в нарциси, перу- ники, лалета. Дори изоставените къщи в *Les Marauds* станаха по-цветни, макар че растителността тук се ръководеше от някакви свои ексцент- рични закони: на балкона на крайбрежна къща е цъфнал бъз; съседният

---

80. Скаличка (фр.) – Бел. прев.

покрив се е превърнал в поляна от нарциси; от олющената, напукана фасада отсреща надзъртат теменужки. Цветя, които някога са били градински, са се върнали обратно към дивата си природа; дългокрак здравец се е настанил сред гъст бучиниш; самопосял се мак вилнее на воля, първоначалният му червен цвят е мутирал в оранжев и бледоморав. Няколко дни светлина е достатъчна, за да ги разбуди; след дъжда всички се протягат и надигат главици към слънцето. Откъснеш ли китка от тези уж бурени, установяваш, че всъщност си попаднал на ароматен градински чай и красиви перуники, карамфили и лавандула. Разхождах се край реката достатъчно дълго, за да могат Жозефин и Рижия да изгладят различията помежду си. После се отправих с бавна крачка към дома, като избирах странични улички, минах по Ruelle des Freres de la Revolution и Rue des Poetes с високите им, сумрачни, ослепели без прозорци стени, разведрявани само от небрежно политналото от балкон до балкон пране или от някой и друг самотен перваз, украсен със зелени гирлянди от грамофончета.

Заварих ги в магазина, между тях на бара стоеше едва докоснатата чаша шоколад. Очите на Жозефин бяха зачервени, но изглеждаше облекчена, почти щастлива. Рижия тъкмо се смееше на някакъв неин коментар – странен, необичаен за ушите ми звук, екзотичен поради изключителната си рядкост. За секунда ме обзе нещо близко до завист. През главата ми прелетя мисъл: Създадени са един за друг.

По-късно, докато Жозефин бе излязла да купи нещо, подпитах Рижия за разговора им. Внимателно си подбира думите за нея, в очите му играе весело пламъче, сякаш всеки момент ще избухне в смях. Както изглежда, и бездруго е подозирал Муска.

– Добре е направила, че е зарязала онова копеле – изпуска се. – Това, което й е сторил... – За миг е като попарен, извърща глава, приплъзва безпричинно чашата по плота, връща я на мястото й. – Човек като него не заслужава да има жена – избоботва.

– Какво ще правиш?

Свива рамене.

– Нищо – отвърща протичко. – Той ще отрича. В полицията няма да ми обърнат внимание. Пък и съм сигурен, че ще предпочетат да стоят настрана.

Не влиза в подробности. Приемам, че в миналото му има неща, в които е по-добре да не се рови.

След този случай двамата с Жозефин често разговарят. Тя му носи

шоколад и бисквити в почивките, често ги чувам да се смеят. Вече не го гледа с она стреснат, замаян поглед. Забелязвам, че е започнала да обръща повече внимание на дрехите си. Тази сутрин дори обяви, че иска да отиде до кафенето и да си вземе някои неща.

– Ще дойда с теб – предложих й.

Тя поклати глава.

– Ще се справя сама. – Изглежда някак щастлива, почти опиянена от взетото решение. – Пък и ако не застана лице в лице с Пол... – Млък-ва, явно смутена. – Просто реших, че е време да го направя, това е. – Цялата е пламнала, излъчва упоритост. – Имам книги, дрехи... Искам да си ги взема, преди Пол да ги е изхвърлил.

Кимнах.

– Кога ще отидеш?

– В неделя – отвърна тя без колебание. – Тогава той ходи на църква. С малко късмет ще успее да отиде и да се върна, без изобщо да го засека. Няма да се бавя.

Погледнах я.

– Сигурна ли си, че не желаш някой да те придружи?

Пак поклати глава.

– Нещо ми подсказва, че няма да е правилно.

При цялата сериозност, с която изрече тези думи, ме напуши смях, но я разбрах. Това е негова територия. Тяхна територия. Неизлечимо безлязана от следите на съвместния им живот. Аз нямам място там.

– Ще се справя – усмихва ми се. – Знам как да се оправям с него, Виан. И друг път съм го правила.

– Надявам се да не се стига дотам.

– Няма. – Най-неочаквано протяга ръка и я поставя успокоително върху моята. – Обещавам ти, няма.

33

Неделя, 23 март

Връбница

Камбаната отеква равномерно във варосаните стени на къщите и магазините. От звъна ѝ потръпва дори паважът. Усещам плътния грохот през подметките на обувките си. Нарсис осигури les gameaux – кръстосаните върбови клонки, които раздавам в края на службата и които ще бъдат пазени върху ревери, камини и край легла през цялата Страстна седмица. И на теб ще донеса, реге, също и свещ, която да гори край леглото ти. Не виждам причина да не го правя. Персоналът ме гледа с едва прикритата веселост. Само страхът и уважението пред сана ми ги възпират да не избухнат в смях. Порозовелите лица на сестрите блещат в преглътнатите усмивки. В коридора момичешките им гласове набират мощ и образуват фрази, които разстоянието и акустиката в коридорите размиват:

Мисли си, че го чува... ами да... че ще се оправя... Не думай!... Сериозно!... Та той му говори, скъпа... веднъж го чух... да се моли... После момичешки смях: хи-хи-хи! Сякаш изпуснати мъниста върху плочките.

Разбира се, не се осмеляват да ми се смеят в лицето. Правят се на смирени сестри в чистите си бели престилки, косите им са опънати назад под колосаните касинки, очите им гледат в пода. Манастирски чеда, насън да ги бутнеш, ще изрекат добре заучената формула: oui, mon rege, non, mon rege. А в същото време сърцата им ще се пръснат от потисната веселост. Моите енорияши също проявяват подобни отклонения. Хвърлят дръзки погледи по време на проповедите, а веднага след службата се отправят директно към *chocolaterie*. Днес обаче всичко е наред. Поздравяват ме с респект, почти страхопочитание. Нарсис се извинява, че вейките всъщност не са от върба, а извити и преплетени кедрови клонки.

– Върбата не вирее добре по тези места, реге – обяснява навъсено, както си му е маниерът. – Сланата я убива.

Потупвам го бащински по рамото.

– Не се притеснявай, mon fils⁸¹. – Завръщането им в братството ме разтапя, чувствам се добродушен, снизходителен. – Няма за какво да се притесняваш.

---

81. Синко (фр.) – Бел. прев.

Каролин Клермон поема ръката ми между ръкавиците си.

– Прекрасна служба. – В гласа ѝ има топлина. – Толкова прекрасна служба.

Жорж повтаря думите ѝ като ехо. Люк стои от другата ѝ страна с мрачен вид. Зад тях са семейство Дру, и те със сина си. Изглежда глупаво с моряшката си якичка. Не забелязвам Муска сред множеството, но съм сигурен, че не може да е пропуснал службата.

Каролин Клермон ми се усмихва лукаво.

– Май успяхме – казва доволно. – Направихме петиция с над сто подписа...

– За шоколадовия фестивал – прекъсвам я тихо и сърдито. – Но не му е тук мястото да обсъждаме тези неща.

Не разбира намека.

– Разбира се! – възкликва на висок глас. – Разпространихме двеста листовки. Събрахме подписи от половината жители на Ланскене. Посетихме всеки дом – спира и се поправя, – исках да кажа почти всеки дом. – Мазна усмивка. – С няколко очевидни изключения.

– Чудесно. – Нарочно придавам на гласа си съдържаност. – Е, може би ще обсъдим тези неща някой друг път.

Този път схвана намека. Изчерви се.

– Разбира се, pere.

Вярно, права е. Ефектът се вижда. През последните няколко дни почти никой не стъпва в магазина на Роше. В крайна сметка неодобрението на Общинския съвет не е шега работа за такова малобройно общество, мълчаливото неодобрение на Църквата също. Да пазаруваш и да се веселиш, да се тъпчеш директно пред този неодобрителен поглед... Изисква се доста повече смелост, по-отявлено борбен дух, отколкото може да им внуши онези жена. Все пак е тук отскоро. Блудният син се завърна, pere. Инстинктивно. За хората тук Роше е просто едно мимолетно увлечение, нищо повече. Вече всички тръгват в правилната посока. Не се лъжа, че го правят, подтиквани от някакви възвишени чувства, от разкаяние или набожност – овцете не се славят с особен ум. Но инстинктите, възпитавани у тях още от люлката, са достатъчно силни. Краката им сами ги водят към дома, дори мислите им да са другаде. Днес изпитах внезапен прилив на обич към тях, към своето паство, към енориашите си. Искане ми се да стисна ръцете им в своите, да докосна топлина им, неразумна плът, да се опия от тяхното благоговение и вяра.

За това ли се молих, *pere*? Това ли бе урокът, който трябваше да науча? Претърсвам тълпата за Муска. Винаги идва на църква в неделя, не

може да е пропуснал... Но не го виждам и когато потокът се поразреди. Не си спомням да е взел причастие. А със сигурност не би си тръгнал, без да размени няколко думи с мен. Може би още е вътре, казвам си. Преживя тежко тая история с жена му. Може би има нужда от помощта ми.

Купчината върбови клонки до мен намалява. Потопяне в светена вода, благословия, докосване по ръката. Люк Клермон се дръпва гневно, когато посягам към него. Каролин го сгълчава вяло и ми се усмихва над сведените глави. От Муска няма и следа. Поглеждам в църквата: с изключение на неколцината по-възрастни богомолци, които все още са коленичили пред олтара, вътре няма никой. Свети Франциск се е възправил край вратата, абсурдно весел за светец, грейналото му лице подхожда повече на безумец или пияница, отколкото на свят човек. Изпитвам тръпка на раздразнение към онзи, който е поставил статуята тук, толкова близо до входа. Чувствам, че патронът на името ми би трябвало да стои с повече тежест, с по-голямо достойнство. А вместо това този огромен захилен глупак сякаш ми се подиграва, вдигнал небрежно едната си ръка за благословия, с другата притиснал гипсовата птичка към издуптия си корем, сякаш замислен за нещо друго. Мъча се да си спомня дали когато напуснахме Ланскене, светецът бе на същото място, а, *pere*? Ти помниш ли, или е преместен впоследствие от някой подигравчия? Свети Жером, на когото е наречена църквата ни, е на далеч по-задна позиция, свит в мрачната си ниша, зад него тъмнее опушено маслено платно. Стои някак в сянка, едва се забелязва, старият мрамор, от който е издялан, носи жълтеникавите следи на дима от хиляди свещи. Свети Франциск от своя страна си е бял като печурка, независимо от влагата по гипса, рони си се безгрижно и хич не го интересуват възмутените погледи на другите светци. Отбелязвам си да го преместя на по-подходящо място при първа възможност.

Муска не е в църквата. Оглеждам внимателно навсякъде, все още запазил искрица надежда, че може би ме чака в някой ъгъл. От него ни следа. Може да е болен, казвам си. Само сериозно неразположение би могло да принуди такъв убеден богомолец като него да пропусне служба на Връбница. Преобличам се в ежедневното си расо, оставям ритуалните одежди в съдохранилището. Потира и светопричастния съд заключавам от съображения за сигурност. По твое време, реге, нямаше нужда от такива предохранителни мерки. Но в днешните несигурни времена човек не може да има вяра никому. Крадци и цигани, да не споменавам някои от местните жители, гледат на възможността да получат пари в

брой по-сериозно от перспективата за вечно проклетие.

Отправлям се към Les Marauds с енергична крачка. Муска не ми се е обаждал от миналата седмица. Мярнах го отдалеч веднъж-дваж, видя ми се блед и болнав, приведен като покаяващ се грешник, очите му едва се виждаха под подпухналите клепачи. Вече почти никоой не ходи в кафенето му, явно хората ги е страх от изнурения му вид и избухливостта му. Посетих го миналия петък. Нямахме почти никакви клиенти. Личеше, че подът не е помитан от заминаването на Жозефин, долу се валяха фасове и хартийки. Навсякъде мръсни чаши. На витрината под бара се кокореха няколко самотни сандвича и нещо червеникаво с извити краища, явно някога парче пица. До тях купчина от листовките на Каролин, затиснати с мръсна халба. Натрапчивата миризма на голоаз бе подсилена от воня на повръщано и плесен. Муска беше пиян.

– А, ти ли си бил. – Тонът му бе мрачен, почти войнствен. – Дошъл си да ми кажеш да си подложа и другата буза, а? – Засмука продължително от цигарата си, влажно притисната между зъбите. – Би трябвало да си доволен. Не съм се доближавал до оная кучка от дни.

Поклатих глава.

– Не ставай зъл.

– Не мога да се държа както си искам в собствения си бар? – повиши тон Муска. – Това си е моят бар, нали така, реге? Искам да кажа, надявам се, че поне него няма да й поднесеш на тепсия, а?

Уверих го, че разбирам как се чувства. Дръпна пак от цигарата си и се закашля, като в същия момент избухна в смях и ме заля с дъжд от воняща бира.

– Това е добре, реге. – Дъхът му е отвратителен и горещ като на животно. – Много добре. Ама естествено, че разбираш. Че как иначе. Когато си дал обет, църквата ти е взела топките. Така че сега к'ва ти е файдата да спасяваш монте!

– Пиян си, Муска – скастрих го.

– Правилно забеляза, реге – озъби ми се в отговор. – Нищо не остава незабелязано за очите ти, нали? – С ръката, в която държеше цигарата, описа широк кръг. – На нея не й трябва друго, освен да види това място в подобно състояние – рече дрезгаво. – Това й стига, за да се почувства щастлива. Да се убеди, че ме е съсипала. – Още малко и щеше да заплаче, очите му плувнаха в обичайното пиянско самосъжаление. – Да види, че е изложила брака ни на показ, та да могат всички да се посмеят. – Избълва нещо средно между оригния и вопъл. – Че ми е разбила шибаното сърце! – Избърса си носа с опакото на ръката. – Не си мисли,

че не знам какво става тук – каза след малко по-тихо. – Кучката и ония нейни ухилени приятели. Знаем какви ги вършат. – Отново повиши глас, огледах се притеснено и видях любопитните погледи на малкото му посетители. Предупредих го, стискайки ръката му.

– Не губи надежда, Муска. – Потиснах отвращението си и се приближих до него. – Не това е начинът да си я върнеш. Не забравяй, че много семейства минават през периоди на съмнения, но...

Ухили се подигравателно.

– Съмнения, значи? Виж к'во ще ти кажа, реге, ти ми осигури само пет минути насаме с нея, и ти обещавам, че ще ѝ реша този проблем веднъж завинаги. Ще си я върна, по дяволите, хич не се и съмнявай.

Държеше се злонамерено и глупаво, ухилената му в грозна гримаса уста едва успяваше да оформи някакви думи. Хванах го за раменете и изрекох бавно, с надеждата, че поне част от това, което му казвам, ще проникне до съзнанието му.

– Изобщо не си го помисляй – изсъсках в лицето му, без да обръщам внимание на зяпачите в бара. – Ще се държиш достойно, Муска, ако искаш да предприемеш нещо, ще го направиш както трябва. И ще стоиш настрана и от двете! Ясно ли е? – Стиснах го болезнено за раменете. Той се опита да протестира, нададе някакви хленчещи звуци. – Предупреждавам те, Муска. Доста търпях, но такива... хулигански прояви... няма да допусна. Ясно ли е.

Той измърмори нещо, дали извинение или заплаха, не можах да разбера. Тогава ми се счу като Съжалявам, но като се връщам назад към случилото се след това, си давам сметка, че може да е било и Ще съжаляваш, изречено със святкащи от злоба, скрити зад пиянските сълзи очи.

Съжаление. Но кой ще съжалява? И за какво?

Докато бързах надолу по хълма към Les Marauds, се питах дали не съм разчел погрешно знаците. Дали е способен на насилие срещу себе си? Или пък аз, в желанието си да предотвратя по-нататъшни безредици, не съм довидял истината, факта, че този човек стои на ръба на отчаянието.

Заварих Cafe de la Republique затворено, но отпред имаше група хора, вниманието им бе приковано към един от прозорците на горния етаж. Сред насъбраните се разпознах Каролин Клермон и Жолин Дру. Дюплеси също бе там, изпъчил с достойнство дребната си фигура, с вечната филцова шапка и палето, топуркащо в краката му. Над общата глъчка като че ли долавях по-силни, по-пронизителни гласове, които ту

се извисяваха до писък, ту затихваха, от време на време като че образуваха думи, фрази...

– реге – Каролин бе останала без дъх, лицето ѝ пламтеше. Приличаше на онези оцъкдени и вечно задъхани красавици от кориците на лъскавите списания. При тази мисъл се изчервих.

– Какво има? – попитах със свито сърце. – Муска ли?

– Жозефин – възбудено отвърна Каролин. – Приклешил я е в една от стаите горе, реге, и тя пици.

Прекъсна я нова експлозия от звуци, идващи откъм прозореца, смеица от писъци, обиди, извикани на висок глас и трясък на хвърлени със сила предмети, които се разпиляха по паважа. Извиси се женски глас, толкова силен, че можеше да счупи стъкло. Както ми се стори, пищеше от необузdana, дива ярост, а не от ужас. Почти веднага след това през прозореца изхвърча нов залп от вещи. Книги, черги, плочи, украшения за камина... неизменната артилерия на семейните скандали.

Провикнах се към прозореца.

– Муска? Чуваш ли ме?

Във въздуха прелетя празен птичи кафез.

– Муска!

Никакъв отговор. Дватама противници сякаш не бяха човешки същества, а трол и харпия. Изпитах неприятното усещане, че светът е направил поредната крачка напред към сенчестата страна, че сърпът на мрака, разделящ ни от светлината, е набъбнал. Каква ли гледка ще се разкрие пред очите ми, ако отворя вратата?

За една непоносима секунда в главата ми нахлува спомен и аз отново съм шестнайсетгодишен, влизам в старата църковна пристройка, която някои още продължават да наричат „канцеларията“, и потъвам от здрача на църквата в един още по-плътен мрак, стъпките ми са почти безшумни по излъскания паркет, в ушите ми пулсира странното туптене и сумтене на неизвестно за мен чудовище. Натискам дръжката на вратата, сърцето е заседнало в гърлото ми, юмруците ми са стиснати, очите разширени в очакване... На пода пред мен се извива гръбнакът на бледокож звяр със странно познати ми черти, които изведнъж се удвояват, пред погледа ми се надигат две вцепенени лица, в чийто израз се преплитат ярост, ужас и изненада.

Маман! pere!

Знам, че е смешно. Не може да има връзка. И въпреки това, като погледна плувналата в пот и треперееща Каролин Клермон, се питам дали е възможно и тя да изпитва същото, еротичния гъдел на насилието,

онзи момент на силата, когато клечката е драсната, ударът се стоварва, бензинът лумва...

Кръвта ми замръзна в жилите, и кожата ми се опъна върху слепоочията не само защото осъзнах, че си ме предал, реге. За мен грехът, поточно греховете на плътта, бяха гнусно отклонение от пътя, един вид содомия. Възможността в този акт да се крие удоволствие не можех да приема. Въпреки това вие с майка... разгорещени, зачервени, отдадени на механичните ритмични движения, смазани един със друг и един във друг като бутала, не чисто голи, не, но още по-похотливи заради остатъците от дрехи – риза, намачкана пола, повдигнато расо... Не, не плътта бе тази, която така дълбоко ме отврати, понеже гледах на тази сцена с дистанцирано безразличие и погнуса. А чувството, че бях пожертвал себе си заради теб, реге, при това само две седмици по-рано бях ти предоставил душата си – бях стиснал бутилката с бензин. Докато излиташе във въздуха и се възпламеняваше, изпитах трепета на справедливия гняв, въздишката на раздялата. Течността плисна по палубата на жалкия кораб в яростна вълна от озверели съскащи пламъци, сподирили изсъхналия брезент, облизващи дъските с порочния си език. Заподозрях, че е умишлен палеж, реге, но кой би помислил, че в това може да има пръст доброто, кротко момче на Рейно; не, не и Франсис, който пее в църковния хор и слуша побледнял и хрисим твоите проповеди. Не и бледият младеж Франсис, който дори прозорец не е чупил през живота си. Виж, Муска, да. Старият Муска и онзи непрокопсаник синът му, сигурно е тяхна работа. За известно време хората се държаха хладно с тях, стояха надалеч. Този път бяха прекалили. Двамата отричаха упорито и в крайна сметка нищо не бе доказано. Жертвите не бяха от местните. Никои не направи връзка между пожара и последвалите промени в живота на семейство Рейно, раздялата на родителите, заминаването на сина в специално училище на север... За теб го направих, реге. От любов към теб. Горещата лодка край сухия пристан озарява кафявата нощ, хората хукват, крещят, раздират с нокти спечената плът на пресъхналата Тан, някои отчаяно се опитват да изринат последните останали кофи мокра кал от коритото на реката, да залаят горящата лодка, аз чакам притаен в храстите, с пресъхнала уста и трептящо от радост сърце.

Нямаше как да знам, че вътре спят хора, казвам си. Обвити тъй плътно в пианския си мрак, че дори огънят да не може да ги събуди. По-късно ги сънувах, овъглени трупове, нахвърляни един върху друг, вкопчени един в друг като свършените любовници. Месеци наред крещях насън, когато мамещите им пръсти се протягаха да ме докоснат, чувах

гласовете им, сякаш политнала пепел, белите им като тебешир устни изричаха името ми.

Но ти ми даде опрощение, реге. Каза ми, че вътре имало само някакъв пияница и пачаврата му. Ненужен боклук, замърсяващ реката. Двайсет пъти „Отче наш“ и още толкова „Аве Мария“ – това бе цената, която заплаших за техния живот. Крадци, осквернили Божия дом и наскърбили нашия свещеник, не заслужават друго. Бях млад, светлото бъдеще бе пред мен, имах любящи родители, които щях да наскърбя и които щяха да са ужасно нещастни, ако разберат. Освен това се опита да ме убедиш, че вероятно е било нещастен случай. Че сигурно Бог е пожелал така.

Повярвах. Или се престорих, че вярвам. И все още съм благодарен.

Докосване по ръката. Подскачам ужасен. Взирайки се в дълбините на спомените си, съм замаян за момент. Арманд Воазен стои зад мен, умните ѝ черни очи са вперени в мен. До нея е Дюплеси.

– Ще направиш ли нещо, Франсис, или ще оставиш оня бизон Муска да я пречука? – гласът ѝ е трошлив като кристал. Едната ѝ ръка стисна бастуна, другата отскача във вещерски жест към затворената врата.

– Не е... – От гърлото ми се изтръгва тъничък, детски гласец, няма нищо общо с моя. – Не е моя работа да се бър...

– Глупости! – Перва ме през пръстите с бастуна си. – Ще сложа край на това, Франсис. Идваш ли с мен, или възнамеряваш цял ден да лапаш мухи?

Не дочаква отговора ми и заблъска яростно по вратата на кафенето.

– Заключено е – отронвам вяло.

Свива рамене. Внезапен удар с дръжката на бастуна ѝ и единият стъклен панел на вратата е на парчета.

– Ключът е от вътрешната страна – подхвърля остро. – Би ли ми го подал, Гийом.

Чува се прещракване и вратата се отваря. Следвам я нагоре по стълбите. Оттук писъците и трясъкът на чупещи се стъкла са по-силни, събрани в кухия улей на стълбището. Муска стои пред прага на една стая на горния етаж, едрото му тяло препречва наполовина площадката и отрязва достъпа към помещението; през тесния процепа между отворената врата и рамката проблясва лъч светлина, който пада върху стълбището. Муска подновява атаката си срещу барикадирания вход. Под тежестта на тялото му нещо пада и се чупи, той изсумтява доволно и отново се втурва напред.

Женски писък. Опряла е гръб в отсрещната стена. На прага са натрупани почти всички мебели от стаята – тоалетка, скрин, столове.

Муска най-сетне успява да ги избута навътре и си пробива път. Жозефин не е успяла да подмести тежкото легло с крака от ковано желязо, но е вдигнала дюшека и се прикрива под него, приклепнала е край стената, въоръжена с малък арсенал от подръчни вещи. Минала е през цялата къща, казвам си с известна почуда. Виждам следите от отчаяния ѝ полет: счупена чаша на стълбите, следи от удар с лост по затворената врата на спалнята и по масичката за кафе, която Муска е използвал като стенобойна машина. Когато той обръща лице, виждам, че яростните ѝ нокти са били и там, от слепоочието му се спуска струйка кръв, подут нос, разкъсана риза. По стъпалата има кръв – капка, мацване, вадичка. Върху вратата личат кървави отпечатащи от длани.

– Муска! – Почти изпищявам, цял разтреперан. – Муска!

Поглежда ме с празен поглед. Очите му са като бодване на игла в брашно.

Арманд стои до мен, насочила бастуна си напред като меч. Прилича на най-стария авантюрист на света. Провиква се към Жозефин.

– Добре ли си, скъпа?

– Изведете го от тука! Кажете му да се маха!

Муска ми показва окървавените си ръце. Хем е разярен, хем някак объркан, изтощен, като малко дете, забъркано в бой между по-големи момчета.

– Видя ли какво имах предвид, *pere*? – изскимтява той. – Какво ти казах? Разбра ли сега?

Арманд си проправя път покрай мен.

– Не можеш да спечелиш, Муска! – Звучи по-млада и по-силна от мен и се налага да си припомня, че всъщност е стара и болна. – Няма как да върнеш нещата назад. Дръпни се и я пусни.

Муска я заплува и поглежда изумено, когато Арманд му отвърща със същото, при това светкавично бързо и точно. Избърсва лицето си и избухва.

– Ах, ти, дърта...

Гийом пристъпва пред нея, абсурден жест на защита. Кучето му излайва пронизително, но Арманд продължава напред.

– Не се опитвай да ме сплашиш, Пол-Мари Муска – скастрия го Арманд. – Помня те от времето, когато беше сополив хлапак, който се криеше в *Les Marauds*, за да избяга от пияния си баща. Не си се променил много от тогава, само дето си станал по-голям и по-грозен. А сега се дръпни назад!

Поглежда я като замаян и отстъпва. За момент ми се струва, че ще

започне да ми се моли.

– реге. Кажи й. – Все едно бе търкал очите си със сол. – Знаеш какво имам предвид, нали?

Правя се, че не съм чул. Нищо не ме свързва с този човек. Няма място за сравнение. Подушвам го от разстояние, усещам зловонието на непраната му риза, отвратителния му бирен дъх. Хваща ме за ръката.

– Ти разбираш, реге – повтаря отчаяно. – Аз ти помогнах с циганите. Нали ти помогнах.

Може да е полусляпа, ама вижда всичко, мътните я взели. Всичко. Очите й се впиват в лицето ми.

– О, значи така било? – Изкикотва се вулгарно. – Май сте си ликаприлика, а, отче?

– Нямам представа за какво говориш, Муска – гласът ми е леден. – Пиян си като свиня.

– Но, реге – едва произнася думите, лицето му е разкривено, алено – нали сам каза...

– Нищо не съм казвал. – Каменно.

Отваря отново уста като риба, излязла на брега на пресъхналата Тан през лятото.

– Нищо!

Арманд и Гийом отведоха Жозефин, една сбръчкана ръка обгърна раменете й. Жената ми хвърля странен сияещ поглед, който почти ме плаши. Лицето й е цялото омазано, ръцете й са окървавени, но в този момент е красива, възбуждаща. Поглежда ме така, сякаш в един миг е съумяла да проникне до дълбините на душата ми. Опитвам се да й кажа, че не бива да ме обвинява. Аз не съм като него; не съм мъж, а свещеник, друга порода... но мисълта е абсурдна, невероятна.

После Арманд я отвежда и оставам насаме с Муска, сълзите му парят във врата ми, горещите му ръце са се вкопчили в тялото ми. За момент се чувствам объркан, понасям се заедно с него в мътилката на спомените си. После се дръпвам, старая се да бъда учтив, но в крайна сметка започвам да блъскам с нарастваща жестокост провисналия му корем с длани, юмуруци, лакти. И през цялото време крещя, за да заглуша отчаяните му молби, това не е моят глас, а някакво пронизително, вгорчено пищене.

– Махай се от мен, копеле, развали всичко, унищожи...

– Съжалявам, Франсис, не...

– Реге...

– Развали всичко. Всичко! Изчезвай от тук! – Задъхан от усилието,

най-накрая успявам да се изтръгна от мазната му, гореща хватка, освобождавам се с внезапна, отчаяна радост... Най-после съм свободен! После хуквам надолу по стълбите, подхлъзвам се върху лекия килим, сълзите му, глупавите му вопли ме следват като нежелано дете.

По-късно остана време да разменя няколко думи с Каро и Жорж. Няма да разговарям с Муска. Пък и плъзна слух, че е изчезнал, натоварил каквото можал в таратайката си и отпрашил в неизвестна посока. Кафенето е затворено, само счупеното стъкло на вратата напомня за случилото се сутринта. Отидох там през нощта, дълго стоях пред прозореца. Небето над Les Marauds бе кафеникаво-зелено, с една-единствена по-светла нишка далеч над хоризонта. Реката бе притихнала в мрака.

Казах на Каро, че църквата няма да прекъсне кампанията срещу Фестивала на шоколада. Аз няма да я прекъсна. Нима не вижда? След това, което стана, на Съвета не може да се има никакво доверие. Този път бе твърде явно, пред цялата общественост. Би трябвало да са видели лицето му такова, каквото го видях аз, пламтящо от омраза и лудост. Да знаеш, че един мъж бие жена си... само да го знаеш... е едно. Но да го видиш на практика в цялата уродливост на деянието... Не. Няма да му се размине. Каро вече разправя на всички, че го е предчувствала, че винаги е знаела. Разграничава се от случилото се, доколкото може: „Никоя жена не е била по-унижена!“ Аз се опитвам да правя същото. Бяхме твърде близки, казвам ѝ. Използвахме го, когато се налагаше. Сега трябва да прикрием всички следи. Трябва да се отдръпнем – от съображения за собствената ни сигурност. Не ѝ казвам за другото, за речните хора, макар да си го мисля. Арманд подозира. Злобата може да избухне в нея и да проговори. А го има и онова нещо, отдавна забравено от другите, но все още живо в нейната дърта глава. Не. Безпомощен съм. По-лошо, принуден съм да проявя снизхождение към този техен фестивал. Иначе ще тръгнат слухове и тогава кой може да предвиди докъде ще се стигне? В утрешната си проповед ще трябва да засегна темата за търпимостта, ще се наложи да обърна течението, което сам насочих в тази посока, да променя отношението им. Останалите листовки ще изгоря. Плакати-те, които трябваше да бъдат разлепени от Ланскене до Монтобан, също ще унищожа. Сърцето ми се къса, реге, но какво друго ми остава? Един скандал ще ме убие.

Страстната седмица. Само седем дни до нейния фестивал. Тя спечели, реге. Спечели. Сега можем да се надяваме само на чудо.

34
Сряда, 26 март

От Муска все още няма и следа. Жозефин остана в La Praline целия понеделник, но вчера сутринта реши да се върне в кафенето. Този път Рижия отиде с нея. Посрещна ги само бъркотията. Явно слуховете ще излязат верни. Муска си е заминал. Рижия, който вече довърши стаята на Анук, започна да оправя кафенето. Смени ключалките, свали стария балатум и мръсните пердета. Според него с малко усилия, едно варосване на стените и преобоядисване на старите мебели, както и с повечко сапун и вода, старото кафене може да се превърне в уютно и приятно местенце. Предложи на Жозефин да свърши работата безплатно, но тя не искаше и да чуе. Муска, разбира се, беше закрил общата им сметка, но тя има малко свои пари, пък и е сигурна, че новото кафене ще потръгне. Олющеният надпис Cafe de la Republique, висял над вратата цели трийсет и пет години, най-сетне бе свален. На негово място кацна весел червено-бял сенник, досущ като моя. Под него грейна ръчно изработена в работилницата на Жорж табела, на която пишеше Cafe des Magauds. Нарсис засади мушкато в сандъчетата от ковано желязо по прозорците. Разцъфналите алени цветове изведнъж придадоха на мястото уют и топлина. Арманд следеше с одобрителен поглед ставащото горе на баира.

– Тя е добро момиче – казва ми с отивистия си маниер. – Сега, когато се отърва от оня пияница, всичко ще се оправя.

Рижия се премести временно в една от свободните стаи над кафенето, а Люк зае мястото му при Арманд, за голямо разочарование на майка си.

– Там не е подходящо за теб – пискливо го убеждава тя на излизане от църквата, той в неделния си костюм, тя в поредната си пастелна одежда, на главата ѝ се мъдри копринен шал.

Той ѝ отвръща любезно, но непоклонливо.

– Само до търж-жеството. Няма кой да се грижи за нея. Мож-же да получи нов прис-стъп.

– Глупости! – Не може да съдържи гнева си тя. – Искаш ли да ти кажа какво прави? Опитва се да вдигне стена помежду пи. Забранявам ти, безусловно ти забранявам да стоиш при нея тази седмица. А колкото до онова нелепо тържество...

– Не мисля, че е редно да ми забраняваш, Мам-ман.

– И защo не? Ти си ми син, по дяволите, не можеш просто да се преместиш там и да ми кажеш, че предпочиташ да слушаш оная изкуфяла старица вместо мен! – В очите ѝ проблясват сълзи от гняв. Гласът ѝ трепери.

– Спокойно, маман. – Представлението не го трогва, но все пак я прегръща. – Няма да е за дълго. Само до тържеството. Обещ-щавам. Ти също си поканена, знаеш ли. Ще я зарадваш, ако дойдеш.

– Не ѝ ща тържеството! – Съвсем губи контрол над гласа си, като на разсърдено дете е. Люк повдига рамене.

– Ами тогава не ходи. Но пос-сле не очаквай от нея да се вслушва в съветите ти.

Каролин го поглежда.

– Какво искаш да кажеш?

– Ами, че бих могъл да г-говоря с нея. Да се опитам да я уб-беда. – Познава майка си, умно момче е. Разбира я по-добре, отколкото тя може да си представи. – Мог-га да я накарам да пр-омени решението си. Но щом не ис-скаш...

– Не съм казала такова нещо. – Прегръща го, подтиквана от внезапен импулс нежност. – Умното ми момче. – Мигом идва на себе си. – Можеш да го направиш, нали? – Следва звучна целувка по бузата, която той изтърпява стоически. – Доброто ми, умно момче – повтаря тя в умиление и двамата отминават, хванати за ръка, синът вече е по-висок от майката и я поглежда отвисоко като снизходителен родител необузданото си дете.

Колко добре усеща той.

Сега, когато Жозефин е заета със своето кафене, ми помага по-малко в подготовката за Великден; за щастие отхвърлихме по-голямата част от работата предварително, остават още само няколко десетки пакета. За да успее с тортите и трюфелите, със сладките камбанки и pain d'epices, работя и вечер. Липсва ми сръчността на Жозефин в опаковането и украсата, но Анук ми помага колкото може, дипло целофанени хартии, забожда копринени розички върху безброй кесийки.

Забулила съм прозореца пред витрината със сребриста хартия, докато се занимавам с великденската украса и сега магазинът изглежда почти какъвто бе при пристигането ни. Анук е декорирала сцената с изрязани от цветна хартия яйца и животни, в средата се кипри голям надпис:

Grand Festival du Chocolat
Неделя, площад „Сен Жером“

Лятната ваканция вече започна и площадът гъмжи от деца, опират нослета о стъклото с надеждата да зърнат какво става вътре. Вече съм направила поръчки за над осемстотин франка – едни в Монтобан, други в Ажен. Продължават да прииждат, в магазина почти винаги има хора. Кампанията на Каро явно е в застой. Гийом казва, че Рейно е уверил енориашите в безусловната си подкрепа към Фестивала на шоколада въпреки слуховете, разпространявани от зложелатели. Дори при това положение понякога го засичам да ме наблюдава през малкото си прозорче, очите му блестят алчно и с омраза. Знам, че иска да ме унищожи, но поради някаква причина задържа отровата си. Подпитвам Арманд, която съм сигурна, че знае повече, отколкото ми казва. Тя просто поклаща глава.

– Беше много отдавна – подхвърля неопределено. – Паметта ми вече не е същата. – След което веднага сменя темата и започва да разпитва в детайли за менюто, което подготвям за рождения ѝ ден, преглъща страстно всяка дума. Залива ме с предложения. Brandade truffee⁸², vol-au-vents aux trois champignons⁸³, задушени с вино и сметана и с гарнитурата от диви chanterelles, печени langoustines със зелена салата, пет вида от най-любимите ѝ шоколадови торти, домашен шоколадов сладолед... Очите ѝ сияят палаво и с наслада.

– Като момиче никога не съм правила партита. Нито едно. Веднъж ходих на танци чак в Монтобан с едно момче от крайбрежието. Уха! – Многозначителен сладострастен жест. – Мургав като петмез и точно толкова сладък. Пихме шампанско с ягодов шербет. Танцувахме... – Въздъхна: – Де да можеше да ме видиш тогава, Виан. Няма да повярваш. Каза ми, че приличам на Грета Гарбо, недният му ласкател, и двамата се преструвахме, че наистина го е мислел. – Изкикоти се тихичко. – Е, разбира се, не беше от ония, дето се женят – отбеляза философски. – Редовният номер.

Нощем почти не спя, пред очите ми танцуват бонбони. Анук вече се премести в новата си таванска стая и аз ту заспивам, ту се събуждам, унасям се, бълнувам... докато клепачите ми се насълзят от безсънието и

---

82. Сварена и нарязана на тънки резени треска (риба), счукана с чесън и олио, с трюфели. – Бел.прев.

83. Ястие от многолистно тесто, гарнирано с месо или риба, с три вида гъби. – Бел.прев.

стаята се втурне около мен като люлеещ се кораб. Още един ден, казвам си. Само още един.

Снощи станах от леглото и извадих картите от кутията, откъдето си бях обещала да не излизат повече. Усетих ги хладни между пръстите си, гладки като слонова кост, цветовете им се завъртяха върху дланите ми – синьо, пурпурно, зелено, черно... Познатите образи преминаваха светкавично пред очите ми като цветя, затиснати между черни стъкла. Кулата. Смърт. Любовниците. Смърт. Шестица. Смърт. Свещеникът. Смърт. Казвам си, че това не означава нищо. Майка ми вярваше и ето докъде стигна. Бягство, вечно бягство. Ветропоказателят на „Сен Жером“ замлъкна, призрачно спокойствие. Вятърът също угасна. Затишието ме смущава повече от скърцането на ръждясалото желязо. Въздухът е топъл, подсладен от ароматите на приближаващото лято. В Ланскене лятото се стоварва изведнъж, веднага щом стихнат мартенските ветрове. Идва с дъх на цирк. На трици и пържено тесто, на окосена трева и животински изпражнения. Майка ми вътре в мен шепти: Време е за промяна. У Арманд свети. Виждам малкото жълто квадратче на прозореца ѝ, потрепва по водите на Тан. Какво ли прави по това време. Говорихме само веднъж за плановете ѝ, оттогава нито дума. Все отклонява темата към рецепти, обяснява ми най-ефикасните начини за олекотяване пандишпан, убеждава ме кое е правилното съотношение захар-алкохол за най-вкусните пияни вишни. Потърсих в речника описанието на болестта ѝ. Сложните медицински термини ми се струват като друг начин за бягство – неясни и хипотетични като изображенията върху картите. Невъобразимо е човек да си представи, че тези думи могат да бъдат приложени в действителност. Зрението ѝ отслабва, пред погледа ѝ плуват черни острови и всичко, което вижда, е на точки, на петна, замацано. Накрая чисто черно.

Разбирам я. Защо да се бори да съхрани за по-дълго време едно състояние, обречено на този неизбежен край? Мисълта, че в действията ѝ има разхищение (която бе толкова близка на майка ми вследствие годините пестене и несигурност), определено не подхожда на Арманд. По-добре да се отдаде на своята екстравагантност с пълна сила, да изригне като вулкан и после внезапно да угасне в тъмнината. Въпреки това нещо в мен крещи упорито: не е честно! Може би продължава да се надява на чудо. Това също е наследство от майка ми. Арманд не вярва на такива неща.

През последните седмици, когато морфинът бе установил контрол над всичко и очите ѝ бяха непрестанно замъглени, губеше връзката си с

реалността с часове, прърхаше между въображаеми образи като пеперуда сред цветя. Някои от тях бяха красиви – мечти за летеж, за светлина, за извънтелесни срещи с филмови звезди и същества от неизвестни планети. Ала други тънеха в мрак, страшни и параноични. В тях винаги присъстваше Черния призрак, надзърташе от ъглите, присядаше край витрини на закусвални, зад щандове на дрогерии. Веднъж шофьор на такси, колата му е черна катафалка, като онези, лондонските, над очите му е смъкната бейзболна шапка с надпис „Доджърс“⁸⁴, така каза майка. Той я преследвал, преследвал всички нас, които някога сме го били измамили. По време на едно от тези пропадания измъкна жълто портмоне и ми го показа. Бе натъпкано с изрезки от вестници, повечето от края на шейсетте и началото на седемдесетте. Предимно на френски, но и на италиански, немски, гръцки. Всички бяха за отвлечения, изчезвания, покушения над деца.

– Толкова е лесно – каза ми тя с огромни и мътни очи. – Някъде, където има много хора. Толкова е лесно да изгубиш детето си. Да изгубиш дете като теб. – Намигна ми многозначително. Стиснах я за ръката.

– Всичко е наред, маман, ти винаги много си внимавала, не си ме изпускала от поглед. Затова никога не съм се губила.

Пак ми смигна.

– О, напротив, губила си се. Гу-убила си се. – За известно време очите ѝ останаха втрещени в празното пространство, устата ѝ бе разкривена в ухилена гримаса, усетих ръката ѝ като стиска сухи съчки. – Гу-убил-лаа – повтори отнесено и заплака. Опитах се да я утеша. Започнах да прибирам изрезките обратно в портмонето. Докато ги тъпчех вътре, забелязах, че в няколко от тях се споменава един и същ случай – изчезването на осемнайсет месечната Силвиан Келу от Париж. Майка ѝ я оставила в детското столче на задната седалка на колата само за две минути, за да отскочи до аптеката, а когато се върнала, бебето го нямало. Липсвала още и торбата с пелените, както и червено плюшено слонче и кафяво мече.

Забеляза, че чета статията, и се усмихна.

– Мисля, че беше на две години – отрони загадъчно. – Почти на две. Тя беше много по-руса от теб. Не може да си била ти, нали? Все едно, бях по-добра майка от нея.

– Разбира се. Ти беше добра майка, чудесна майка. Не се тревожи. Никога не би направила нищо, за да ме изложиш на риск.

---

84. Името на бейзболният отбор означава буквално „Хитреците“. – Бел.прев.

Тя само поклати глава и се усмихна.

– Невнимателна. Просто невнимателна. Не заслужаваше прекрасно малко момиченце, нали?

Кимнах, в следващия миг се вцепених.

– Не бях лоша, нали, Виан? – Детински въпрос. Потръпнах. Листът се изплъзна измежду пръстите ми.

– Не – уверих я. – Не беше лоша.

– Добре се грижех за теб, нали? Никога не те изоставих. Дори когато онзи свещеник каза... каквото там каза. Никога.

– Да, маман. Не ме изостави.

Бях се вледенила, умът ми се бе парализирал. Пред погледа ми се мержелееше името, толкова подобно на моето, датите... А мечето, слончето, не си ли ги спомнях? Плющът, протъркан дотолкова, че отдолу се подава червеният плат. Не се разделях с тях между Париж и Рим, Рим и Виена.

Разбира се, можеше да е поредната ѝ заблуда. Имаше и други, като например змията под чаршафите и жената в огледалото. Може да си го е въобразила. Толкова голяма част от живота на майка ми представляваше именно това. А и... след толкова години какво значение имаше?

Станах в три. Усещах леглото си нагорещено и неудобно. Сънят бе отлетял безвъзвратно. Запаших свещ и отидох в празната стая на Жозефин. Картите си стояха в старата кутия на майка, потръпваха в очакване. Любовниците. Кулата. Свещеникът. Смърт. Кръстосала крака на голия под, започнах да ги бъркам доста по-яростно от обикновено. Кулата с падащите хора и срутващите се стени, това го разбрах: постоянният ми страх от смяна на местоположението, от пътя, от загубата. Свещеникът с качулката и фенера прилича на Рейно, лукавото му бледо лице е скрито между сенките, Смъртта я познавам прекрасно, механично разпервам пръсти срещу картите – обратно! Но Любовниците? Помислих си за Рижия и Жозефин, двамата толкова си приличат, без да го осъзнават. Не успях да притяпя жилото на завистта. Но въпреки това ме обзе странното усещане, че картите не са ми казали всичко, не са разкрили тайните си. В стаята нахлу люляков аромат. Може би някое от шишенцата на майка е било със счупена запушалка. Въпреки нощния мраз усещам нечии горещи пръсти да се протягат към дълбините на съществуването ми. Рижия? Рижия?

Обръщам припряно картата, пръстите ми треперят.

Още един ден. Каквото и да е, може да почака още ден. Отново разбърквам картите, но нямам сръчните движения на майка и те се

разпиляват по пода. Свещеникът пада с лице към мен. На трепкащата светлина на свещта прилича на Рейно повече отвсякога. Като че ли ми се хили злъчно. Ще намеря начин, обещава ми злобно. – Мислиш, че си спечелила, но въпреки това аз ще намеря начин. Усещам злонамереността му с върховете на пръстите си.

Майка би го нарекла знак.

Изведнъж ми проблесна, сякаш разбрах, взех Свещеника и го вдигнах към светлината. Пламъкът за момент се заигра с картата, после повърхността започна да кипи. Бледото лице се изкриви, почерня.

– Ще ти дам да разбереш – прошепнах. – Само се опитай да ме спреш, и...

Пламъкът изведнъж лумна и аз стреснато затиснах картата върху дъските. Угасна, по пода се пръснаха искри и пепел.

Ликувах. Кой е двигателят на промените, майко?

Въпреки всичко през цялата нощ не можах да се отърва от усещането, че съм била манипулирана, принудена да разбере нещо, което е било по-добре да не виждам. Не съм направила нищо, казах си, не съм искала да сторя зло.

До сутринта не можах да прогоня мисълта от главата си. Чувствам се лека, безпътна като пух. Готова за всякакъв вятър.

35
Петък, 28 март
Разпети петък

Моего място е при паството ми, реге, знам го. В църквата се стеле тежък мирис на тамян. Всичко е в траурни черни и тъмночервени цветове, никъде сребро, ни венец цветя. Мястото ми е тук. Днес е най-великият ми ден, реге, тържествеността, благочестието, органът отеква като някаква гигантска камбана, потопена под вода. Камбанарията, разбира се, е притихнала в траурно мълчание пред качения на кръста Христос. Самият аз съм в черно и тъмночервено, гласът ми се слива с могъщия глас на органа и оформя думи. Всички ме гледат с ококорени натъжени очи. Дошли са дори отцепниците, облечени в черно, пригладили коси. Тяхната нужда, очакването им запълва празнината в душата ми. В един кратък миг наистина изпитвам любов, любов към греховете им, към изкуплението, което все пак ще дойде. Към жалките им тревоги, към незначителността им. Знам, че ме разбираш, понеже и ти си бил техен отец. Ти пожертва живота си за тях в най-истинския смисъл, също като нашия Господ Бог. За да ги защитиш от твоите и от техните грехове. Така и не разбраха, нали, реге? Никога не им казах. Но онзи път, когато те заварих с майка в канцеларията... Удар, така каза докторът. Сигурно си го преживял твърде тежко. Оттегли се. Потъна в себе си, макар да съм убеден, че ме чуваш, че виждаш по-добре откогато и да било през живота си. И знам, че един ден ще се върнеш при нас. Постих и се молих, реге. Бях смирен. Но въпреки това се чувствам недостоен. Остана още едно нещо, което не съм свършил.

След службата при мен дойде едно от децата, Матилд Арно. Пъхна ръка в моята и зашепна с усмивка.

- И на вас ли ще ви донесат шоколади, мосю кюре?
- Кой да ми донесе шоколади? – попитах удивен.
- Ами камбаните, разбира се! – изстреля нетърпеливо тя и се засмя.
- Летящите камбани!
- О, камбаните. Разбира се.

Хвана ме неподготвен и в първия миг не знаех какво да кажа. Тя обаче настояваше да получи отговор и ме задърпа за расото.

- Нали знаете, камбаните. Дето отлитат до Рим, за да се срещнат с

папата и се връщат, пълни с шоколади.

Превърнало се е в мания. Една-единствена думичка, припев, съпътстващ всяка мисъл. Не успях да потисна напирания гняв, грейналото й лице помръкна слисано и ужасено. Изревах яростно: Защо всички тук мислят само и единствено за шоколад? И детето се втурна с писък през площада, малкият бутик с опакованата си като подарък витрина ми се хилеше победоносно насреща, докато закъснелият ми вик летеше след детето.

Тази вечер ни очаква ритуалното изнасяне на Плащаницата, после драматизация на последните мигове на нашия Господ Бог, в изпълнение на децата от паството. По здрач ще запалим свещите. Обикновено за мен това е един от най-силните мигове в годината, моментът, когато те ми принадлежат, моите чада, потънали в траур и покосени от мъка. Но тази година дали ще мислят за Мъките Христови, за тържествеността на причастието, или ще преглъщат в очакване. Нейните приказки за летящи камбани и пиршества са извратени, изкусителни. В проповедта си се старая да говоря за изкушението, но мрачното великолепие на Църквата не може да се сравни с нейните истории за летящи килимчета.

Днес следобед се обадих на Арманд Воазен. Има рожден ден, в къщата й цари трескава подготовка. Разбира се, бях информиран, че се организира някакво тържество, но не предполагах, че става въпрос за подобно нещо. Каро ми подхвърли веднъж-два пъти. Не й се ходи, но се надява да използва възможността да се здобри с майка си веднъж завинаги. Макар че съм почти сигурен, че реално не очаква кой знае каква промяна. Виан Роше беше в кухнята, бе прекарала по-голямата част на деня в готвене. Жозефин Муска бе предоставила кухнята си, тъй като къщата на Арманд е твърде тясна, за да побере подобно мащабно мероприятие. По пътя заварих цяла орда от помагачи, натоварени с камари чинии, тигани и супници. Откъм отворения прозорец към мен политна букет от опияняващи аромати, устата ми се изпълни със слюнка. Нарсис бе в градината, украсяваше с цветя импровизирана беседка, построена между портата и къщата. Ефектът е поразителен: по дървеното скеле плъзват клематис, грамофончета, люляк и жасмин, над главите се образува пъстро було, през което се процеждат слънчевите лъчи. Арманд не се вижда никъде.

Извърщам глава, смутен от подобна разточителност. Съвсем в нейния стил, да избере именно Разпети петък за пищното си тържество. Всичкото това изобилие от цветя, храна, каси шампанско, натрупани край вратата и посипани с лед, е почти богоухлно, подигравателен вик в

лицето на пожертвалия се Божи син. Утре ще трябва да си поговоря с нея за това. Тъкмо се канех да вървя, когато забелязах Гийом Дюплеси да стои край оградата и да гали котките на Арманд.

– И ти ли помагаш? – попитах го. Гийом кимна.

– Обещах, че ще се включа. Чака ни още много работа до довечера.

– Изумен съм, че изобщо си се съгласил да имаш нещо общо с подобно предприятие – строго го смъмрих аз. – Точно днес! Наистина ми се струва, че този път Арманд стигна твърде далеч. Дори само от гледна точка на разходи, без да говорим за неуважението към Църквата...

Гийом сви рамене.

– Има право да отпразнува рождения си ден – меко отвърна той.

– По-вероятно ми се струва да се убие от преяждане – продължих все така остро.

– Мисля, че е на достатъчно години, че да знае какво иска – рече Гийом.

Изгледах го с неодобрение. Откакто общува с Роше, се е променил. Изражението на мрачно смирение е изтрито от лицето му, вместо него се е появила една упоритост, дори бих казал опърничавост.

– Не ми харесва начинът, по който семейството на Арманд се опитва да управлява живота й. – Думите му потвърдиха впечатлението ми.

Свих рамене.

– Изненадан съм, че точно ти заемаш нейната страна.

– Животът е пълен с изненади – отвърна. Де да беше.

36

Петък, 28 март

В един момент забравих какъв всъщност е истинският повод за това тържество и се отдадох на приповдигнатото си настроение. Докато Анук си играеше в Les Marauds, аз дирижирах подготовката на най-машабното и пищно угощение, което бях организирала някога. Усетих как потъвам в сладостните подробности. Разполагах с три кухни: големите фурни в La Praline, където изпичах блатовете, Cafe des Marauds за морските деликатеси, и малката кухничка на Арманд за супата, зеленчуците, сосовете и гарнитурите. Жозефин предложи на Арманд допълнителни прибори и чинии, по тя поклати усмихната глава.

– Всичко е уредено – отвърна и наистина бе така.

Рано сутринта в четвъртък пристигна фургон с емблемата на голяма фирма от Лимож и докара два кашона чаши и сребърни прибори, плюс един фин порцелан, всичките натъпкани с нарязана хартия. Докато Арманд подписваше ордера, доставчикът й рече с усмивка:

– Сигурно жените някоя внучка, а?

Арманд му отвърна с весел смях.

– Възможно е. Твърде е възможно.

Целия петък бе в добро настроение, все се въртеше около мен, уж само да хвърли по едно око, ала всъщност само ми се пречкаше. Също като палаво дете топеше пръсти в сосовете, повдигаше похлупаците на платата и капациите на горещите тенджери, докато накрая се наложи да помоля Гийом да я заведе на фризьор в Ажен за няколко часа, само и само да не ми се мотае в краката. Върна се променена: с къса младежка прическа под екстравагантната шапка, с нови ръкавици и обувки. Всичките аксесоари бяха в любимия ѝ черешов цвят.

– Започнах от долу на горе – доволно ме информира тя и се плъсна на любимия си стол. – До края на седмицата може да събера кураж да си купя цяла червена рокля. Представи си ме как дефилирам в църквата с нея. Уха!

– По-добре си почини – тросвам ѝ се аз. – Довечера те чака празненство. Не искам да ми заспиш по средата на десерта.

– Няма – отвръща, но се съгласява да подремне за час в падащия следобед, докато аз слагам масата, а останалите се разотиват да поотпочинат и да се преоблекат за вечерта. Масата е абсурдно голяма за

малката трапезария на Арманд, при разумно разпределение ще побере всички ни. Бяха нужни четирима мъже, за да преместят масивното ѝ дъбово туловище в новопостроената беседка под покроба от зеленина и цветя. Покривката е дамаска, поръбена с фина дантела. Мирише на лавандулата, с която е била покрита през дългите години след сватбата на Арманд. Неизползван досега подарък от баба ѝ. Новите чинии са бели, поръбени с тънка ивица жълти цветчета; има три вида чаши, всичките кристални, по бялата покривка под тях танцуват разноцветни слънчеви зайчета. В средата поставям величествения букет от пролетни цветя, направен от Нарсис, край всяка чиния има по една прилежно сгъната салфетка. Във всяка салфетка е подпъкната картичка с имената на гостите: Арманд Воазен, Виан Роше, Анук Роше, Каролин Клермон, Жорж Клермон, Люк Клермон, Гийом Дюплеси, Жозефин Боне, Жюлиен Нарсис, Мишел Рижия, Бланш Дюманд, Серизет Плансон.

Последните две имена за миг ме сепват, после се сещам за Бланш и Зезет, които все още чакат Рижия надолу по реката. Едва сега си дадох сметка, че всъщност никога не съм знаела името на Рижия. Винаги съм била убедена, че е прякор, а не фамилия. Сигурно заради косата.

Гостите започнаха да прииждат точно в осем. Час по-рано излязох от кухнята, за да взема бърз душ и да се преоблека, а когато се върнах, под къщата на Арманд имаше вързана лодка. Тримата речни обитатели се изкачваха по брега. Бланш с неизменната си червена фуста, пристегнатата в кръста, нагоре с дантелена риза; Зезет в стара черна вечерна рокля, с татуирани в къна ръце и с рубин на веждата; Рижия с чисти джинси и бяла тениска. Всички носеха подаръци, увити в останки от опаковъчна хартия, тапети или парчета плат. След тях се появи Нарсис, спретнат в неделния си костюм, после Гийом с жълто цвете на ревера, накрая семейство Клермон, някак непоколебимо жизнерадостни, Каро хвърли предпазлив поглед към речните хора, но не свали усмивката от лицето си, твърдо решена да се весели, щом тази жертва се изисква от нея. Докато пийвахме аперитивите и замезвахме с осолени ядки и крекери, наблюдавахме как Арманд разопакова подаръците си: от Анук рисунка на котка, поставена в плик; от Бланш буркан мед; от Зезет кесийка с лавандула, с извезана буква „Б“ („Нямах време да избродирам торбичка с твоята буква, обясни тя нехайно, ама другата година, обещавам...“); от Рижия издялано от парче дъб листо, толкова нежно и крехко, че прилича на истинско, има и грозд жълди в основата; от Нарсис голяма кошница плодове и цветя. Подаръците на семейство Клермон бяха по-разточителни. Каро ѝ подари шал (не „Хермес“, както забелязах, но все пак

копринен) и сребърна ваза; Люк плъзна към нея нещо тъсково и червено в крепирана опаковка, като положи огромни усилия да не го види майка му. Очите на Арманд блеснаха дяволито, чу се едно възхитено Уха!, прибрано в шепата ѝ. От Жозефин малък златен медальон с капаче. Поднася ѝ го с извинителна усмивка.

– Не е нов – признава.

Арманд го увесва на шията си, прегръща мечешки Жозефин и ѝ налива чаша „Сен Рафаел“ с неуверена ръка. Докато шетам в кухнята, хвърлям по едно ухо на разговора. Приготвянето на такива количества храна не е лесна работа, така че гледам да не се отдалечавам от печката. Но все пак успявам да следя какво става около масата. Каро се държи любезно-снизходително, готова да я забавляват; Рижия и Нарсис си намират обща тема в интереса към екзотични плодни дървета. Зезет подхваща традиционна песен с пронизителния си глас, гушнала небрежно бебето в една ръка. Забелязвам, че дори то е ритуално намазано с къна, така че прилича на пухкаво пъпешче gris nantais с петнистата си кожа и сивозелени очи. Заемат местата си около масата. Арманд е в повишено настроение, думите се сипят като водопад от устата ѝ. Дочувам и тихия, благ глас на Люк, говори за някаква книга, която прочел наскоро. В гласа на Каро пробиват остри нотки, предполагам, че Арманд си е сипала нова чаша „Сен Рафаел“.

– Знаеш, че не бива, маман – чувам я да протестира, но Арманд само се засмива.

– Това си е моят рожден ден – обявява весело. – Няма да допусна лоши настроения на купона. Най-малкото пък възнамерявам да разваля своето.

Засега толкова по този въпрос. Зезет флиртува с Жорж. Рижия и Нарсис си говорят за сливи.

– Belle du Languedoc – обявява последният разпалено. – За мен това е най-добрият сорт. Сладки и дребни, с красиви цветове... като крилца на пеперуда.

Но Рижия е непреклонен.

– Mirabelle – казва твърдо. – Единствената жълта слива, която си струва да се отглежда.

Обръщам се към печката и за известно време забравям разговорите. Това е умение, на което никой не ме е учил, мания. Майка ми забъркваше заклинания и любовни еликсири, аз пречистих всичко това в една по-първична страст. Никога не сме си приличали много двете с нея. Тя обичаше да се рее в пространството, мечтаеше за срещи с други планети

и тайни духовни същности; аз залягах над рецепти и менюта, чопнати от ресторанти, в каквито никога не сме могли да си позволим да се храним. Тя се отнасяше с насмешка към прекаленото внимание, което отдавах на плътта.

– Добре, че нямаме достатъчно пари – казваше ми, – че щеше да се надуеш като балон.

Горкичката ми майка. Дори когато ракът я бе смалил наполовина, продължаваше да намира сили да се шегува със загубата на килограми. И докато тя се вираше в картите и си шептеше нещо едва чуто, аз прелиствах колекцията си от карти за готвене, повтарях като мантри магическите наименования на неопитвани ястия, за мен те бяха тайните формули на вечния живот. *Voeufen daube*⁸⁵. *Champignons farcis a la grecque*⁸⁶. *Escalopes a la Reine*⁸⁷? Крем карамел. Шоколадова торта. Тирамису. Приготвих ги в кухнята на въображението си, вкусвах ги, опитвах ги до една, допълвах колекцията си от рецепти, където и да се озовавахме, залепвах ги в албума си като снимки на стари приятели. Те придаваха тежест на странстванията ми, лъскавите изрезки блестяха между омазнените страници като знаци край лъкатушеща пътека. Сега се връщам към тях като към отдавна изгубени приятели. *Soupe de tomates a la gasconne*⁸⁸, сервирана с пресен босилек и парченце *tartalette meridionale*⁸⁹, направена от тъничък слой *pate brisee*⁹⁰ и попила аромата на зехтин и аншоа, към цялото това богатство се прибавят и сочните тамошни домати, гарнирани с маслини и леко опърлени, за да пуснат онова свое направо невероятно и неустойимо силно благоухание. Наливам „Шабли“ от '85 във високите чаши за вино. Анук отпива от лимонадата си с някаква прекомерна изисканост. Нарсис проявява интерес към съставките на сладките с мармалад и изтъква достойнствата на безформения домати *Roussette*, сравнен с безвкусната блудкавост на европейския *Moneyspinner*. Рижия запалва мангалите от двете страни на масата и ги напръсква с цитронела срещу насекомите. Улавям Каро да гледа Арманд неодобрително. Не съм гладна. Попила отвсякъде ароматите на храните, с които се занимавам почти целия ден, се чувствам замаяна, превъзбудена и необичайно чувствителна, и когато ръката на Жозефин

85. Говеждо задушено, (фр.). – Бел. прев.

86. Пълнени гъби по гръцки (фр.). – Бел. прев.

87. Шницели по кралски. – Бел. прев.

88. Доматена супа по гасконски (фр.). – Бел. прев.

89. Тарталета по южняшки (фр.). – Бел. прев.

90. Вид тестен блат (фр.). – Бел. прев.

докосва крака ми по време на вечерята, подскачам и за малко да надам ужасен вик. Виното е студено и тръпчиво и пия повече, отколкото би трябвало. Цветовете започват да ми се струват по-ярки, звуците придобиват необичайна звънливост. Чувам как Арманд хвали гозбите. Бодвам си малко апетитна салата, за да прочистя небцето, после поставям парченце foiegras върху препечена филийка. Забелязвам, че Гийом тайничко хвърля на кучето си парченца мръвка под колосаната покривка. Минаваме от политическата обстановка към баските сепаратисти, прекрочаваме от дамската мода към най-добрите начини за отглеждане на салата и предимствата на дивата маруля пред култивираната. Виното прокарва всичко през гърлата ни. Пристигат vol-au-vents, ефирни като талази летен прах, след тях шербет от цветове на бъз, последван от plateau de fruits de mer, състоящо се от печени langoustines, различни видове скариди, стриди, berniques, морски паяци и по-големите torteaux, които могат да отхапят човешки пръст с лекотата, с която човек си гризва стръкче розмарин, морски охлюви, palourdes⁹¹, най-отгоре на всичко това се пъчи гигантски черен омар, царствен в ложето си от морски поданици. Огромното плато искри в червени, розови, морскозелени, перленобели и пурпурни отблясъци, сякаш стоим пред тайното хранилище на морска сирена, омаяни от носталгичния солен мирис на море, който ни отнася към детските спомени за дните, прекарани край морето. Появяват се специални инструменти за раците, малки вилички за черупчестите, чинийки с нарязан лимон и майонеза. Не е възможно да стоиш настрана от подобна феерия; тя изисква внимание, близост. Чашите и сребърните прибори блестят на светлината на фенерите, които висят от асмата над главите ни. Нощта ухае на цветя и река. Пръстите на Арманд са чевръсти като на джебчия; чинията с черупки пред нея нараства почти без усилие. Нося още вино; очите заблестяват, лицата са напрегнати в усилие да се отделят черупките на морските дарове. Това е храна, върху която трябва да се съсредоточиш, храна, която изисква време. Жозефин се отпуска, дори разменя някоя и друга приказка с Каро, която се бори с един краб. Ръката на Каро се подхлъзва, в окото ѝ пръсва струйка солена вода от рака. Жозефин се засмива. След миг Каролин също избухва в смях. Аз също участвам в разговорите. Виното е бледо и мамещо, опиянението му е скрито под привидна безобидност. Каро вече е леко замаяна, лицето ѝ пламти, от косата ѝ са избягали непослушни кичури. Жорж ме стиска за крака под масата и ми смига похотливо. Бланш говори за

---

91. Langoustines, torteaux, palourdes (фр.) – различни видове морски раци. – Бел.прев.

пътешествия; двете с нея имаме общи места. Ница, Виена, Турино. Бебето на Зезет започва да плаче; тя топва пръста си в чашата с вино и му го поднася. Арманд и Люк си говорят за Дьо Мюсе, с всяка следваща глътка вино Люк заеква все по-малко. Най-сетне отнасям опосканото плато, от което са останали само натрошени черупки, разпределени в дванайсет чинии. Купички вода с лимонов сок и нарязан джоджен за пръстите. Раздигам чашите и на тяхно място поставям *coupes a champagne*⁹². Каро за пореден път изпада в ужас. Докато отивам към кухнята, я чувам да говори нещо на Арманд с тих, притеснен глас.

Арманд ѝ изшътква.

– По-късно ще говорим. Сега искам да празнувам.

Посреща шампанското с радостни възгласи.

Десертът е шоколад фондю. Трябва да се приготвя в хубав ден, тъй като влажното време матира лъскавината на разтопената маса. Смесват се седемдесет процента натурален шоколад, масло, малко бадемово олио и сметана, прибавена в последния момент. След това се затопля внимателно. Вземат се набучени на шишчета парчета сладкиши или плодове и се потапят в шоколадовата смес. Тази вечер съм осигурила любимите на всички присъстващи, макар че по рецепта в шоколада се топи единствено *gateau de Savoie*⁹³. Каро обявява, че не може да хапне нито хапка повече, но си взема две парчета от шарените *roulades bicolores*⁹⁴. Арманд опитва от всичко наред. Цялата сияе и става все по-общителна с всяка изминала минута. Жозефин обяснява на Бланш защо е напуснала мъжа си. Жорж ми се хили похотливо зад омазаните си с шоколад пръсти. Люк се закача с Анук, която е полузаспала на стола си. Кучето ръфа игриво крака на масата. Зезет най-непринудено започва да кърми бебето си. Каро понечва да направи някакъв коментар, но в следващия момент свива рамене и си замълчава. Отварям нова бутилка шампанско.

– Добре ли си? – тихичко пита Люк Арманд. – Искам да кажа, да не ти е зле, или нещо такова. Взе ли си лекарството?

Арманд се изсмива.

– Твърде много се притесняваш за момче на твоята възраст. Ще вдигнеш голяма тупурдия и майка ти ще се тревожи. Недей да учиш краставичаря как да продава краставици. – Все още е в добро настроение, но изглежда поуморена. На масата сме вече почти четири часа.

92. Чаши за шампанско. – Бел.прев.

93. Савойски сладкиш (фр.) – Бел.прев.

94. Вид сладки във формата на рачета (фр.). – Бел.прев.

Дванайсет без десет е.

– Знам – отвръща той с усмивка. – Но още не бързам да се сдобия с наследство.

Тя го потупва по рамото и му налива нова чаша. Ръката ѝ не е много уверена, малко вино се разлива на покривката.

– Не се тревожи, имам още много такива.

Завършваме вечерята с моя шоколадов сладолед, трюфели и кафе и по глътка ароматен калвадос в загрети чашки. Анук настоява да си получи сапанд, бучка захар, напоена с няколко капки от алкохола, после иска още една за Чехълчо. Чашите са пресушени, чиниите ометени. В мангалите просветва жарта. Наблюдавам Арманд, която продължава да говори и да се смее, но не толкова оживено както преди, очите ѝ са притворени, държи ръката на Люк под масата.

– Колко е часът? – пита след малко.

– Почти един – отвръща Гийом.

Тя въздъхва.

– Време е да си лягам. Нали разбирате, вече не съм на ония години.

С мъка се изправя от стола, като не забравя да прибере повечето от подаръците си. Гийом я следи неотклонно с поглед. Той знае. Арманд го поглежда с особена игривост в благата усмивка.

– Не мисля да държа реч – казва с комична сериозност. – Не понасям такива работи. Просто искам да ви благодаря... да благодаря на всички ви... и да ви кажа, че прекарах чудесно. Не помня някога да съм се чувствала по-добре. Хората си мислят, че като остарееш, нямаш право на забавления. – Рижия, Жорж и Зезет я заливат с радостни възгласи. Арманд кима. – Все пак утре гледайте да не ме търсите много рано сутринта. – Усмива се леко накриво. – Май не съм си пийнала толкова, от както бях на двайсет, така че ще ми е нужен повечко сън. – Предупреждава ме с остър поглед. – Определено ще ми нужен – повтаря мъгляво и се отправя към спалнята си.

Каро скача да я подкрепи, но Арманд я спира с властен жест.

– Спокойно, дъще. Винаги си била такава, все се притесняваш за нещо. – Обърна се да ме погледне, този път ведро. – Виан ще ми помогне. Останалите могат да почакаат до сутринта.

Отвеждам я към стаята ѝ, а другите си тръгват бавно, все още се чуват разговори и смехове. Каро се е вкопчила в Жорж, Люк я е подхванал от другата страна. Прическата ѝ съвсем се е разпаднала, така изглежда по-млада и с по-меки черти. Докато отварям вратата на стаята, я чувам да казва:

„... наистина ми обеща, че ще се премести в Les Mimosas. Такъв товар ми падна от плещите...“ Арманд също чува думите ѝ и се засмива сънливо.

– Сигурно не е лесно да имаш такава опърничава майка. Сложи ме да си легна, Виан, преди да съм се строполила.

Помогнах ѝ да се съблече. На възглавницата има приготвена мека ленена нощница. Докато я мушва през главата си, сгъвам дрехите ѝ.

– Би ли ми сложила подаръците някъде, където ще мога да ги виждам. – Неясно махване към близкия скрин. – Може би там.

Изпълних заръките ѝ като в сън. Май и аз бях пийнала повечко, отколкото възнамерявах, защото се чувствах странно успокоена. По голямото количество инсулинови ампули в хладилника разбрах, че не си е била инжекции вече няколко дни. Щеше ми се да я попитам дали е убедена, дали наистина знае какво прави. Вместо това разстлах подаръка на Люк върху облегалката на стола, така че да го вижда – копринена фее-рия от шедро, дръзко, безусловно червено.

– Върви си, Виан – гласът ѝ бе нежен, но твърд. – Беше чудесно.

Поколебах се. За миг мярнах отраженията ни в огледалото на тоалетката. С новата си прическа ми заприлича на възрастния мъж от видеинието ми, но лицето ѝ бе ален полъх, усмихваше се. Бе затворила очи.

– Остави лампата. – Това за сбогуване. – Лека нощ.

Целунах я нежно по бузата. Ухаеше на лавандула и шоколад. Отидох в кухнята да разтребя.

Рижия ме чакаше да ми помогне. Другите си бяха отишли. Анук спеше на дивана с пръст в устата. Измихме съдовете мълчаливо и аз разпределих новите чинии и чаши на Арманд в бюфетите. Рижия се опита да подхване разговор, но аз не можех да говоря с него. Нежното, натрапчиво подрънкване на порцелан и стъкло само подчертаваха тишината около нас.

– Добре ли си? – попита той, поставил нежно ръка на рамото ми. Косата му бе като поляна с невени.

Казах първото, което ми дойде наум.

– Бях се замислила за майка – малко озадачена, си дадох сметка, че не го лъжа. – Щеше да ѝ хареса. Тя обичаше... фойерверките.

Погледна ме. Странните му отнесени очи бяха станали почти пурпурни на приглушената светлина. Прииска ми се да му кажа за Арманд.

– Не знаех, че се казваш Мишел – отроних след малко. Сви рамене.

– Имената не означават нищо.

– Започнал си да говориш по-различно – възкликнах с изненада. –

Преди имаше толкова силен марсилски акцент, а сега...

Усмихна ми както никога досега.

– И акцентите нямат значение.

Лицето ми потъна в шепите му. Ръцете му бяха необичайно меки за работник, бледи и меки като на жена. Запитах се дали поне малка част от онова, което ми е разказвал, е било истина. Макар че явно беше все едно. Целунах го. Миришеше на боя, сапун и шоколад. Попих шоколадовия вкус на устните му и мисълта ми отлетя към Арманд. Винаги съм смятала, че Рижия харесва Жозефин. Тази мисъл не излезе от главата ми дори докато го целувах. Ала знаех, че това бе единствената магия помежду ни, с която можехме да преборим нощта. Най-простата магия, огньовете, които носим от планината за Beltane⁹⁵, който тази година подрани. Малка утеха, жест на непокорство пред мрака. Ръцете му потърсиха гърдите ми под пуловера.

Поколебах се за миг. По пътя си вече бях срещнала твърде много мъже, мъже като него, добри мъже, които бях харесвала, но не и обичала. Ако бях права, че двамата с Жозефин са създадени един за друг, какво можеше да им причини това? А на мен? Устните му бяха леки, движенията му прости. Откъм цветята в градината ме заля люляков аромат, довян с топлия дъх на жарта от мангалите.

– Навън – пророних тихо, – в градината.

Той хвърли поглед към спящата на канапето Анук и кимна. Излязохме навън под обсипаното със звезди индигово небе.

В градината се усещаше топлината на гаснещия огън. Отпуснахме се под аромата на жасмина и люляка на Нарсис. Проснахме се на тревата като деца. Не си обещахме нищо, не изрекохме любовни думи, макар той да бе нежен, почти безстрастен, движеше се из тялото ми с бавна наслада, езикът му обхождаше кожата ми сякаш пръхаша пеперуда. Над главата му небето бе пурпурно-черно, различих широката ивица на Млечния път, поясът на света. Знаех, че това може да ни е единственият път заедно, мисълта ме изпълни с мъглява меланхолия. Вместо присъствието му да придобие повече плътност и натрапчивост, ме обзе усещане за цялост, надмогнах самотата си, дори мъката по Арманд. По-късно щях да имам време да потъгувам. Засега се отдадох на удивлението: към голотата на тялото ми в тревата, към притихналия мъж до мен, към необозримостта отгоре и необозримостта отвътре. Лежахме така дълго,

---

95. Фестивал, провеждан в първия ден на май в чест на началото на лятото и сезона на пашата. – Бел.прев.

докато потта ни не се превърна в хладен воал и не ни нападнаха градинските насекоми. Омаяни от уханието на лавандула в краката ни, хванати за ръце, се взирахме в непоносимо бавното въртене на небето.

Чух как Рижия си подпява много тихичко, почти недоловимо:

V'la l'bon vent, v'la l'joli vent
V'la l'bon vent, ma vie m'appelle...

Вятърът проникна в мен, впи в тялото ми безжалостните си пръсти. В самия център на душата си, в една съвсем мъничка точица, чудно спокойна и недокосната, изпитах почти познато усещане за нещо ново. Това също е някаква магия. Магия, непонятна за майка ми. В този момент тази нова, чудна, жива топлина в мен е по-истинска от всичко на света. Поне разбрах защо все изтеглях картата с Любовниците онази нощ. Затворих очи и си казах, че ще я сънувам. Правех го често преди раждането на Анук, моята малка пътешественичка с розови бузки и упорити черни очета.

Когато се събудих, Рижия го нямаше, вятърът отново бе сменил посоката си.

37
Събота, 29 март
Велика събота

Помогни ми, реге. Нима не съм се молил достатъчно? Нима не съм страдал достатъчно за греховете ни? Моето покаяние бе образцово. Вие ми се свят от недохранване и липса на сън. Нима не е дошъл мигът на избавлението, когато всички грехове се заличават? Среброто се завърна в олгара, свещите горят в очакване. Храмът е окичен с цветя за пръв път от началото на постите. Дори лудият свети Франциск е потънал в моими сълзи, ухаещи на свежа и чиста плът. Двамата с теб чакахме твърде дълго след първия ти удар. Дори тогава не искаше да говориш с мен, макар да общуваше с другите. После, на следващата година, дойде вторият удар. Убеждават ме, че не усещаш нищо, но аз знам, че не е така. Изчакваш. Когато му дойде времето, ще се събудиш.

Намериха Арманд Воазен тази сутрин. Вкочанена и все още усмихнатата в леглото си, реге; още една душа ни напусна. Отслужвам последна служба, макар да съм сигурен, че не би ми благодарила, дори да можеше да чуе. Вероятно вече съм единственият, който намира утеха в тези неща.

Тя сама избра да умре снощи, бе подготвила всичко, до най-дребните подробности – храна, питиета, приятели. Семейството ѝ също бе при нея, подмамени от обещанията ѝ да се промени. Каква арогантност! Ще се разплати, обещава Каро, двацет служби, трийсет служби. Моли се за нея. Моли се за нас. Улавям се да треперя от ярост. Не мога да ѝ отговоря с нужното смирение. Погребението е насрочено за вторник. Представям си я как лежи в моргата, край главата ѝ божури, белите ѝ устни застинали в усмивка. Тази мисъл ме изпълва не с жалост, не дори със задоволство, а с ужасна, безполезна ярост.

Естествено, всички знаем кой стои зад това. Онази Роше. О, Каро ми разказа. Тя е като магнит, реге, като някакъв паразит, нападнал градините на всички ни. Трябваше да се вслушам в инстинкта си. Да я изкореня още в момента, в който я видях. Тя, която възпрепятстваше всичките ми начинания, която ми се присмиваше зад забуления си прозорец, която пускаше коварните си пипала навсякъде. Държах се като глупак, реге. Арманд Воазен бе убита от моята глупост. Злото е сред нас. Хили

ни се с подкупваща усмивка, окичено с ярки цветове. Като дете слушах с ужас приказката за шоколадената къщичка, за вещицата, подмамила вътре дечицата, за да ги изяде. Поглеждам магазина ѝ, опакован в лъскави хартии като подарък, който всеки миг ще бъде поднесен, и се питам колко хора, колко души е успяла да подмами без надежда за избавление. Арманд Воазен. Жозефин Муска. Пол-Мари Муска. Жюлиен Нарсис. Люк Клермон. Трябва да бъде смазана. Тя и онова нейно изчадие. Трябва да се справим. Не остана време за учтивости, реге. Душата ми вече е компрометирана. Де да можех отново да съм на шестнайсет. Опитвам се да си припомня дивия порив на шестнайсетгодишен младеж, изобретателността на момчето, което бях някога. Момчето, което хвърли бутилката и приключи с въпроса веднъж завинаги. Но тези дни са отдавна минало. Сега трябва да проявя находчивост. Не бива да дискредитирам институцията, която представлявам. А ако се проваля...

Какво ще направи Муска? О, той е безпardonен, по своему коварен. И все пак подуши опасността много преди мен. Как ще постъпи сега? Трябва да го взема за пример. Арогантният, грубият, но лукав Муска.

Какво ли ще предприеме?

Фестивалът на шоколада е утре. От него зависи нейният успех или провал. Твърде късно е да се пренасочи потокът на общественото мнение срещу нея. В мен никой не бива да заподозре каквато и да е вина. Зад забуления ѝ прозорец хиляди шоколади очакват своите купувачи. Яйца, животни, великденски гнезда, завързани с панделки, кутии с подаръци, зайчета в ярки надиплени опаковки... Утре десетки деца ще се събудят под звъна на великденските камбани и първата им мисъл ще бъде не Той воскресе!, а Шоколади! Великденски шоколади!

А какво ще стане, ако шоколади няма?

Тази мисъл ме парализира. За миг ме изпълва буйна радост. Мъдрата свиня в мен се хили и надига глава. Мога да проникна с взлом в къщата, казва ми. Задната врата е стара и едва се крепи на пантите. Само леко ще натисна и е готова. Ще се промъкна в магазина с тояга в ръка. Шоколадите са крехки, лесно се чупят. Пет минути сред кутиите ѝ ще са достатъчни. Тя спи на горния етаж. Няма да чуе нищо. Пък и ще действам бързо. Може да си сложа и маска, та дори и да ме види... Подозренията ще паднат върху Муска. Отмъщение. Него го няма, за да отрече, пък и...

Реге, нима помръдна? Сигурен съм, че мярнах ръката ти да потрепва, двата пръста се свиха като за благословия. Същият тик, сякаш гангстер сънува отминали схватки. Знак.

Хвала на Бога. Знак.

38

Неделя, 30 март
Великден, 04,00 ч.

Миналата нощ почти не мигнах. Прозорецът ѝ светеше до два, а дори след това не посмях да помръдна, опасявайки се, че може да лежи будна в тъмното. Подремнах на стола, като предварително си навих будилника, за да не се успя. Не би трябвало да се притеснявам. Неспokoйният ми сън бе пронизван от мимолетни накъсани образи, които едва се задържаха в главата ми, макар именно те да ме събудиха внезапно. Мисля, че видях Арманд, на млади години, нищо, че тогава не съм я познавал. Бягаше през нивята зад Les Marauds в червена рокля, черната ѝ коса се вееше зад нея. Или може би беше Виан и ги бях смесил. После ми се присъни пожарът в Les Marauds, оная курва и мъжът ѝ, напуканите червени брегове на Тан, после се появихте вие, реге, заедно с майка в канцеларията. В главата ми нахлу горчивият гроздобер на онова лято и аз, като някаква свиня, забила зурла в купчина трюфели, са заравях все понадълбоко в загниващите вкусотии и се тъпчех, тъпчех...

В четири ставам от стола. Бях спал с дрехите, само без расото и яката. Църквата няма нищо общо с тази работа. Правя си кафе, много силно, без захар, въпреки че на практика покаянието ми свърши. Казвам на практика. В сърцето си знам, че Великден още не е дошъл. Христос още не е възкръснал. Ще възкръсне едва след като успея днес.

Треперя. Хапвам малко сух хляб за сила. Кафето е горещо и горчиво. Щом свърша работата, си обещавам истинска храна: яйца, шунка, захаросани кифлички от фурната на Поату. Само като си помисля, и устата ми се напълва със слюнка. Включвам радиото и намирам станция за класическа музика. „Овцата да си пасе“. Устните ми се изкривяват в суха, презрителна усмивка. Не е време за пасторали. Настъпи часът на свинята, на коварната свиня. Спирам музиката.

Пет без пет. Поглеждам през прозореца и зървам първите светли ивици небе на хоризонта. Имам достатъчно време. Клисарят ще дойде в шест да удари великденските камбани. Имам повече от достатъчно време, за да изпълня тайната си мисия. Нахлузвам предварително пригответената гангстерска маска, която покрива цялата ми глава, чак до врата. В

огледалото изглеждам различен, ужасяващ. Саботьор. Това ме кара да се усмихна. Устата ми под маската е стисната в непреклонна, цинична гримаса. Почти ми се иска да ме види.

05, 10 ч.

Отключено е. Почти не мога да повярвам на късмета си. Това означава, че тя се чувства на сигурно място, доказва наглата ѝ увереност, че никой не може да се изпречи насреща ѝ. Оставям настрана голямата отвертка, с която възнамерявах да разбия вратата, и стискам инстинктивно тежката цепеница (парче трегер, реге, който падна по време на войната) с две ръце. Вратата се отваря безшумно. Над главата ми се залюлява по-редната червена кесийка. Захвърлям я презрително на пода. За миг се чувствам дезориентиран. Мястото доста се е променило от времето, когато бе фурна, пък и като цяло задните помещения на магазина са ми съвсем малко познати. Върху гладкия под се отразяват бледи отблясъци светлина и се радвам, че се сетих да взема фенерче. Щом светвам, се оказвам заслепен от белотата на емайлираните повърхности, шкафовете, мивките, старите пещи, които грейват под снопа на фенерчето ми. От шоколадите нито следа. Разбира се. Тук само се приготвят. Не знам защо се изненадвам от чистотата, която цари в кухнята. Опитвал съм да си представя Роше като някаква повлекана, която оставя в мивката загорели тенджери и мръсни чинии, а в тестото за тортите ѝ вечно падат дълги черни косми. Вместо това установявам, че поддържа безупречна чистота. По рафтовете са подредени по големина искрящи тигани, на едно място само медните, на друго само емайлираните, порцелановите купи са сложени така, че да са лесно достъпни, приборите, като големи лъжичи и тенджери, са закачени на специални куки върху варосаните стени. Върху очуканата стара маса има няколко каменни хавана. В средата ваза с поувехнали жълти далии, които хвърлят върху плота уродливи сенки. Поради някаква причина цветята ме изпълват с ярост. Какво право има тя да държи цветя в къщата си, когато Арманд Воазен е мъртва? Свинята в мен изсипва вазата върху масата и се ухилва доволно. Оставям животинското да ме обладае. Имам нужда от тази жестокост, за да мога да довърша започнатото.

05,20 ч.

Шоколадите сигурно са в самия магазин. Тихо си проправям път през кухнята и отварям масивната борова врата към предната част на сградата. Отляво ми се пада стълбището към спалните помещения.

Отдясно са щандът, рафтовете, витрините, кутиите... Миризмата на шоколад, макар и очаквана, ме стряска. Тъмнината сякаш допълнително я подчертава, за момент като че ли ароматът е самата тъмнина, която ме обгръща като плътна кафява каша, като натрапчива мисъл. Светлият лъч на фенерчето обикаля купища цветове, сребристи хартии, панделки, искрящи облаци целофан. Попаднал съм в пещерата на съкровищата. През тялото ми преминава тръпка. Да вляза тук, в къщата на вещицата, незабелязан, непоканен. Да докосна тайно вещите ѝ, докато тя спи. Нещо ме тласка към витрината, обзема ме желание да разкъсам хартията и да бъда първият, който ще я види. Абсурдна мисъл, като се има предвид, че възнамерявам да унищожа всичко. Ще удовлетвори този импулс. Стъпвам тихо, тежката цепеница виси отпусната в ръката ми. Имам достатъчно време. Достатъчно, за да задоволя любопитството си, ако реша. Освен това моментът е твърде ценен, за да го пропилявам. Искам да му се насладя.

05,30 ч.

Много внимателно отстранявам хартията, която закрива витрината. Чува се тих, дрезгав звук, оставям я встрани, напрягам слух да чуя признаци на движение горе. Мъртвешка тишина. Фенерчето попада върху витрината, за миг почти забравям защо съм дошъл. Непоносимо изобилие. Захаросани плодове и марципанени цветя, планини от шоколади във всякакви форми и цветове. Изведнъж ме зяпват безброй зайчета, пащици, квачки, пиленца, агнета... шоколадовите им весело-гъжни очи ме пронизват, сякаш древни китайски армии, над всичко се извисява женска статуя, грациозните кафяви ръце държат шоколадов житен клас, буйната коса се спуска върху раменете, около зениците на очите има бяло. Ароматът на шоколад е неустоим, богатото плътно ухание прокарва в гърлото изискана сладостна нишка. Жената с житния клас се усмихва едва доловимо, сякаш прониква в душата ми.

Опитай ме. Пробвай ме. Вкуси ме.

Тук, в самото гнездо на изкушението, този рефрен е по-силен отвсякога. Накъдето и да протегна ръка, пръстите ми ще потънат в забранения плод, ще усетят тайната му плът. Тази мисъл забива в тялото ми хиляди жила.

Опитай ме. Пробвай ме. Вкуси ме.

Никой не би устоял.

Опитай ме. Пробвай ме. Вкуси...

Защо не?

05,40 ч.

Ще взема първото, до което се докоснат пръстите ми. Не бива да се увеличам. Само един шоколад. Всъщност няма да е кражба, а спасение: единствен избраният сред своите братя ще оцелее от унищожението. Ръката ми се движи сама, независимо от тялото. Гладно насекомо над планина от лакомства. Скрити са в плексигласови подноси с капаци. Върху всеки поднос с красив и четлив почерк е изписано съответното име. Дори само имената са умопомрачителни. Крекер „Битер портокал“. Кайсиева кифличка с марципанова глазура. *Cerisette russe*⁹⁶. Трюфел с бял ром. *Manon blanche*. Венерини зърна. Усещам как се изчервявам под маската. Как може човек да си поръча сладкиш с подобно име? Но изглеждат превъзходно, пухкаво-бели на светлината на фенерчето, на върха с потъмен шоколад. Взимам една от подноса. Задържам я пред носа си, мирише на сметана и ванилия. Никой няма да разбере. Давам си сметка, че не съм ял шоколад от дете, от толкова отдавна, че даже съм забравил вкуса му. Пък и тогава е било някакъв евтин *chocolat a croquet*⁹⁷, петнайсет процента какао, най-много двацет, а след като го съдъвчеш, в устата ти остава лепкав вкус на мазнина и захар. Веднъж-два пъти съм си купувал „Сушард“ от пазара, но тъй като цената му бе пет пъти по-висока от на другия, това бе лукс, който рядко можех да си позволя.

Сега е съвсем различно. Кратката съпротива на шоколадовата черупка в момента, когато се допира до устните, мекият пълнеж вътре... Различавам пластове различни аромати, като уханият букет в доброто вино, тънка горчива нишка, плътността на прясно смляно кафе. Топлината съживява благоуханието и то изпълва ноздрите ми, сладострастният зъл дух на вкуса изтръгва от устните ми стон.

05,45 ч.

Посягам към друг вид, като си казвам, че няма никакво значение. Отново се отплесвам по имената. *Crème de cassis*. Букет от три вида ядки. Вземам тъмно топченце от поднос с надпис Пътуване на Изток. Хрупкаво тесто в твърда захарна черупка, потича струйка богат на аромати алкохол – санталово дърво, канела и липа срещу кедър и бахар. Протягам се към друг поднос с надпис *Pêche au miel millefleurs* – резенче праскова, топнато в мед и *eau-de-vie*⁹⁸, върху шоколадовата глазура

---

96. Сушена череша (фр.). – Бел. прев.

97. Букв. шоколад за хрупане (фр.) – Бел. прев.

98. Ракия (фр.). – Бел. прев.

захаросана пръчица плод. Поглеждам си часовника. Има още време.

Знам, че трябва да започна справедливото си дело незабавно. Витрината, макар и объркваща, не може да побере всички поръчки, които видях да се струпват пред вратата ѝ тази седмица. Сигурно има таен склад, където държи шарените кутии, запасите си. Това тук е само фасадата. Грабвам една *amandine*⁹⁹ и я пъхам в устата си, за да освежи паметта ми. После карамелен фондан. *Manon blanc*, шприцован с прясна сметана и бадем. Толкова малко време, а има още толкова много за опитване. Ще свърша за пет минути, може би по-малко. Само да разбере къде е мястото. Последен шоколад, за късмет, и тръгвам. Само още един.

05,55 ч.

Също като в един от сънищата ми. Въргалям се в шоколад. Представям си се в поле от шоколади, на плаж от шоколади, наслаждавам се, потъвам, ям лакомо. Вече няма време да се заглеждам по надписите. Тъпча всичко наред. Свинята губи разсъдъка си пред лицето на толкова много наслада, превръща се в истинска свиня и макар нещо в дълбините на съзнанието ми да крещи да спра, вече не мога. Веднъж започнал, няма връщане. Това няма нищо общо с глада; тъпча, тикам в устата си с пълни шепи, бузите ми ще се пръснат. За една ужасна секунда си представям Арманд, която се е върнала за мен, вероятно за да ме прокълне със собствената си болест. Смърт чрез лакомия. Докато ям, се чувам как издавам звуци – стенеци, изпълнени с копнеж звуци на екстаз и отчаяние, сякаш свинята в мен най-сетне е намерила гласа си.

06,00 ч.

Той воскресе! Камбаненият звън ме изтръгва от опиянението ми. Намирам се седнал на пода, навсякъде около мен се ваят шоколади, сякаш наистина съм осъществил съня си и съм се окъпал в тях. Цепеницата лежи забравена встрани. Махнал съм маската от главата си. Витрината, освободена от прикритието на хартията, зяпва насреща ми, озарена от първите бледи утринни лъчи.

Той воскресе! Надигам се като пиян. Само след пет минути по улиците ще плъпнат първите богомолци. Може би още никой не ме е видял. Сграбчвам цепеницата с хлъзгави от разтопен шоколад пръсти. Изведнъж се сещам къде държи стоката си. В стария килер, на хладно и сухо, там, където някога складираха чувалите с брашно. Мога да стигна до

99. Сладка с бадемово мляко (фр) – Бел.прев.

там. Има време.

Той воскресе!

Обръщам се, стиснал цепеницата, в отчаяна надпревара с времето, времето...

Тя ме чака, надзърта иззад нанизите мъниста, спускащи се като завеса от рамката на вратата. Няма как да разбере колко време ме е наблюдавала. Устните ѝ се изкривяват в ехидна усмивчица. Много внимателно взема цепеницата от ръката ми. Държи нещо, което прилича на опушено парче цветна хартия. Може би картичка.

* * *

Така ме завариха, реге, свит в руините на витрината ѝ, с омазано лице и изнурени очи. Изведнъж от всички страни заприиждаха хора, втурнали се на помощ. Дюплеси, стиснал каишката на кучето си в една ръка, застана на пост пред вратата. Самата Роше не помръдваше от задния вход, цепеницата ми бе полегнала в сгънатата ѝ ръка. Поату, който бе станал рано заради първата партида хляб, започна да вика любопитните да ме видят. Семейство Клермон ме зяпаха като риби на сухо. Господи! Смехът. А през цялото време камбаните бият и повтарят Той воскресе!, гласът им политва надалеч над площада.

Той воскресе!

39

Понеделник, 31 март

Щом камбаните замлъкнаха, изпратих Рейно да си върви. Служба нямаше. Отпраши надолу към Les Magauds, без да каже нито дума. Едва ли щеше да остави много разбити сърца след себе си. Фестивалът започна рано с горещ шоколад и сладкиши пред La Pralme, докато разчистят набързо бъркотията вътре. За щастие не бе успял да нанесе кой знае какви щети. По пода се валяха неколкостотин шоколада, но специалните кутии с подаръци бяха непокътнати. Няколко козметични поправки и витрината грейна красива както винаги.

Фестивалът оправда очакванията ни. Сергии, фанфари, бандата на Нарсис, който за изненада на всички се оказа почти виртуозен саксофонист. Има и жонглори, огнегълтачи... Речните хора също са тук, ще останат поне за празника. Пъстрото им присъствие вдъхва нов живот на местните улици. Някои се осмеляват да разгърнат сергии, продават мъниста за коса, конфитюри и мед, правят татуировки от къна или предсказват бъдещето. Рижиya продава издялани от кора кукли. Само семейство Клермон ги няма, ала Арманд не излиза от главата ми нито за миг, сякаш не мога да си представя, че подобно събитие ще мине без нея. Сред развеселената тълпа забелязвам приведена жена с червен шал и сламена шапка, разцъфнала в черешов цвят. Като че ли е навсякъде. Странно, не се чувствам тъжна. По-скоро не мога да се отърва от усещането, че всеки миг ще се появи, нетърпелива да разопакова своята кутия с подаръци и да надзърне вътре. После ще си оближе пръстите с наслада или ще започне да надава радостни възгласи, опиянена от цялата глъчка. Веднъж дори се сепнах, убедена, че чувам познатото „Уха!“ . Беше съвсем до мен, докато се навеждах да достигна пакет стафиди с шоколад. Но когато се огледах, нея я нямаше. Майка би ме разбрала.

В четири и петнайсет бяха изпълнени всички поръчки и продадени всички кутии с подаръци. Състезанието с яйцата спечели Люси Прудом, но всеки участник получи пакет-изненада, пълен с шоколади, шоколадови свирки, дайрета и знаменца. Самотна шаг, окичена със свежи цветя, рекламираше оранжерията на Нарсис. Някои от по-младите се осмелиха дори да подхванат танци под строгия поглед на „Сен Жером“. Слънцето ни топли през целия ден.

Сега, след като всичко свърши, седя с Анук в притихналата ни

къща, в едната ми ръка книжка с приказки, и се чувствам някак несвойствено. Казвам си, че това е неизбежната дупка след всяко дългоочаквано събитие. Сигурно е от умората, притеснението, намесата на Рейно в последния момент, а още и палещото слънце, народа... Мъката по Арманд. Сега, когато звуците на веселбата са заглъхнали, я усещам по-отчетливо. Обагрена е с толкова много противоречащи си чувства: самота, загуба, обезвереност и една особена спокойна тръпка на справедливост. Скъпата ми Арманд. Толкова щеше да ти хареса. Но ти получи своите фойерверки, нали? Късно вечерта се отби Гийом, дълго след като бях заличила всички следи от фестивала. Анук се приготвяше да ляга, в очите ѝ още блестяха карнавалните светлини.

– Може ли да вляза? – Научил е кучето си да сяда по негова команда и сега малкият го чака тържествено на прага. Носи нещо в ръка. Писмо. – Арманд ме помоли да ти предам това. Нали разбираш, когато всичко свърши.

Взимам писмото. В плика издрънчава нещо мъничко и твърдо.

– Благодаря.

– Тръгвам си. – Поглежда ме за миг, после протяга ръка – скован, но странно вълнуващ жест. Ръкостискането му е здраво, истинско. Усещам парене в очите. Една бистра капка се отронва върху ръката на възрастния мъж. Дали негова или моя, не знам.

– Лека нощ, Виан.

– Лека нощ, Гийом.

В плика има единичък лист хартия. Изваждам го, заедно с него на масата се изтъркулва нещо – предполагам, че са монети. Написаното е с големи букви, с очевидно усилие.

Скъпа Виан,

Благодаря ти за всичко. Мога да предположа как се чувстваш. Ако имаш нужда, поговори с Гийом, той разбира най-добре от всички. Съжалявам, че няма да присъствам на фестивала ти, но толкова съм си го представяла, че в крайна сметка няма значение. Целуни Анук от мен и ѝ дай една от тези – другата е за второто, мисля, че ме разбираш.

Вече се уморих, усещам, че вятърът носи промяна. Мисля, че сънят ще ми се отрази добре. Пък кой знае, може един ден пак да се срещнем.

Твоя Арманд Воазен

P.S. Не си правете труда да организирате погребение, казвам го на всички ви. Това ще бъде празникът на Каро и предполагам, че ще вложи в него всичко от себе си. Нали си пада по такива неща. Ти по-добре покани всичките си приятели в La Praline и изпейте кана шоколад за мен. Обичам ви, до един.

А.

Прочитам писмото и го оставям настрана. Търся с поглед изпадналите монети. Едната откривам на масата, другата на стола. Два златни суверена, които блестят в златисточервено в ръката ми. Единият за Анок, а другият? Инстинктивно посягам към онова топло, спокойно място вътре в душата ми – тайното кътче, което не съм разкрила напълно дори пред себе си.

Анок е положила главица на рамото ми. Полузаспала, припява тихичко на Чехълчо, докато ѝ чета. През последните няколко седмици рядко споменава своя невидим приятел. Заета е с по-истински игри. Явно е важно той да се завърне точно сега, когато вятърът пак сменя посоката си. Внимателно градената ми идея за установяване е като пясъчните кули, които някога правехме на плажа в очакване на прилива. Дори без морето слънцето ги унищожава. До следващия ден няма почти никаква следа от тях. Знам си го, но ми става ядосано, заболява ме. Уханието на карнавала ме привлича като магнит, променящият се вятър, горещият полъх от... откъде беше? От юг? От изток? От Америка? От Англия? Всичко е въпрос на време. Ланскене с всичките ми познати вече изглежда не така истинско място. Като че ли вече се отправя към света на спомените. Машината се износва, механизмът замлъква. Вероятно съм го подозирала от самото начало – че двамата с Рейно сме свързани, че единият балансира другия и че без него няма какво да правя тук. Каквото и да е, необходимостта да остана я няма. На нейно място е дошло удовлетворението, едно дълбинно задоволство, което ме погълна цялата. В Ланскене хората масово правят любов, децата играят, кучетата лаят, телевизорите бумтят. Без нас. Гийом гали кучето си и гледа „Казабланка“. Сам в своята стая, Люк чете Рембо на глас без следа от заекване. Рижия и Жозефин, сами в новобоядисания си дом, се опознават взаимно, постепенно навлизат в най-интимните си кътчета. Тази вечер по радиоточката съобщиха за Фестивала на шоколада, обявявайки го гръмко като фестивала на Ланскене су Тан, очарователна местна традиция. Туристите вече няма да подминават Ланскене по пътя за съседни забележителности. Не друг, а аз поставих досега невидимото селце на картата.

Вятърът носи дъх на море, озон и пържено, на крайбрежието на Гуан ле Пен, на палачинки и кокосово масло, на въглища и пот. Толкова много места очакват вятъра да смени посоката си. Толкова хора в нужда. Този път за колко дълго? Шест месеца? Година? Анук заравя лице в рамото ми и аз я прегръщам, толкова силно, че се разбужда и измърморва нещо недоволно. La Celeste Praline пак ще си стане обикновена фурина. Или може би confiserie-patisserie, с guimauves, висящи от тавана като нанизани матови наденички и кутии pains d'epices с надпис Souvenir de Lansquenet-sous-Tannes на капака. Добре поне, че поспечелихме малко пари. Същност повече от достатъчно, за да започнем от нулата някъде другаде. Ница или Кан, Лондон или Париж. Анук промърморва нещо насън. Тя също го усеща.

Все пак обаче чувствам напредък. Анонимността на хотелските стаи, неоновите светлини, придвижването от север на юг при всяка нова хвърлена карта не са за нас. Поне се изправихме лице в лице с Черния призрак, двете с Анук, най-сетне видяхме истинската му същност: един глупак, който лъже самия себе си, една карнавална маска. Не можем да останем тук вечно. Но може би той е прокарал път за нас и ще се установим другаде. В някое крайбрежно градче, защо не. Или селце край реката с царевични ниви и лозя околоръст. Имената ни ще са други. Името на магазина ни също. Може би La Truffe Enchantee¹⁰⁰. Или Tentations Divines¹⁰¹, в памет на Рейно. И този път ще можем да отнесем със себе си една голяма част от Ланскене. Стискам подаръка на Арманд в ръката си. Монетите са тежки, плътни. Златото е с червеникав оттенък, почти като цвета на косата на Рижия. Пак се питам как е разбрала. Докъде точно стига нейният поглед. Друго дете, този път не без баща, дете от някой добър човек, дори той никога да не разбере. Питам се дали ще е с неговата коеа, с мътните му очи. Вече съм убедена, че ще е момиче. Дори знам името ѝ.

Има неща, които можем да изоставим. Черния призрак го няма. Гласът ми като че ли е станал по-уверен, по-дързък. В него се усеща нотка, която, ако се заслушам внимателно, съм сигурна, че ще разпозна. Нотка на непокорство, дори въодушевление. Страховете ми ги няма. Теб също те няма, маман, въпреки че винаги ще те чувам да ми говориш. Вече няма да се страхувам от образа си в огледалото. Анук се усмихва насън. Можех да остана, маман, тук имаме дом, приятели.

---

100. „Омагьосаният трюфел“. – Бел.прев.

101. „Божествените изкушения“. – Бел.прев.

Ветропоказателят пред прозореца ми се върти, върти. Представям си, че го слушам седмица след седмица, година след година. Представям си, че поглеждам през прозореца в една зимна утрин. Новият глас в мен избухва в смях, звукът е нещо като завръщане у дома. Новият живот в мен се завърта леко, сладостно. Анук бълнува, от устата ѝ се ронят безсмислени звуци. Малките ѝ ръчички се впиват в рамото ми.

– Моля те. – Гласът ѝ потъва в пуловера ми. – Попей ми, маман. – Отваря очи. Земята, видяна от голяма височина, има същия зеленикаво-синкав оттенък.

– Добре.

Тя се унася, а аз подхващам тихичко:

V'la l'bon vent, v'la l'joli vent
V'la l'bon vent, ma vie m'appelle...

С надеждата, че този път ще е приспивна песен. Че вятърът няма да чуе. Че този път... моля те, само този път... ще си тръгне без нас.

КРАЙ

© Джоан Харис
© 2002 Невена Кръстева, превод от английски

Joanne Harris
Chocolat

Сканиране и разпознаване: Теодора, 2008
Има неразпознати области, отбелязани с [???].

Издание:

ИК „Прозорец“, 2002
ISBN: 954-733-199-X

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/9238>]